

รายงานฉบับสมบูรณ์
โครงการย่อยที่ 1
ศักยภาพและความพร้อมชุมชนเพื่อรองรับการเป็น
แหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียน
(Potentiality and readiness community towards
ASEAN One Destination)

โดย

รศ.สุนิย์ เลี้ยวเพ็ญวงษ์ และคณะ

กุมภาพันธ์ 2557

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

ศักยภาพและความพร้อมชุมชนเพื่อรองรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยว
หนึ่งเดียวอาเซียน
Potentiality and readiness community towards
ASEAN One Destination

คณะผู้วิจัย

สุนีย์ เลี้ยวเพ็ญวงษ์
อนูวรรตน์ ศรีสวัสดิ์
บงกช เจนชัยภูมิ

สังกัด

มหาวิทยาลัยขอนแก่น
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ชุดโครงการ ศักยภาพการท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง
สู่การเป็นศูนย์กลางการเชื่อมโยงประชาคมอาเซียน

สนับสนุนโดยคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.)
และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย วช.-สกว.ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

คำนำ

ศักยภาพและความพร้อมของชุมชนเพื่อรองรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียน เป็นโครงการวิจัยภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ดำเนินการวิจัยในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง กลุ่มร้อยแก่นสารสินธุ์ ซึ่งมีจังหวัดขอนแก่นเป็นศูนย์กลางความเจริญในทุกๆด้าน และเป็นศูนย์กลางการคมนาคมตามแนวระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (EWEC) และแนวเหนือใต้ (NSEC) ของประชาคมอาเซียน ทำให้มีศักยภาพในการดึงดูดการเดินทางของนักท่องเที่ยว และกระจายการเดินทางของนักท่องเที่ยวไปสู่แหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ในกลุ่มจังหวัดได้ทั่วกัน จากพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดที่ให้ความสนใจท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติและวัฒนธรรม จึงเป็นโอกาสของชุมชนต่าง ๆ ในกลุ่มจังหวัด ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม บนวิถีการดำเนินชีวิตอย่างเรียบง่ายในสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ การสร้างผลงานศิลปวัฒนธรรมและผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น ล้วนเป็นสิ่งดึงดูดทางการท่องเที่ยวได้อย่างดี จึงเป็นโอกาสของชุมชนในการพัฒนาศักยภาพและความพร้อมชุมชนเพื่อรองรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนหนึ่งเดียวอาเซียน

ในการดำเนินงานศึกษาครั้งนี้ คณะทำงานได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในแต่ละจังหวัดเป็นอย่างดี ทำให้ได้ชุมชนที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่โดดเด่นแตกต่างกัน ซึ่งได้พัฒนาตามกระบวนการแบบมีส่วนร่วมด้วยความร่วมมืออย่างเต็มใจของคนในชุมชนทำให้ทุกชุมชนได้การเรียนรู้การจัดการการท่องเที่ยวชุมชนที่จะช่วยเสริมคุณค่า วิถีวัฒนธรรม ภูมิปัญญาของชุมชนไว้พร้อมๆกับการสร้างมูลค่าเพิ่มทางการท่องเที่ยว ซึ่งจะเป็นรายได้เสริมให้แก่ชุมชน ประกอบกับการเป็นเครื่องมือหนึ่งในการพัฒนาชุมชน ให้มีวิถีการดำเนินชีวิตได้อย่างมีคุณภาพมาตรฐานยิ่งขึ้น

คณะทำงานขอขอบพระคุณหน่วยงาน และบุคลากรที่เกี่ยวข้องจากหลายๆฝ่ายที่ได้ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี โดยเฉพาะบุคลากรในชุมชนทั้ง 4 แห่ง ที่ได้เห็นการพัฒนาการของความไว้วางใจในการที่ “คนนอก” เข้าไปช่วยพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวชุมชน จนในที่สุดคณะทำงานได้เพื่อน ได้ญาติที่คุ้นเคยกันทั้งชาวบ้านหนองช้าง จังหวัดกาฬสินธุ์ ชาวบ้านสาละโว้ จังหวัดขอนแก่น ชาวบ้านดงน้อย จังหวัดมหาสารคาม และชาวบ้านห้วยหลิม จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งคงจะได้มีโอกาสร่วมกันพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนให้มีคุณภาพมาตรฐาน เป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนหนึ่งเดียวอาเซียนต่อไป

สารบัญ

คำนำ	
บทคัดย่อ	
สารบัญ	
บทนำ	1
วิธีการศึกษา	1
การกำหนดพื้นที่ศึกษา	1
ข้อมูลพื้นฐานกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง	2
โครงสร้างพื้นฐานของกลุ่มจังหวัด	2
แหล่งท่องเที่ยวสำคัญของกลุ่มจังหวัด	3
ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวกลุ่มจังหวัด	3
สภาวะการณ์การท่องเที่ยวชุมชนกลุ่มจังหวัด	4
ศักยภาพของกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง	6
การศึกษาศักยภาพและความพร้อมชุมชน	6
การพัฒนาศักยภาพและความพร้อมชุมชน	7
ภาพรวมการศึกษาและพัฒนาศักยภาพความพร้อมชุมชน	9
เส้นทางท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง	11
สรุปและข้อเสนอแนะ	13
เอกสารอ้างอิง	14

รายงานการศึกษาโครงการศึกษาสภาพและความพร้อมชุมชนเพื่อรองรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียน

บทนำ

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่มีการเจริญเติบโตมาโดยตลอด ทำให้ทุกประเทศพยายามพัฒนาบริการทางการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพมาตรฐานและพัฒนาความเชื่อมโยงของโครงข่ายคมนาคมอย่างครอบคลุม ส่งผลให้มีการเดินทางท่องเที่ยวได้สะดวกยิ่งขึ้น มีความใกล้ชิดกันมากขึ้น ดังนั้น เมื่อมีการรวมตัวกันเป็นประชาคมอาเซียน ซึ่งเชื่อมโยงกันด้วยลักษณะทางภูมิศาสตร์ของกลุ่มประเทศที่มีความสัมพันธ์ทางสังคมวัฒนธรรมที่ใกล้เคียงกันจะยิ่งเพิ่มแรงดึงดูดทางการท่องเที่ยวให้สูงขึ้น สถิตินักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้าสู่ประเทศในกลุ่มอาเซียนในปี พ.ศ.2554 มีความเติบโตสูงถึง 9.5 % และส่วนมากเป็นนักท่องเที่ยวจากประเทศในกลุ่มอาเซียนด้วยกันเองสูงถึง 75 % (ฐานเศรษฐกิจ, 2555) สำหรับประเทศไทย สถิตินักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาในปี พ.ศ. 2555 มีถึง 22.3 ล้านคน (กรมการท่องเที่ยว, 2556) ส่วนมากเป็นนักท่องเที่ยวจากกลุ่มประเทศอาเซียน ซึ่งมีแนวโน้มการเดินทางสูงขึ้น เพราะการยอมรับในมาตรฐานคุณภาพการจัดการด้านการท่องเที่ยวของไทย และความมีทรัพยากรท่องเที่ยวที่หลากหลายทั้งด้านธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ และวิถีวัฒนธรรม ซึ่งทำให้ประเทศไทยมีโอกาสในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชน โดยเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง หรือกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์ ซึ่งมีวิถีวัฒนธรรมชุมชนที่หลากหลาย มีขอนแก่นเป็นศูนย์กลางความเจริญทางเศรษฐกิจและการคมนาคมเชื่อมโยงระยองเศรษฐกิจอาเซียนและกลุ่มจังหวัด รวมทั้งการได้รับการยอมรับเป็น MICE CITY และ ICT CITY ขอนแก่น จึงสามารถดึงดูดการเดินทางเข้าสู่จังหวัดและกระจายไปยังกลุ่มจังหวัดได้อย่างสะดวก ซึ่งหากได้มีการพัฒนาศักยภาพความพร้อมของชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนหนึ่งเดียวที่มีเอกลักษณ์วิถีวัฒนธรรมอันโดดเด่นในอาเซียนจะเป็นทางเลือกของนักท่องเที่ยวได้มากขึ้น

ศักยภาพและความพร้อมของชุมชนเพื่อรองรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนหนึ่งเดียวอาเซียนเป็นการศึกษาสถานการณ์การท่องเที่ยวชุมชน ศักยภาพความพร้อมและพัฒนาศักยภาพความพร้อมชุมชนเพื่อรองรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนหนึ่งเดียวอาเซียน ด้วยกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมในชุมชน 4 แห่ง เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพประกอบการศึกษาข้อมูลสารสนเทศที่เกี่ยวข้อง

วิธีการศึกษา

การศึกษาศักยภาพและความพร้อมชุมชนเพื่อรองรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียนเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยกระบวนการมีส่วนร่วม (PAR) กับผู้ที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะชุมชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง มีวิธีการดำเนินการศึกษา ดังนี้

1. *การรวบรวมข้อมูล* เป็นการศึกษาข้อมูลเอกสาร บันทึก รายงาน และสารสนเทศต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อศึกษาสถานการณ์ในการท่องเที่ยวชุมชนของพื้นที่ ข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่ รวม 4 จังหวัด คือ กาฬสินธุ์ ขอนแก่น มหาสารคาม และร้อยเอ็ด ประกอบการรวบรวมข้อมูลในพื้นที่เป้าหมาย เพื่อศึกษาบริบทของพื้นที่ และศักยภาพความพร้อมชุมชนด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่

การเลือกพื้นที่เป้าหมาย ด้วยการขอรับคำแนะนำจากหน่วยงานและบุคลากรที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ ร่วมกับการศึกษาสำรวจศักยภาพความพร้อมเบื้องต้นในสภาพปัจจุบันของพื้นที่ ได้พื้นที่เป้าหมาย 4 แห่ง คือ บ้านหนองช้าง จังหวัดกาฬสินธุ์ บ้านสาวะถี จังหวัดขอนแก่น บ้านดงน้อย จังหวัดมหาสารคาม และบ้านห้วยหลิม จังหวัดร้อยเอ็ด

2. *การพัฒนาศักยภาพความพร้อมชุมชน* ดำเนินการตามขั้นตอนการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวชุมชน จากการทบทวนเอกสารและการดำเนินงานในพื้นที่ต่าง ๆ ที่ผ่านมา คือ การสร้างความเข้าใจในการจัดการท่องเที่ยวชุมชน การศึกษา

บริบทชุมชนในพื้นที่ การวิเคราะห์ศักยภาพชุมชนร่วมกับชุมชน การพัฒนาศักยภาพความพร้อมแหล่งท่องเที่ยวชุมชน การศึกษาดูงานการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนต่าง ๆ การกำหนดรูปแบบการจัดการท่องเที่ยว การจัดการท่องเที่ยววันรุ่ง และการประชาสัมพันธ์ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวชุมชนสู่สาธารณะ

3. การวิเคราะห์และรายงานผลการศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลด้วยกระบวนการพัฒนาสังคม วิเคราะห์ศักยภาพด้วย SWOT ANALYSIS และรายงานผลด้วยการพรรณนา

การกำหนดพื้นที่ศึกษา

การศึกษาศักยภาพและความพร้อมชุมชน เริ่มจากการขอรับคำแนะนำจากหน่วยงานและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ในกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางทั้ง 4 จังหวัด เพื่อเป็นแนวทางในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวชุมชน ซึ่งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเห็นว่ามียุทธศาสตร์สำหรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนที่ควรได้รับการพัฒนา เมื่อได้ศึกษาข้อมูลบริบทชุมชนต่าง ๆ ทั้งจากเอกสารและการสำรวจศักยภาพความพร้อมเบื้องต้นในพื้นที่แล้ว พบว่า บางชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงจากความเป็นชุมชนดั้งเดิมเป็นสังคมเมืองมากขึ้น บางชุมชนมีโอกาสด้านธุรกิจซึ่งให้ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจได้มั่นคงมากกว่าการจัดการท่องเที่ยว บางแห่งชุมชนไม่มีความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยวแบบพักแรม เป็นต้น ผลการศึกษาเบื้องต้นทำให้ได้พื้นที่เป้าหมาย 4 ชุมชน คือ บ้านหนองช้าง ตำบลหนองช้าง อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ บ้านสาวะถี ตำบลสาวะถี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น บ้านดงน้อย ตำบลพระธาตุ อำเภอนาคู จังหวัดมหาสารคาม และบ้านห้วยหลิม ตำบลมะบ้า อำเภอทุ่งเขาหลวง จังหวัดร้อยเอ็ด

ผลการศึกษา

ข้อมูลพื้นฐานกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง (อีสานกลาง) หรือ กลุ่มจังหวัด ร้อยแก่นสารสินธุ์ ประกอบด้วย จังหวัดกาฬสินธุ์ ขอนแก่น มหาสารคาม และร้อยเอ็ด มีพื้นที่รวมกันประมาณ 31,422 ตารางกิโลเมตร (ประมาณ 19.6 ล้านไร่) เป็นพื้นที่ถือครองทำการเกษตรและที่อยู่อาศัย 12.7 ล้านไร่ พื้นที่ป่าไม้ 1.8 ล้านไร่และพื้นที่สาธารณะประโยชน์และอื่น ๆ ประมาณ 5.2 ล้านไร่ มีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำชี ร้อยละ 80 ของพื้นที่ สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 200 เมตร เทลาดจากตะวันตกไปตะวันออก มีพื้นที่ภูเขาสำคัญ ได้แก่ เทือกเขาภูพาน ภูเก้า ภูพานคำ ภูเวียง และภูผาม่าน สภาพดินส่วนใหญ่เป็นดินร่วนปนทรายและมีสภาพเป็นดินเค็มมีแร่ธาตุที่สำคัญ ได้แก่ โพแทสเซียม เกลือหิน และปิโตรเลียม มีแหล่งน้ำผิวดินจากเขื่อนอุบลรัตน์ เขื่อนลำปาว แม่น้ำชี มูล น้ำยัง น้ำพอง และน้ำเงิน มีอาณาเขต ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อ	จังหวัดสกลนคร อุตรดิตถ์ หนองบัวลำภู และเลย
ทิศใต้	ติดต่อ	จังหวัดนครราชสีมา บุรีรัมย์ และสุรินทร์
ทิศตะวันออก	ติดต่อ	จังหวัดยโสธร และมุกดาหาร
ทิศตะวันตก	ติดต่อ	จังหวัดชัยภูมิ และเพชรบูรณ์

จากการสำรวจสำมะโนประชากรในปี พ.ศ. 2551 มีประชากรรวม 4,978,917 คน ในเขตการปกครองท้องที่ 77 อำเภอ 662 ตำบล 8,303 หมู่บ้าน (สำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ปี 2552)

โครงสร้างพื้นฐานของกลุ่มจังหวัด

การคมนาคม

กลุ่มจังหวัดอีสานกลาง มีจังหวัดขอนแก่น เป็นศูนย์กลางการคมนาคมของภาค สามารถเดินทางเชื่อมต่อได้สะดวกทั้งทางถนน ทางรถไฟ และทางอากาศ เส้นทางคมนาคมหลัก คือ ถนนมิตรภาพ จากกรุงเทพฯ ถึงหนองคายตัดกับเส้นทางระเบียงเศรษฐกิจอาเซียนที่จังหวัดขอนแก่นผ่านกาฬสินธุ์ และมีโครงข่ายถนนเชื่อมโยงทั่วถึงทุกจังหวัดในกลุ่ม

เส้นทางรถไฟ จากกรุงเทพฯ ถึงหนองคายผ่านจังหวัดขอนแก่น ซึ่งสามารถต่อทางถนนได้อย่างสะดวก ทางอากาศ มีท่าอากาศยาน 2 แห่งที่จังหวัดขอนแก่น และจังหวัดร้อยเอ็ด

การพลังงาน

กลุ่มจังหวัดอีสานกลางเป็นแหล่งผลิตพลังงานไฟฟ้าหลักของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีโรงงาน 2 แห่ง คือ โรงงานผลิตไฟฟ้าพลังน้ำเขื่อนอุบลรัตน์ และโรงงานผลิตไฟฟ้าพลังงานความร้อนน้ำพอง

หน่วยงาน องค์การ สำคัญ

กลุ่มจังหวัดอีสานกลางเป็นที่ตั้งสถานที่ราชการ สำนักงานและหน่วยงานสนับสนุนการพัฒนาด้านต่าง ๆ มากมาย เช่น สำนักงานส่งเสริมอุตสาหกรรมซอฟต์แวร์อีสาน (E-saan Software Park), สำนักงานส่งเสริมอุตสาหกรรมซอฟต์แวร์แห่งชาติ (องค์การมหาชน) หรือ SIPA, สำนักงานส่งเสริมการลงทุน (BOI), สำนักงานส่งเสริมอุตสาหกรรมภาค 5, ธนาคารแห่งประเทศไทย, สำนักงานพัฒนาฝีมือแรงงาน และสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาหลายแห่ง เช่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น เป็นที่ตั้งสถานกงสุลของประเทศอาเซียน ทั้งจีน ลาว และเวียดนาม มีโรงงานอุตสาหกรรมหลายแห่ง และเป็นศูนย์กลางการกระจายสินค้าของภูมิภาค

แหล่งท่องเที่ยวสำคัญของกลุ่มจังหวัด

กลุ่มจังหวัดอีสานกลาง มีทรัพยากรท่องเที่ยวทั้งทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์โบราณคดี และวิถีวัฒนธรรม เทศกาลงานประเพณี ซึ่งมีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดทั้งมีแหล่งท่องเที่ยวหลักของแต่ละจังหวัด ดังนี้

จังหวัดกาฬสินธุ์ : พุทธสถานภูบ่อ เชื่อนลำปาว เมืองฟ้าแดดสงยาง พระธาตุนาคู พิพิธภัณฑ์สิรินธร วัดพุทธนิมิต (ภูค่าว) พุทธสถานภูสิงห์ บ้านโพนแพรวา บ้านโคกโก่ง

จังหวัดขอนแก่น : พระธาตุขามแก่น เขื่อนอุบลรัตน์ อุทยานแห่งชาติภูเก้า-ภูพานคำ อุทยานแห่งชาติภูเวียง อุทยานแห่งชาติภูผาม่าน ประสาทเปือยน้อย พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติขอนแก่น พิพิธภัณฑ์ไดโนเสาร์ภูเวียง เมืองโบราณโนนเมือง พระมหาธาตุแก่นนคร สวนสัตว์เขาสวนกวาง ภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดไชยศรี วัดสระบัวแก้ว วัดสนวนวารี

จังหวัดมหาสารคาม : พระธาตุนาดูน กู่สันตรัตน์ สถาบันวิจัยลุ่มน้ำภูพาน พระพุทธรูปยืนมงคลและพระพุทธรูปเมือง บ้านท่าขอนยาง บ้านหนองเขื่อนช้าง วนอุทยานโกสัมพี เขตห้ามล่าสัตว์ป่าดูนลำพัน เลือกกบ้านแพง

จังหวัดร้อยเอ็ด : พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติร้อยเอ็ด วัดบูรพาภิราม กู่กาสิงห์ ปรังค์ภู กลุ่มทอผ้า บ้านหวายหลิม กู่พระโกนา พระมหาเจดีย์ชัยมงคล วัดประชาคมวนาราม (วัดป่ากุง) ผาหมอกมิวาย เจดีย์มหาเมฆมงคล

ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวกลุ่มจังหวัด

กลุ่มจังหวัดอีสานกลาง กำหนดแผนยุทธศาสตร์พัฒนาการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559 เพื่อเตรียมความพร้อมสู่ประชาคมอาเซียน ซึ่งมีเส้นทางคมนาคมเชื่อมโยงกลุ่มจังหวัดและอาเซียนได้อย่างสะดวก

จังหวัดกาฬสินธุ์ กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดตามประเด็นการสร้างจิตสำนึกและการมีส่วนร่วม ในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์และศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมท่องเที่ยวทั้ง 12 เดือน เพื่อเสริมสร้างรายได้มุ่งพัฒนาเศรษฐกิจด้วยการค้าบริการการท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐานสากล เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและรายได้ที่เพิ่มขึ้น

จังหวัดขอนแก่น เนื่องจากจุดเด่นในด้านคมนาคมเป็นที่ตั้งของส่วนราชการทั้งสถาบันการศึกษา สถาบันการเงิน สถาบันส่งเสริมอุตสาหกรรม สำนักงานส่งเสริมอุตสาหกรรมเทคโนโลยีสารสนเทศและแหล่งผลิตพลังงานที่สำคัญ

มีแหล่งท่องเที่ยวสำคัญหลายแห่งและมีบริการทางการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ จึงเน้นการใช้ทรัพยากรท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ ทั้งธรรมชาติและวัฒนธรรม โดยมีสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เป็นหน่วยงานสนับสนุนหลักที่กำหนดเส้นทางท่องเที่ยวและกิจกรรมท่องเที่ยวในการดึงดูดการเดินทางท่องเที่ยวให้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

จังหวัดมหาสารคาม แผนพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดกำหนดให้มีการนำไปปฏิบัติให้เป็นรูปธรรม เช่น การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชน และแหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์โบราณคดี เพื่อให้เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ของภูมิภาค มีโครงการพัฒนาภูมิทัศน์แหล่งท่องเที่ยวภายใต้การดำเนินงานของสำนักงานโยธาธิการ และผังเมืองจังหวัด

จังหวัดร้อยเอ็ด วิสัยทัศน์หลัก คือ การเป็นแหล่งผลิตและจำหน่ายข้าวหอมมะลิชั้นดีสุดลาดโลกควบคู่กับการส่งเสริมการท่องเที่ยว จึงมีการส่งเสริมอุตสาหกรรมการผลิต การท่องเที่ยวและบริการ โดยการยกระดับผลิตภัณฑ์และการบริการให้ได้มาตรฐาน ส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธ ปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยว จัดสิ่งอำนวยความสะดวกให้บริการแก่นักท่องเที่ยวอย่างเพียงพอ

สถานการณ์การท่องเที่ยวชุมชนกลุ่มจังหวัด

ในปีพ.ศ. 2555 มีนักท่องเที่ยวจากกลุ่มประเทศอาเซียนเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยสูงเป็นอันดับหนึ่งเป็นจำนวน 6,281,153 คน (กรมการท่องเที่ยว, 2556) นักท่องเที่ยวเหล่านี้ให้ความสนใจในการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมเป็นอย่างมาก จึงเป็นโอกาสสำหรับการท่องเที่ยวชุมชน ซึ่งชุมชนส่วนใหญ่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีวิถีวัฒนธรรมใกล้เคียงกันกับประเทศต่าง ๆ ในประชาคมอาเซียน ประกอบกับการจัดการการท่องเที่ยวของไทยมีคุณภาพมาตรฐานสากลเป็นที่ยอมรับของนักท่องเที่ยวมากกว่าประเทศอื่นในอาเซียน

แหล่งท่องเที่ยวชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง มี 14 กลุ่ม กระจายกันอยู่ในจังหวัดต่าง ๆ คือ *กาฬสินธุ์* ที่บ้านโพน อ.คำม่วง และบ้านโคกโก่ง อ.กุฉินารายณ์ *ขอนแก่น* ที่หนองกงเขิน (พัทยา 2) อ.ภูเวียง *มหาสารคาม* ที่บ้านดงใหญ่ อ.วาปีปทุม บ้านท่าขอนยาง อ.กันทรวิชัย บ้านหนองฮี อ.พยัคฆภูมิพิสัย บ้านหนองตาไก้ อ.วาปีปทุม บ้านสระบัว อ.นาइन บ้านแพง อ.โกสุมพิสัย และ *ร้อยเอ็ด* ที่บ้านห้วยหลิม อ.ทุ่งเขาหลวง และบ้านกู่กาสิงห์ อ.เกษตรวิสัย ส่วนใหญ่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ภูมิปัญญาในการสร้างผลิตภัณฑ์ชุมชน และวิถีการดำเนินชีวิตที่เป็นจริง

ตารางแสดงแหล่งท่องเที่ยวชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

จังหวัด	จำนวนกลุ่ม	ชื่อโฮมสเตย์	จำนวนหลัง	จำนวนนักท่องเที่ยวที่รองรับได้ (คน)	จุดเด่น/ประเภทด้านการท่องเที่ยว
ร้อยเอ็ด	2	บ้านห้วยหลิม ตำบลมะบ้า อำเภอกุ่งเขาหลวง	23	100	หมู่บ้าน OTOP เรียนรู้กลุ่มอาชีพ
		บ้านกู่กาสิงห์ อำเภอกเกษตรวิสัย	20	100	วิถีชีวิต/แหล่งโบราณสถาน
ขอนแก่น	4	หนองกงเขิน อำเภอกุเวียง	4	20	สถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ
		บ้านดอนมะค่าโฮมสเตย์ ตำบลชนบท อำเภอนชนบท	5	30	วิถีชีวิต การผลิตผ้าไหม
		บ้านสามหนองอำเภอกุเวียง	5	40	แหล่งท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติภูเวียง พิพิธภัณฑ์ไดโนเสาร์
		บ้านหนองหญ้าปล้อง อำเภอมัญจาคีรี	23	200	เรียนรู้การผลิตผ้าไหมและผ้ามัดหมี่ ย้อมสีธรรมชาติ

ตารางแสดงแหล่งท่องเที่ยวชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง (ต่อ)

จังหวัด	จำนวน กลุ่ม	ชื่อโฮมสเตย์	จำนวน หลัง	จำนวน นักท่องเที่ยว ที่รองรับได้ (คน)	จุดเด่น/ประเภทด้านการท่องเที่ยว
มหาสารคาม	6	บ้านดงใหญ่ อำเภอกุเวียง	10	50	มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์
		ท่าขอนยางโฮมสเตย์ อำเภอกันทรวิชัย	13	80	ศิลปวัฒนธรรมชาวญ้อ
		บ้านหนองฮี อำเภอยักษ์ภูมิพิสัย	9	40	เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง/กลุ่มอาชีพ
		บ้านหนองตาไก้ อำเภอบึงสามพัน	12	48	ศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการสัก สานจ้อ (ที่ใส่รังไหม)
		ชุมชนบ้านสระบัว อำเภอนาคู	11	100	หมู่บ้าน OTOP เรียนรู้กลุ่มอาชีพ
		โฮมสเตย์เสือกบ้านแพง อำเภอกุสุมาลย์	10	50	แหล่งโบราณสถาน
กาฬสินธุ์	2	บ้านโพน อำเภอกมลาไสย	11	100	วัฒนธรรมประเพณี และการทอผ้า
		หมู่บ้านวัฒนธรรมโคกโก่ง อำเภอกุฉินารายณ์	35	100	วิถีชีวิตและวัฒนธรรมผู้ไท
รวม	14		191	1,050	

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้กำหนดนโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวไทย ปี 2556 ที่เน้นความร่วมมือระหว่างประเทศ โดยเฉพาะประเทศในกลุ่มอาเซียน ซึ่งจะเปิดเสรีทางการค้าเมื่อเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) ในปี พ.ศ. 2558 จึงควรต้องเปลี่ยนคู่แข่งให้เป็นคู่แข่งเพื่อเพิ่มโอกาสทางการตลาด ซึ่งจะเน้นในเรื่องการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ความเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมทั้งธรรมชาติและวัฒนธรรม ซึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีความหลากหลายทางด้านศิลปวัฒนธรรม ประเพณีวิถีชีวิต และแหล่งอารยธรรมโบราณคดีที่โดดเด่น จึงเป็นการท่องเที่ยวที่จะให้คุณค่าในการเรียนรู้และเป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก แนวคิดทางด้านการตลาดของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจึงมุ่งนำเสนอความเป็นไทย (Thainess) ให้เป็นจุดขายสำคัญซึ่งเป็นโอกาสอันดีสำหรับการท่องเที่ยวชุมชน โดยเฉพาะในชุมชนที่ยังคงดำรงเอกลักษณ์วิถีวัฒนธรรมดั้งเดิมอยู่ในสังคมปัจจุบัน

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานขอนแก่นได้นำเสนอภาพรวมธุรกิจการท่องเที่ยวของกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ตลอดปี พ.ศ. 2555 พบว่า สร้างรายได้รวมถึง 7,794 ล้านบาท แผนการตลาดในปี 2556 จึงเร่งส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในประเทศให้มากขึ้น มีการจัดเส้นทางที่เหมาะสมสำหรับการท่องเที่ยวชมธรรมชาติและวัฒนธรรม วิถีความเป็นอยู่ของชุมชนในท้องถิ่น รวมทั้งการท่องเที่ยวเชิงศาสนา โบราณคดี เชื่อมโยงกลุ่มจังหวัดอีสานตอนกลาง ทั้งจังหวัด กาฬสินธุ์ ขอนแก่น มหาสารคามและร้อยเอ็ดไว้ 3 เส้นทาง คือ ไขว้พระธาตุ 4 เมืองรุ่งเรืองตลอดชีวิต เยือนลิมขมศิลป์ ณ ใจกลางอีสาน และเส้นทางไดโนเสาร์สะออน ประกอบกับการเตรียมความพร้อมและการร่วมกันในการจัดการให้เป็น เมืองแห่งเทศกาล เมืองแห่งกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดทั้งปี เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวเสริมสร้างรายได้ และสร้างความเป็นเอกลักษณ์ของชาวอีสานสู่ความเป็นสากล

ศักยภาพของกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

กระทรวงมหาดไทยวิเคราะห์ศักยภาพที่สำคัญของกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง (เอกสารการประชุมระหว่างเอกอัครราชทูตและกงสุลใหญ่ประจำภูมิภาคอาเซียนกับผู้ว่าราชการจังหวัด เพื่อเตรียมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ระหว่าง 16-17 กรกฎาคม 2556 ณ โรงแรมรามารการ์เด็น กรุงเทพฯ) ด้านต่าง ๆ สรุปได้ ดังนี้

ด้านภูมิศาสตร์

จุดแข็ง : ตั้งอยู่กึ่งกลางของภูมิภาค เป็นศูนย์กลางการรวมกลุ่มเศรษฐกิจ

โอกาส : อยู่บนเส้นทาง EWEC มีสถานกงสุลใหญ่ของจีน เวียดนาม ลาวและเปรู

ด้านเศรษฐกิจ (การค้า/การลงทุน)

จุดแข็ง : ศูนย์กลางการค้า การลงทุน การบริการ และการประชุมสัมมนา รายได้จากพืชเศรษฐกิจ

ข้าว อ้อย มันสำปะหลัง และยางพารา

โอกาส : การพัฒนาเครือข่ายการค้าระหว่าง จีน และ ลาว ขอนแก่นเป็น

ศูนย์กลางการกระจายสินค้า

ด้านสังคม/ วัฒนธรรม

จุดแข็ง : เป็นศูนย์กลางการแพทย์ สาธารณสุข การศึกษา มีกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณี มีแหล่ง

ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมประวัติศาสตร์ ศาสนาที่มีศักยภาพ เครือข่ายปราชญ์ชุมชนเข้มแข็ง

โอกาส : โรงพยาบาลขนาดใหญ่มีคุณภาพ มีความพร้อมด้านบุคลากรทางการศึกษา

ด้านสินค้าและบริการ

จุดแข็ง : ผลิตภัณฑ์เศรษฐกิจสำคัญ ข้าว อ้อย มันสำปะหลัง ยางพารา มีอุตสาหกรรมแปรรูป มีสถาน

ที่ประชุมสัมมนา ที่พักที่ทันสมัยได้มาตรฐาน ผ้าทอมีคุณภาพ

โอกาส : ได้รับอนุมัติให้จัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมสีเขียว รัฐส่งเสริมสินค้าทางการเกษตรให้ยกระดับเป็น

สินค้า premium

กลุ่มจังหวัดมีโครงการและกิจกรรมเพิ่มศักยภาพอย่างเป็นรูปธรรม เน้นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และ Logistics ความร่วมมือด้านการจัดการน้ำในอาเซียน แลกเปลี่ยนความรู้ด้านการเกษตร การลดขั้นตอนการผ่านแดนระหว่างประเทศ ทำข้อตกลงด้านการค้าการลงทุนระหว่างประเทศในกลุ่มอาเซียน และการทำข้อตกลงเป็นเมืองพี่เมืองน้องระหว่างกันหลายเมือง

การเป็นที่ตั้งของสถาบันการศึกษาหลายแห่ง และสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน ทำให้มีศักยภาพในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ความเป็นศูนย์กลางของหน่วยงานราชการ ความเจริญด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี และความพร้อมในด้านการบริการ ทำให้ขอนแก่นได้รับการยอมรับให้เป็น ICT CITY และ MICE CITY การมีโรงงานอุตสาหกรรมหลายแห่ง และความเป็นศูนย์กลางการกระจายสินค้าประกอบกับการจัดกิจกรรมดึงดูดการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องตลอดปี ทำให้มีการเดินทางเข้าสู่กลุ่มจังหวัดมากขึ้น เกิดความต้องการในการเดินทางท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ทั้งธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ โบราณคดี วิถีวัฒนธรรม และกิจกรรมเทศกาลงานประเพณีต่าง ๆ ทำให้มีโอกาสในการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนตอบสนองความต้องการในการเรียนรู้ของนักท่องเที่ยว ซึ่งสามารถสะท้อนการส่งเสริมเสาหลักที่ 3 ประชาสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน ให้ความเข้มแข็งเป็นหนึ่งเดียว

การศึกษาศักยภาพและความพร้อมชุมชน

ชุมชนที่ดำเนินการศึกษาทั้ง 4 แห่งมีศักยภาพความพร้อมในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนแตกต่างกัน ดังนี้

แหล่งท่องเที่ยวชุมชนบ้านหนองช้าง จังหวัดกาฬสินธุ์ ชุมชนบ้านหนองช้างเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทที่ยังคงดำเนินชีวิตตามวิถีวัฒนธรรมดั้งเดิมทั้งที่อยู่อาศัย อาหาร และอาชีพ โดยเฉพาะการทอผ้าไหมแพรวาที่ประณีตงดงาม และการจักสาน

มีการรวมกลุ่มเพื่อจำหน่ายผลผลิต มีการทำนาเพื่อการบริโภคในครัวเรือนแต่พื้นที่การเกษตรส่วนใหญ่ใช้ในการทำไร่อ้อย ซึ่งทำรายได้สูง ทำให้มีเศรษฐกิจที่มั่นคง มีการรวมตัวกันอย่างเข้มแข็ง โดยมีวัดหนองช้างเป็นศูนย์รวม ประเพณีที่ชุมชนให้ความสำคัญและมีการจัดงานอย่างยิ่งใหญ่ร่วมกันทั้งตำบล เช่น งานบุญเผวด งานบุญบั้งไฟ และงานบุญข้าวสาก การแสดง เช่น ฟ้อนผู้ไท ฟ้อนละคร และฟ้อนกลองตุ้ม

แหล่งท่องเที่ยวชุมชนบ้านสาวะถี จังหวัดขอนแก่น บ้านสาวะถีเป็นชุมชนเก่าแก่ที่ค่อนข้างมีความเจริญ ดำเนินชีวิตแบบสังคมเมือง อยู่ใกล้กับเมือง มีการศึกษา และชุมชนเข้าทำงานในหน่วยงานต่าง ๆ รวมทั้งเข้าทำงานในโรงงาน แต่ชุมชนบ้านสาวะถีเป็นชุมชนที่มีความร่วมมือกันในการรักษาศิลปวัฒนธรรมของชุมชนไว้อย่างเข้มแข็ง โดยมีพระครูบุญชยากร เจ้าอาวาสวัดไชยศรีเป็นศูนย์รวมความศรัทธาและการพัฒนาชุมชน ร่วมกับนักปราชญ์และผู้นำชุมชน บริเวรรอบชุมชนสาวะถีมีร่องรอยการอยู่อาศัยของชุมชนโบราณ ซึ่งยังรอการศึกษาอยู่ ภาพจิตรกรรมฝาผนังที่โบสถ์วัดไชยศรี ซึ่งเป็นฝีมือช่างพื้นบ้านที่มีลักษณะรูปแบบและการใช้สีที่เป็นเอกลักษณ์ จนกลายเป็นเอกลักษณ์หนึ่งของเมืองขอนแก่น ทำให้มีการสนับสนุนให้จัดกิจกรรมประเพณีที่วัดไชยศรี จนเป็นงานประเพณีประจำปีที่ตั้งจุดนัดท่องเที่ยวให้เข้าไปร่วมงานมากขึ้นทุกปี โดยเฉพาะงานบุญข้าวจี และในปี 2556 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานขอนแก่นได้ผนวกงานบุญสงกรานต์ (บุญสงกรานต์) ไว้ร่วมกับงานเสียงแคนดอกคูนและถนนข้าวเหนียวเป็นที่รวมของหมอลำที่มีชื่อเสียงรุ่นเก่าหลายคน เมื่อมีการจัดกิจกรรมจึงมีการรวมตัวกันเป็นวงคณะหมอลำพันปี อย่างไรก็ตามชุมชนสาวะถีโดยการนำของพระครูบุญชยากรได้กำหนดทิศทางการจัดการท่องเที่ยวชุมชนไว้อย่างชัดเจน ในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนที่พร้อมรองรับนักท่องเที่ยวกระแสหลักผู้สนใจเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมที่นักท่องเที่ยวทั่วไปสามารถเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวเรียนรู้ได้ตลอดเวลาจึงไม่มีการตั้งกรรมการท่องเที่ยวชุมชน เพราะชุมชนส่วนใหญ่มีภาระกิจในชีวิตประจำวันนอกชุมชน แต่ในช่วงที่มีการจัดงานประเพณีที่มีการร่วมงานในเวลากลางคืนสามารถพักผ่อนในบริเวณวัด ซึ่งจะจัดที่พักไว้เฉพาะในช่วงงานเทศกาลประเพณีบ้านสาวะถี

แหล่งท่องเที่ยวชุมชนบ้านดงน้อย จังหวัดมหาสารคาม บ้านดงน้อยเป็นชุมชนเล็ก ๆ ที่มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และมีวิถีความเป็นอยู่อย่างพอเพียง มีกองทุนแม่ของแผ่นดิน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กันเป็นอย่างดีจนได้รับการยกย่องเป็นชุมชนต้นแบบของจังหวัดจึงเป็นแหล่งศึกษาดูงานขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานพัฒนาหลายแห่ง มีการรวมกลุ่มผ้าทอสบีต กลุ่มเพาะเห็ดนางฟ้า ซึ่งได้ผลผลิตออกจำหน่ายทุกวันและมีการแปรรูปเป็นแหนมเห็ด ข้าวเกรียบเห็ด และน้ำพริกเห็ด (แจ่วเห็ด) การรวมกลุ่มน้ำหมักมูลสุกร และกลุ่มเยาวชน ซึ่งมีผลงานในการตั้งวงดนตรี และวงโปงลางออกรับงานได้ทั่วไป ชุมชนร่วมกันอนุรักษ์ป่าชุมชนทำให้พื้นที่และเส้นทางผ่านป่าชุมชนมีความร่มรื่นได้รับการเรียกว่า “ถนนติดแอร์” เป็นพื้นที่ร่มเย็นตลอดปี และยังมีต้นไม้ใหญ่ ๆ อยู่เป็นจำนวนมาก เช่น ต้นยางนา บ้านดงน้อย ตั้งอยู่คนละฟากถนนกับกุสันทรรัตน์ ห่างจากพระธาตุนาดูนประมาณ 2 กิโลเมตร

แหล่งท่องเที่ยวชุมชนบ้านห้วยหลิม จังหวัดร้อยเอ็ด บ้านห้วยหลิมเป็นชุมชนที่มีการจัดการท่องเที่ยวชุมชนแบบโฮมสเตย์มาแล้ว มีการรวมกลุ่มทอผ้าไหมลายสาเกตที่ประณีต งดงาม เป็นหมู่บ้านขนาดใหญ่ รวมกัน 4 หมู่บ้าน ชาวบ้านมีการรวมตัวกันเข้มแข็ง มีการรวมกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ เช่น กลุ่มทอผ้า กลุ่มเพาะเห็ด กลุ่มออมทรัพย์ มีความร่วมมือในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ โดยมีวัดโสภณวิหารเป็นศูนย์รวม ชุมชนมีความคุ้นเคยกับชาวต่างชาติที่เข้ามาพักอาศัยอยู่ในชุมชนอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตามนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในชุมชนส่วนมากจะเป็นคณะศึกษาดูงานมากกว่านักท่องเที่ยวทั่วไป และเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในชุมชน ทำให้กลุ่มท่องเที่ยวได้รับการสนับสนุนลดลงและกรรมการกลุ่มท่องเที่ยวมีธุรกิจส่วนตัว เช่น การจำหน่ายผลิตภัณฑ์ผ้าทอนอกพื้นที่

การพัฒนาศักยภาพและความพร้อมชุมชน

แหล่งท่องเที่ยวชุมชนบ้านหนองช้าง จังหวัดกาฬสินธุ์

การพัฒนาศักยภาพความพร้อมของชุมชนบ้านหนองช้าง ทำให้ชาวบ้านได้มีความรู้ความเข้าใจในการจัดการท่องเที่ยวชุมชน และโอกาสในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนหนึ่งเดียวอาเซียนที่ยังคงรักษาวินัยวัฒนธรรมผู้ไทและการทอ

ผ้าไหมแพรวาที่โดดเด่น ได้ร่วมกันตั้งคณะกรรมการการท่องเที่ยวโดยกำหนดบทบาทหน้าที่และแบ่งการทำงานเป็น 4 ฝ่ายคือ ฝ่ายบริหาร การเงิน และความปลอดภัย ฝ่ายต้อนรับและการแสดง ฝ่ายอาหารและที่พัก และฝ่ายนำเที่ยวและประชาสัมพันธ์ บ้านหนองช้างได้มีโอกาสต้อนรับนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจในการเรียนรู้วิถีวัฒนธรรม 2 กลุ่มคือ นักศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น ที่เข้ามาพักแรม 1 คืน ซึ่งได้มีการประเมินผลการจัดการท่องเที่ยวร่วมกัน และนักศึกษาชาวญี่ปุ่นที่เข้ามาเรียนรู้และรับประทานอาหารกลางวันแบบพื้นบ้าน ทำให้ชุมชนมีความมั่นใจในการจัดการท่องเที่ยวมากขึ้น ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดร่วมกับศูนย์วิจัยท่องเที่ยวภูมิภาคลุ่มน้ำโขง มหาวิทยาลัยขอนแก่น ในการพัฒนาบ้านพักโฮมสเตย์ เพื่อให้ได้คุณภาพมาตรฐานต่อไป ทำให้ชุมชนให้ความสำคัญในการจัดการท่องเที่ยว เริ่มจากการพัฒนาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยภายในชุมชน และบ้านเรือน บ้านหนองช้างจึงเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนที่มีศักยภาพความพร้อมเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียน

แหล่งท่องเที่ยวชุมชนบ้านดงน้อย จังหวัดมหาสารคาม

การพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนบ้านดงน้อยได้รับความสนใจจากชุมชน โดยร่วมกันเรียนรู้และสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวชุมชน วิเคราะห์ศักยภาพความพร้อมของชุมชนและตั้งคณะกรรมการท่องเที่ยว ร่วมกันกำหนดบทบาทหน้าที่และแบ่งฝ่ายต่าง ๆ เป็น 6 ฝ่าย คือ ฝ่ายอาหารและที่พัก ฝ่ายกิจกรรม ฝ่ายรักษาความปลอดภัย ฝ่ายประชาสัมพันธ์และข้อมูล และฝ่ายสาธารณสุข คณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ได้เดินทางไปศึกษาดูงานการจัดการท่องเที่ยวที่บ้านปราสาท อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งเป็นแหล่งชูดักทางโบราณคดี โดยให้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชุมชนได้ด้วยตนเอง ทำให้ชาวบ้านดงน้อยเข้าใจการจัดการท่องเที่ยวมากขึ้น และได้ร่วมกันทบทวนศักยภาพชุมชน พบว่าชาวบ้านดงน้อย ส่วนมากมีประสบการณ์และความรู้เกี่ยวกับพระกรุณาคุณ จึงมีแนวคิดในการจัดทำ โครงการศูนย์เรียนรู้พระกรุณาคุณ ขึ้นภายในชุมชน เพื่อเพิ่มจุดท่องเที่ยวภายในชุมชน หลังจากนั้นบ้านดงน้อย ได้มีโอกาสรับนักท่องเที่ยวในโครงการ “ผู้ว่าพาเที่ยว” ซึ่งใช้เส้นทาง เขตห้ามล่าสัตว์ป่าคุนลำพัน พระธาตุนาคุณ รับประทานอาหารกลางวันบ้านดงน้อย ภูสันตรัตน์ ภาพจิตรกรรมวัดป่าเลไลยก์ และวัดโพธาราม อำเภอนาคุณ อาหารและผลิตภัณฑ์แปรรูปบ้านดงน้อยได้รับความพึงพอใจจากนักท่องเที่ยวทำให้ชาวบ้านดงน้อยมีความมั่นใจมากขึ้น แต่ชาวบ้านส่วนมากยังคงไม่มีความมั่นใจในการร่วมสนทนากับนักท่องเที่ยวหรือคนต่างถิ่นจึงควรให้การพัฒนาศักยภาพในเรื่องการเป็นเจ้าของบ้านและการเป็นมัคคุเทศก์ ในการนำเที่ยว เพื่อให้มีทักษะการต้อนรับนักท่องเที่ยวให้มากขึ้น ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความร่วมมือในการพัฒนาต่อไป อย่างไรก็ตามชุมชนบ้านดงน้อย ซึ่งมีวิถีความเป็นอยู่อย่างพอเพียงมีศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนหนึ่งเดียวอาเซียนได้ แต่ยังต้องให้การพัฒนาความพร้อมของบุคลากรในชุมชนเพิ่มขึ้น

แหล่งท่องเที่ยวชุมชนบ้านห้วยหลิม จังหวัดร้อยเอ็ด

การดำเนินงานพัฒนาศักยภาพความพร้อมในการจัดการท่องเที่ยวชุมชน บ้านห้วยหลิมเริ่มจากการสร้างและทบทวนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวชุมชน โอกาสการท่องเที่ยวชุมชนในประชาคมอาเซียน และได้ร่วมกันตั้งคณะกรรมการท่องเที่ยวชุมชน ซึ่งส่วนมากได้จากการรวมกลุ่มเดิม ร่วมกันกำหนดบทบาทหน้าที่ ได้ 8 ฝ่าย คือฝ่ายอำนวยการ ฝ่ายต้อนรับ ฝ่ายอาหารและเครื่องดื่ม ฝ่ายสถานที่ ฝ่ายความปลอดภัยและจราจร ฝ่ายพิธีกรรม ฝ่ายการแสดง และฝ่ายที่พักโฮมสเตย์ อย่างไรก็ตามการจัดการท่องเที่ยวบ้านห้วยหลิมยังคงยึดติดกับผู้นำทางการเมืองท้องถิ่น จึงส่งผลให้การดำเนินกิจกรรมท่องเที่ยวลดความสำคัญลงและขาดความต่อเนื่อง แต่บ้านห้วยหลิม ยังคงเป็นชุมชนที่ได้รับการสนับสนุนจากจังหวัดและหน่วยงานภาครัฐ ในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนวิถีวัฒนธรรมการท่องเที่ยวของจังหวัด ซึ่งได้มีการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูลอย่างต่อเนื่อง บ้านห้วยหลิมจึงเป็นชุมชนที่มีโอกาสในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนหนึ่งเดียวอาเซียนได้ในโอกาสต่อไป

**ภาพรวมการศึกษาและพัฒนาศักยภาพความพร้อมชุมชน
เพื่อรองรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนหนึ่งเดียวอาเซียน**

แหล่งท่องเที่ยวชุมชน	ศักยภาพ	การพัฒนาความพร้อม	ข้อเสนอแนะ
บ้านหนองช้าง ต.หนองช้าง อ.สามชัย จ.กาฬสินธุ์	- เป็นชุมชนผู้ไท - อยู่ใกล้บ้านโพน ซึ่งมีชื่อเสียงเรื่องผ้าแพรวา แต่ปัจจุบันไม่ค่อยมีการทอผ้าแพรวาแล้ว มีวิธีการดำเนินชีวิตแบบดั้งเดิม - รูปแบบบ้านยกพื้นสูงตามบ้านเรือนเดิม - มีการทอผ้าไหมแพรวา และการจักสานที่ได้ถือนบ้านเกือบทุกหลัง - ชุมชนสามัคคี เข้มแข็ง เศรษฐกิจส่วนใหญ่มั่นคง - มีความร่วมมือในการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี - มีวัด และเจ้าอาวาสเป็นศูนย์กลางชุมชน	- การสร้างความเข้าใจในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนและโอกาสในการเชื่อมต่อประชาคมอาเซียน - การระดมความคิดเห็นในชุมชนเพื่อการจัดการท่องเที่ยว - วิเคราะห์ศักยภาพชุมชนด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม - การตั้งกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนกำหนดบทบาทหน้าที่และการแบ่งฝ่ายต่าง ๆ 1. ฝ่ายบริหาร การเงิน และความปลอดภัย 2. ฝ่ายต้อนรับและการแสดง 3. ฝ่ายอาหารและที่พัก - ได้จัดกิจกรรมต้อนรับนักท่องเที่ยวนำร่อง 2 กลุ่ม - มีการประเมินผลการดำเนินงานต้อนรับนักท่องเที่ยวร่วมกัน - ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐในการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนต่อเนื่อง	- อบรมบุคลากรในการนำเที่ยว และการเป็นเจ้าบ้านที่ดี - อบรมทักษะการสื่อสารกับนักท่องเที่ยว - อบรมมาตรฐานด้านอาหาร - การรักษาความสะอาดเรียบร้อยของชุมชนและครัวเรือน - การปรับปรุงทัศนียภาพชุมชน
บ้านสาวะถี ต.สาวะถี อ.เมือง จ.ขอนแก่น	- อยู่ใกล้เมืองขอนแก่น - มีความเจริญ ชุมชนคุ้นเคยกับสังคมเมือง - มีโอกาสต้อนรับนักท่องเที่ยวกระแสหลักบ่อยครั้ง - มีศิลปกรรมท้องถิ่นที่มีคุณค่าเป็นที่รู้จักกันทั่วไป โบสถ์ และภาพจิตรกรรมสังขศิลป์ชัย วัดไชยศรี	- ชุมชนมีความคุ้นเคยกับสังคมเมือง - ได้ต้อนรับนักท่องเที่ยวกระแสหลักที่ ททท. และ มข. จัดกิจกรรมท่องเที่ยววัฒนธรรมเป็นประจำ - ผู้นำชุมชนและเจ้าอาวาสเห็นควรให้เป็นชุมชนท่องเที่ยวตามวิถีธรรมชาติ ซึ่งไม่มีการจัดตั้งกลุ่มท่องเที่ยวชุมชน เพราะ	- ควรให้มีการศึกษาข้อมูลทางโบราณคดีในชุมชนให้มีความชัดเจน - หน่วยงานภายนอกควรให้การสนับสนุนการจัดกิจกรรมประเพณีให้มีความต่อเนื่องโดยประสานความร่วมมือกับชุมชนผ่านวัดอย่างใกล้ชิด - พัฒนากลไกการต้อนรับและการสื่อสารภาษาอังกฤษกับนักท่องเที่ยว - พัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวให้หลากหลายขึ้น

ภาพรวมการศึกษาศักยภาพและความพร้อมชุมชน
เพื่อรองรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนหนึ่งเดียวอาเซียน (ต่อ)

แหล่งท่องเที่ยวชุมชน	ศักยภาพ	การพัฒนาความพร้อม	ข้อเสนอแนะ
บ้านสาวะถี ต.สาวะถี อ.เมือง จ.ขอนแก่น	- มีการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐในการจัดกิจกรรมวัฒนธรรมประเพณีอย่างต่อเนื่อง - ชุมชนมีความเข้มแข็ง ยึดวัดและเจ้าอาวาสเป็นศูนย์กลาง - มีพิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน - มีร่องรอยทางโบราณคดี - มีหมอลำที่มีชื่อเสียงหลายคน	ส่วนมากคนในชุมชนมีงานประจำนอกชุมชน - สร้างความรู้ความเข้าใจในเรื่องการท่องเที่ยวชุมชนผ่านการสนทนาอย่างเจาะจงกับผู้นำชุมชน นักปราชญ์ เจ้าอาวาส อย่างไม่เป็นทางการ	
บ้านดงน้อย ต.พระธาตุ อ.นาตุ้ม จ.มหาสารคาม	- ชุมชนขนาดเล็ก ที่มีวิถีความเป็นอยู่อย่างพอเพียง - อยู่ใกล้พระธาตุนาตุ้ม กู่สันตรัตน์และภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดป่าเลไลยก์ จิตรกรรมฝาผนังวัดป่าเลไลยก์ และวัดโพธาราม อ.นาตุ้ม - เป็นชุมชนที่สะอาด มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย - ชุมชนมีความเข้มแข็ง ร่วมกันบริหารกองทุนแม่ของแผ่นดินให้เกิดประโยชน์ได้ จนเป็นที่ยอมรับให้เป็นแหล่งเรียนรู้ ศึกษาดูงานการพัฒนาชุมชนของจังหวัด และได้รับรางวัลดีเด่นมากมาย - มีการรวมกลุ่มอาชีพ เช่น กลุ่มทอผ้าสไบซิด กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มเห็ด กลุ่มปุยมูลสุกร กลุ่มเกษตรอินทรีย์ - ชุมชนมีประสบการณ์และความรอบรู้เกี่ยวกับพระนาตุ้ม - ชุมชนมีโอกาสทำอาหารพื้นบ้านต้อนรับการศึกษาดูงานบ่อยครั้ง - หน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุน	- การให้ความรู้ความเข้าใจในการจัดการท่องเที่ยวชุมชน - การระดมความคิดเห็นร่วมกันในการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน - การร่วมวิเคราะห์ศักยภาพชุมชน - การตั้งกลุ่มท่องเที่ยว กำหนดบทบาทหน้าที่และการแบ่งฝ่ายการทำงาน 1. ฝ่ายอาหารและที่พัก 2. ฝ่ายกิจกรรม 3. ฝ่ายรักษาความปลอดภัย 4. ฝ่ายประชาสัมพันธ์และข้อมูล 5. ฝ่ายสาธารณสุข - การศึกษาดูงานการจัดการท่องเที่ยวชุมชนบ้านปราสาท - การวางแผนกิจกรรมท่องเที่ยว - การต้อนรับนักท่องเที่ยว โครงการ “ผู้ว่าพาเที่ยว” จังหวัดมหาสารคาม - มีความพยายามในการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้พระกรุนาตุ้มในชุมชน เพื่อเพิ่มกิจกรรม	- อบรมการนำเที่ยวและการเป็นเจ้าของบ้านที่ดี - อบรมทักษะการพูด การสนทนาและการสื่อสารกับนักท่องเที่ยว - อบรมมาตรฐานคุณภาพอาหาร และบุคลิกภาพ - พัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวภายในชุมชน และสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับชุมชน และแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง

**ภาพรวมการศึกษาศักยภาพและความพร้อมชุมชน
เพื่อขอรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนหนึ่งเดียวอาเซียน (ต่อ)**

แหล่งท่องเที่ยวชุมชน	ศักยภาพ	การพัฒนาความพร้อม	ข้อเสนอแนะ
บ้านห้วยหลิม ต.มะบ้า อ.ทุ่งเขาหลวง จ.ร้อยเอ็ด	- เป็นชุมชนขนาดใหญ่ - ชุมชนมีการรวมกลุ่มทอผ้าลายสาเกต ที่มีความประณีตงดงาม เป็นหมู่บ้าน OTOP - มีการจัดการท่องเที่ยว Home Stay - มีการรวมกลุ่มอาชีพทอผ้า เพาะเห็ด กลุ่มออมทรัพย์ - มีความร่วมมือในการอนุรักษ์และฟื้นฟูวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น - ชุมชนมีชาวต่างชาติเข้ามาพักอยู่บ่อย - มีปัญหาด้านการจัดการ - การทอผ้าในชุมชนลดลง - สมาชิกกลุ่มทอผ้าปรับไปเป็นผู้จำหน่าย - มีปัญหาด้านการเมืองท้องถิ่น - ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง - สมาชิกในชุมชนโดยเฉพาะกลุ่มทอผ้าหลายคนมีธุรกิจส่วนตัว จึงมีความสนใจในการดำเนินกิจกรรมท่องเที่ยวลดลง	- การให้ความรู้ความเข้าใจในการจัดการท่องเที่ยวชุมชน - การระดมความคิดเห็นร่วมกันในการจัดการท่องเที่ยวภายในชุมชน - การทบทวนปัญหาอุปสรรคในการจัดการท่องเที่ยวที่ผ่านมา - การร่วมวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชน - การทบทวนการตั้งกลุ่มท่องเที่ยวกำหนดภาระหน้าที่และแบ่งกลุ่มต่าง ๆ 1. ฝ่ายอาหาร 2. ฝ่ายต้อนรับ 3. ฝ่ายอาหารและเครื่องดื่ม 4. ฝ่ายสถานที่ 5. ฝ่ายความปลอดภัยและจราจร 6. ฝ่ายพิธีกรรม 7. ฝ่ายการแสดง 8. ฝ่ายที่พัก Home Stay - ชุมชนยังคงรอการเปลี่ยนแปลงฝ่ายปกครองส่วนท้องถิ่น และการสนับสนุนจากภาครัฐ - มีความพยายามในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเพิ่มเติม	- การพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่มท่องเที่ยวเพื่อไม่ต้องผูกติดกับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองท้องถิ่น - พัฒนาทักษะการเป็นผู้นำเที่ยว และการเป็นเจ้าของบ้านที่ดี ส่งเสริมความมีอัธยาศัยไมตรีให้มากขึ้นกว่าความคิดในเชิงธุรกิจ - พัฒนาทักษะการสื่อสารการใช้ภาษาไทยและภาษาอังกฤษกับนักท่องเที่ยว - พัฒนากิจกรรมดึงดูดการท่องเที่ยวภายในชุมชน เชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง

เส้นทางท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

จากการศึกษาศักยภาพและพัฒนาความพร้อมชุมชนเพื่อรองรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนหนึ่งเดียวอาเซียนทำให้สามารถกำหนดเส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางทั้ง 4 ชุมชนกับแหล่งท่องเที่ยวหลักในแต่ละจังหวัด และเชื่อมโยงกับจังหวัดในกลุ่มร้อยแก่นสารสินธุ์ได้หลายเส้นทาง ซึ่งจะเป็นส่วนเสริมให้เส้นทางท่องเที่ยวมีศักยภาพในการดึงดูดมากขึ้นเพราะมีความหลากหลายของจุดท่องเที่ยว ทั้งในด้านธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศาสนาและวิถีวัฒนธรรมประเพณี เทศกาล ซึ่งการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานขอนแก่นได้จัดเส้นทางหลักไว้ในแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวกลุ่มจังหวัด 3 เส้นทาง คือ เส้นทางไดโนเสาร์สะออน เส้นทางเขื่อนสิม ชมศิลป์ ณ ใจกลางศูนย์วิจัยท่องเที่ยวภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

อีสาน และเส้นทางไหว้พระธาตุอีสาน 4 เมืองรุ่งเรืองตลอดชีวิต ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวชุมชนทั้ง 4 แห่ง อาจเสริมไว้ในเส้นทางการท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวกระแสหลัก โดยเริ่มต้นจากจังหวัดขอนแก่น ซึ่งเป็นจุดหมายปลายทางนักท่องเที่ยวทั้งภายในประเทศ และในกลุ่มประเทศอาเซียน ดังนี้ นมัสการพระธาตุแก่นนคร วัดหนองแวง ภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดไชยศรี บ้านสาวะถี อาหารกลางวันในเมืองขอนแก่น ไปจังหวัดกาฬสินธุ์ ชมเขื่อนลำปาว วัดภูค่าว พิพิธภัณฑ์สิรินธร วัดสักระวัน ชมผ้าไหมแพรวา บ้านหนองซ้าง (พักค้างแรม) เข้าทำบุญใส่บาตร รับประทานอาหารเช้า เดินทางต่อไปจังหวัดมหาสารคาม ชมปูทูลกระหม่อมที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าดูนลำพัน พระธาตุนาดูน สวนวลัยรุกขเวช อาหารกลางวันบ้านดงน้อย กู่สันตรัตน์ ภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดป่าเลไลยก์และวัดโพธาราม อำเภอนาดูน หมู่บ้านกลองยาว อำเภอนาโพธิ์ ต่อไปจังหวัดร้อยเอ็ดชมบึงพลาญชัย ชมผ้าทอลายสะเกต บ้านห้วยหล่ม ก่อนเดินทางกลับขอนแก่น

แหล่งท่องเที่ยวชุมชน เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวจะได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ วิถีวัฒนธรรมร่วมกันทั้งชุมชนและนักท่องเที่ยว ซึ่งหากนักท่องเที่ยวเป็นผู้ที่มีวิถีวัฒนธรรมที่ใกล้เคียงกับชุมชนจะเสริมสร้างความเข้าใจได้อย่างลึกซึ้งขึ้น เช่นเดียวกับนักท่องเที่ยวในกลุ่มประชาคมอาเซียน ซึ่งมีวิถีวัฒนธรรมความเป็นอยู่ดั้งเดิมที่ใกล้เคียงกันทั้งภูมิภาค แต่พัฒนาการทางสังคมทำให้หลายชุมชนเปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะในสังคมเมืองใหม่ที่มีฐานเศรษฐกิจที่ดีจึงเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความต้องการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเพื่อย้อนรำลึกถึงอดีตที่เรียบง่าย สงบ สวรรค์ ผลงานศิลปะจากภูมิปัญญาท้องถิ่น การท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวชุมชนที่มีการจัดการที่ดี จึงจะช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ด้วยมิตรไมตรีอันดีงาม โดยเฉพาะในกลุ่มประชาคมอาเซียนเดียวกัน

สรุปและข้อเสนอแนะ

แหล่งท่องเที่ยวชุมชนทั้ง 4 แห่ง มีศักยภาพและความพร้อมที่แตกต่างกัน

บ้านหนองช้าง เป็นชุมชนผู้ไทที่ยังคงรักษาวิถีวัฒนธรรมความเป็นอยู่แบบดั้งเดิมมีการทอผ้าแพรวา การจักสาน ไร่ให้และจำหน่าย มีเศรษฐกิจค่อนข้างมั่นคงจากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์และผลผลิตอ้อย มีความเข้มแข็งสนใจการจัดการท่องเที่ยว และมีการสนับสนุนจากภาครัฐ จึงมีศักยภาพและความพร้อมในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนหนึ่งเดียวอาเซียนได้ **บ้านสาวะถี** เป็นชุมชนที่หน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุนในการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ ศิลปวัฒนธรรมประเพณีอยู่เสมอ เพราะอยู่ใกล้ตัวเมือง มีความเข้มแข็ง มีงานศิลปกรรมที่โดดเด่น มีคณะหมอลำพื้นปักษ์ร่วมกันอนุรักษ์วัฒนธรรม นักท่องเที่ยวเดินทางเข้าถึงได้สะดวก แม้ชุมชนไม่ได้มีการรวมกลุ่มจัดการท่องเที่ยวชุมชน แต่บ้านสาวะถีเป็นหมู่บ้านที่มีความพร้อมในการรองรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนหนึ่งเดียวอาเซียนได้ **บ้านดงน้อย** เป็นชุมชนเล็ก ๆ มีความเป็นอยู่เรียบง่ายอย่างพอเพียง มีความสามัคคีเข้มแข็ง ผู้นำดีเด่นเป็นชุมชนต้นแบบการพัฒนาของจังหวัด มีการรวมกลุ่มสไบซิด กิจกรรมกองทุนแม่ของแผ่นดินกลุ่มเพาะเห็ด กลุ่มอาชีพอื่น ๆ อยู่ใกล้พระธาตุนาดูน และภูสันตรัตน์ มีความพยายามในการรวมกลุ่มท่องเที่ยวชุมชน แต่ไม่ค่อยมีความมั่นใจในการรองรับนักท่องเที่ยว จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาเพิ่มเติมให้มีความพร้อมในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชน ส่วน**บ้านห้วยหลิม** เป็นหมู่บ้าน OTOP ผ้าไหมสาเกต ที่มีการจัดการท่องเที่ยวชุมชน แต่ขาดความต่อเนื่อง เพราะการเปลี่ยนแปลงผู้นำชุมชน เป็นชุมชนขนาดใหญ่ มีการรวมตัวกันในการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม โดยมีวัดเป็นศูนย์รวม มีการรวมกลุ่มทอผ้า ซึ่งต่อมามีงานการจำหน่ายผลิตภัณฑ์มากขึ้น การทอผ้าลดลง จึงต้องมีการทบทวนการจัดการท่องเที่ยวชุมชนและการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวภายในชุมชนเพิ่มขึ้นเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว อย่างไรก็ตามบ้านห้วยหลิมเป็นหมู่บ้านที่ได้รับการสนับสนุนจากจังหวัดในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวจึงจะทำให้มีโอกาสในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนหนึ่งเดียวอาเซียนได้ต่อไป ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้การส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนให้เป็นทางเลือกหนึ่งของการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดให้มีคุณภาพมาตรฐานในการรองรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียน ดังนี้

1. ให้มีการศึกษาสำรวจเอกลักษณ์วิถีวัฒนธรรมชุมชน เพื่อการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเพิ่มขึ้น
2. พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนที่มีอยู่ให้มีมาตรฐานคุณภาพที่เป็นสากลเพื่อการรองรับการท่องเที่ยว

อาเซียน และชาวต่างชาติทั่วโลก โดย

2.1 ศึกษาวิเคราะห์ศักยภาพวิถีวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อนำเสนอเป็นสินค้าทางการท่องเที่ยวด้วยความเคารพในศักดิ์ศรี และความภาคภูมิใจของชุมชน โดยคงคุณค่าทางวัฒนธรรมท้องถิ่น และคุณค่าในการเรียนรู้ของนักท่องเที่ยว

2.2 สร้างความตระหนักในคุณค่าวิถีวัฒนธรรมชุมชน เพื่อให้เกิดการอนุรักษ์ และถ่ายทอดให้คนรุ่นใหม่ของชุมชน ที่สามารถสื่อความหมายทางการท่องเที่ยวได้อย่างถูกต้อง

2.3 ให้การเรียนรู้ และสร้างทักษะความสามารถในการเป็นนักสื่อความหมายและการเป็นเจ้าของบ้านที่ดี เพื่อให้มีความพร้อมในการรองรับการท่องเที่ยวชุมชน

3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้การส่งเสริมสนับสนุนการจัดการท่องเที่ยวชุมชน และให้ความร่วมมือในการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวชุมชน และสื่อสารให้ข้อมูลความรู้ที่ทันสมัยแก่ชุมชน เพื่อการพัฒนาศักยภาพความพร้อมชุมชนให้สามารถรองรับการท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กรรณิการ์ สองเมือง. (2553). การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม : กรณีศึกษาเทศบาลตำบลภูากาสิ่งห์ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด. มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด.
- กรวรรณ สังขร. (2552). การประยุกต์แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน. เชียงใหม่ : ลีออนดีไซน์ เวิร์ค.
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2554). แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555 – 2559. ค้นข้อมูล วันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2556, จาก http://www.tica.or.th/images/plan_tourism2555-2559/2555-2559.
- กระทรวงมหาดไทย และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2556). เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง การพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง 6 ประเทศ ตามแนวพื้นที่เศรษฐกิจตะวันออก – ตะวันตก (East-West Economic Corridor – EWEC) เพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน วันศุกร์ที่ 21 มิถุนายน พ.ศ. 2556 ณ โรงแรมเซ็นทาราแออนด์คอนเวนชั่นเซ็นเตอร์ จังหวัดขอนแก่น.
- กัลปพฤกษ์ เกื้อเกตุ. (2541). การวางแผนพัฒนาความพร้อมเพื่อรองรับการเติบโตการท่องเที่ยวชายแดน กรณีศึกษา : เมืองหนองคาย. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตสถาปัตยกรรมศาสตร์ (การวางผังเมือง).จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2544). ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับโฮมสเตย์. กรุงเทพฯ : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- ไกรเลิศ ทวีกุล และคณะ. (2551). ศักยภาพท่องเที่ยวเชิงเกษตรและโฮมสเตย์ของหมู่บ้านผักปลอดสารพิษ บ้านดอนหัน ตำบลบ้านฝาง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. ศูนย์วิจัยท่องเที่ยวภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- จารุณี พลนามอินทร์. (2546). พฤติกรรมและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการซื้อสินค้าที่ระลึกของนักท่องเที่ยวชาวไทย ในร้านค้าเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น. การศึกษาค้นคว้าอิสระ. ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- จิตตานันท์ ติกุล. (2551). ศักยภาพและความพร้อมของผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดอีสานใต้. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- ชัยญา อภิบาลกุล และชลธิชา เจริญพันธุ์. (2552). ศักยภาพเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยววัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ไทย (ญ้อ) บ้านโพน ตำบลโนนตาล อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม. รายงานการวิจัย.ศูนย์วิจัยท่องเที่ยวภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ดลฤทัย ไกรวรรณกุล. (2548). มิติการพัฒนาทางเศรษฐกิจผ่านมรดกทางวัฒนธรรมมุมมองด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดขอนแก่น. รวมบทความการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ ปี พ.ศ. 2548 หน้า 319, 2549.
- ธัญญกมล ทองตีฆา. (2550). การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ตำบลแม่มูล อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์.
- นิภาภัทร จันทรวงศ์. (2545). การวิเคราะห์อุปสงค์การท่องเที่ยวในอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขงของนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศ. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต เศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นพดล ตั้งสกุล (2552). การศึกษาศักยภาพเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยววัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ไทแสก บ้านบะหว้า ตำบลท่าเรืออำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม. รายงานการวิจัย. ศูนย์วิจัยท่องเที่ยวภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

นพดล ตั้งสกุล และวิชิต คลังบุญครอง. (2547). **คติความเชื่อและระบบสังคมกับการปลูกสร้างเรือนพื้นบ้านและชุมชนผู้ไท**.

รายงานฉบับสมบูรณ์. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2542). **การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน**. คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ประหยัด ตะคอนรัมย์. (2544). **แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน : กรณีศึกษาตลาดริมน้ำดอน**

หวาย จังหวัดนครปฐม.วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตสถาปัตยกรรมศาสตร์ (การวางผังเมือง).จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปราโมทย์ ทศนาสุวรรณ. (2533). **เที่ยวทั่วไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิชย์.

เปรมจิต ทาบุรี. (2549). **กลยุทธ์การตลาดการท่องเที่ยวจังหวัดร้อยเอ็ด**. วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจ

มหาบัณฑิต. สาขาการจัดการท่องเที่ยว. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น .

พจนา สอนศรี. (2546). **เอกสารการสอนชุดวิชา หน่วยที่ 8-15 การจัดการนันทนาการและการท่องเที่ยว**

ทางธรรมชาติ. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

พพระ พิพัฒน์โยธะพงศ์. (2547). **การจัดการแหล่งพักอาศัยแบบโฮมสเตย์เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษา :**

หมู่บ้านวัฒนธรรมผู้ไทยบ้านโคกโก่ง อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์. วิทยานิพนธ์ปริญญาเคหศาสตร์

มหาบัณฑิต สาขาวิชาเคหการ คณะสถาปัตยกรรม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พิสิษฐ์ บุญไชย. (2548). **ศึกษาและพัฒนาชุมชนโบราณเพื่อการท่องเที่ยว จังหวัดมหาสารคาม**.สถาบันศิลปะ

และวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

เพ็ญพร ถิตย์ประดิษฐ์. (2542). **ปัญหาการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดกาฬสินธุ์**. วิทยานิพนธ์ ปริญญา

การศึกษามหาบัณฑิต สาขาภูมิศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ไพฑูรย์ พงศบุตร และวิลาศวงศ์ พงศบุตร. (2542). **คู่มือการอบรมมัคคุเทศก์**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ :

ศูนย์การศึกษาต่อเนื่องแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

มนัส สุวรรณ. (2548). **เอกสารการสอน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม**. คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ระพีพรรณ ทองหล่อ และคณะ. (2548). **การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวแบบครบวงจร**. กรุงเทพฯ :

มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2525). **พจนานุกรมฉบับบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2525**. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์.

วิทยาลัยนวัตกรรม. (2556). **สถานการณ์อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทย ปี 2555 และทิศทางในอนาคต**. กรุงเทพฯ :

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วิรงรอง มงคลธรรม และอนันตสิทธิ์ ชามาตย์. (2551). **ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกษตร เส้นทาง**

โครงการในพระราชดำริ จังหวัดสกลนคร เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกษตรอย่างเป็นระบบ. รายงาน

ความก้าวหน้าโครงการวิจัย. ศูนย์วิจัยท่องเที่ยวภูมิภาคลุ่มน้ำโขง มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

วิรงรอง มงคลธรรม และคณะ. (2552). **การศึกษาศักยภาพเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยววัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ (โซ)**

บ้านปางแดง ตำบลปางแดง อำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร. รายงานการวิจัย. ศูนย์วิจัยท่องเที่ยวภูมิภาค

ลุ่มน้ำโขง มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

วิภา ศรีระทุ. (2551). **ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์**. ปริญญาวิทยาศาสตร

มหาบัณฑิต สาขาวิชาการวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

วีระพล ทองมา และประเจต อำนาจ. (2547). **ผลที่เกิดขึ้นจากการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวต่อประชาชนในพื้นที่**

ตำบลแมริม อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่. รายงานผลการวิจัย. มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

ศูนย์วิจัยท่องเที่ยวภูมิภาคลุ่มน้ำโขง. (2549). **การศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มศักยภาพทางการ**

ท่องเที่ยวของจังหวัดขอนแก่น. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ศูนย์วิจัยป่าไม้ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. (2538). **โครงการศึกษาการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศกรณีศึกษา :**

ภาคใต้. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

เศกสรรค์ ยงวิชัย และคณะ. (2546). **การจัดการและการพัฒนาการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ กรณีศึกษา**

: การวางแผน การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวระหว่างภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ลาว กัมพูชา เวียดนาม. รายงานการวิจัย. งบประมาณสนับสนุนวิจัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ. (2542). **รายงานขั้นสุดท้ายการดำเนินการเพื่อกำหนด**

นโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติไทย.

สมชาย เลี้ยงพรพรรณ. (2547). **การศึกษาศักยภาพของแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในบริเวณ**

ทะเลสาบสงขลา. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ.

สุนีย์ เลี้ยวเพ็ญวงษ์ และคณะ (2544). **การพัฒนาระบบมาตรฐานคุณภาพการจัดการท่องเที่ยว บ้านโคกโก่ง**

ตำบลกุดหว้า อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์. ทุนสนับสนุนการวิจัย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

สุนีย์ เลี้ยวเพ็ญวงษ์ และบงกช เจนชัยภูมิ. (2552). **การศึกษาศักยภาพเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยววัฒนธรรม**

กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท บ้านหนองห้าง ตำบลหนองห้าง อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์. รายงานการวิจัย. ศูนย์วิจัยท่องเที่ยวภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สุรศักดิ์ พิมพ์เสน และคณะ. (2545). **ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนผู้ไท บ้านโพน.**

รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์. กองทุนสนับสนุนการวิจัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว. (2546). **เอกสารชุดฝึกอบรมทางไกลหลักสูตรการจัดการการท่องเที่ยว**

ชุมชนอย่างยั่งยืน. กรุงเทพฯ : สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.

สำนักงานจังหวัดกาฬสินธุ์. (2553). **คู่มือยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวจังหวัดกาฬสินธุ์.** ค้นข้อมูล วันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2556,

จาก<http://www.kalasin.go.th/th/index.php?option=content&task=view&id=418&Itemid=33>

สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดแม่ฮ่องสอน. (2554). **การจัดการความรู้ด้านการท่องเที่ยวจังหวัด**

แม่ฮ่องสอน ปี 2553. (ออนไลน์). เข้าถึงข้อมูลได้จาก. <http://www.123.242.182.10/b2010/viewtopic.php?43&t=521>. ค้นข้อมูล วันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2556.

สำนักงานจังหวัดมหาสารคาม. (2556). **แผนพัฒนาจังหวัดมหาสารคาม ปี 2557 – 2560 (ฉบับทบทวนใหม่).**

ค้นข้อมูล วันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2556, จาก <http://www.maharakham.go.th/mkweb/index.php/ยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด/>.

สำนักงานจังหวัดร้อยเอ็ด. (ม.ป.พ.). **แผนพัฒนาจังหวัดร้อยเอ็ดปี 2557 – 2560 .** ค้นข้อมูล

วันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2556, จากhttp://www.roiet.go.th/101/index.php?option=com_content&view=article&id=368&Itemid=323

สำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัด “ร้อยแก่นสารสินธุ์” (ม.ป.พ.). **แผนยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาค**

ตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง พ.ศ. 2553 – 2556. ค้นข้อมูล วันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2556, จาก <http://www.khonkaenpoc/khonkaen6/main.php?cont=vision>.

สินธุ์ สโรบล. (2546). **การท่องเที่ยวโดยชุมชน : แนวคิดและประสบการณ์พื้นที่ภาคเหนือ.** เชียงใหม่:สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

อำนวยการ ประทุมโพธิ์. (2548). **การศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของสถานีวิจัย**

ลพบุรี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตเศรษฐศาสตร์ (เศรษฐศาสตร์ธุรกิจ) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สัมภาษณ์

- แก่น สอนจันดา. (20 กุมภาพันธ์ 2556). **สัมภาษณ์.** บ้านเลขที่ 64 หมู่ที่ 4 บ้างดงน้อย ตำบลพระธาตุ อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม.
- คมจิตร วรรณนา. (18 กุมภาพันธ์ 2556). **สัมภาษณ์.** ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 3. ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 3 บ้านห้วยหลิม ตำบลมะบ้า อำเภอกู่เขาหลวง จังหวัดร้อยเอ็ด.
- จอมศรี สุปัญญาบุตร. (11 กุมภาพันธ์ 2556). **สัมภาษณ์.** บ้านเลขที่ 91 หมู่ที่ 3 บ้านหนองช้าง ตำบลหนองช้าง อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์.
- จิรพร สอนมัน. (16 กุมภาพันธ์ 2556). **สัมภาษณ์.** ผู้จัดการโฮมสเตย์บ้านห้วยหลิม. บ้านเลขที่ 95 หมู่ที่ 10 บ้านห้วยหลิม ตำบลมะบ้า อำเภอกู่เขาหลวง จังหวัดร้อยเอ็ด.
- เจ้าอธิการ อำนาจ ปริบูรณ์. (13 มกราคม 2556). **สัมภาษณ์.** เจ้าอาวาสวัดโพธิ์ศรีสว่างหนองช้าง บ้านหนองช้าง ตำบลหนองช้าง อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์.
- เฉลิมศักดิ์ ทองพาส. (18 กุมภาพันธ์ 2556). **สัมภาษณ์.** ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 6. ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 6 บ้านห้วยหลิม ตำบลมะบ้า อำเภอกู่เขาหลวง จังหวัดร้อยเอ็ด.
- ตา แก้ววิเศษ. (19 กุมภาพันธ์ 2556). **สัมภาษณ์.** บ้านเลขที่ 20 หมู่ที่ 5 บ้างดงน้อย ตำบลพระธาตุ อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม. นิตย ดาวสวระ. (16 กุมภาพันธ์ 2556).
- ทองแดง พิศวงค์. (16 กุมภาพันธ์ 2556). **สัมภาษณ์.** บ้านเลขที่ 11 หมู่ที่ 6 บ้านห้วยหลิม ตำบลมะบ้า อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดร้อยเอ็ด.
- นาง ทองอิสาร. (17 กุมภาพันธ์ 2556). **สัมภาษณ์.** บ้านเลขที่ 34 หมู่ที่ 3 บ้านห้วยหลิม ตำบลมะบ้า อำเภอกู่เขาหลวง จังหวัดร้อยเอ็ด.
- บุญมี สุวรรณศรี. (17 กุมภาพันธ์ 2556). **สัมภาษณ์.** บ้านเลขที่ 7 หมู่ที่ 6 บ้านห้วยหลิม ตำบลมะบ้า อำเภอกู่เขาหลวง จังหวัดร้อยเอ็ด.
- บุญมี วรรณไทย. (18 กุมภาพันธ์ 2556). **สัมภาษณ์.** บ้านเลขที่ 9 หมู่ที่ 3 บ้านห้วยหลิม ตำบลมะบ้า อำเภอกู่เขาหลวง จังหวัดร้อยเอ็ด.
- บุบผา ศรีภูวงษ์. (19 กุมภาพันธ์ 2556). **สัมภาษณ์.** บ้านเลขที่ 53 หมู่ที่ 4 บ้างดงน้อย ตำบลพระธาตุ อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม.
- ประมวล เจริญสุข (16 กุมภาพันธ์ 2556). **สัมภาษณ์.** ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 6. ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 6 บ้านสาวะถี ตำบลสาวะถี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น.
- ผู้ใหญ่บ้าน. **สัมภาษณ์.** หมู่ที่ 21. ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 21 บ้านสาวะถี ตำบลสาวะถี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น.
- พระครูบุญชยากร. (9 กุมภาพันธ์ 2556). **สัมภาษณ์.** เจ้าอาวาสวัดไชยศรี. วัดไชยศรี หมู่ที่ 8 ตำบลสาวะถี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น.
- แพง ปัญจิตร. (13 มกราคม 2556). **สัมภาษณ์.** บ้านเลขที่ 152 หมู่ที่ 3 บ้านหนองช้าง ตำบลหนองช้าง อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์.
- ไพฑูรย์ คำโม่ง. (16 กุมภาพันธ์ 2556). **สัมภาษณ์.** ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 8 และกำนันตำบลสาวะถี. ที่ทำการ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 8 บ้านสาวะถี ตำบลสาวะถี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น.
- เกา ตั้งขารี. (19 กุมภาพันธ์ 2556). **สัมภาษณ์.** ปราชญ์พื้นบ้าน. บ้านเลขที่ 75 หมู่ที่ 4 บ้างดงน้อย ตำบลพระธาตุ อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม.

- รอด บุญลาศรี. (11 กุมภาพันธ์ 2556). สัมภาษณ์. บ้านเลขที่ 27 หมู่ที่ 3 บ้านหนองช้าง ตำบลหนองช้าง อำเภอสามชัย จังหวัดกาฬสินธุ์.
- ลวง ฤกษ์ใหญ่. (16 กุมภาพันธ์ 2556). สัมภาษณ์. ปราชญ์พื้นบ้าน. บ้านเลขที่ 144 หมู่ที่ 9 บ้านห้วยหลิม ตำบลมะบ้า อำเภอกุ่งเขาหลวง จังหวัดร้อยเอ็ด.
- ลำดวน หอมทรัพย์. (16 กุมภาพันธ์ 2556). สัมภาษณ์. ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7. ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7 บ้านสาวะถี ตำบลสาวะถี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น.
- วิชัย เฝิงจันดา. (20 กุมภาพันธ์ 2556). สัมภาษณ์. รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลพระธาตุ. บ้านเลขที่ 42 หมู่ที่ 4 บ้านดงน้อย ตำบลพระธาตุ อำเภอนาคู จังหวัดมหาสารคาม.
- วิเชียร วิก. (13 มกราคม 2556). สัมภาษณ์. ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 3. ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 3. บ้านหนองช้าง ตำบลหนองช้าง อำเภอสามชัย จังหวัดกาฬสินธุ์.
- วิภาวรรณ สุ่มมาตย์. (18 กุมภาพันธ์ 2556). สัมภาษณ์. ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 9. ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 9 บ้านห้วยหลิม ตำบลมะบ้า อำเภอกุ่งเขาหลวง จังหวัดร้อยเอ็ด.
- สม บุคสีทะราช. (19 กุมภาพันธ์ 2556). สัมภาษณ์. บ้านเลขที่ 26 หมู่ที่ 4 บ้านดงน้อย ตำบลพระธาตุ อำเภอนาคู จังหวัดมหาสารคาม.
- สุม สุวรรณวงศ์. (9 กุมภาพันธ์ 2556). สัมภาษณ์. ปราชญ์พื้นบ้าน. บ้านเลขที่ 109 หมู่ 8 บ้านสาวะถี ตำบลสาวะถี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น.
- สุรพงษ์ เฝิงจันดา. (20 กุมภาพันธ์ 2556). สัมภาษณ์. กำนันตำบลพระธาตุ. บ้านเลขที่ 77 หมู่ที่ 4 บ้านดงน้อย ตำบลพระธาตุ อำเภอนาคู จังหวัดมหาสารคาม.
- สุนัย สารกรณ. (11 กุมภาพันธ์ 2556). สัมภาษณ์. บ้านเลขที่ 142 หมู่ที่ 3 บ้านหนองช้าง ตำบลหนองช้าง อำเภอสามชัย จังหวัดกาฬสินธุ์.
- สำเนา ทองอิสาร. (18 กุมภาพันธ์ 2556). สัมภาษณ์. ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 10. ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 10 บ้านห้วยหลิม ตำบลมะบ้า อำเภอกุ่งเขาหลวง จังหวัดร้อยเอ็ด.
- สำรวย ณรงค์ชัย. (17 กุมภาพันธ์ 2556). สัมภาษณ์. บ้านเลขที่ 141 หมู่ที่ 9 บ้านห้วยหลิม ตำบลมะบ้า อำเภอกุ่งเขาหลวง จังหวัดร้อยเอ็ด.
- อ่อน โทสีท้าว. (19 กุมภาพันธ์ 2556). สัมภาษณ์. บ้านเลขที่ 14 หมู่ที่ 4 บ้านดงน้อย ตำบลพระธาตุ อำเภอนาคู จังหวัดมหาสารคาม.
- อยู่ กสนรส. (18 กุมภาพันธ์ 2556). สัมภาษณ์. บ้านเลขที่ 11 หมู่ที่ 3 บ้านห้วยหลิม ตำบลมะบ้า อำเภอกุ่งเขาหลวง จังหวัดร้อยเอ็ด.
- อัมพร ทองอิสาร. (16 กุมภาพันธ์ 2556). สัมภาษณ์. ปราชญ์พื้นบ้าน. บ้านเลขที่ 84 หมู่ที่ 3 บ้านห้วยหลิม ตำบลมะบ้า อำเภอกุ่งเขาหลวง จังหวัดร้อยเอ็ด.

บทคัดย่อ

ศักยภาพและความพร้อมของชุมชนเพื่อรองรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียน เป็นการศึกษาสภาวะการณ์การท่องเที่ยวชุมชนในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ศักยภาพ ความพร้อม และพัฒนาศักยภาพและความพร้อมของชุมชนเพื่อรองรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียน เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม มีพื้นที่ศึกษาจังหวัดละ 1 ชุมชน

ผลการศึกษาสภาวะการณ์ท่องเที่ยวชุมชนในพื้นที่ศึกษา พบว่า จังหวัดขอนแก่นเป็นศูนย์กลางเชื่อมโยงอาเซียนและกลุ่มจังหวัด มีแหล่งท่องเที่ยวชุมชน 14 แห่ง และกลุ่มจังหวัดมีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรม มีบริการทางการท่องเที่ยวที่เพียงพอสำหรับนักท่องเที่ยว มีการจัดเส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงกลุ่มจังหวัดไว้ 3 เส้นทาง คือ เส้นทางไดโนเสาร์สะออน เขื่อนสิรินธรศิลป และไหว้พระธาตุ 4 เมือง

ผลการศึกษาและพัฒนาศักยภาพความพร้อมของชุมชนทั้ง 4 แห่ง พบว่า บ้านหนองช้าง จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นชุมชนผู้ไท มีการทอผ้าไหมแพรวา ชุมชนเข้มแข็ง มีศักยภาพความพร้อมในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชน บ้านสาวะถี จังหวัดขอนแก่น เป็นชุมชนที่มีความเจริญใกล้ขีดสังคมเมือง ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐในการจัดกิจกรรมท่องเที่ยว มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้าพื้นที่อย่างต่อเนื่องเพื่อชมภาพจิตรกรรมสังขศิลป์ชัย และร่วมงานบุญประเพณี จึงไม่มีการตั้งกลุ่มท่องเที่ยวชุมชน บ้านดงน้อย จังหวัดมหาสารคาม เป็นชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง มีความสามัคคี เข้มแข็ง เป็นแหล่งศึกษาดูงานด้านการพัฒนาชุมชน อยู่ใกล้พระธาตุนาดูน และภูสันตรัตน์ ภาครัฐให้การสนับสนุนแต่ชุมชนยังไม่ค่อยมั่นใจในการต้อนรับนักท่องเที่ยว บ้านห้วยหลิม จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นชุมชนทอผ้าสาเกตที่มีชื่อเสียง เป็นหมู่บ้าน OTOP และมีการจัดการท่องเที่ยวชุมชน แต่การจัดการขาดความต่อเนื่อง จึงได้ทบทวนการดำเนินงานและกิจกรรมท่องเที่ยวภายในชุมชนให้หลากหลายขึ้น จังหวัดให้การสนับสนุน แหล่งท่องเที่ยวชุมชนทั้ง 4 แห่ง มีศักยภาพและความพร้อมที่โดดเด่นแตกต่างกัน หากได้มีการพัฒนาความพร้อมให้ต่อเนื่องจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนหนึ่งเดียวอาเซียนได้ต่อไป

คำสำคัญ : ศักยภาพและความพร้อม, ชุมชน, แหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียน

The potential and readiness of the community to be supported as the only tourist destination in ASEAN region

This research is to study situation of community-based tourism in the Central-Northeastern provinces and the potential and readiness of the community to be one of tourism destinations in ASEAN region. It is a qualitative research applying with Participatory Action Research (PAR). One community from each province is chosen to collect data.

The result of the community-based tourism situation in the study area shows that Khon Kaen province is the link center of ASEAN and the Central-Northeastern provinces. 14 tourism communities in the provinces have the potential of natural and cultural tourism with adequate tourism services for tourists. Besides, there are three tourism routes which are the linkage of the provinces followings; Dinosaur Sa-On, Yeun Sim Chom Silp, and Wai Prathat Si Maung.

The study of four communities about the potential development and readiness reveals that Nong Charng Village, a Phu Thai community with Prae Wa silk weave in Kalasin Province, is a strong community which has the readiness and potential for community tourism development. Then, Savati Village in Khon Kaen province, a growing community located close to urban society, has been supported by the government to manage tourism activities. Although the tourist arrivals continue visiting Sung Sin Chai mural painting and attending local tradition, it still does not have any group of tourism community. Moreover, Dong Noi Village in Mahasarakarm province, a sufficient, harmonious and strong community, is a place for study and observation about community development located near Pratat Nadun and Ku Suntarat. This community is also supported by the government but the community still feels unconfident to welcome tourists. Furthermore, it is Wai Laum Village in Roi Et province, a OTOP village which is famous for Sa Kate weave. Even though there is the tourism community management, there has a lack of continuous management. Therefore, the operation and tourism activities have to be reviewed and encouraged to be more variety. All four communities will be outstanding tourism communities in ASEAN region if there are supported and managed constantly by the provincial authority.

Keywords : potential and readiness, community, only tourist destination in ASEAN region

สารบัญ

คำนำ	ก
บทคัดย่อ	ข
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์	2
1.3 ขอบเขตการศึกษา	2
1.4 นิยามศัพท์เฉพาะ	2
1.5 ผลการวิจัยที่คาดว่าจะได้รับ	2
1.6 แผนการดำเนินงาน	3
บทที่ 2 วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
2.1 แนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน	4
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับศักยภาพการท่องเที่ยว	9
2.3 ประชาคมอาเซียน	14
2.4 แผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว	19
2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	26
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	
3.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล	33
3.2 การเลือกพื้นที่ศึกษา	33
3.3 การพัฒนาศักยภาพความพร้อมชุมชน	33
3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล	35
3.5 การสรุปผลการศึกษา	35
บทที่ 4 ข้อมูลพื้นฐานพื้นที่ศึกษา	
4.1 ข้อมูลพื้นฐานกลุ่มจังหวัด	36
4.2 แหล่งท่องเที่ยวสำคัญของกลุ่มจังหวัด	38
- จังหวัดกาฬสินธุ์	38
- จังหวัดขอนแก่น	39
- จังหวัดมหาสารคาม	41
- จังหวัดร้อยเอ็ด	41
4.3 โครงสร้างพื้นฐานของกลุ่มจังหวัด	42
4.4 แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ	43
4.5 ยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวกลุ่มจังหวัด	44
4.6 สถานการณ์การท่องเที่ยวชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง	46
บทที่ 5 ศักยภาพความพร้อมของชุมชนท่องเที่ยว	
5.1 ความร่วมมือในกลุ่มประชาคมอาเซียน	52
5.2 ศักยภาพของกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง	54

สารบัญ (ต่อ)

5.3 การกำหนดพื้นที่ศึกษาแหล่งท่องเที่ยวชุมชน	55
5.4 การศึกษาศักยภาพความพร้อมในการจัดการท่องเที่ยวชุมชน	56
- แหล่งท่องเที่ยวชุมชนจังหวัดกาฬสินธุ์	57
- แหล่งท่องเที่ยวชุมชนจังหวัดขอนแก่น	57
- แหล่งท่องเที่ยวชุมชนจังหวัดมหาสารคาม	58
- แหล่งท่องเที่ยวชุมชนจังหวัดร้อยเอ็ด	58
5.5 สภาพทั่วไปจังหวัดกาฬสินธุ์	59
1) บริบทชุมชนบ้านหนองช้าง	62
- วิถีวัฒนธรรมชุมชน	68
- วัฒนธรรมการท่องเที่ยว	78
2) แหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง	82
5.6 สภาพทั่วไปจังหวัดขอนแก่น	88
1) บริบทชุมชนสาวะถี	91
- จิตรกรรมฝาผนังวัดไชยศรี	103
- กิจกรรมประเพณีกับการท่องเที่ยว	107
2) แหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง	112
5.7 สภาพทั่วไปจังหวัดมหาสารคาม	118
1) บริบทชุมชนบ้านดงน้อย	121
- วิถีวัฒนธรรมชุมชน	125
- การค้นพบพระกรุณาคุณ	131
2) แหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง	137
5.8 สภาพทั่วไปจังหวัดร้อยเอ็ด	141
1) บริบทชุมชนบ้านห้วยหลิม	144
- วิถีวัฒนธรรมชุมชน	147
- วัฒนธรรมการท่องเที่ยว	154
- พัฒนาการการเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว	157
2) แหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง	158
บทที่ 6 ศักยภาพและการพัฒนาความพร้อมของชุมชน	
6.1 แหล่งท่องเที่ยวชุมชนบ้านหนองช้าง จังหวัดกาฬสินธุ์	164
- การดำเนินการพัฒนาความพร้อมของชุมชน	165
6.2 แหล่งท่องเที่ยวชุมชนบ้านสาวะถี จังหวัดขอนแก่น	169
- การดำเนินการพัฒนาความพร้อมของชุมชน	171
6.3 แหล่งท่องเที่ยวชุมชนบ้านดงน้อย จังหวัดมหาสารคาม	172
- การดำเนินการพัฒนาความพร้อมของชุมชน	172
6.4 แหล่งท่องเที่ยวชุมชนบ้านห้วยหลิม จังหวัดร้อยเอ็ด	176
- การดำเนินการพัฒนาความพร้อมของชุมชน	176

6.5 ผลการพัฒนาศักยภาพและการเตรียมความพร้อมชุมชน	182
6.6 สรุปผลการศึกษาศักยภาพและความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวชุมชน	187
6.7 เส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวชุมชนในกลุ่มจังหวัด	193
บทที่ 7 สรุปและข้อเสนอแนะ	
7.1 ข้อมูลพื้นฐานกลุ่มจังหวัด	196
7.2 สถานการณ์การท่องเที่ยวชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง	196
7.3 ศักยภาพและความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวชุมชน	197
7.4 เส้นทางท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง	200
7.5 ข้อเสนอแนะ	201
เอกสารอ้างอิง	202
ภาคผนวก	
ภาคผนวก 1 รายชื่อผู้เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในชุมชน	
บ้านหนองช้าง	
บ้านดงน้อย	
บ้านห้วยหลิม	
ภาคผนวก 2 ภาพการดำเนินงานในพื้นที่	
บ้านหนองช้าง	
บ้านสาวะถี	
บ้านดงน้อย	
บ้านหนองหลิม	
ภาคผนวก 3 ภาพกิจกรรมประเพณีวัฒนธรรมชุมชนกับการท่องเที่ยว	

บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นแหล่งที่มาของเงินตราต่างประเทศและแหล่งที่มาของการจ้างงานที่สำคัญในประเทศต่างๆ ในแต่ละปีมีนักท่องเที่ยวเดินทางท่องเที่ยวทั่วโลกกว่า 700 ล้านคน ในปี พ.ศ. 2555 เป็นปีที่อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวโลกมีการบันทึกจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติ (International Visitor Arrival) มากที่สุดทั่วโลก คือ มีจำนวนมากถึงหนึ่งพันล้านคน (ธรรมศาสตร์, 2556) และเมื่ออาเซียนรวมตัวกันเป็น AEC แล้ว หลายประเทศต่างคาดว่าจะมีแนวโน้มที่ดีเนื่องจากในปีที่ผ่านมา มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้าประเทศในกลุ่มอาเซียน ประมาณ 82 ล้านคน คิดเป็นอัตราการเติบโต 9.5% โดยในจำนวนนั้นเป็นเดินทางท่องเที่ยวภายในอาเซียน 49% และ 75% เป็นนักท่องเที่ยวจากภูมิภาคเอเชียตะวันออก (จีน เกาหลีใต้ ญี่ปุ่น และอาเซียน) ซึ่งเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่กำลังเติบโตขึ้นและไม่เผชิญกับวิกฤติเศรษฐกิจเหมือนอย่างยุโรป (“เปิดพันธกิจอาเซียนเชิงลึก เอสตอเนชั่น” ฐานเศรษฐกิจ. 5 มิถุนายน 2555) ในปี 2555 ประเทศไทยมีจำนวน นักท่องเที่ยวต่างชาติมากถึง 22.3 ล้านคน เพิ่มขึ้น 16% เมื่อเทียบกับปี 2554 (ธรรมศาสตร์, 2556) ประเทศไทยมีการพัฒนาการท่องเที่ยวมาตั้งแต่ปีพ.ศ.2493 มีนักท่องเที่ยวต่างชาติ 81,000 คน ปีพ.ศ. 2516 มีนักท่องเที่ยวต่างชาติกว่า 1 ล้านคน และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จนถึงปี 2544 มีจำนวนถึง 10 ล้านคน และอีก 11 ปีต่อมา คือปี 2555 มีจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติเดินทางเข้ามาเพิ่มเป็น 2 เท่า คือ 22.3 ล้านคน (กรมการท่องเที่ยว, 2556 และ PATA) เพราะฉะนั้นแนวโน้มในอนาคตถือว่าเป็นบวก เชื่อว่าการเติบโตด้านการท่องเที่ยวของภูมิภาคอาเซียนจะอยู่ในระดับที่สูงกว่าการเติบโตโดยเฉลี่ยทั่วโลกมีแนวโน้มการขยายตัวที่น่าจับตามอง โดยเฉพาะการท่องเที่ยวทางด้านวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ซึ่งประเทศไทยเป็นประเทศที่มีเอกลักษณ์ทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสูงประเทศหนึ่งในภูมิภาคอาเซียน ไม่ว่าจะเป็นความหลากหลายทางชีวภาพ กายภาพ หรือเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมท้องถิ่นด้วยการอยู่ร่วมกันของกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลายซึ่งต่างมีวิถีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ แต่ได้มีการปรับเปลี่ยนวิถีวัฒนธรรมให้กลมกลืนได้อย่างสมดุล ซึ่งเป็นการผสมผสานชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนกับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ สิ่งเหล่านี้ถือว่าเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีคุณค่ามหาศาลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของประเทศ

แม้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว จะทำให้เกิดผลดีและนำมาซึ่งรายได้ในการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมของประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคอาเซียนให้เจริญเติบโตขึ้น โดยใช้การลงทุนที่ค่อนข้างต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับอุตสาหกรรมด้านอื่น ๆ แต่สิ่งที่เกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้จากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวนั้นคือ ผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนวิถีชีวิตของชุมชน ล้วนเป็นผลกระทบที่เกิดจากการจัดการท่องเที่ยวที่ต้องใช้ทุนทางสังคม ดังนั้นโครงการพัฒนาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวชุมชนหลายโครงการ ไม่สามารถทำได้อย่างยั่งยืน เนื่องจากไม่ได้มองที่ชุมชนในพื้นที่ ดังนั้นการให้บทบาทและความสำคัญของชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมและรู้สึกเป็นเจ้าของ จึงเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาที่ยั่งยืน

ดังนั้นเพื่อเป็นการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในภาคอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของไทยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทยจึงจำเป็นต้องมุ่งแสวงหาแนวทางการพัฒนาใหม่ ๆ ไปสู่เศรษฐกิจยุคใหม่เชิงสร้างสรรค์ที่ใช้ทรัพยากรที่จับต้องไม่ได้เช่น ภูมิปัญญา วิถีวัฒนธรรมของชุมชน เป็นปัจจัยขับเคลื่อนหลักมุ่งเน้นไปที่การเพิ่มคุณค่าและสร้างมูลค่าให้กับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทยในรูปแบบที่แตกต่าง โดยการพัฒนาขึ้นจากศักยภาพและความพร้อมของชุมชนให้มีความสามารถในการแข่งขันกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในพื้นที่อื่น ๆ มากขึ้น

การศึกษาศักยภาพและความพร้อมของชุมชนเพื่อรองรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียนในครั้งนี้ คณะผู้วิจัยจึงให้ความสำคัญไปที่ชุมชนและชาวบ้านในพื้นที่มากกว่านโยบายระดับบนที่ใช้ผ่านวาทกรรมการพัฒนา ยุกระดับความพร้อมของชุมชนที่มีการจัดการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางให้เป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งทุกขั้นตอนในการกำหนดทิศทาง “การพัฒนาต้องเกิดขึ้นโดยชุมชน จัดการโดยชุมชน เพื่อชุมชน และชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของมีสิทธิในการจัดการดูแลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน”

1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการ

1. เพื่อศึกษาสภาพการณ์การท่องเที่ยวชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางในปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษาศักยภาพและความพร้อมของชุมชนท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษา
3. เพื่อการพัฒนาศักยภาพความพร้อมของชุมชนท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษารองรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียว

อาเซียน

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

ศึกษาวิจัยชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง กลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์ อันได้แก่ กาฬสินธุ์ ขอนแก่น มหาสารคาม และร้อยเอ็ด จังหวัดละ 1 แห่ง

1.4 นิยามศัพท์เฉพาะ

ศักยภาพ (Ability) หมายถึง ทรัพยากรท่องเที่ยวชุมชนที่มีแรงดึงดูดทางการท่องเที่ยว สิ่งแวดล้อมของพื้นที่และความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว โดยแนวคิดในการดำรงรักษาเอกลักษณ์ ทั้งทางธรรมชาติ วิถีวัฒนธรรม และภูมิปัญญาของชุมชน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่นักท่องเที่ยว และคนในชุมชนเอง

การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism : CBT) หมายถึง การท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม กำหนดทิศทางโดยชุมชน จัดการโดยชุมชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อชุมชน และชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของมีสิทธิในการจัดการดูแลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน

ประชาคมอาเซียน (ASEAN Economic Community) หมายถึง การรวมตัวของชาติในอาเซียน 10 ประเทศ โดยมี ไทย, พม่า, ลาว, เวียดนาม, มาเลเซีย, สิงคโปร์, อินโดนีเซีย, ฟิลิปปินส์, กัมพูชา, และบรูไน เพื่อสร้างสันติภาพในภูมิภาค อันจะนำไปสู่ความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมร่วมกัน

แหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียน หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวชุมชนที่มีเอกลักษณ์วิถีวัฒนธรรมชุมชนเฉพาะถิ่นที่โดดเด่นหนึ่งในอาเซียน เป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาท่องเที่ยวเรียนรู้วิถีวัฒนธรรม ในแหล่งท่องเที่ยวชุมชนนั้น ๆ

1.5 ผลการวิจัยที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงสภาพการณ์การท่องเที่ยวชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง
2. ชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ศึกษา มีความรู้ ความเข้าใจ และมีความมั่นใจในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวคุณภาพอาเซียน และสามารถนำวิถีวัฒนธรรมของชุมชนมาสร้างสรรค์เป็นสินค้าทางการท่องเที่ยวได้อย่างมีคุณค่า
3. ได้แหล่งท่องเที่ยวชุมชนตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ที่มีเอกลักษณ์เป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวในอาเซียน จังหวัดละ 1 แห่ง รวม 4 แห่ง

1.6 แผนการดำเนินงาน

ดำเนินโครงการในระหว่างเดือนสิงหาคม 2555 – กันยายน 2556

ตารางแผนการดำเนินงาน

กิจกรรม	เดือน											
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1. ประชุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดพื้นที่ศึกษา												
2. ศึกษาข้อมูลและสำรวจพื้นที่ภาคสนาม เพื่อเลือกพื้นที่ชุมชนเป้าหมาย												
3. ให้ความรู้ความเข้าใจในการ จัดการท่องเที่ยวแก่ชุมชน												
4. ศึกษาศักยภาพความพร้อมชุมชน ร่วมกับชุมชนในพื้นที่												
5. วิเคราะห์ศักยภาพความพร้อม ชุมชนร่วมกัน												
6. พัฒนาความพร้อมชุมชนในการ จัดการท่องเที่ยวร่วมกัน												
7. กำหนดรูปแบบการจัดการแหล่ง ท่องเที่ยวชุมชนร่วมกัน												
8. สรุปผลการศึกษา												
9. จัดทำรายงานผลการศึกษา												

บทที่ 2

วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาครั้งนี้ ได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำหนดกรอบและประเด็นการศึกษา ทั้งนี้เพื่อสอดคล้องกับวัตถุประสงค์โดยมีรายละเอียดดังนี้

- 2.1 แนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน
- 2.2 แนวคิดเกี่ยวกับศักยภาพการท่องเที่ยว
- 2.3 ประชาเศรษฐกิจคมอาเซียน
- 2.4 แผนยุทธศาสตร์ท่องเที่ยว
- 2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

2.1.1 ความหมายของการท่องเที่ยว (Tourism)

ในปี พ.ศ. 2506 (ค.ศ. 1963) องค์การสหประชาชาติได้จัดประชุมว่าด้วยการเดินทางและท่องเที่ยวระหว่างประเทศขึ้นที่กรุงโรม ประเทศอิตาลี และได้ให้คำจำกัดความของคำว่า “การท่องเที่ยว” ไว้ว่า “การเดินทางเพื่อความบันเทิงรื่นเริงใจ เยี่ยมญาติ หรือการไปร่วมประชุมแต่มิใช่เพื่อการประกอบอาชีพเป็นหลักฐานหรือไม่พำนักอยู่เป็นการถาวร”

องค์การท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization : W.T.O) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวดังนี้ “Tourism comprises the activities of the person traveling to and staying in places outside their usual environment for not more than one consecutive year for leisure, business and other purpose.” จากความหมายนี้สรุปได้ว่า การท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางของบุคคลจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว (ไม่มากกว่า 1 ปี ติดต่อกัน) เดินทางด้วยความสมัครใจเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ ติดต่อธุรกิจและวัตถุประสงค์ใด ๆ ก็ได้ แต่ไม่ใช่เพื่อการประกอบอาชีพ หรือหารายได้

การท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางเพื่อผ่อนคลายความเครียด แสวงหาประสบการณ์แปลกใหม่ โดยมีเงื่อนไขว่า การเดินทางนั้น เป็นการเดินทางเพียงชั่วคราว ผู้เดินทางจะต้องไม่ถูกบังคับให้เดินทาง (สำนักงานพัฒนา - การท่องเที่ยว, 2546)

ไพฑูรย์ พงศบุตร และวิลาสวงศ์ พงศบุตร (2542) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยว (Tourism) หมายถึงการเดินทางไปเยือนสถานที่ต่างถิ่นซึ่งไม่ใช่เป็นที่พำนักอาศัยประจำของบุคคลนั้น และเป็นการไปเยือนชั่วคราวโดยไม่ใช่เพื่อเป็นการประกอบอาชีพหารายได้

สรุปได้ว่า “การท่องเที่ยว” (Tourism) หมายถึง การเดินทางของมนุษย์จากสถานที่ใดสถานที่หนึ่งไปยังอีกสถานที่หนึ่ง หรือการเดินทางจากถิ่นพำนักที่อาศัยไปยังสถานที่อื่นเป็นการชั่วคราวด้วยความสมัครใจไป และเป็นการเดินทางด้วยเหตุผลของการท่องเที่ยวมิใช่เพื่อการประกอบอาชีพ หรือหารายได้ เช่น การเดินทางเพื่อการพักผ่อน การเดินทางเพื่อไปชมการแข่งขันกีฬา (อาทิ การแข่งขันกีฬา ซีเกมส์ กีฬาโอลิมปิก เป็นต้น) การเดินทางเพื่อการศึกษา การเดินทางเพื่อประชุมสัมมนา การเดินทางเพื่อเยี่ยมเยียนญาติพี่น้อง หรือเพื่อน การเดินทางเพื่อแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม เป็นต้น

2.1.2 ความหมายและความเป็นมาของแผนปฏิบัติการ 21 (Agenda 21)

แนวคิดของการเดินทางท่องเที่ยวในโลกปัจจุบัน นอกจากนักท่องเที่ยวจะคำนึงถึงความคุ้มค่าในเชิงเศรษฐกิจและสังคมแล้ว ยังคำนึงถึงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่นด้วย จึงเลือกการเดินทางตามความสนใจของตนเองและแต่ละครั้งต้องคุ้มค่าของเงินและค่าของเวลา ดังนั้นจึงเลือกรูปแบบของการเดินทางในแต่ละครั้งที่มีความหลากหลายในท้องถิ่นต่าง ๆ รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวใหม่ ตามที่นักท่องเที่ยวจากองค์การท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization: WTO) และสมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก(Pacific Asia Travel Association: PATA) ได้คิดรูปแบบการบริการที่สอดคล้องกับการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวในแต่ละท้องถิ่น โดยใช้หลักการของแผนแม่บทของโลกหรือ Agenda 21 ซึ่งเกิดขึ้นจากความตระหนักในความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมเป็นกรอบในการจัดการ

ในปีพ.ศ.2535 ได้มีการประชุมสุดยอดของโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (UN Conference on Environment and Development : UNCED) ณ กรุงริโอเดอจาเนโร ประเทศบราซิล ประเทศไทยและประเทศสมาชิกสหประชาชาติรวม 178 ประเทศได้ร่วมลงนามรับรองปฏิญญาริโอว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (Rio Declaration on Environment and Development) และแผนปฏิบัติการ 21 (Agenda 21) ซึ่งเป็นแผนแม่บทเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนของโลก โดยครอบคลุมการพัฒนาที่สมดุลทั้ง 3 ด้าน ประกอบด้วยเศรษฐกิจ สังคม และด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีผลทำให้ประเทศไทยมีพันธกรณีที่ต้องจัดทำนโยบายและแผนการพัฒนาอย่างยั่งยืน ให้สอดคล้องกับแนวทางของแผนปฏิบัติการ 21 (Agenda 21)

ดังนั้นการพัฒนาการท่องเที่ยวในศตวรรษที่ 21 จึงเป็นการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน (Sustainable tourism development) แนวคิดต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนมุ่งเน้นในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวโดยรวม ปรับเปลี่ยนแนวทางการจัดการเข้ากับกระแสโลกที่เปลี่ยนไปจากสังคมบริโภคเข้าสู่สังคมที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมเป็นสำคัญ ดังนั้น ขอบเขตของการพัฒนาจึงครอบคลุมทุกองค์ประกอบของการท่องเที่ยวหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การพัฒนาการท่องเที่ยวทั้งหมดต้องมุ่งสู่ความยั่งยืน (All tourism should be Sustainable Tourism: Dowling, 1995)

และส่วนหนึ่งในนั้นคือหลักการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน หมายถึงการพัฒนาที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว และผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่นในปัจจุบัน โดยมีการปกป้องและสงวนรักษาโอกาสต่างๆ ของอนุชนรุ่นหลังด้วย การท่องเที่ยวนี้มีความหมายรวมถึงการจัดการทรัพยากรเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม และความงามทางสุนทรียภาพ ในขณะที่สามารถรักษาลักษณะทางวัฒนธรรมและระบบนิเวศด้วยโดยแนวทางการสร้างกรอบนโยบายและแนวทางปฏิบัติดังนี้

1. มุ่งพัฒนาการท่องเที่ยวในประเทศก่อนการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ
2. ต้องคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับ (Carrying capacity) ทุก ๆ ด้าน
3. ประชาชนในท้องถิ่นจะต้องมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในโครงการต่าง ๆ ที่จะมามีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนส่วนใหญ่ในพื้นที่ (Local participation)
4. มุ่งใช้วัสดุและผลิตภัณฑ์ในท้องถิ่น (Local product)
5. เน้นกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น
6. คุณค่าของสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมนั้นเป็นคุณค่าที่มีอยู่ในตัวเอง
7. การปรับตัวเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นสิ่งจำเป็น แต่ทั้งนี้ต้องไม่ขัดกับหลักการดังกล่าวข้างต้น
8. ภาครัฐกิจการท่องเที่ยว องค์กรด้านสิ่งแวดล้อมและรัฐมีหน้าที่จะต้องทำงานร่วมกันอย่าง

เสมอภาค

2.1.3 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism)

มีผู้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ดังนี้

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542) ให้ความหมายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ โดยมีการให้ความรู้แก่ผู้เกี่ยวข้อง และให้ชุมชนท้องถิ่น และสร้างจิตสำนึกให้ทุกฝ่ายร่วมกันรับผิดชอบต่อระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

ราฟ บุคเลย์ (Raff Buckley, 1992 อ้างใน สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2542) นิยามว่า คือการท่องเที่ยวที่ถูกจัดการดูแลอย่างยั่งยืน อยู่บนพื้นฐานของธรรมชาติ มีการศึกษาด้านการเรียนรู้ วัฒนธรรม และ/หรือ สิ่งแวดล้อมเอื้อประโยชน์ต่อการอนุรักษ์ และสร้างความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยว

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2542) ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ไว้ว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) เป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวในปัจจุบันที่นานาประเทศ ให้ความสำคัญเพื่อการมุ่งไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศและนานาชาติ ตามหลักปฏิญญาสากลว่าด้วยการพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน (Environmentally Sustainable Development) โดยให้ความสำคัญแก่การให้การศึกษาหรือการเรียนรู้ หรือมุ่งเน้นให้เกิดการอนุรักษ์มากกว่าการจัดการลดหรือปราศจากผลกระทบและนักท่องเที่ยวพึงพอใจเท่านั้น แต่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะต้องเป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ มีการจัดการรักษาสภาพแวดล้อม และให้การศึกษาแก่นักท่องเที่ยว

พจนา สวนศรี (2546) ได้สรุป แนวคิดและต้นกำเนิดของคำว่า อีโคทัวร์ริซึม (Ecotourism) มาจากประเทศตะวันตก มีการให้คำนิยามคำนี้หลากหลายขึ้นอยู่กับภูมิหลังของแต่ละคนหรือสังคมที่ผู้เขียนหรือนักวิชาการคลุกคลีอยู่ โดยส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญในเรื่องการพัฒนาที่คู่ไปกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในบริบทสังคมไทยที่คนไทยกับธรรมชาติมีความผูกพันใกล้ชิด แนวคิดนี้จึงเน้นบทบาทของคนและชุมชนมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ที่ได้กล่าวมาข้างต้นพอสรุปได้ว่า อีโคทัวร์ริซึม (Ecotourism) ภาษาราชการเรียกว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แต่หลายชุมชนหรือหลายองค์กร เรียกการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ซึ่งความแตกต่างของอีโคทัวร์ริซึม (Ecotourism) กับการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism: CBT) ซึ่งเน้นที่ชุมชนเป็นศูนย์กลางในการทำงาน แต่อีโคทัวร์ริซึม (Ecotourism) ธรรมชาติเป็นศูนย์กลางชุมชนเป็นเพียงองค์ประกอบหนึ่ง หรือคำว่า Home stay (โฮมสเตย์) ภาษาราชการเรียกว่า ที่พักสัมผัสวัฒนธรรมชนบทมีความแตกต่างจาก การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism: CBT) คือ เน้นบ้านเป็นศูนย์กลางให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชุมชน มีการบริหารจัดการที่ชัดเจนในรูปองค์กรชุมชน

2.1.4 แนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community – based Tourism : CBT)

การท่องเที่ยวโดยชุมชน ที่ได้ดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชน ซึ่งมีผู้เขียนหลายท่านได้ให้ความหมายที่ แตกต่างกันไป โดยมีรายละเอียดดังนี้

โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ (2540) ให้ความหมายของการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community - Based Tourism) ว่า คือการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม กำหนดทิศทางโดยชุมชน จัดการโดยชุมชนเพื่อชุมชนและชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของมีสิทธิในการจัดการดูแลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน

วีระพล ทองมา และประเจต อำนาง (2547) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community – based Tourism : CBT) เป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม กำหนดทิศทางโดยชุมชน จัดการโดยชุมชนเพื่อชุมชน และชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของมีสิทธิในการจัดการดูแลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน โดยมองว่าการท่องเที่ยวต้องทำงานครบคลุม 5 ด้าน พร้อมกัน ทั้งการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมโดยมี ชุมชนเป็นเจ้าของและมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว

สินธุ์ สโรบล และคณะ (2546) กล่าวว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community – based Tourism: CBT) หมายถึง ทางเลือกในการจัดการท่องเที่ยวที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางของการท่องเที่ยวบนฐานคิดที่ว่า ชาวบ้านทุกคนเป็นเจ้าของทรัพยากร และเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการท่องเที่ยว โดยการนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น ธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิต และวิถีการผลิตของชุมชนมาใช้เป็นต้นทุนหรือปัจจัยในการจัดการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม รวมทั้งมีการพัฒนาศักยภาพของชุมชนให้มีความรู้ ความสามารถในการดำเนินงาน ตั้งแต่การตัดสินใจ การวางแผน การดำเนินงาน การสรุปบทเรียน โดยเน้นให้เกิดความยั่งยืน สู้ทุนรุ่นลูกหลาน และเกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น ตลอดจนคำนึงถึง ความสามารถในการรองรับของธรรมชาติเป็นสำคัญ

พจนา สวนศรี (2546) กล่าวว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community – based Tourism : CBT) เป็นรูปแบบ การท่องเที่ยวที่มีลักษณะเฉพาะตัว แตกต่างอย่างสิ้นเชิงจากการท่องเที่ยวโดยทั่วไป ซึ่งผู้ที่จะนำแนวคิดนี้ไปปฏิบัติควรต้องทำความเข้าใจถึงเบื้องหลัง ความคิด หลักการ ความหมาย และองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของ CBT

ช่วงที่โลกตื่นตัวเรื่องการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนและหาทางเลือกใหม่ของการท่องเที่ยว ช่วงปี 2535 หลังจากนั้น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) เข้ามาเป็นกระแสใหม่และกระแสใหญ่ในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทย โดยการผลักดันของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) และได้ให้ความหมายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้ว่า “การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศในพื้นที่ โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง ภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อม เป็นการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน” ซึ่งมองว่าคนและชุมชนเข้าไปมีบทบาทในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในลักษณะของการเข้าไปมีส่วนร่วมกับส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องโดยมีแหล่งธรรมชาติเป็นฐาน ในขณะที่การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism - CBT) เริ่มก่อตัวขึ้นเติบโตคู่ขนานไปกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยการทำงานในระดับพื้นที่ของโครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ (REST) ต่อมา REST ได้ร่วมมือกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย จัดตั้งสถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งในช่วงดังกล่าว ชื่อที่เรียกขานการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ มีหลากหลายชื่อ อาทิ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวสีเขียว

หลังวิกฤตเศรษฐกิจปี 2540 ปี รัฐบาลไทยใช้การท่องเที่ยวเป็นตัวกระตุ้นเศรษฐกิจ โดยประกาศให้ปี 2541-2542 เป็นปีส่งเสริมการท่องเที่ยวไทย (Amazing Thailand) ในปี 2544 มีโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (One Tambon One Product -OTOP) หลังปี 2545 การท่องเที่ยวลงไปในชนบทหลากหลายรูปแบบ ในปี 2547 มีการให้มาตรฐาน “โฮมสเตย์” ปัจจุบันการท่องเที่ยวโดยชุมชนเริ่มเป็นที่ยอมรับว่าเป็นการท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งซึ่งชุมชนเข้ามาบริหารจัดการการท่องเที่ยวด้วยตนเอง

ในช่วง 2 - 3 ปี ที่ผ่านมาคำว่า "Community-based Tourism : CBT" การท่องเที่ยวที่ให้ชุมชนเป็นฐานการบริหารจัดการ "การท่องเที่ยวโดยชุมชน" เป็นที่รู้จักและใช้กันอย่างแพร่หลายในหลายๆความหมาย ความเข้าใจและประสบการณ์ ซึ่งการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นส่วนหนึ่งที่จะนำไปสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้ เป็นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมการจัดการด้าน “โฮมสเตย์” ที่ต้องมี “ชุมชน” เป็นส่วนประกอบสำคัญ

เรื่องของการท่องเที่ยวโดยชุมชน (CBT) ทำให้เราได้ไปเรียนรู้และสัมผัสกับวิถีและของแท้ดั้งเดิมของชุมชน และนอกจากนั้นไม่ใช่เป็นเรื่องของการท่องเที่ยวเพียงอย่างเดียว แต่เป็นเรื่องของการส่งเสริมกำลังใจให้กับชุมชน เป็นการท่องเที่ยวที่เข้าไปมีส่วนร่วมในการสนับสนุนการพัฒนาชุมชน ช่วยชุมชนดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม ช่วยชุมชนนำเสนอความภาคภูมิใจให้คนข้างนอกได้รับรู้ หัวใจสำคัญของการท่องเที่ยวชุมชนที่แตกต่างจากการท่องเที่ยวรูปแบบอื่นคือ การท่องเที่ยวที่ไม่ใช่แค่ไปเที่ยวแล้วเดินทางกลับแต่เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีประสบการณ์กับคนในท้องถิ่น

นอกจากนี้เรื่องของท่องเที่ยวยังสามารถเป็นเครื่องมือในการพัฒนา โดยใช้การท่องเที่ยวเป็นเงื่อนไขและสร้างโอกาสให้องค์กรชุมชนเข้ามามีบทบาทสำคัญในการวางแผนทิศทางการพัฒนาชุมชนของตนในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชุมชนที่มีแนวโน้มว่าการท่องเที่ยวจะรุกคืบเข้าไปถึง หรือต้องการเปิดเผยชุมชนของตนให้เป็นที่รู้จักในวงกว้าง ให้มีการสร้างให้เกิดกระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับการวางแผน การบริหารจัดการทรัพยากรและกระจายอำนาจการตัดสินใจ โดยเน้นความสำคัญของการจัดการธรรมชาติแวดล้อมและใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนไปพร้อมกัน

การท่องเที่ยวกลายเป็น“เครื่องมือ”ที่รัฐบาลให้ความสำคัญเนื่องจากมีความสำคัญต่อการสร้างรายได้ เพื่อพัฒนาประเทศอย่างมาก และยังเป็นรายได้ที่เป็นอันดับต้น ๆ ของประเทศ และมีการกระจายไปในหลายภาคอย่างค่อนข้างชัดเจน เช่นการเดินทาง ที่พัก การซื้อของที่ระลึก ภัตตาคาร ร้านค้าต่าง ๆ จึงมีการประกอบกิจการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม ขยายมากขึ้น เช่นการเพิ่มขึ้นของสถานที่พัก ทั้งโรงแรมขนาด 5 ดาว 4 ดาว ไปจนถึงที่พักแบบพื้นบ้านที่เรียกว่า “โฮมสเตย์” การเพิ่มขึ้นของร้านอาหาร และแหล่งบริการอื่น ๆ เพื่อดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ และการขยายตัวไปในแทบทุกภูมิภาคของไทย ก่อให้เกิดการตื่นตัวเพราะมองว่าเป็นเรื่องง่ายที่จะมีรายได้เพิ่มจากการท่องเที่ยว ที่เป็นผู้มาซื้อสินค้าถึงที่ไม่ว่าจะที่ใดก็ตาม

แต่จากการที่ทรัพยากรการท่องเที่ยวมีจำกัดไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวทางด้านธรรมชาติ วัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น ซึ่งผู้ดูแลหรือเป็นเสมือนเจ้าของก็คือประชาชนที่อยู่ในชุมชนนั้นๆ ว่าจะมีการบริหารจัดการการท่องเที่ยวได้อย่างไร เพราะทรัพยากรทุกอย่างต้องมีข้อจำกัดในการใช้ทั้งสิ้น อย่างไรก็ตามการใช้ที่ยั่งยืน และเป็นไปได้หรือไม่ที่จะดำเนินการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง และควรทำอย่างไร เมื่อ “ชุมชน” กลายเป็น “สินค้า” หรือ “เครื่องมือ” ที่เป็นที่ต้องการ และผู้ถูกกระทำ ในขณะที่เดียวกันเป็นสิ่งที่ทำลายและละเลยต่อตนเองอย่างยิ่ง เหมือนกับการที่ต้องคำนึงถึงความรู้สึก ความพึงพอใจของผู้เกี่ยวข้อง ทั้งยังเป็นผู้ที่ถูกกล่าวอ้างถึงอยู่ตลอดเวลาในการที่รัฐบาลจะดำเนินการพัฒนาใด ๆ จึงต้องให้ความสำคัญต่อชุมชนในระดับต้น ๆ และชุมชนต้องได้รับประโยชน์อยู่เสมอ

เมื่อชุมชนมาเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวก็จะมีคำถามใหม่ๆเกิดขึ้น อาทิเช่น การท่องเที่ยวชุมชน การท่องเที่ยวโดยชุมชน การท่องเที่ยวผ่านชุมชน การท่องเที่ยวในชุมชน ก็ขึ้นอยู่กับนิยามและการสื่อความหมายของคำ แต่ที่แน่นอนก็คือ “ชุมชน” ต้องได้รับผลกระทบอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ อย่างไรก็ตามการท่องเที่ยวโดยชุมชน "Community Based Tourism: CBT" ที่เหมาะสมอันจะเป็นแนวทางสำหรับการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวในชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน

2.1.5 ผลกระทบจากการทำการท่องเที่ยวโดยชุมชน : "Community-based Tourism : CBT"

ทุกอย่างที่ดำเนินการย่อมส่งผลกระทบต่อสิ่งที่ตั้งอยู่ สิ่งแวดล้อมโดยรอบทั้งสิ้น ซึ่งมีผลกระทบด้านบวกและด้านลบ (วีระพล ทองมา, 2547) ได้แก่

1. ผลกระทบด้านบวก ส่งผลให้ชุมชนมีจิตสำนึกเกิดการพัฒนาตนเอง พึ่งพาตนเอง คิดเป็นทำเป็น มีความพยายามในการเรียนรู้พัฒนา เกิดรายได้เพิ่มขึ้นมีการรวมตัวกัน สร้างความเข้มแข็งในชุมชน นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนตามความคาดหวังและความพยายามที่จะดำเนินการเพื่อให้เป็นตามหลักการพัฒนายั่งยืน 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้าน

เศรษฐกิจ 2) ด้านสังคมวัฒนธรรม 3) สิ่งแวดล้อม และสิ่งสำคัญประการหนึ่งที่จะนำไปสู่ความยั่งยืนคือการรวบรวมองค์ความรู้ ภูมิปัญญา สืบสานสืบทอด ตลอดจนการนำไปใช้ประโยชน์ได้ เกิดความรักความภาคภูมิใจในความรู้สึกเป็นเจ้าของ มีส่วนร่วม ในทรัพยากรของชุมชน และเกิดกระบวนการเรียนรู้การทำงานร่วมกันในที่สุด

2. ผลกระทบด้านลบ เกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม อาทิ จำนวนขยะที่เพิ่มมากขึ้นจากนักท่องเที่ยวการใช้น้ำ ระบบนิเวศธรรมชาติ การรับวัฒนธรรมที่เข้ามาอย่างรวดเร็ว เกิดกระแสการเลียนแบบ มีความขัดแย้งทางความคิด เสียความเป็นส่วนตัวในการที่จะต้องรองรับนักท่องเที่ยว และที่สำคัญคืออาจถึงกับสูญเสียเอกลักษณ์ของท้องถิ่น หากมีการตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวมากเกินไป

สินธุ์ สโรบล และคณะ (2546) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ไว้ดังนี้

1. องค์กรชุมชน มีการตั้งเป้าหมายในระยะแรกของกิจกรรมคือการสร้างรายได้ให้กับชุมชน มากกว่าการเปิดโอกาสในการเรียนรู้ และเผยแพร่คุณค่าทางวัฒนธรรมของชุมชน อาจนำไปสู่ความคิดที่มุ่งจะรองรับนักท่องเที่ยวจำนวนมาก การลงทุนทางธุรกิจที่ต้องพึ่งพุนจากภายนอก ซึ่งทำให้ชุมชนขาดอำนาจในการควบคุมและพัฒนากการท่องเที่ยว ในพื้นที่ของตน

2. องค์กรพัฒนาเอกชน มีความไม่ชัดเจนกับระดับการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน ทั้งการวางแผนการพัฒนากิจกรรมและการวางแผนการตลาด ทำให้องค์กรชุมชนประเมินถึงสถานการณ์ข้างหน้าไม่ชัดเจน และเกิดการตัดสินใจแทนชุมชน

2.1.6 การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การท่องเที่ยวชุมชนที่มีการจัดการได้ดี คือ ชุมชนมีความเข้มแข็ง เกิดการพัฒนาชุมชนในมิติต่าง ๆ อย่างยั่งยืนตามศักยภาพของแต่ละพื้นที่ เป็นประโยชน์แก่การเรียนรู้ หรือการเข้ามาเพื่อผ่อนคลาย ซึ่งเมื่อนักท่องเที่ยวกลับไป ก็เกิดเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างกันระหว่างชุมชนและนักท่องเที่ยว มิใช่เกิดรายได้แก่ชุมชนแต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น ดังนั้นการท่องเที่ยวชุมชนจึงมีความเกี่ยวเนื่องกับการประยุกต์แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง สามารถเชื่อมโยงไปสู่การจัดสวัสดิการชุมชนที่ดี ซึ่งมีปัจจัยที่เอื้อต่อการพัฒนาดังนี้

1. การจัดระบบการกระจายรายได้ที่เป็นธรรม โปร่งใส และทั่วถึงในระดับชุมชน ด้วยการวางแผนการบริหารจัดการกลุ่ม ตัวแนวทางที่ชัดเจนร่วมกันทั้งในส่วนของชุมชนและองค์กรพัฒนาเอกชน

2. การจัดตั้งกองทุนเพื่อการอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรในพื้นที่ เป็นการแสดงให้เห็นถึงทิศทาง และความเข้าใจในการสร้างความเกี่ยวเนื่องกับกิจกรรมการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวที่ไปเยี่ยมชุมชนมีการนำเสนอจุดขายที่เหมือน ๆ กัน กล่าวคือ ที่พักและอาหารท้องถิ่น กิจกรรมนำเที่ยวก็คล้าย ๆ กัน แต่สิ่งที่การท่องเที่ยวโดยชุมชนแตกต่างจากการท่องเที่ยวรูปแบบอื่น คือ ระดับการมีส่วนร่วมของคน ในชุมชน ความรู้สึกเป็นเจ้าของ และรูปธรรมที่จับต้องได้ว่าการท่องเที่ยวส่งผลประโยชน์ต่อชุมชนโดยภาพรวมอย่างไรทั้งเรื่องการพัฒนาชุมชนและดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นักท่องเที่ยวจะได้สัมผัสถึงการต้อนรับที่อบอุ่น มีอัธยาศัยไมตรี มีโอกาสพบปะกับคนที่หลากหลายในชุมชน โดยที่ทุกคนรู้สึกว่าเป็นเจ้าบ้านพร้อมต้อนรับแขกผู้มาเยือน ได้สัมผัสความเป็นชุมชนในการดำเนินวิถีชีวิตที่เป็นปกติ

ความรู้สึกเป็นเจ้าของการท่องเที่ยวโดยชุมชน สร้างแรงจูงใจให้สมาชิกกลุ่มท่องเที่ยวเข้ามาควบคุมผลกระทบ จากการท่องเที่ยว ผู้มาเยือนสามารถรับรู้ถึงความตั้งใจจริงนั้นได้จาก “กองทุนชุมชน” ที่ตั้งขึ้นเพื่อสนับสนุนการพัฒนาชุมชน แม้ว่าสมาชิกในชุมชนอาจไม่ได้รับรายได้โดยตรงจากการท่องเที่ยว แต่ผลการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยว ได้ตัดรายได้ส่วนหนึ่งเข้ากองทุนเพื่อให้ส่วนรวมได้ร่วมรับประโยชน์ รวมทั้งการมีกฎกติกาเพื่อให้นักท่องเที่ยวปฏิบัติตนที่เคารพคนท้องถิ่น และไม่ทำผิดใด ๆ ที่ผิดจารีตประเพณีของชุมชนขณะที่พักในหมู่บ้าน

การพัฒนาการท่องเที่ยวภายในประเทศ มีความสำคัญต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างมาก เป็นโอกาสในการกระจายรายได้สู่ชุมชนในชนบท และการจ้างงานในท้องถิ่น ภาครัฐ จึงได้กำหนด ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวของชุมชน โดยกระทรวงท่องเที่ยวและกีฬาได้ให้การสนับสนุนให้องค์กรท้องถิ่นสามารถกำหนดนโยบาย เป้าหมาย แผนงานและกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวได้อย่างเป็นอิสระ โดยภาครัฐจะสนับสนุนด้านความรู้ ประสบการณ์ และงบประมาณอุดหนุนผ่านกลไกของรัฐในรูปแบบต่าง ๆ ปัจจุบันสำนักพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงท่องเที่ยวและกีฬา ได้ตั้ง “คณะกรรมการประสานงานเชิงบูรณาการระหว่างกระทรวงเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวตามยุทธศาสตร์การพัฒนา” ในช่วง 2 ทศวรรษที่ผ่านมาการท่องเที่ยว

โดยชุมชน (Community-Based Tourism) ได้ขยายตัวอย่างรวดเร็ว และคาดหวังว่าจะเป็นการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพ เพราะเป็นการท่องเที่ยวแบบสร้างส่วนร่วมให้แก่ชุมชน สนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และสร้างรายได้แก่เศรษฐกิจชุมชนของประชาชนในท้องถิ่นอีกด้วย

ในส่วนการตลาดนั้นแต่ละชุมชนจะต้องให้ข้อมูลแนะนำชุมชนตนเองและชุมชนอื่นที่ถูกต้องและน่าสนใจ แก่นักท่องเที่ยว และที่น่าภูมิใจสำหรับชุมชนคือ การรักษาระบบและแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญา บรรพบุรุษที่สืบทอดกันมา แต่ชุมชนไม่ได้ละทิ้งพื้นฐานเดิม หรือปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตไปตามกระแสวัฒนธรรม และไม่ได้มุ่งหวังรายได้จากการท่องเที่ยวที่จะได้ให้เป็นรายได้หลักของชุมชนโดยละทิ้งอาชีพดั้งเดิมที่จะเป็นการที่จะปรับตัวเพื่อรองรับกระแสการท่องเที่ยวที่เข้าไปในชุมชน

2.1.7 การบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

สินธุ์ สโรบล และคณะ (2546) กล่าวว่า ในการดำเนินงานท่องเที่ยวโดยชุมชน ชุมชนท้องถิ่นและประชาคมควรมีบทบาทในฐานะผู้ดำเนินการ โดยมีทิศทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ดังนี้

1. ให้การสนับสนุนสถาบันการศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชน ในการพัฒนาผู้มีส่วนเกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยว โดยเฉพาะประชาชนในท้องถิ่นให้มีความสามารถในการบริหารจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
2. จัดตั้งเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษา หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และท้องถิ่นในระดับชุมชน ให้เป็นศูนย์กลางในการส่งเสริม สนับสนุนและดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวโดยชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วม
3. สร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน ในการมีส่วนร่วมบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว โดยให้ความสำคัญกับประชาชนในท้องถิ่นประกอบอาชีพที่ต่อเนื่องและเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยว เพื่อให้ชุมชนท้องถิ่นมีรายได้อย่างพอเพียงและพึ่งพาตนเองได้ในระยะยาว
4. มีการวางแผนการจัดการด้วยความร่วมมือของชุมชนท้องถิ่น ประชาชน และภาคเอกชนในพื้นที่เพื่อคุ้มครอง ดูแลรักษาพื้นที่ที่มีระบบนิเวศสมบูรณ์ หรือมีคุณค่าทางธรรมชาติ
5. มีการจัดทำแผนและผังการใช้ที่ดิน รวมทั้งให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ออกข้อบังคับในการจัดระเบียบของธุรกิจ และกิจกรรมบริการนักท่องเที่ยวให้เป็นไปตามแผนและผังที่กำหนด โดยให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชนในพื้นที่ร่วมกันจัดทำ
6. ร่วมมือกับชุมชนหรือประชาชนท้องถิ่น หน่วยงานภาคเอกชน ภาครัฐ และสถาบันการศึกษา ในลักษณะพหุภาคี ดำเนินการวิจัยด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน
7. ร่วมพัฒนาองค์ความรู้และสร้างรูปแบบกระบวนการจัดการการท่องเที่ยว โดยชุมชนผ่านกระบวนการวิจัย เพื่อพัฒนาไปสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน
8. นำฐานทรัพยากรที่ชุมชนมีอยู่มาเป็นทุน อันเป็นการพัฒนาจากฐานราก พร้อมทั้งคำนึงถึงศักยภาพในการรองรับของธรรมชาติ
9. ร่วมสร้างโอกาสให้บุคลากรในชุมชนได้พัฒนาศักยภาพ และระดมความคิด เพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชน รวมทั้งเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน
10. สนับสนุนด้านเทคนิค วิชาการแก่ชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวและการทำวิจัยโดยชุมชน
11. สนับสนุนด้านการพัฒนาศักยภาพบุคลากรในชุมชน ผ่านกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับศักยภาพการท่องเที่ยว

2.2.1 ความหมายของศักยภาพการท่องเที่ยว

ราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 (2525) ให้ความหมายว่า ศักยภาพ หมายถึง ภาวะแฝง อำนาจ หรือคุณสมบัติที่แฝงอยู่ในสิ่งต่าง ๆ ซึ่งอาจทำให้พัฒนาหรือปรากฏเป็นสิ่งที่ประจักษ์ได้

ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว คือ ความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนา การปรับปรุง หรือการทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลง รวมถึงความน่าสนใจของท้องถิ่นนั้นว่ามี เพียงพอที่จะดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้ตัดสินใจเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวนั้นหรือไม่

วิวัฒน์ชัย บุญยภักดี (2529) ได้เสนอหลักเกณฑ์การพิจารณา และการกำหนดศักยภาพ หรือความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวไว้ ดังนี้

1. คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ ความสวยงาม ลักษณะเด่นในตัวเอง ความเก่าแก่ทางประวัติศาสตร์ ความสำคัญทางลัทธิและศาสนา บรรยากาศ สภาพภูมิทัศน์ทางธรรมชาติ และวิถีชีวิต
2. ความสะดวกในการเข้าถึง ได้แก่ สภาพของเส้นทางท่องเที่ยว ลักษณะการเดินทางระยะเวลาจากตัวเมืองไปยังแหล่งท่องเที่ยว
3. สิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่ ที่พักแรม ร้านอาหาร เครื่องดื่ม สถานบริการต่างๆ ระบบไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ และการรักษาความปลอดภัย
4. สภาพแวดล้อม ได้แก่ สภาพทางกายภาพ สภาพอากาศ ระบบนิเวศ และสภาพอื่น ๆ ของแหล่งท่องเที่ยว
5. ข้อจำกัดในการรองรับนักท่องเที่ยว ได้แก่ ข้อจำกัดด้านพื้นที่ ข้อจำกัดทางด้านบริการ สาธารณูปโภค ปัญหาความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว
6. ความมีชื่อเสียงในปัจจุบัน ได้แก่ ความเป็นที่รู้จักของแหล่งท่องเที่ยว และจำนวนนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว

ซึ่งสอดคล้องกับหลักเกณฑ์การพิจารณาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวของ จารุจน์ กลิ่นดีปสี (อ้างใน วิภา ศรีระหุ (2551) โดยต้องครอบคลุมองค์ประกอบการท่องเที่ยวทั้ง 4 ด้าน ดังนี้

1. เกณฑ์การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวที่ครอบคลุมองค์ประกอบด้านพื้นที่ คือ การดึงดูดนักท่องเที่ยวด้วยทรัพยากรทางธรรมชาติที่มีลักษณะเฉพาะ หรือมีความเป็นเอกลักษณ์ ประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุ สถานที่ที่มีความเกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ วัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่น รวมทั้งต้องมีปัจจัยอื่นที่ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ ได้แก่ ลักษณะภูมิทัศน์ ความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว เช่น สภาพเส้นทาง ฤดูกาล ระยะทางจากจุดศูนย์กลางการท่องเที่ยวในพื้นที่ เป็นต้น
2. เกณฑ์การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวที่ครอบคลุมองค์ประกอบด้านการจัดการ คือ ความปลอดภัยในการท่องเที่ยวในพื้นที่ และบริเวณใกล้เคียง การจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกในการเข้าถึง เช่น ถนน ไฟฟ้า แหล่งน้ำ การจัดการควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวในพื้นที่ท่องเที่ยวไม่ให้เกินขีดความสามารถในการรองรับ การจัดการควบคุมกิจการท่องเที่ยวในพื้นที่
3. เกณฑ์การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวที่ครอบคลุมองค์ประกอบด้านกิจกรรม และกระบวนการ คือ การพิจารณาถึงความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ โอกาสในการสร้างจิตสำนึก และการให้การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม
4. เกณฑ์การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวที่ครอบคลุมองค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม คือ การพิจารณาว่า องค์กรท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการควบคุมดูแลแหล่งท่องเที่ยวในรูปแบบใดบ้าง และประชาชนในท้องถิ่นมีความพอใจ หรือสนใจที่จะให้แหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นของตนได้รับการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวหรือไม่

ทั้งนี้ในการพิจารณาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนา เป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งในการศึกษาทรัพยากรที่มีอยู่ ก่อนที่จะวางแผนพัฒนาหรือส่งเสริมใดๆ เพื่อให้การดำเนินงานนั้นบรรลุวัตถุประสงค์ เป้าหมายและได้รับผลประโยชน์ตอบแทนอย่างมีประสิทธิภาพ

ธรรมศักดิ์ โรจนสุนทร (2542) แบ่งองค์ประกอบที่นำมาเป็นเครื่องบ่งชี้ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว ดังนี้

1. ปัจจัยจุดดึงดูดหลักของการท่องเที่ยว พิจารณาจากสถานที่ตั้งและลักษณะของแหล่งท่องเที่ยว นั้นต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวหลายด้าน เช่น ความต้องการในด้านความสงบในการพักผ่อน ความสนุกสนาน การหาประสบการณ์ ซึ่งปัจจัยหลักแบ่งได้ 3 ชนิด ได้แก่ ปัจจัยจุดดึงดูดด้านธรรมชาติ ปัจจัยจุดดึงดูดด้านประวัติศาสตร์และศาสนา และปัจจัยจุดดึงดูดทางด้านกิจกรรมที่มนุษย์สร้างขึ้น
2. ปัจจัยประกอบได้แก่ คุณค่าดึงดูดใจจากสภาพแวดล้อม ภูมิอากาศ ภูมิประเทศ และลักษณะภูมิทัศน์ ที่เป็นเอกลักษณ์ ความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สิน สภาพเศรษฐกิจและสังคม ภัยธรรมชาติ และการเมือง

3. ปัจจัยสนับสนุนและสิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่ สิ่งอำนวยความสะดวกที่ได้มาตรฐาน ด้านที่พัก และอาหาร การสื่อความหมาย ข้อมูลข่าวสาร การให้ข่าวสารประชาสัมพันธ์ ตลอดจนสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เช่น ร้านจำหน่ายของที่ระลึก เป็นต้น

4. ปัจจัยด้านโครงสร้างพื้นฐานและการคมนาคม ต้องพิจารณาถึงโครงข่ายการคมนาคม ทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ บริการสาธารณะ เช่น รถไฟฟ้า น้ำ การระบายน้ำ การกำจัดขยะ ตลอดจนระบบการสื่อสารโทรคมนาคม

ความเหมาะสมของพื้นที่ที่มีศักยภาพสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวขึ้น ศูนย์วิจัยป่าไม้ (2541) ได้กล่าวไว้ว่า พื้นที่เหมาะสมสำหรับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จะเป็นพื้นที่ธรรมชาติที่มีจุดดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวที่มีคุณค่าความเป็นธรรมชาติในตัวของมันเอง การจัดการใดๆ ในพื้นที่จะมุ่งเน้นเฉพาะการให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสหรือเข้าถึงธรรมชาติมากขึ้น เสริมสร้างจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์และจรรยาบรรณด้านการท่องเที่ยว โดยมุ่งเน้นให้นักท่องเที่ยวมีความรับผิดชอบในการรักษาสภาพแวดล้อมธรรมชาติ ไม่ทำลายหรือทำให้ทรัพยากรเสื่อมโทรม รวมถึงการส่งเสริมให้ชาวบ้านท้องถิ่นได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มนัส สุวรรณ (2548) ได้กล่าวว่า ต้องประเมินองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวอย่างน้อย 4 ประการ คือ

1. ความปรารถนาของนักท่องเที่ยว ต้องประเมินความต้องการในประเภทและการบริหารการท่องเที่ยวของคนส่วนใหญ่ทั้งในปัจจุบันและอนาคต ลักษณะของแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งจะมีจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวได้แตกต่างกัน เช่น แหล่งท่องเที่ยวที่เน้นความเป็นธรรมชาติจะสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวชาวไทยได้ดีกว่าชาวต่างประเทศ ส่วนแหล่งท่องเที่ยวประเภทโบราณสถาน โบราณวัตถุ สิ่งก่อสร้างทางประวัติศาสตร์ เป็นต้น สามารถใช้เป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติได้ดี

2. ความสามารถในการให้บริการของนักท่องเที่ยว ความสามารถด้านนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญประการหนึ่งคือ การกำหนดค่าธรรมเนียมค่าใช้จ่ายหรือค่าบริการที่สมเหตุสมผล การตั้งค่าธรรมเนียมการใช้หรือบริการที่สูงจะทำให้นักท่องเที่ยวหันไปสนใจแหล่งท่องเที่ยวอื่นที่มีอัตราค่าบริการที่ต่ำกว่าได้ เป็นต้น

3. ความสะดวกในการเดินทางและการเข้าถึง แหล่งท่องเที่ยวใดที่ตั้งอยู่ไกลเกินไปถึงแม้การคมนาคมจะสะดวก หรือสถานที่ท่องเที่ยวที่ตั้งอยู่ใกล้แต่มีความยากลำบากในการเข้าถึง ย่อมมีส่วนทำให้ผู้ท่องเที่ยวเกิดความท้อแท้ที่จะไปใช้บริการได้ง่าย อย่างไรก็ตามสถานที่เช่นว่านั้นอาจจะเหมาะสมกับนักท่องเที่ยวที่นิยมการผจญภัย หรือต้องการ ความท้าทาย

4. ความสามารถที่จะรับได้ของพื้นที่ ซึ่งสามารถพิจารณาออกเป็น 3 ประเด็น คือ 1) ความสามารถที่จะรับได้เชิงกายภาพ คือแหล่งท่องเที่ยวมีสภาพทางกายภาพที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวตามความประสงค์ 2) ความสามารถที่จะรับได้ทางสังคม คือ สถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกของสถานที่ท่องเที่ยว ซึ่งสถานที่ท่องเที่ยวในแต่ละลักษณะจะมีข้อจำกัดที่แตกต่างกันไป และ 3) ความสามารถที่จะรับได้เชิงนิเวศ คือภาวะแวดล้อมทางธรรมชาติภายในบริเวณใกล้เคียงกับสถานที่ที่จะรับได้เชิงนิเวศวิทยาที่เกิดจากการพัฒนาสถานที่ดังกล่าวให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว เพราะการพัฒนาสถานที่ใดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว อาจต้องมีการสูญเสียทรัพยากรบ้างไม่มากก็น้อย แต่ต้องมีความคุ้มค่ากับการพัฒนาเป็น แหล่งท่องเที่ยว

ในการศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย อังโน สมชาย เลี้ยงพรพรรณ (2547) มีเกณฑ์พิจารณาดังนี้

ตัวชี้วัดการพิจารณาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว

1. ชนิดของแหล่งท่องเที่ยวเป็นการพิจารณาภาพรวมของแหล่งที่มีลักษณะรองรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้มากน้อยเพียงใดโดยพิจารณาจากสภาพทั่วไป ความเกี่ยวเนื่องกับระบบนิเวศในพื้นที่โอกาสการจัดกิจกรรมเชิงนิเวศเป็นต้นโดยมีระดับการให้คะแนน 5 ระดับดังนี้

- คะแนน 5 เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติหรือวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศค่อนข้างสมบูรณ์มีลักษณะความเดิมแท้ กิจกรรมการท่องเที่ยวมีโอกาสเป็นกิจกรรมศึกษาและเกี่ยวข้องกับระบบนิเวศสูง
- คะแนน 4 เป็นแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่ปรับปรุงแก้ไขสภาพพื้นที่ เพื่อรองรับการท่องเที่ยวเพียงเล็กน้อยหรือเป็นการท่องเที่ยววัฒนธรรมที่มีสภาพธรรมชาติในพื้นที่ชัดเจนโดดเด่น

- คะแนน 3 เป็นแหล่งธรรมชาติที่ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหรือตกแต่ง แต่ยังคงความเป็นธรรมชาติไว้เป็นส่วนใหญ่ อาจมีการแต่งเติมความเป็นธรรมชาตินอกแบบของระบบนิเวศดั้งเดิมหรือเป็นแหล่งวัฒนธรรมที่มีสภาพธรรมชาติหรือมีการจัดสภาพทางธรรมชาติค่อนข้างดี

- คะแนน 2 เป็นแหล่งธรรมชาติที่ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตกแต่ง แต่ไม่ได้รักษาลักษณะที่ถูกต้องของระบบนิเวศอย่างแท้จริงหรือเป็นแหล่งวัฒนธรรมที่มีสภาพธรรมชาติตกแต่งบางส่วน

- คะแนน 1 เป็นแหล่งธรรมชาติหรือวัฒนธรรมที่มีสภาพธรรมชาติน้อยมากไม่ได้ให้ความสำคัญกับธรรมชาติหรือสร้างเลียนแบบที่ไม่เป็นจริง

2. ลักษณะของแหล่งท่องเที่ยวพิจารณาจากสภาพโดยทั่วไปในปัจจุบันแบ่งเป็น 3 ปัจจัย ดังนี้

- ระบบนิเวศภายในแหล่งท่องเที่ยว พิจารณาจากความเดิมแท้ความสมบูรณ์ของระบบนิเวศ ความหลากหลายทางชีวภาพที่ปรากฏอยู่ในแหล่งท่องเที่ยว นั้น โดยมีคะแนนจากมาก - น้อย เป็น 5 - 1

- ความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ในการดึงดูดใจนักท่องเที่ยว เป็นปัจจัยที่พิจารณาในด้านการมีส่วนร่วมกระตุ้นและดึงดูดใจ เช่น มีลักษณะเด่นเฉพาะตัวเป็นเอกลักษณ์สวยงามน่าสนใจเป็นต้น ซึ่งมักสะท้อนถึงความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว โดยมีคะแนนจากมาก - น้อยเป็น 5 - 1

- การมีองค์ประกอบของท่องเที่ยวที่หลากหลาย พิจารณาจากองค์ประกอบภายในแหล่งที่มีความหลากหลาย เช่น มีลักษณะทางวัฒนธรรม หรือมีโบราณสถานภายในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ มีลักษณะธรรมชาติที่สมบูรณ์ เหมาะต่อการท่องเที่ยวเสริมในแหล่งวัฒนธรรม เป็นต้น โดยมีคะแนนจากมาก - น้อย เป็น 5 - 1

การประเมินศักยภาพเชิงนิเวศของแหล่งท่องเที่ยว

การประเมินดำเนินการโดยให้คะแนนแหล่งท่องเที่ยวตามตัวชี้วัด (1 - 5) และให้น้ำหนักความสำคัญต่าง ๆ ดังนี้

ปัจจัยที่ 1.1 (ชนิดของแหล่งท่องเที่ยว) มีน้ำหนัก 15

ปัจจัยที่ 1.2.1 (สภาพของระบบนิเวศ) มีน้ำหนัก 15

ปัจจัยที่ 1.2.2 (ความโดดเด่น) มีน้ำหนัก 10

ปัจจัยที่ 1.2.3 (มีองค์ประกอบด้านอื่น) มีน้ำหนัก 5

เมื่อให้ค่าน้ำหนักคุณคะแนนสูงสุด(5) แหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ มีโอกาสได้คะแนนรวมสูงสุด 225 คะแนน ต่ำสุด 45 คะแนน และแบ่งกลุ่มศักยภาพได้ 5 กลุ่ม คือ A, B, C, D และ E

กลุ่ม A มีคะแนนตั้งแต่ 170 ขึ้นไป

กลุ่ม B มีคะแนนตั้งแต่ 145-165 ขึ้นไป

กลุ่ม C มีคะแนนตั้งแต่ 125-140 ขึ้นไป

กลุ่ม D มีคะแนนตั้งแต่ 95-120 ขึ้นไป

กลุ่ม E มีคะแนนตั้งแต่ 90 ลงไป34

การพิจารณาการจัดการ

การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศควรประกอบด้วย การจัดการด้านการให้การศึกษาสิ่งแวดล้อม (มีกิจกรรม มีการสื่อความหมาย) การจัดการด้านการรักษาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากร (มีการคุ้มครอง บำรุงรักษา พื้นฟูสร้างความปลอดภัย และการควบคุมจำนวน) มีองค์การในการจัดการที่มีความร่วมมือ และสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น โดยมีคะแนน 5-1 ผลการให้คะแนนจะนำไปพิจารณาประกอบศักยภาพของแหล่ง ซึ่งสามารถประเมินการกำหนดการส่งเสริมการตลาด หรือเพื่อวัดความสำคัญในการสนับสนุนการจัดการ

2.2.2 การประเมินการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Homestay)

รัฐบาลไทยได้มีนโยบายสนับสนุนการท่องเที่ยวไปสู่ทุกชุมชน เนื่องจากเห็นว่าการจัดการท่องเที่ยว เน้นการกระตุ้นเศรษฐกิจ ที่จะก่อให้เกิดการสร้างงาน และสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัวและชุมชนเป็นอย่างมาก ลักษณะและรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวชุมชน (Community-based Tourism) แต่ละแห่งมีความคล้ายคลึงกัน โดยเป็นการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Eco Tourism) โดยชุมชนมีส่วนร่วม และการให้บริการบ้านพักแบบโฮมสเตย์ (Homestay) กิจกรรมการท่องเที่ยวอยู่ในลักษณะเกี่ยวข้องกับธรรมชาติ วัฒนธรรม และประเพณีของชุมชน อาทิ การเดินป่าชมธรรมชาติ น้ำตก ดูนก

ดอกไม้ ต้นไม้ สมุนไพร การเรียนรู้และร่วมดำเนินวิถีชีวิตและวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น และชมการแสดงศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน

นักท่องเที่ยวที่สนใจการท่องเที่ยวชุมชน จะเป็นนักท่องเที่ยวยุคใหม่ ซึ่งเป็นแนวโน้มของนักท่องเที่ยวในปัจจุบัน ซึ่งเป็นพวกรักการผจญภัย ใฝ่รู้ มีการศึกษา และชอบทดลอง โดยมีแรงจูงใจในการเดินทางเนื่องจากต้องการหาประสบการณ์ใหม่ๆ มองโอกาสทางด้านธุรกิจ และสนใจที่จะศึกษาวัฒนธรรมท้องถิ่น มีความต้องการในอาหารท้องถิ่น วิถีชีวิตพื้นบ้าน ส่วนความถี่ในการเดินทางและการจัดการท่องเที่ยวจะไม่เป็นไปตามฤดูกาล ส่วนมากเป็นการจัดการท่องเที่ยวเอง ทำเป็นกลุ่มเล็ก ๆ และมีผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านเป็นผู้แนะนำใน การท่องเที่ยว เช่น ไกด์สำหรับเดินป่า ดูนก ในประเทศไทย มีหมู่บ้านที่ดำเนินการท่องเที่ยวโดยชุมชน และเปิดให้บริการที่พักแบบ โฮมสเตย์ อยู่หลายแห่ง และมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นทุกปี เนื่องจากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาตินิยมท่องเที่ยวลักษณะเช่นนี้มากขึ้น และชุมชนเองก็เล็งเห็นประโยชน์ของการท่องเที่ยวชุมชนและการให้บริการที่พักแบบโฮมสเตย์ ซึ่งทำให้มีรายได้เสริมจากการให้บริการท่องเที่ยว (กรวรรณสังกร, 2549)

2.2.3 ความหมายของโฮมสเตย์(Homestay)

มีผู้นิยามความหมายของ “โฮมสเตย์ (Homestay)” หรือที่พักสัมผัสวัฒนธรรมชนบท ไว้หลากหลาย ดังนี้ ในราชกิจจานุเบกษา (2555) กล่าวถึงความหมายของโฮมสเตย์ว่า คือ การท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่นักท่องเที่ยวจะต้องพักร่วมกับเจ้าของบ้านชายคาเดียวกัน โดยมีห้องพักหรือพื้นที่ใช้สอยภายในบ้านเหลือ สามารถนำมาดัดแปลงให้นักท่องเที่ยวพักได้ชั่วคราว ซึ่งมีจำนวนไม่เกิน 4 ห้อง มีผู้พักรวมกันไม่เกิน 20 คน โดยมีค่าตอบแทน และจัดบริการสิ่งอำนวยความสะดวกตามสมควรอันมีลักษณะเป็นการประกอบกิจการเพื่อหารายได้เสริม ซึ่งเป็นไปตามบทนิยามคำว่า “โรงแรม” แห่งพระราชบัญญัติโรงแรม พ.ศ. 2547 และได้ขึ้นทะเบียนกับกรมการท่องเที่ยว ตามหลักเกณฑ์ที่กรมการท่องเที่ยวกำหนด

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2545) ให้ความหมายของโฮมสเตย์ว่า บ้านพักประเภทหนึ่งที่นักท่องเที่ยวพักร่วมกับเจ้าของบ้าน และมีวัตถุประสงค์ที่จะเรียนรู้วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวบ้าน ซึ่งเต็มใจที่จะถ่ายทอดวัฒนธรรมแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน พร้อมทั้งจัดที่พักและอาหารให้กับนักท่องเที่ยวโดยได้รับค่าตอบแทนตามความเหมาะสม

สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดแม่ฮ่องสอน (ม.ป.ป) ได้ให้ความหมายของโฮมสเตย์ว่า คือบ้านพักที่อยู่ในชุมชนชนบทที่มีประชาชนเป็นเจ้าของบ้าน และประชาชน หรือสมาชิกในครัวเรือนอาศัยอยู่ประจำ และบ้านนั้นเป็นสมาชิกของกลุ่ม/ชมรม หรือ สหกรณ์ที่ร่วมจัดกันเป็นโฮมสเตย์ในชุมชน โดยนักท่องเที่ยวสามารถเข้าพักร่วมกับเจ้าของบ้านได้ ซึ่งสมาชิกในบ้านมีความยินดีและเต็มใจที่จะรับนักท่องเที่ยว พร้อมทั้งถ่ายทอดประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่นแก่นักท่องเที่ยวและพานักท่องเที่ยวเที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยวและทำกิจกรรมต่างๆ เช่น เล่นน้ำตก ขี่จักรยาน นั่งเรือ เดินป่าศึกษาธรรมชาติ เป็นต้น

2.2.4 กรอบคิดในการประเมินมาตรฐาน Homestay

กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2555) มีกรอบแนวคิดในการประเมินมาตรฐาน Homestay ดังนี้

1. มุมมองเกี่ยวกับ Homestay การจัดทำ Homestay ไม่ใช่เป็นเพียงแค่ว่าที่พัก แต่ต้องประกอบด้วยคน และจิตใจวิญญาณของชุมชน การส่งเสริมและพัฒนาจะต้องสร้างฐานของชุมชนให้แน่นและพร้อมก่อน ในแต่ละชุมชนจะต้องมีจุดยืนที่ชัดเจน มีวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีที่แสดงออกถึงท้องถิ่นและความเป็นไทย สิ่งสำคัญคือการเต็มใจรับผู้มาเยือนการให้ชุมชนเป็นเจ้าของกิจการเอง และมีการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม

2. Homestay กับการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวรูปแบบอื่น การจัดการ Homestay มักจะมีการนำเอากิจกรรมท่องเที่ยวรูปแบบอื่นเข้ามาเชื่อมโยงด้วย เช่น การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism) การท่องเที่ยวสีเขียว (Green Tourism) ที่คำนึงถึงการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและส่งผลกระทบท่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Eco Tourism) การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agro Tourism) การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Health Tourism) การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Tourism) เป็นต้น

3. เกณฑ์กำหนดแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการจัดการที่ยั่งยืน (Criteria for tourism destination) ซึ่งมีเกณฑ์ดังต่อไปนี้

- 1) เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์อัตลักษณ์ของคนท้องถิ่นดั้งเดิม มีความสะอาด ร่มรื่น
- 2) มีความพร้อมในการบริหารจัดการ และการบริการ เช่น มีสุขาสะอาด มีความปลอดภัย สะดวกต่อการเดินทางของนักท่องเที่ยวทุกระดับ
- 3) มีการจัดทำเส้นทางศึกษาแหล่งท่องเที่ยว มีป้ายสื่อความหมาย หรือแผนที่บนเส้นทางท่องเที่ยวเป็นระยะ ๆ
- 4) มีการกำหนดขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ จำนวนนักท่องเที่ยวที่รับได้ต่อครั้งต่อวัน
- 5) มีมัคคุเทศก์หรือนักสื่อความหมายท้องถิ่นที่รอบรู้ นำชม เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้มีความเข้าใจ มีความทรงจำ ได้รับประสบการณ์เพิ่มขึ้น
- 6) มีการประสานงานความร่วมมือในท้องถิ่น เช่น ชุมชน องค์กรภาครัฐ องค์กรเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และแบ่งปันผลประโยชน์อย่างโปร่งใส ยุติธรรม
- 7) แผนงานพัฒนา เช่น แผนการส่งเสริมการท่องเที่ยว แผนรักษาสภาพแวดล้อม แผนภูมิปัญญาท้องถิ่น ฯลฯ

การพัฒนาด้านการท่องเที่ยว นับเป็นองค์ประกอบสำคัญยิ่งของทรัพยากรการท่องเที่ยว ดังนั้น ชุมชน/ท้องถิ่นและผู้มีบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบ จำเป็นต้องส่งเสริมพัฒนาคุณภาพด้านการท่องเที่ยวในชุมชนและสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวหรือทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชนให้อยู่ในสภาพที่ดีอยู่เสมอและเพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ซึ่งจะทำให้มีนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น สามารถนำรายได้มาสู่ชุมชน จังหวัดและประเทศชาติต่อไปในอนาคต

2.3 ประชาคมอาเซียน (ASEAN community: AC)

2.3.1 พัฒนาการของประชาคมอาเซียน

ประชาคมอาเซียน หรือ AC เป็นการพัฒนามาจากการเป็นสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (The Association of South East Asian Nations : ASEAN) ก่อตั้งขึ้นตามปฏิญญากรุงเทพฯ (Bangkok Declaration) เมื่อ 8 สิงหาคม 2510 โดยมีประเทศผู้ก่อตั้งแรกเริ่ม 5 ประเทศ คือ อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และไทย ต่อมาในปี 2527 บรูไน ก็ได้เข้าเป็นสมาชิก ตามด้วย ในปี 2538 เวียดนาม ก็เข้าร่วมเป็นสมาชิก ต่อมาปี 2540 ลาว และพม่า เข้าร่วม และปี 2542 กัมพูชา ก็ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกลำดับที่ 10 ทำให้ปัจจุบันอาเซียนเป็นกลุ่มเศรษฐกิจภูมิภาคขนาดใหญ่ มีประชากร รวมกันเกือบ 500 ล้านคน

จากนั้นในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 9 ที่อินโดนีเซีย เมื่อวันที่ 7 ตุลาคม 2546 ผู้นำประเทศสมาชิกอาเซียนได้ตกลงกันที่จะจัดตั้งประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) ซึ่งประกอบด้วย 3 เสาหลัก คือ

1. ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (Asean Economic Community: AEC)
2. ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (Socio-Cultural Pillar)
3. ประชาคมความมั่นคงอาเซียน (Political and Security Pillar)

คำขวัญของอาเซียน คือ “One Vision, One Identity, One Community” หมายถึง หนึ่งวิสัยทัศน์ หนึ่งอัตลักษณ์ หนึ่งประชาคม

เดิมกำหนดเป้าหมายที่จะตั้งขึ้นในปี 2563 แต่ต่อมาได้ตกลงกันเลื่อนกำหนดให้เร็วขึ้นเป็นปี 2558 และก้าวสำคัญต่อมาคือการจัดทำปฏิญญาอาเซียน (ASEAN Charter) ซึ่งมีผลบังคับใช้แล้วตั้งแต่เดือนธันวาคม ปี 2552 นับเป็นการยกระดับความร่วมมือของอาเซียนเข้าสู่มิติใหม่ในการสร้างประชาคม โดยมีพื้นฐานที่แข็งแกร่งทางกฎหมายและมียุทธศาสตร์รองรับการดำเนินการเข้าสู่เป้าหมายดังกล่าวภายในปี 2558 ปัจจุบันประเทศสมาชิกอาเซียน รวม 10 ประเทศได้แก่ ไทย พม่า มาเลเซีย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ เวียดนาม ลาว กัมพูชา บรูไน

สำหรับเสาหลักการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community หรือ AEC) ภายในปี 2558 เพื่อให้อาเซียนมีการเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ การลงทุน แรงงานฝีมือ อย่างเสรี และเงินทุนที่เสรีขึ้น ต่อมา

ในปี 2550 อาเซียนได้จัดทำพิมพ์เขียวเพื่อจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC Blueprint) เป็นแผนบูรณาการงานด้านเศรษฐกิจให้เห็นภาพรวมในการมุ่งไปสู่ AEC ซึ่งประกอบด้วยแผนงานเศรษฐกิจในด้านต่าง ๆ พร้อมกรอบระยะเวลาที่ชัดเจนในการดำเนินมาตรการต่าง ๆ จนบรรลุเป้าหมายในปี 2558 รวมทั้งการให้ความยืดหยุ่นตามที่ประเทศสมาชิกได้ตกลงกันล่วงหน้า ในอนาคต AEC จะเป็นอาเซียน+3 โดยจะเพิ่มประเทศ จีน เกาหลีใต้ และญี่ปุ่น เข้ามาอยู่ด้วย และต่อไปก็จะมี การเจรจา อาเซียน+6 จะมี ประเทศจีน เกาหลีใต้ ญี่ปุ่น ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ และอินเดีย ต่อไป

กลุ่มพหุภาคี สำนักเศรษฐกิจอุตสาหกรรมระหว่างประเทศ (2554) กล่าวถึง ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ไว้ว่า อาเซียน (ASEAN) หรือ สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2510 โดยในระยะแรกนั้นมีสมาชิกเริ่มแรกจำนวน 6 ประเทศ ได้แก่ บรูไนดารุสซาลาม อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และไทย ภายหลังได้มีสมาชิกเพิ่มขึ้นอีก 4 ประเทศ คือ กัมพูชา ลาว พม่า และเวียดนาม หรือที่เรียกกันว่า CLMV โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างสันติภาพในภูมิภาคอันจะนำไปสู่ความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรม และได้มีการรวมกลุ่มเพื่อขยายความร่วมมือและการค้าระหว่างกันให้มากยิ่งขึ้น โดยการจัดทำเขตการค้าเสรีอาเซียน (AFTA) เมื่อปี พ.ศ.2535 ต่อมาในปี พ.ศ.2546 อาเซียนได้กำหนดทิศทางที่แน่ชัดว่าความร่วมมือจะต้องเดินทางไปสู่การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community: AEC) ภายในปี พ.ศ.2558 ทั้งนี้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนนั้นถือเป็นเพียงหนึ่งในสามเสาหลักของประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) โดยอีกสองเสาหลัก คือ ประชาคมความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Security Community) และประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community) และได้มีการจัดทำกฎบัตรอาเซียน (ASEAN Charter) เพื่อการดำเนินงานไปสู่ประชาคมอาเซียน

ในการที่จะรวมตัวเป็น “ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน” ภายในปี พ.ศ.2558 นั้น กลุ่มประเทศอาเซียนได้จัดทำแผนงานในเชิงบูรณาการในด้านเศรษฐกิจต่าง ๆ หรือพิมพ์เขียวเพื่อจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC Blueprint) โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 เรื่อง ดังนี้

1. การเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียว จะนำไปสู่การใช้กฎระเบียบการค้าในประเทศสมาชิกทั้งหมดเป็นอย่างเดียวกัน (Harmonization of Rules and Regulations) ทั้งในด้านมาตรฐาน คุณภาพ ราคา อัตราภาษี รวมถึงกฎระเบียบในการซื้อขาย การจัดทำมาตรการและข้อกีดกันต่างๆ รวมถึงการมีมาตรการอำนวยความสะดวกทางการค้าเงื่อนไขการเคลื่อนย้ายบุคคลสัญชาติอาเซียนและประเภทบริการและการลงทุนที่เสรีมากขึ้น
2. การสร้างอาเซียนให้เป็นภูมิภาคที่มีขีดความสามารถในการแข่งขันสูง (Highly Competitive Economic Regional) ในเวทีการค้าโลก ได้แก่ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน โทรคมนาคม การเงินการธนาคาร การจัดระบบการค้าให้มีการแข่งขันที่เป็นธรรม และการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา เป็นต้น
3. การพัฒนาทางเศรษฐกิจอย่างเท่าเทียมกันระหว่างสมาชิกอาเซียน โดยพัฒนา SMEs และเสริมสร้างขีดความสามารถผ่านโครงการความร่วมมือต่างๆ เช่น โครงการริเริ่มเพื่อการรวมกลุ่มของอาเซียน (Initiative for ASEAN Integration: IAI) ในการลดช่องว่างการพัฒนาเศรษฐกิจของแต่ละประเทศสมาชิก
4. การเชื่อมโยงของอาเซียนเข้ากับเศรษฐกิจโลก ด้วยการเน้นและปรับประสานนโยบายเศรษฐกิจอาเซียนกับประเทศนอกภูมิภาคให้มีท่าที่ร่วมกัน โดยการจัดทำเขตการค้าเสรีอาเซียนกับประเทศคู่เจรจาต่าง ๆ เพื่อให้เครือข่ายการผลิต/จำหน่ายภายในอาเซียนเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจส่วนอื่นของโลก

2.3.2 แผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวในอาเซียน

แผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวอาเซียน พ.ศ. 2554 -2558 (ASEAN Tourism strategic plan 2011-2015) เกิดขึ้นจากความร่วมมือและข้อตกลงระหว่างองค์กรด้านการท่องเที่ยวของประเทศสมาชิกอาเซียน กับโครงการ ASEAN Competitiveness Enhancement (The ACE Project) ซึ่งได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณจากองค์การเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศของสหรัฐอเมริกา (USAID) โดยมีมอบหมายให้คณะผู้วิจัยจากวิทยาลัยนวัตกรรมการมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เป็นที่ปรึกษาในการพัฒนาแผนยุทธศาสตร์นี้ ซึ่งโครงการดำเนินงานในช่วงระหว่างปี 2553 ร่วมกับ ASEAN Secretariat และองค์กรด้านการท่องเที่ยวของประเทศอาเซียน (ASEAN NTOs)

แผนดังกล่าวประกอบด้วย การวิเคราะห์สถานการณ์ทั่วไปด้านการท่องเที่ยวของอาเซียน วิสัยทัศน์และโครงสร้างองค์กรด้านการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวของอาเซียน การดำเนินงานและรายละเอียดกิจกรรมตามแนวทางยุทธศาสตร์สำคัญ 3 ด้าน ได้แก่

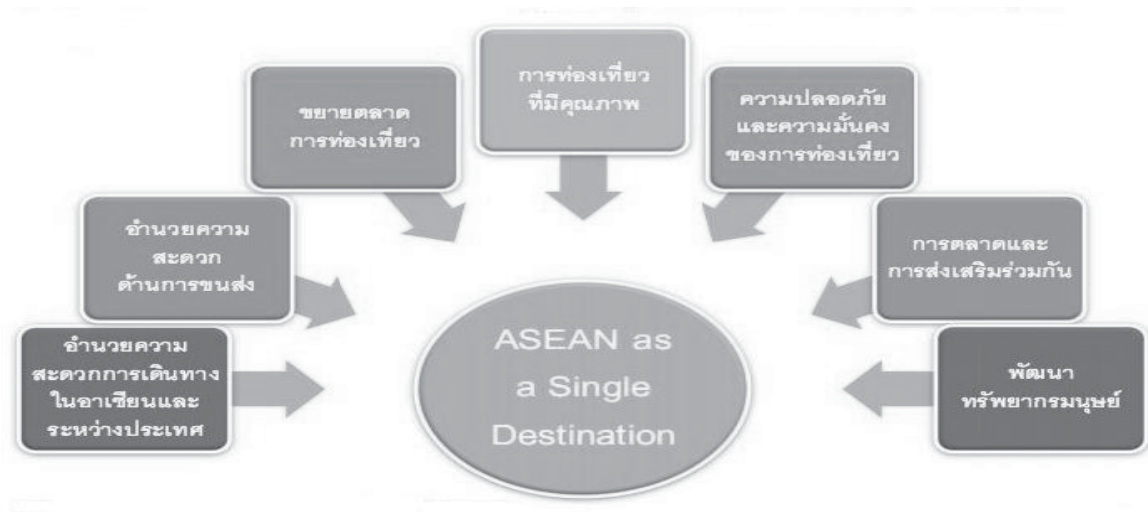
1. ด้านการพัฒนาสินค้าบริการ การตลาดและการลงทุน
2. ด้านการพัฒนาคุณภาพบุคลากร การบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว
3. ด้านการส่งเสริมให้เกิดความเชื่อมโยงด้านการเดินทางท่องเที่ยวในภูมิภาค

(ที่มา : แผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวอาเซียน พ.ศ. 2554 -2558 กรมการท่องเที่ยว)

อย่างไรก็ดี วิกฤตเศรษฐกิจในปี พ.ศ. 2540 ทำให้ประเทศไทยหันมาดำเนินนโยบายการปรับโครงสร้างอุตสาหกรรมให้มีผลิตภาพและความสามารถในการแข่งขันที่สูงขึ้น โดยหันมาให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับเศรษฐกิจในประเทศบนพื้นฐานความได้เปรียบของประเทศ มีการส่งเสริมกลุ่มวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมและกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในปัจจุบัน จากภาวะความผันผวนของกระแสเศรษฐกิจโลกย่อมส่งผลอย่างมากต่อการแข่งขันด้านราคาที่ทำให้ความรุนแรงมากขึ้น ทำให้ภาคอุตสาหกรรมไทยต้องปรับตัวอีกครั้ง เพื่อหนีจากการแข่งขันด้านราคา โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากประเทศจีนและเวียดนาม โดยหันไปเน้นการผลิตบนพื้นฐานองค์ความรู้ (Knowledge-based) และความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) รวมไปถึงการสร้างคุณค่า (Value Creation) ให้กับสินค้าและบริการ

ที่ผ่านมา จะเห็นว่านโยบายอุตสาหกรรมของไทย มักจะมุ่งเน้นที่การผลิตและการขยายตัวทางเศรษฐกิจในเชิงตัวเลขเป็นหลัก แต่ไม่ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน โครงสร้างการผลิต และการยกระดับการพัฒนาอุตสาหกรรมภายในประเทศเพื่อลดการพึ่งพาการนำเข้าและสร้างความยั่งยืนอย่างจริงจังดังนั้นโครงการวิจัยนี้ จึงเป็นส่วนหนึ่งของการให้ความสำคัญกับการพัฒนาฐานรากและไม่พึ่งพาการนำเข้า ลดต้นทุนการผลิต โดยใช้การพัฒนาจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนเพื่อพัฒนาชุมชน ซึ่งจะก่อให้เกิดความเจริญอย่างยั่งยืนในท้องถิ่น ทั้งนี้เพื่อการเตรียมความพร้อมสู่การเข้าร่วมประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ.2558 ต่อไป

แผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวอาเซียน ปี พ.ศ. 2554 – 2558

จากแผนยุทธศาสตร์ข้างต้น ชี้ชัดให้เห็นว่า แผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวอาเซียนในปี พ.ศ.2554 - 2558 เน้นมุ่งปรับโครงสร้างตลาดการท่องเที่ยวและส่งเสริมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงคุณภาพ ให้เกิดความเชื่อมโยงในภูมิภาค (ASEAN Tourism Connectivity Corridors) และสนับสนุนการเดินทางท่องเที่ยวของเยาวชน ซึ่งถือเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวคุณภาพด้วย

ในปัจจุบันนักท่องเที่ยวอาเซียน มีความสำคัญต่อประเทศไทยเพิ่มขึ้น ขณะที่นักท่องเที่ยวเอเชียตะวันออก มีความสำคัญลดลง การวิเคราะห์สัดส่วนจำนวนของนักท่องเที่ยวจำแนกตามภูมิภาคจะสะท้อนให้เห็นถึงลำดับความสำคัญด้านจำนวนของนักท่องเที่ยวจากภูมิภาคต่าง ๆ โดยในปี พ.ศ.2555 นักท่องเที่ยวอาเซียนมีจำนวนมากที่สุด จำนวน 6,253,480 คน คิดเป็นร้อยละ 56.06* ของจำนวนนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศทั้งหมด รองลงมา ได้แก่ นักท่องเที่ยวยุโรป เอเชียตะวันออก เอเชียใต้ อเมริกา อินโดนีเซียตะวันออกกลาง และแอฟริกา ตามลำดับ ทั้งนี้ ในปี พ.ศ.2555 เมื่อเปรียบเทียบจำนวนนักท่องเที่ยวในแต่ละประเทศของเอเชียกับปี พ.ศ.2554 พบว่า ประเทศจีนมีจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นมากที่สุดคือ ร้อยละ 62.05 คิดเป็นจำนวนนักท่องเที่ยว 2,789,345 คน ซึ่งจำนวนนักท่องเที่ยวทั้งหมดโดยรวมยังเติบโตร้อยละ 15.98 จำนวนนักท่องเที่ยว 22,303,065 คน รายได้จากการท่องเที่ยว 1.46 ล้านล้านบาท จากการเติบโตด้านการท่องเที่ยวดังกล่าวในเดือนกุมภาพันธ์ ปี 2556 ททท. และกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ได้ปรับเป้าหมายรายได้จากการท่องเที่ยว ในปีพ.ศ.2558 เป็น 2.04 ล้านล้านบาท

ตารางเปรียบเทียบจำนวนนักท่องเที่ยวจากเอเชียตะวันออก จำแนกรายประเทศ

ประเทศ	2555		2554		%Δ 2012/2011
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
East Asia	12,502,194	56.06	10,345,866	53.80	20.84
อาเซียน	6,253,480	28.04	5,594,577	29.09	11.78
บรูไน	10,240	0.05	7,471	0.04	37.06
กัมพูชา	424,766	1.90	265,903	1.38	59.74
อินโดนีเซีย	448,748	2.01	370,795	1.93	21.02
สปป.ลาว	951,090	4.26	891,950	4.64	6.63

* สถิติด้านการท่องเที่ยว 2555 กรมการท่องเที่ยว

* กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยว และกีฬา

ตารางเปรียบเทียบจำนวนนักท่องเที่ยวจากเอเชียตะวันออก จำแนกรายประเทศ (ต่อ)

ประเทศ	2555		2554		%Δ 2012/2011
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
มาเลเซีย	2,560,963	11.48	2,500,280	13.00	2.43
เมียนมาร์	129,924	0.58	110,671	0.58	17.40
ฟิลิปปินส์	288,889	1.30	268,375	1.40	7.64
สิงคโปร์	821,056	3.68	682,364	3.55	20.33
เวียดนาม	617,804	2.77	496,768	2.58	24.36
จีน	2,789,345	12.51	1,721,247	8.95	62.05
ฮ่องกง	472,699	2.12	411,834	2.14	14.78
ญี่ปุ่น	1,371,253	6.15	1,127,893	5.87	21.58
เกาหลี	1,169,131	5.24	1,006,283	5.23	16.18
ไต้หวัน	394,475	1.77	447,610	2.33	-11.87
อื่นๆ	51,811	0.23	36,422	0.19	42.25

(ที่มา : สถิติด้านการท่องเที่ยว 2555 กรมการท่องเที่ยว)

จะเห็นได้ว่าการเกิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน หรือ AEC ถือเป็นโอกาสของประเทศที่มีศักยภาพและความสามารถในการดึงดูดเม็ดเงินจากต่างประเทศ ซึ่งในส่วนของประเทศไทย ถือว่ามีจุดแข็งเรื่องสาธารณูปโภค โครงสร้างการขนส่ง และเทคโนโลยีมีความหลากหลาย และความแตกต่างในเรื่องของสถานที่ท่องเที่ยว อาหาร ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมและประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว มีการรวมตัวที่เข้มแข็งของผู้ประกอบการ ทั้งที่เป็นในรูปแบบของสมาคม ชมรม องค์กรต่าง ๆ ด้านราคาถือว่าถูกและมีความคุ้มค่า ในสายตาของนักท่องเที่ยว มีการบริการที่เป็นกันเองและเอาใจใส่ อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยมีจุดอ่อน คือ ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรทางธรรมชาติ ทักษะภาษาสากล การเอาเปรียบนักท่องเที่ยว ความปลอดภัย ผนวกเข้ากับปัจจัยกดดันที่ถือเป็นอุปสรรคต่อการเติบโตของการท่องเที่ยวไทย เช่น ทุกประเทศหันมาให้ความสำคัญกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและปัญหาเศรษฐกิจโลก สถานการณ์การเมืองที่ไม่ค่อยนิ่ง และที่สำคัญ คือ ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวยังขาดความรู้ความเข้าใจในการใช้ประโยชน์และการเตรียมตัวเพื่อรองรับ AEC โดยเฉพาะชุมชนเล็กๆ ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวในภูมิภาคต่างๆ ของประเทศไทย ดังนั้น การศึกษาความพร้อมของภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน รวมถึงชุมชนในแหล่งท่องเที่ยว จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในกำหนดแนวทางการพัฒนาเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและรองรับการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของประเทศไทย

2.3.3 แผนพัฒนาบริการท่องเที่ยวเพื่อรองรับการเปิดเสรีบริการท่องเที่ยว

ในการพัฒนาภาคบริการนั้นรัฐบาลได้กำหนด แผนพัฒนาบริการท่องเที่ยวเพื่อรองรับการเปิดเสรีบริการท่องเที่ยว พ.ศ.2555-2560 เป็นแผนที่เน้นกิจกรรมโครงการในการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของภาคอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวไทยเพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการเปิดเสรีบริการท่องเที่ยวได้อย่างเต็มที่ เป็นการยกระดับพัฒนาคุณภาพการให้บริการผู้ประกอบการเองเพื่อสร้างประสบการณ์ การท่องเที่ยวที่ดีแก่ผู้ใช้บริการ ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสาขารัฐกิจด้านบริการที่มีศักยภาพ ยกย่องคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดและชุมชน ให้เป็นแหล่งสร้างรายได้หลักของประเทศ รวมถึงเป็นแหล่งกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น สามารถใช้เครื่องมือในการกระจายผลประโยชน์จากการพัฒนาอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม โดย

- 1) เสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจบริการบนฐานความเป็นไทย การสร้างนวัตกรรมและต่อยอดองค์ความรู้
- 2) ขยายฐานการผลิตและการตลาดภาคธุรกิจบริการที่มีศักยภาพออกสู่ตลาดต่างประเทศ
- 3) พัฒนาปัจจัยแวดล้อมให้เอื้อต่อการส่งเสริมการลงทุน ธุรกิจบริการภายในประเทศ การดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศ และเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน

- 4) พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยงมรดกและพัฒนายกระดับคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวในเชิงกลุ่มพื้นที่ให้สอดคล้องกลุ่มพื้นที่ให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดและชุมชน
- 5) บริหารจัดการการท่องเที่ยวให้ เกิดความสมดุลและยั่งยืน
- 6) เสริมสร้างความเข้มแข็งของภาคเอกชนท้องถิ่น ชุมชน ผู้ประกอบการรายย่อยและวิสาหกิจชุมชนในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว

จากแผนพัฒนาบริการท่องเที่ยวเพื่อรองรับการเปิดเสรีบริการท่องเที่ยว พ.ศ. 2555-2560 จะเห็นได้ว่าการพัฒนาบริการท่องเที่ยวนั้นให้ความสำคัญกับการพัฒนาระดับคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวในเชิงกลุ่มพื้นที่ให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดและชุมชน เนื่องด้วยแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนหรือแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นของจังหวัดต่าง ๆ ในประเทศ ล้วนมีศักยภาพที่จะสามารถดึงดูดความสนใจและชวนให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติมาเยี่ยมเยือน

สำหรับในประเทศไทยเองจะเห็นได้ว่าผู้ประกอบการธุรกิจต่างๆ รวมทั้งชุมชน ได้ให้ความสำคัญในเรื่องของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนกันมากขึ้น เช่น ตลาดน้ำอัมพวา ตลาดสามชุก จ.สุพรรณบุรี บ้านทุ่งหยีเพ็ง เกาะลันตาใหญ่ จ.กระบี่ ชุมชนบ้านบางโรง จ.ภูเก็ต อ่าวหินงาม จ.สุราษฎร์ธานี วิสาหกิจชุมชนเพลินไพรศรีนาคา จ.ระนอง ชุมชนเชียงคาน จ.เลย เป็นต้น ซึ่งจะเห็นได้อย่างชัดเจนว่ามีจำนวนนักท่องเที่ยวจำนวนมากที่ไปท่องเที่ยว และสัมผัสประสบการณ์ที่ประทับใจกับเสน่ห์ของแหล่งท่องเที่ยวชุมชน ตลอดจนการดำเนินวิถีชีวิตที่เรียบง่ายของผู้นในชุมชน โดยมีการนำแนวคิดของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มา ซึ่งเป็นการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism) ที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและผู้นในท้องถิ่นได้ อันจะทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่าและช่วยปกป้อง รักษาขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม และผลประโยชน์ของท้องถิ่น

2.4 แผนยุทธศาสตร์ท่องเที่ยว

2.4.1 แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559

อาเซียนตระหนักดีว่าภาคบริการและอุตสาหกรรมท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งทางด้านยุทธศาสตร์ต่อการเติบโตด้านเศรษฐกิจของภูมิภาค และยังช่วยพัฒนาอาเซียนจากความหลากหลายทางวัฒนธรรม สังคม รวมถึงแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นมรดกทางประวัติศาสตร์ อาเซียนจึงได้มีการตั้งเป้าหมายการเจรจาการค้าบริการ (การท่องเที่ยวรวมอยู่ในการค้าบริการ) และมีการจัดทำแผนงานและข้อตกลงต่างๆ เพื่อนำไปสู่เป้าหมายการจัดตั้งประชาคมอาเซียนภายในปี พ.ศ.2558

ในส่วนของประเทศไทยเอง รัฐบาลได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของภาคบริการและโดยเฉพาะอย่างยิ่งอุตสาหกรรมท่องเที่ยวต่อการเติบโตด้านเศรษฐกิจของประเทศ ในปี พ.ศ. 2553 รายได้จากนักท่องเที่ยวต่างชาติมีมูลค่า 5.93 แสนล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 5.9 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศ (GDP) ที่มีมูลค่า 10,105 พันล้านบาท แผนงานระดับชาติหลายแผนจึงถูกจัดทำขึ้นเพื่อช่วยส่งเสริมการพัฒนาภาคบริการและอุตสาหกรรมท่องเที่ยวให้เติบโตอย่างต่อเนื่องในทิศทางที่เหมาะสม

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาในฐานะเลขานุการคณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ จัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559 ในเดือนเมษายน 2554 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อฟื้นฟูและกระตุ้นภาคการท่องเที่ยวให้ขยายตัวและเกิดความยั่งยืน และเพื่อเร่งรัดและสร้างศักยภาพในการหารายได้จากการท่องเที่ยว เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทยให้มีความพร้อมทั้งด้านคุณภาพการแข่งขัน และให้เกิดการสร้างรายได้และกระจายรายได้ควบคู่ไปกับการพัฒนาที่ยั่งยืน

ดังนั้น แผนฉบับนี้จึงได้มุ่งเน้น การป้องกันแก้ไขผลกระทบด้านการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับสถานการณ์ทั้งในและต่างประเทศ ตามแนวทางแผนพัฒนา ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555-2559) และวิสัยทัศน์ประเทศไทยสู่ปี 2570 โดยน้อมนำแนวคิด “เศรษฐกิจพอเพียง” และ “คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” มาใช้ในการจัดทำแผนเพื่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบองค์รวมที่สร้างทั้งรายได้และกระจายรายได้อย่างเป็นธรรมและยั่งยืน

เนื้อหาหลักของแผนฯ ประกอบด้วย การวิเคราะห์สถานการณ์และแนวโน้มด้านการท่องเที่ยวทั้งของโลกและประเทศไทย การวิเคราะห์ปัจจัยแวดล้อมของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทยและประเด็นสำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวไทย การกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวไทย เพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ เป้าประสงค์ เป้าหมายและพันธกิจที่วางไว้ รวมทั้งการกำหนดกลไกการขับเคลื่อนประเด็นยุทธศาสตร์ในแผนไปสู่การปฏิบัติ ทั้งนี้ แผนฯ ได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวไทยที่สำคัญไว้ดังนี้

วิสัยทัศน์ “ประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ มีขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวในระดับโลกสามารถสร้างรายได้และกระจายรายได้โดยคำนึงถึงความเป็นธรรมสมดุลและยั่งยืน”

เป้าประสงค์

1. ชิดความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทยเพิ่มขึ้น
2. รายได้จากการท่องเที่ยวของประเทศไทยเพิ่มขึ้นโดยเน้นการพัฒนากิจกรรมที่สร้างมูลค่าและคุณค่า
3. สร้างรายได้และกระจายรายได้โดยคำนึงถึงความสมดุลและยั่งยืน

เป้าหมาย

1. อันดับขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทยเพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่า 5 อันดับ หรือเป็นลำดับ 1-7 ของทวีปเอเชีย
 - 1) อันดับขีดความสามารถด้านกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่า 5 อันดับ หรือเป็นลำดับ 1-7 ของทวีปเอเชีย
 - 2) อันดับขีดความสามารถด้านสภาวะแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการดำเนินธุรกิจเพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่า 5 อันดับ หรือเป็นลำดับที่ 1-7 ของทวีปเอเชีย
 - 3) อันดับขีดความสามารถของทรัพยากรมนุษย์ธรรมชาติและวัฒนธรรมเพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่า 5 อันดับ หรือเป็นลำดับที่ 1-7 ของทวีปเอเชีย
2. รายได้จากการท่องเที่ยวของประเทศไทยเพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่าร้อยละ 5
3. กลุ่มท่องเที่ยวได้รับการพัฒนา 8 กลุ่มท่องเที่ยว
ยุทธศาสตร์ ประกอบด้วย 5 ยุทธศาสตร์ ได้แก่

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยว
ให้ความสำคัญต่อการแก้ไขปัญหาและข้อจำกัด ในโครงสร้างพื้นฐาน ระบบโลจิสติกส์ที่เชื่อมโยงการท่องเที่ยว

ทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศ และรวมถึงสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานที่อาจเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวไทย

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืน ให้ความสำคัญกับการฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว การกำหนดมาตรการในการแก้ไขกฎระเบียบและข้อบังคับต่างๆ ให้แหล่งท่องเที่ยวของไทยสามารถมีศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยว

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาสินค้า บริการและปัจจัยสนับสนุนการท่องเที่ยว ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ การเสริมสร้างโอกาสและแรงจูงใจเพื่อพัฒนาการค้า การลงทุนด้านการท่องเที่ยว การพัฒนา มาตรฐานของสินค้าบริการ ความปลอดภัย และการเตรียมความพร้อมของบุคลากรภาคการท่องเที่ยว

ยุทธศาสตร์ที่ 4 การสร้างความเชื่อมั่นและส่งเสริมการท่องเที่ยว มุ่งเน้นให้นักท่องเที่ยวรับรู้และเข้าใจภาพลักษณ์ที่ดีของประเทศ สร้างความเชื่อมั่นให้แก่นักท่องเที่ยวในการเดินทางมาท่องเที่ยวประเทศไทย โดยการดำเนินการตลาดเชิงรุกเพื่อประชาสัมพันธ์ ดึงงาน และจัดงานแสดงต่างๆ (event) โดยมีเป้าหมายเพื่อให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยมากขึ้น มีการใช้จ่ายมากขึ้น

ยุทธศาสตร์ที่ 5 การส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของภาครัฐ ภาคประชาชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการทรัพยากรท่องเที่ยว มุ่งเน้นให้การบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว เกิดการบูรณาการการทำงานร่วมกัน การกำหนดภารกิจ ขอบเขตของงานการพัฒนาให้ชัดเจน กำหนดรูปแบบการพัฒนาการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับพื้นที่ เพื่อให้เกิดการพัฒนาท่องเที่ยวอย่างครบวงจร

2.4.2 แผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวกลุ่มจังหวัด “ร้อยแก่นสารสินธุ์”

วิสัยทัศน์ของกลุ่มจังหวัด “เป็นศูนย์กลางด้านอุตสาหกรรมแปรรูปพืชอาหาร และพลังงานทดแทน”

จากแผนพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง พ.ศ. 2554 - 2556 กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางมีศักยภาพที่สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อประชากรในกลุ่มจังหวัดที่สำคัญได้แก่

1. การพัฒนาด้านอุตสาหกรรม การค้าและบริการ
2. การพัฒนาด้านการผลิตการเกษตรโดยเฉพาะ ข้าว อ้อยและมันสำปะหลัง
3. การพัฒนาอุตสาหกรรมพลังงานทดแทน (Ethanol) เนื่องจากเป็นแหล่งผลิตวัตถุดิบที่สำคัญคือ อ้อย และมันสำปะหลัง และมีการก่อตั้งโรงงานผลิต (Ethanol) เป็นจำนวนมาก
4. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยผ่านสถาบันการศึกษา สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน และผู้ประกอบการ หรือโรงงานอุตสาหกรรม
5. การพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและแหล่งโบราณคดียุคก่อนประวัติศาสตร์ โดยได้มีการกำหนดเป้าหมายในการพัฒนากลุ่มจังหวัด ดังนี้

- 1) สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับการผลิตภาคเกษตร
- 2) เชื่อมโยงผลผลิตภาคเกษตรกับภาคอุตสาหกรรมเพื่อการแปรรูปสินค้าเกษตรพืชอาหารและพลังงานทดแทน

ยุทธศาสตร์การพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ประกอบด้วย 3 ยุทธศาสตร์คือ

- 1) พัฒนามาตรฐานและประสิทธิภาพการผลิตด้านการเกษตร
- 2) สร้างความร่วมมือในการส่งเสริมการลงทุนด้านอุตสาหกรรมแปรรูปการเกษตร
- 3) พัฒนาระบบบริหารจัดการการพัฒนากลุ่มจังหวัด

ในด้านการท่องเที่ยวนี้กลุ่มจังหวัดนี้มีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจและเป็นเอกลักษณ์ทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติโบราณสถาน โบราณคดี ตลอดจนวัฒนธรรมและวิถีชีวิต แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติได้แก่ เขื่อนอุบลรัตน์ (ขอนแก่น) เขื่อนลำปาว (กาฬสินธุ์) บึงเกลือ (ร้อยเอ็ด) อุทยานแห่งชาติภูผาม่านและภูเก้า-ภูพานคำ (ขอนแก่น) อุทยานแห่งชาติภูพาน (กาฬสินธุ์) ป่าดงลำพัน และวนอุทยานโกสัมพี (มหาสารคาม) เป็นต้น แหล่งท่องเที่ยวในกลุ่มโบราณสถานและการศึกษาโบราณคดีได้แก่ พิพิธภัณฑสถานก่อนประวัติศาสตร์ ที่อุทยานแห่งชาติภูเวียง (ขอนแก่น) ภูเก้า-ภูพานคำ อำเภอสหัสขันธ์ และแหล่งโบราณสถานเมืองฟ้าแดดสงยาง อำเภอกมลาไสย (กาฬสินธุ์) โบราณสถานเมืองนครจำปาศรี อำเภอนาดูน (มหาสารคาม) แหล่งโบราณสถานเมืองสาเกตนคร (ร้อยเอ็ด) และสถานที่สำคัญในด้านศาสนา/วัฒนธรรม ได้แก่ พระมหาธาตุเจดีย์ชัยมงคล (ร้อยเอ็ด) พระธาตุนาดูน (มหาสารคาม) และพระธาตุขามแก่น อำเภอน้ำพอง (ขอนแก่น) เป็นต้น

จากจำนวนนักท่องเที่ยว ปี 2549 การท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัด ในปี 2549 ขยายตัวเพิ่มขึ้น โดยมีจำนวนผู้มาเยี่ยมเยือนทั้งสิ้น 3,962,844 คน จำแนกเป็นนักท่องเที่ยว 2,772,765 คน จำนวนนักท่องเที่ยว 1,190,079 คน ในจำนวนผู้มาเยี่ยมเยือนนี้ เป็นชาวไทยทั้งสิ้น 3,864,046 คน และเป็นชาวต่างประเทศจำนวน 98,798 คน โดยมีรายได้จากการท่องเที่ยวของผู้มาเยี่ยมเยือน 6,908.4 ล้านบาท แบ่งเป็นจากคนไทย 6,638.1 ล้านบาท และจากชาวต่างประเทศจำนวน 270.3 ล้านบาท (สำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัด “ร้อยแก่นสารสินธุ์”, 2549)

จากจำนวนนักท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัด ที่มีการขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องแสดงให้เห็นว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางมีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเพราะมีแหล่งโบราณคดียุคก่อนประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจ จึงควรมีทิศทางการพัฒนาลักษณะการปกครองและการพัฒนาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวก ป้ายสัญลักษณ์ ภาษาไทย – ภาษาอังกฤษ และภาษาของกลุ่มประเทศอาเซียน ของที่ระลึกจากแหล่งท่องเที่ยวและบริการที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการสร้างสถานที่ท่องเที่ยวใหม่ (Man Made) การทำการตลาดเชื่อมโยงกับจังหวัดท่องเที่ยวหลักของประเทศเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวต่อเนื่องมายังภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

3.4.3 ยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวตามแผนพัฒนาจังหวัดกาฬสินธุ์ ปี 2553 -2556

วิสัยทัศน์

“มุ่งเป็นเมืองเกษตรก้าวหน้า ผ้าไหมแพรวาหนึ่งเดียว แหล่งท่องเที่ยวน่าชม สังคมน่าอยู่”

พันธกิจ

1. พัฒนาการเกษตร
2. พัฒนาผ้าไหมแพรวา
3. พัฒนาเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว
4. พัฒนาคนและสังคม

เป้าประสงค์ เศรษฐกิจมีการขยายตัวอย่างยั่งยืนและมีเสถียรภาพ

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1

1. การพัฒนาการผลิตทางการเกษตร
2. การพัฒนาผ้าไหมแพรวา
3. การพัฒนาเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว
4. การพัฒนาคนและสังคมที่มีคุณภาพ

ยุทธศาสตร์ / กลยุทธ์ของจังหวัด เฉพาะที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการท่องเที่ยว

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาผ้าไหมแพรวา

1. เพิ่มคุณภาพมาตรฐานของผ้าไหมแพรวา
2. เพิ่มช่องทางการตลาดสู่สากล

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว

1. การค้า การบริการ และการท่องเที่ยว ได้มาตรฐานระดับสากล
2. การค้า การบริการ และการท่องเที่ยว มีศักยภาพและขีดความสามารถในการแข่งขันสูงขึ้น
3. รายได้จากการค้า การบริการ และการท่องเที่ยวเพิ่มสูงขึ้น

ยุทธศาสตร์การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว จังหวัดกาฬสินธุ์ ปี 2555

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

1. พัฒนาฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว
2. พัฒนาระบบคมนาคมและสาธารณูปโภค
3. ควบคุมมาตรฐานให้อยู่ในเกณฑ์ที่กำหนด

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 การสร้างจิตสำนึก / การมีส่วนร่วม

1. พัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการการท่องเที่ยว
2. การพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว
3. การสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาและดูแลรักษาการท่องเที่ยว

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 การประชาสัมพันธ์

1. การพัฒนาการตลาด
2. การส่งเสริมการประชาสัมพันธ์

(ที่มา : http://www.kalasin.go.th/th/index.php?option=com_content&task=view&id=418&Itemid=33)

3.4.4 แผนพัฒนาจังหวัดขอนแก่น ปี 2557-2560**วิสัยทัศน์**

“ขอนแก่นเมืองน่าอยู่ มุ่งสู่มหานครแห่งอาเซียน”

พันธกิจ

1. เสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง ประชาชนมีความสุข
2. พัฒนาให้เป็นและเป็นต้นแบบของการพัฒนาและบริหารจังหวัดแบบบูรณาการ
3. พัฒนาให้เป็นศูนย์กลางของภูมิภาคทั้งด้านเศรษฐกิจ การคมนาคมและการพัฒนาทรัพยากร

มนุษย์

ยุทธศาสตร์

- ยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาเศรษฐกิจให้มีความมั่นคงและมีความสามารถในการแข่งขัน
- ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาคุณภาพคนและสังคม
- ยุทธศาสตร์ที่ 3 การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาอย่าง

ยั่งยืน

ยุทธศาสตร์ที่ 4 การเสริมสร้างความปลอดภัยในชีวิต ทรัพย์สิน และความมั่นคง

ยุทธศาสตร์ที่ 5 การพัฒนาการบริหารภาครัฐ

ยุทธศาสตร์ / กลยุทธ์ของจังหวัด เฉพาะที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการท่องเที่ยว

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาเศรษฐกิจให้มีความมั่นคงและมีความสามารถในการแข่งขัน

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาด้านการค้า การท่องเที่ยว การบริการ และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน สู่ความเป็นศูนย์กลางของภูมิภาค

1. เป็นเมืองศูนย์กลางการท่องเที่ยวของภาค โดยมุ่งเน้นการท่องเที่ยวยุคก่อนประวัติศาสตร์ (ภูเวียง ภูเก้า ภูผาช้าง) มีแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยวที่เป็นเสน่ห์และเอกลักษณ์ของเมือง
2. เป็นเมืองศูนย์กลางการค้าของภูมิภาค โดยการพัฒนาและเชื่อมโยงการค้าระหว่างประเทศ ควบคู่กับการเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่ผู้ประกอบการค้าท้องถิ่น
3. มีโครงสร้างพื้นฐานทั้งด้านการลงทุน การบริการ การเงิน และด้านคมนาคมที่เพียงพอ มีประสิทธิภาพ สามารถรองรับการเป็นศูนย์กลางการค้า บริการและการลงทุนของภูมิภาค

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 4 การพัฒนา ส่งเสริมการกีฬาและนันทนาการ

1. ประชาชนมีการออกกำลังกายที่เหมาะสมกับวัย และถูกต้องต่อเนื่อง ครอบครัวและชุมชนใช้กีฬาเป็นกิจกรรมในวันหยุด

2. ประชาชนมีทักษะการเล่นกีฬาที่ดีและมีการจัดการแข่งขันกีฬาทุกระดับอย่างต่อเนื่อง

3. เป็นศูนย์กลางการกีฬาแห่งภูมิภาค

4. ขอนแก่นเป็นเมืองกีฬา ประชาชนมีความสนใจให้การสนับสนุนกีฬาระดับจังหวัด

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 6 การสนับสนุน ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิตท้องถิ่น

1. ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ได้รับการรวบรวม เรียบเรียงเป็นวิถีวัฒนธรรม เพื่อความมีเสน่ห์ของเมืองขอนแก่น

2. ประชาชนชาวขอนแก่น มีความรักและภูมิใจในเสน่ห์เมืองขอนแก่น

3. มรดกทางศิลปวัฒนธรรมได้รับการสร้างสรรค์ต่อยอดเพิ่มคุณค่า

ยุทธศาสตร์ที่ 5 การพัฒนาการบริหารภาครัฐ

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาด้านการค้า การท่องเที่ยว การบริการ และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน สู่ความเป็นศูนย์กลางของภูมิภาค

1) เป็นเมืองศูนย์กลางการท่องเที่ยวของภาค โดยมุ่งเน้นการท่องเที่ยวยุคก่อนประวัติศาสตร์ (ภูเวียง ภูเก้า ภูผา) มีแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยวที่เป็นเสน่ห์และเอกลักษณ์ของเมือง

2) เป็นเมืองศูนย์กลางการค้าของภูมิภาค โดยการพัฒนาและเชื่อมโยงการค้าระหว่างประเทศ ควบคู่กับการเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่ผู้ประกอบการค้าท้องถิ่น

3) มีโครงสร้างพื้นฐานทั้งด้านการลงทุน การบริการ การเงิน และด้านคมนาคมที่เพียงพอ มีประสิทธิภาพ สามารถรองรับการเป็นศูนย์กลางการค้า บริการและการลงทุนของภูมิภาค

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 4 การพัฒนาบริการประชาชนและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน

1) ประชาชนได้รับบริการที่มีประสิทธิภาพจากจังหวัด หน่วยงานกลางรัฐวิสาหกิจ อปท. อย่างเบ็ดเสร็จ สะดวก รวดเร็ว ทัวถึง ตรงตามความต้องการ คณะทำงานภาคประชาชนมีความเข้มแข็ง รับรู้ และมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ในการดำเนินงานของส่วนราชการเพื่อการพัฒนาจังหวัด

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 5 การบริหารจัดการงานประชาสัมพันธ์อย่างบูรณาการ

1) การประชาสัมพันธ์จังหวัดอย่างบูรณาการในด้านข่าวสาร สื่อ ช่องทาง และรูปแบบการประชาสัมพันธ์ได้อย่างครอบคลุม ตรงตามกลุ่มเป้าหมาย

2) จังหวัดขอนแก่นมีภาพลักษณ์ที่ชัดเจน กลุ่มเป้าหมายมีความรับรู้ที่ถูกต้อง

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 6 การเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

1) เป็นเมืองพี่น้องกับเมืองสำคัญของประเทศพันธมิตรในการพัฒนาเมืองด้านต่าง ๆ

2) มีข้อตกลงร่วมระหว่างเมืองเพื่อสนับสนุน ส่งเสริมการพัฒนาตามยุทธศาสตร์

จังหวัด

(ที่มา: <http://www.khonkaenpoc.com/khonkaen6/main.php?cont=vision>)

3.4.5 แผนพัฒนาจังหวัดมหาสารคาม พ.ศ. 2557-2560 (ฉบับทบทวนใหม่)

วิสัยทัศน์

“จังหวัดมหาสารคามเป็นฐานการผลิตและแปรรูปผลผลิตด้านการเกษตร เพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่อุตสาหกรรมและพลังงานทดแทนของประเทศ ประชาชนอยู่ดี มีสุขในสังคมคุณภาพ”

พันธกิจ

1. พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและเทคโนโลยีที่เอื้อต่อการผลิต และแปรรูปผลผลิตด้านการเกษตร โดยยึดแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์

2. ส่งเสริมอุตสาหกรรมอาหารและพลังงานทดแทนที่เชื่อมโยงกับฐานการผลิตของท้องถิ่น

3. เสริมสร้างและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนทั้งด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิต มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน เป็นสังคมเข้มแข็ง ได้รับบริการพื้นฐานอย่างเท่าเทียมและทั่วถึง

ยุทธศาสตร์

ยุทธศาสตร์ที่ 1 ปรับโครงสร้างการผลิตให้เอื้อต่อการผลิต และการแปรรูปเกษตรอาหารและเกษตร พลังงานทดแทน

ยุทธศาสตร์ที่ 2 ส่งเสริมอุตสาหกรรม เกษตรกรรม พาณิชยกรรม และการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และคำนึงถึงการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างสมดุล

ยุทธศาสตร์ที่ 3 ยกระดับมาตรฐานการครองชีพและคุณภาพชีวิตประชาชน

ยุทธศาสตร์ที่ 4 สร้างสังคมเอื้ออาทรและสมานฉันท์

ยุทธศาสตร์ / กลยุทธ์ของจังหวัด เฉพาะที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการท่องเที่ยว

ยุทธศาสตร์ที่ 2 ส่งเสริมอุตสาหกรรม เกษตรกรรม พาณิชยกรรมและการท่องเที่ยว

เชิงสร้างสรรค์ เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และคำนึงถึงการใช้

ทรัพยากรธรรมชาติอย่างสมดุล

1. พัฒนาปัจจัยให้เอื้อต่อการพัฒนาอุตสาหกรรม เกษตรกรรม และการท่องเที่ยวในจังหวัด

2. ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์เกษตรแปรรูปและการตลาด

3. พัฒนาและพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว

- 3.1 ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว
- 3.2 พัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการเครือข่ายท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัด
- 3.3 พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและสนับสนุนกิจกรรมการท่องเที่ยว
- 3.4 ส่งเสริมเส้นทางการท่องเที่ยว
- 3.5 พัฒนาพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวศิลปวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ

(ที่มา: <http://www.maharakham.go.th/mkweb/index.php/ยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด/>)

3.4.6 แผนพัฒนาจังหวัดร้อยเอ็ด (พ.ศ. 2557-2560)

วิสัยทัศน์

“เป็นผู้นำการผลิตข้าวหอมมะลิสุสุสกล พัฒนาคนและการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน”

พันธกิจ

1. พัฒนาประสิทธิภาพและมาตรฐานการผลิตข้าวหอมมะลิสุสุสกล
2. พัฒนาและปรับปรุง ภาคอุตสาหกรรม ภาคเกษตร การท่องเที่ยว และบริการให้ได้มาตรฐาน
3. พัฒนาและปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกภาคการเกษตรและบริการ
4. พัฒนาคน สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้มีคุณภาพ

ยุทธศาสตร์

ยุทธศาสตร์ที่ 1 พัฒนาคุณภาพการผลิตและการตลาดสินค้าภาคการเกษตรให้ได้มาตรฐานและแข่งขันได้

ยุทธศาสตร์ที่ 2 ส่งเสริมการผลิต การค้า การลงทุน และการท่องเที่ยวให้เข้มแข็ง

ยุทธศาสตร์ที่ 3 พัฒนาคนให้มีความรู้ มีคุณภาพชีวิตที่ดี พัฒนาอาชีพ ทักษะฝีมือ เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลง

ยุทธศาสตร์ที่ 4 สร้างสังคมแห่งความมั่นคงและปลอดภัยภายใต้สภาพแวดล้อมที่มีคุณภาพ

ยุทธศาสตร์ / กลยุทธ์ของจังหวัด เฉพาะที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการท่องเที่ยว

ยุทธศาสตร์ที่ 2 ส่งเสริมอุตสาหกรรมการผลิต การท่องเที่ยว และการบริการ

- ยกระดับการผลิตผลิตภัณฑ์ OTOP ให้ได้มาตรฐาน และยกระดับการให้บริการด้านการท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐาน ดังนี้

- พัฒนาการผลิตให้มีคุณภาพและรูปแบบน่าสนใจ ตรงตามความต้องการของผู้บริโภค รวมทั้งจัดแสดงและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชนและท้องถิ่น (OTOP) ในงานประเพณีที่สำคัญของจังหวัดและภายนอกจังหวัด รวมทั้งจัดจำหน่ายผ่านศูนย์ OTOP CENTER

- จัดกิจกรรมมหกรรมท่องเที่ยววิถีพุทธ โดยจังหวัดได้ดำเนินการในช่วงเทศกาลมาฆบูชา ณ วัดเจติยชัยมงคล อำเภอหนองพอก โดยจัดให้มีกิจกรรมรับฟังธรรมเทศนา ธรรมบรรยายบริหารกาย บริหารจิต พิธีเดินจงกรม ทำวัตร สวดมนต์ ทำบุญตักบาตร และประกอบพิธีเวียนเทียนรอบองค์พระมหาเจดีย์

- จัดกิจกรรมไหว้พระ 9 วัด นำการท่องเที่ยว และอบรมมัคคุเทศก์น้อย โดยได้จัดอบรมเพื่อสร้างเด็กและเยาวชนอาสาสมัครเพื่อการท่องเที่ยวสำหรับนำพุทธศาสนิกชนเที่ยววัดที่สำคัญในเขตอำเภอเมืองร้อยเอ็ด จำนวน 9 วัด ได้แก่ วัดบูรพาภิราม วัดกลางมิ่งเมือง วัดสระทอง วัดคุ้มวาราม วัดเหนือ วัดสระแก้ว วัดบึงพระลาญชัย วัดป่าเรไร และวัดวิมลนิवास

- จังหวัดได้ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยววิถีพุทธ โดยเฉพาะงานประเพณีบุญผะเหวด ซึ่งเป็นงานประเพณีที่มีความสำคัญของจังหวัด โดยได้ประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น สปอตวิทยุ โทรทัศน์ ป้ายประชาสัมพันธ์ เคเบิลทีวี ซึ่งส่งผลทำให้นักท่องเที่ยวรู้จักอย่างแพร่หลาย และเดินทางมาท่องเที่ยวมากขึ้น รวมทั้งผู้ประกอบการสามารถจำหน่ายสินค้าและบริการได้เพิ่มขึ้น

- พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวหลักของจังหวัดที่มีย่านท่องเที่ยวนิยมเดินทางมาเที่ยวชมเป็นจำนวนมาก โดยได้พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกแหล่งท่องเที่ยวบึงเกลือ ปรับปรุงลานจอดรถ บริเวณแหล่งท่องเที่ยวพระมหาเจติยชัยมงคล ปรับปรุงและก่อสร้างถนนเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยว เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่

นักท่องเที่ยว จากผลการดำเนินงานตามแผนพัฒนาจังหวัดพบว่า ระดับความสำเร็จของการพัฒนาคุณภาพการท่องเที่ยวของจังหวัดเป็นไปตามเป้าหมายเมื่อเทียบกับกลุ่มจังหวัด และมูลค่าของการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ OTOP เพิ่มขึ้น

(ที่มา: http://www.roiet.go.th/101/index.php?option=com_content&view=article&id=368&Itemid=323)

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กรณีการ สองเมือง (2552) ศึกษาเรื่อง *การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม : กรณีศึกษา เทศบาลตำบลกุลาสิงห์ อำเภอกะหรัง จังหวัดร้อยเอ็ด* มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัญหาในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเทศบาลตำบลกุลาสิงห์ 2) ศึกษาศักยภาพความพร้อมของชุมชน ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเทศบาลตำบลกุลาสิงห์ และ 3) เพื่อศึกษาหาแนวทางที่เหมาะสมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเทศบาลตำบลกุลาสิงห์ จากการศึกษาวิเคราะห์ศักยภาพการท่องเที่ยวของเทศบาลกุลาสิงห์ พบว่า จุดเด่นของเทศบาลกุลาสิงห์ คือ มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่หลากหลาย ส่วนจุดอ่อนอยู่ที่โครงสร้างพื้นฐานไม่เพียงพอต่อการอำนวยความสะดวกของนักท่องเที่ยว ส่งผลกระทบต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่จะมาท่องเที่ยว ที่เทศบาลตำบลกุลาสิงห์ ด้านโอกาสของเทศบาลตำบลกุลาสิงห์ คือ จังหวัดร้อยเอ็ดมีนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยประกาศให้ปี 2551-2552 เป็นปีส่งเสริมการท่องเที่ยวร้อยเอ็ด และด้านอุปสรรค คือ เจตคติของประชาชนในพื้นที่โดยเฉพาะ คนรุ่นใหม่ที่เข้ามามีส่วนร่วม ในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมยังอยู่ในระดับต่ำ นอกจากนั้นการศึกษาวิจัยครั้งนี้ยัง พบว่า แนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของเทศบาลกุลาสิงห์ คือ การเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยมีกลยุทธ์ดังนี้ คือ 1) สร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 2) พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานให้เพียงพอับความต้องการของนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมาย 3) ระดมทรัพยากร ทั้งภายในและภายนอกชุมชนเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว และ 4) ปลุกจิตสำนึกแก่เยาวชนคนรุ่นใหม่ในเทศบาลตำบลกุลาสิงห์ ให้มีการศึกษาเรียนรู้ด้านวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของพื้นที่

ชัยญา อภิบาลกุล และ ชลธิชา เจริญพันธุ์ (2552) ศึกษาเรื่อง *ศักยภาพเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยววัฒนธรรม กลุ่มชาติพันธุ์ไทย (ญ้อ) บ้านโพน ตำบลโนนตาล อำเภอน้ำขุ่น จังหวัดนครพนม* ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มชาติพันธุ์ไทย (ญ้อ) บ้านโพน ตำบลโนนตาล อำเภอน้ำขุ่น จังหวัดนครพนม มีศักยภาพทางการท่องเที่ยววัฒนธรรมสูง เพราะมีเอกลักษณ์ด้านวัฒนธรรมประเพณีที่ชัดเจน เครื่องครัดในฮีตคอง และมีประเพณีปฏิบัติครบทั้ง 12 เดือนที่ยังคงปฏิบัติสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน ด้านแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยววัฒนธรรมไทย บ้านโพน จากการสนทนากลุ่มและการระดมความคิดเห็นร่วมกันของคนในชุมชน เพื่อร่วมกันวิเคราะห์ศักยภาพและหาแนวทางการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน ทำให้ได้รูปแบบแผนกลยุทธ์การดำเนินงานทั้งที่เป็นกลยุทธ์เชิงรุก เพื่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ และกลยุทธ์เชิงรับเพื่อให้สามารถดำเนินการการท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืนต่อไป

นพพล ตั้งสกุล (2552) ศึกษาเรื่อง *ศักยภาพเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยววัฒนธรรม กลุ่มชาติพันธุ์ไทแสก บ้านบะหว้า ตำบลท่าเรือ อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม* ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มชาติพันธุ์ไทแสก บ้านบะหว้า จังหวัดนครพนม มีศักยภาพทางการท่องเที่ยววัฒนธรรมสูง เพราะมีความเข้มแข็งทางด้านการรวมกลุ่ม และมีภาษาประจำชนเผ่า “ภาษาแสก” ที่ยังคงใช้ในการสื่อสารกันระหว่างคนในหมู่บ้าน ด้านความเชื่อและสิ่งเหนือธรรมชาติ ชาวบ้านยังคงมีความเชื่อเหล่านี้อยู่บ้างแต่นำมาเป็นอิทธิพลในการดำเนินชีวิต นอกจากนี้ศักยภาพในการพัฒนาบ้านบะหว้า คือ ผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง มีปราชญ์ชาวบ้านหลากหลายแขนงที่มีความรอบรู้ เช่น หัตถกรรมทอผ้าไหม การรักษาโรคด้วยหมอพื้นบ้าน งานช่างฝีมือประดิษฐ์เครื่องดนตรีอีสาน งานจักสาน และการทำขนมประจำท้องถิ่น ด้วยความที่ชุมชนบ้านบะหว้ามีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย และยังคงยึดมั่นในขนบประเพณี ตามวิถีไปแสกและชาวพุทธอย่างเคร่งครัด จึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจ และน่าเรียนรู้ สำหรับนักท่องเที่ยวผู้ที่มีความชื่นชอบ ต้องการเรียนรู้และสัมผัสวัฒนธรรมพื้นถิ่นอยู่ไม่น้อย

วิรงรอง มงคลธรรม และคณะ (2552) ศึกษาเรื่อง *ศักยภาพเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยววัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ไทโส (โซ) บ้านพังแดง ตำบลพังแดง อำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร* ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มชาติพันธุ์ไทโส บ้านพังแดง จังหวัดมุกดาหาร เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความโดดเด่นในเรื่องความเชื่อและการนับถือผี วิญญาณเป็นอย่างมาก ความเชื่อดังกล่าวมีการสืบทอดและถือปฏิบัติกันมาอย่างต่อเนื่องจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งหากยังไม่ได้รับการฟื้นฟูหรืออนุรักษ์อย่างถูกต้องและเร่งด่วน อาจทำให้กิจกรรมทางวัฒนธรรมเหล่านี้เลือนหายไปจากสังคมได้

สุนีย์ เลี้ยวเพ็ญวงษ์ และบงกช เจนชัยภูมิ (2552) ศึกษาเรื่อง *ศักยภาพเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยววัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท บ้านหนองห้าง ตำบลหนองห้าง อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์* ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท บ้านหนองห้าง จังหวัดกาฬสินธุ์ มีศักยภาพทางการท่องเที่ยววัฒนธรรมสูง เพราะมีเอกลักษณ์ด้านการแต่งกาย ภาษา

และวัฒนธรรมประเพณี เครื่องครัดในฮัตคอง ชาวบ้านพร้อมใจกันอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมของชนเผ่าไว้ได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะการแต่งกายตามแบบผู้ไทดั้งเดิม และภาษาผู้ไท พร้อมกันนี้ชุมชนยังมีความพร้อมทางด้านการจัดการท่องเที่ยว รูปแบบโฮมสเตย์ และการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวประเภทต่างๆ ไว้รองรับนักท่องเที่ยวอย่างหลากหลาย ทั้งการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ การท่องเที่ยวแบบผจญภัย และการท่องเที่ยววิถีวัฒนธรรม ซึ่งได้มีการเสนอแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อให้เป็นจุดแข็งทางการท่องเที่ยววัฒนธรรมผู้ไทไว้ 9 ประเด็น โดยเน้นกระบวนการที่ชุมชนมีส่วนร่วมเป็นหลัก เพื่อส่งผลให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในชุมชน

ไกรเลิศ ทวีกุล และคณะ (2551) ศึกษาเรื่อง ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและโฮมสเตย์ของหมู่บ้านผักปลอดสารพิษ บ้านดอนหัน ตำบลบ้านฝาง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ได้กล่าวถึงผลจากการศึกษาในครั้งนี้จะทำให้ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ในเส้นทางที่มีการเชื่อมโยงกับจุดท่องเที่ยวต่าง ๆ ที่มีในท้องถิ่น เช่น หินช้างสี โดโนเสาร์ภูเวียง ภาพวาดฝาผนังวัดบ้านสาวดี หมู่บ้านเต่ามัจฉาศรี ซึ่งอยู่บนเส้นทางที่ไม่ห่างกันนัก จุดท่องเที่ยวเหล่านี้ จะเป็นการเพิ่มเสน่ห์ ให้มีแรงดึงดูดนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมเพิ่มมากขึ้น ซึ่งนักท่องเที่ยวจะได้ความรู้และอรรถรสทางด้านการเกษตร วัฒนธรรมประเพณี และวิถีชีวิต ให้ได้เรียนรู้หลากหลายมากขึ้น หากได้รับการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องและชุมชนมีส่วนร่วมอย่างเต็มความสามารถ จะก่อให้เกิดการท่องเที่ยวในชุมชนอย่างยั่งยืน รวมถึงส่งผลให้มีการพัฒนาชุมชนได้อย่างเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นที่พึงประสงค์และอยู่อย่างยั่งยืนสืบต่อไป

จิตตานันท์ ดิกุล (2551) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ศักยภาพและความพร้อมของผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดอีสานใต้ ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ 1. ผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดอีสานใต้ 6 จังหวัดคือ จังหวัดนครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ อุบลราชธานี ศรีสะเกษ และชัยภูมิ มีจำนวนทั้งสิ้น 585 ผลิตภัณฑ์ เป็นผลิตภัณฑ์ ประเภทธรรมชาติมากที่สุด 229 ผลิตภัณฑ์ รองลงมาคือ ผลิตภัณฑ์ประเภทประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศาสนา 219 ผลิตภัณฑ์ และผลิตภัณฑ์ประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และกิจกรรม 137 ผลิตภัณฑ์ตามลำดับ โดยจังหวัดนครราชสีมามีผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว มากที่สุด รองลงมาคือ ศรีสะเกษ ชัยภูมิ บุรีรัมย์ อุบลราชธานี และสุรินทร์ ตามลำดับ 2. ผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดอีสานใต้มีศักยภาพในระดับสูงเพียงร้อยละ 8 มีศักยภาพในระดับปานกลางร้อยละ 25 และมีศักยภาพในระดับต่ำถึงร้อยละ 67 สำหรับความพร้อมของผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดอีสานใต้นั้น ร้อยละ 58 ของผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวมีความพร้อมในระดับปานกลาง ร้อยละ 38 มีความพร้อมใน ระดับสูง และมีเพียงร้อยละ 3 เท่านั้นที่มีความพร้อมในระดับต่ำ 3. ในการพัฒนาศักยภาพและความพร้อมของผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว ผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวที่ควรได้รับการพัฒนา ก่อน 2 อันดับแรก คือ 1) ผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูง และความพร้อมปานกลาง แนวทางการพัฒนาควรเน้นที่การพัฒนาความพร้อมของผลิตภัณฑ์ โดยเฉพาะสิ่งอำนวยความสะดวก และ สภาพแวดล้อม 2) ผลิตภัณฑ์ที่มีศักยภาพปานกลางและมีความพร้อมสูง แนวทางการพัฒนา ควรเน้นที่การพัฒนาคุณภาพของผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว โดยเฉพาะกิจกรรมเสริมในผลิตภัณฑ์ และการสร้างสิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยว 4. ยุทธศาสตร์ที่พึงพา เพื่อเสริมสร้าง ความเข้มแข็งการพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยว ในกลุ่มจังหวัดอีสานใต้สู่ความยั่งยืนโดยเชื่อมโยงกับกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน ที่ควรดำเนินการ ได้แก่ 1) สร้างจุดเชื่อมต่อเส้นทางท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดอีสานใต้และเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน 2) ให้ความรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศาสนา ที่เชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน และ 3) ทำการตลาดเชิงรุกให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยวกลุ่มจังหวัด อีสานใต้โดยเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านให้มากขึ้น

วิรงรอง มงคลธรรม และอนันตสิทธิ์ ชามาตย์ (2551) ศึกษาเรื่อง ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกษตร เส้นทางโครงการในพระราชดำริ จังหวัดสกลนคร เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกษตรอย่างเป็นระบบ มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาเพื่อศึกษา รวบรวมข้อมูลบริบทชุมชน และศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกษตร เส้นทางโครงการในพระราชดำริ จังหวัดสกลนคร และเพื่อศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกษตร โครงการในพระราชดำรินี้ในจังหวัดสกลนคร ที่เหมาะสม โดยมุ่งเน้นให้เกิดความเชื่อมโยงและสอดคล้องกันเพื่อพัฒนาชุมชนและการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ผลการศึกษาเบื้องต้นพบว่า ถึงแม้บ้านโนนหัวช้างจะมีการพัฒนาเพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกษตร พร้อมทั้งมีการจัดทำโฮมสเตย์เพื่อสนับสนุนกิจกรรมการท่องเที่ยว แต่ในปัจจุบันพบว่ามีย่านท่องเที่ยวเข้าไปเยี่ยมชมและพักในหมู่บ้านไม่มากนัก จากการสัมภาษณ์ตัวแทนกลุ่มโฮมสเตย์พบว่า ปัจจุบันมีย่านท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมและพักในหมู่บ้านน้อยลงเนื่องจากขาดการประชาสัมพันธ์และขาดการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่น่าสนใจ ทำให้ปัจจุบันพบเฉพาะการเข้ามาศึกษาดูงานการเกษตรพอเพียงเสียเป็นส่วนใหญ่

ธัญญ์กมน ทองศิลา (2550) การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ตำบลแม่พูล อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ มีวัตถุประสงค์ในการวิจัยคือ เพื่อศึกษาศักยภาพท่องเที่ยวทางธรรมชาติในตำบลแม่พูล อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ เป็นการศึกษาในเชิงปฏิบัติการโดยการมีส่วนร่วมของประชากรในท้องถิ่นและชุมชน โดยอาศัยวิธีการศึกษาเชิงคุณภาพผสมผสานกับวิธีการศึกษาเชิงปริมาณ ผลการศึกษาพบว่าแหล่งท่องเที่ยวยังคงมีศักยภาพคือ 1.กลุ่มทำไม้กวาด กองตอง 2. วิหารและโบสถ์เก่าแก่วัดผักกอก 3. จุดท่องเที่ยวเชิงเกษตร การขยายพันธุ์ไม้ผลห่ม 4. โฮมสเตย์และจุดท่องเที่ยวเชิงเกษตร บ้านต้นเกลือ 5. ต้นสพญักษ์ 6. เือนลับแลกาแปสดและโฮมสเตย์ 7. น้ำตกแม่มูล และนอกจากนั้นผู้วิจัยยังได้จัดรูปแบบการท่องเที่ยวขึ้นมา 5 รูปแบบ เพื่อให้สอดคล้องกับรูปแบบการเดินทางมาท่องเที่ยวที่ตำบลแม่พูล อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ด้วย

ศุภวิทย์ท่องเที่ยวภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง (2549) ทำการศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มศักยภาพทางการท่องเที่ยวของจังหวัดขอนแก่น พบว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เดินทางมาขอนแก่นตามคำชักชวนของญาติมิตร และเดินทางมาเองพร้อมครอบครัวและเพื่อน เพื่อท่องเที่ยว เยี่ยมญาติ และธุรกิจ รวมทั้งเพื่อการประชุมสัมมนา นิยมพักในโรงแรม และชอบอาหารพื้นเมือง มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 1,144 บาท ในการซื้อสินค้าประเภทอาหารแปรรูป และผ้าไหม มีความประทับใจในความมีมิตรไมตรีของชาวขอนแก่น แต่ไม่ชอบการจราจรที่ติดขัดภายในตัวเมือง นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ชอบแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และงานประเพณีของจังหวัด แหล่งท่องเที่ยวที่รู้จักและเคยไปคือ เขื่อนอุบลรัตน์ ภูเวียง หมู่บ้านทุ่งนางบึงแก่นนคร โฮมมูนมัง และมหาวิทยาลัยขอนแก่น นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ให้ความสนใจจะกลับมาเที่ยวอีก

เปรมจิต ทาบุรี (2549) ศึกษาเรื่อง กลยุทธ์การตลาดการท่องเที่ยวจังหวัดร้อยเอ็ด จากการศึกษาพบว่านักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดร้อยเอ็ดส่วนใหญ่เป็นเพศชาย สถานภาพโสด สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีอาชีพนักเรียน/นักศึกษา ถิ่นที่อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เดินทางมาเป็นครั้งแรกโดยรถยนต์ส่วนบุคคล เหตุผลที่ตัดสินใจเลือกมาท่องเที่ยวเนื่องจากเป็นสถานที่ที่มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน รู้จักแหล่งท่องเที่ยวจากการแนะนำของเพื่อนหรือญาติแนะนำ มีความคิดที่จะกลับมาเที่ยวอีกครั้งและจะมีการแนะนำผู้อื่นให้มาท่องเที่ยวอย่างแน่นอนเนื่องจากมีความประทับใจต่อการเดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดร้อยเอ็ด โดยวัดความพอใจได้ 3 ด้านดังนี้ คือ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านกลยุทธ์ส่งเสริมการท่องเที่ยว และด้านการประชาสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง แต่มีความพอใจด้านทรัพยากรท่องเที่ยวอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวที่มีความหลากหลาย เช่น พิพิธภัณฑ์สถานประจำจังหวัด บึงพลาญชัย และสถานที่ต่างๆ ที่มีประวัติความเป็นมาเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษาเป็นอย่างดี ในเรื่องเพศ อาชีพและอายุมีความพึงพอใจต่อแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดร้อยเอ็ดโดยรวมและรายได้ไม่แตกต่างกัน และด้านกลยุทธ์การตลาดการท่องเที่ยวจังหวัดร้อยเอ็ดที่เสนอแนะคือ ด้านผลิตภัณฑ์ควรปรับให้มีความพร้อมและสมบูรณ์พร้อมที่จะรองรับนักท่องเที่ยวและให้มีศักยภาพเพิ่มมากขึ้นด้วย ด้านราคาควรตั้งราคาที่สอดคล้องกับคุณภาพของผลิตภัณฑ์และรายได้ของนักท่องเที่ยวเป็นสำคัญ ด้านการจัดจำหน่ายควรอำนวยความสะดวกด้วยการสั่งซื้อสินค้าผ่านระบบอินเทอร์เน็ต ซึ่งถือเป็นการประชาสัมพันธ์สินค้าอีกทางหนึ่งด้วยด้านการส่งเสริมการตลาดควรเพิ่มการประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลกับนักท่องเที่ยวหรือจัดกิจกรรมพิเศษต่างๆ ด้านบุคลากรควรได้รับการฝึกอบรมทักษะในการให้บริการนักท่องเที่ยว และมีการประเมินความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวด้วยด้านการใช้สื่อ ควรเพิ่มสื่อสิ่งพิมพ์ให้มีแพร่หลายทั้งในจังหวัดและนอกจังหวัด ด้านกระบวนการจัดการบริหารควรมีการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวของจังหวัดทั้งในส่วนของการส่วนท้องถิ่น ภาครัฐและเอกชนเข้าด้วยกัน

ดลฤทัย โกวรรณะกุล (2548) ทำวิจัยเรื่อง มิติการพัฒนาทางเศรษฐกิจผ่านมรดกทางวัฒนธรรม มุมมองด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดขอนแก่น จากการศึกษา พบว่า มรดกทางวัฒนธรรมในจังหวัดขอนแก่น ได้รับการส่งเสริมผ่านช่วงเวลาก่อนประวัติศาสตร์ และสมัยประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะอาณาจักรล้านช้างมอญอิทธิพลเป็นอย่างมาก การพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจได้กระจายมาสู่เมืองขอนแก่น การปกป้องมรดกทางวัฒนธรรม ความร่วมมือระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจะช่วยให้การวางแผนมรดกทางท่องเที่ยวกลายเป็นจริง คือแนวทางการอนุรักษ์และการพัฒนา การให้ผลตอบแทนสำหรับการอนุรักษ์และการบำรุงรักษาจะช่วยให้เกิดการพัฒนากการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้ ซึ่งจากรายงานได้ชี้ให้เห็นถึงความต้องการที่จะอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของโลก เพื่อคนรุ่นใหม่ ไม่เฉพาะมรดกทางท่องเที่ยวเท่านั้น แต่หากยังรวมถึงมรดกทางวัฒนธรรมอื่น ๆ อีกด้วย ด้วยเหตุที่การกระจายตัวของการท่องเที่ยวนั้นได้ทำให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจระดับนานาชาติ และศักยภาพที่จะพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วนจะเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะก่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในจังหวัดขอนแก่น

พิสิษฐ์ บุญไชย (2548) ทำวิจัยเรื่อง ศึกษาและพัฒนาชุมชนโบราณเพื่อการท่องเที่ยว จังหวัดมหาสารคาม วัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาและพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม จังหวัดมหาสารคาม สร้างองค์ความรู้ ถ่ายทอด เผยแพร่

ความรู้ และสร้างมูลค่าเพิ่มด้านการท่องเที่ยวพื้นที่ศึกษา ซึ่งหมู่บ้านพื้นที่ศึกษาเคยเป็นที่ตั้งของนครจำปาศรี เป็นยุคมีความเจริญรุ่งเรืองยาวนานถึง 2 ยุค คือ ยุคทวารวดี และยุคลพบุรี มีโบราณสถานและโบราณวัตถุที่น่าสนใจหลายแห่ง มีพิธีกรรมกรรมประจำท้องถิ่นซึ่งความรู้นี้เป็นความรู้ที่สำคัญควรเผยแพร่ มีประโยชน์สำหรับการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม การศึกษาในครั้งนี้ยังมีผลต่อการพัฒนาด้านอื่นๆ คือ ทำให้เกิดความร่วมมือร่วมใจพัฒนาสิ่งแวดล้อม ร่วมปลูกต้นไม้ เสียสละ แรงงาน เงิน เครื่องมือ ร่วมพัฒนาชุมชน ต้องการพัฒนาอาชีพ คือ ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม หัตถกรรม การเลี้ยงโค ผู้นำชุมชนสนใจพัฒนาหมู่บ้านตนเองเพิ่มขึ้น ประชาชนสนใจเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเองเพิ่มมากขึ้น มีเป้าหมายร่วม คือ ต้องการพัฒนาหมู่บ้านและสร้างชุมชนเข้มแข็ง

ระพีพรรณ ทองหล่อ (2548) ศึกษาเรื่อง *การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว แบบครบวงจร* โดยมีวัตถุประสงค์ของงานวิจัยคือ เพื่อศึกษาสถานการณ์และศักยภาพการท่องเที่ยวไทยแบบครบวงจร ตลอดจนแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวไทยแบบครบวงจร พื้นที่ในการวิจัยได้แก่ กลุ่มเมืองท่องเที่ยวหลักซึ่งมีความพร้อมในการรองรับ และการบริการนักท่องเที่ยวชาวไทย และชาวต่างชาติตามแผนการท่องเที่ยวในปี พ.ศ. 2544 จำนวน 7 จังหวัดได้แก่ เชียงใหม่ กรุงเทพมหานครและปริมณฑล ชลบุรี นครราชสีมา กาญจนบุรี สุราษฎร์ธานี และภูเก็ต โดยใช้เครื่องมือการวิจัยคือแบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถามผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวจำเป็นต้องอาศัยการบูรณาการทั้งองค์ความรู้ ภูมิปัญญา ทรัพยากรบุคคล และทุนทางธรรมชาติที่มีอยู่ในแต่ละท้องถิ่นมาประสานและเกื้อกูลกัน ทั้งนี้หน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรส่วนท้องถิ่น องค์กรชาวบ้านและชุมชน ควรร่วมมือและประสานงานกันอย่างใกล้ชิด เพื่อนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวไทยได้อย่างครบวงจรและยั่งยืนตลอดไป

อานวยพร ประทุมโพธิ์ (2548) ศึกษาเรื่อง *การศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของสถานีวิจัยลพบุรี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์* ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าความเป็นไปได้ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของสถานีวิจัยลพบุรี ในระดับค่อนข้างสูง เนื่องจากศักยภาพตามองค์ประกอบในระบบการท่องเที่ยว ทั้งในด้านการบริหารจัดการองค์การ ด้านวัฒนธรรมประเพณี ด้านสิ่งแวดล้อมนอกระบบ ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว และด้านการบริการการท่องเที่ยว นอกจากนี้ ผลการศึกษาจุดคุ้มทุนของการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของสถานีวิจัยลพบุรี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ พบว่าการจัดรายการท่องเที่ยว 1 วัน และ 2 วัน 1 คืน จะต้องมียกนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยว ณ จุดคุ้มทุน เฉลี่ยวันละ 23 คน ทั้งนี้มีระยะเวลาคืนทุนภายใน 2 ปี และสถานีวิจัยลพบุรีจะได้ประโยชน์จากการจำหน่ายผลผลิต การให้บริการทางวิชาการ การสร้างสัมพันธ์อันดีกับชุมชน เป็นการเผยแพร่ภาพลักษณ์อันมีเกียรติของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ การศึกษาครั้งนี้เสนอแนะให้สถานีวิจัยลพบุรีพิจารณาจัดทางงบประมาณสนับสนุนการปรับปรุงอาคารสถานที่และภูมิทัศน์ ประสานความร่วมมือกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและโครงการในพื้นที่เพื่อจัดการท่องเที่ยวให้เป็นแหล่งที่มาของรายได้ ซึ่งเป็นการสนับสนุนการบริหารจัดการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ในรูปแบบมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ

นพพล ตั้งสกุล และวิจิต คลังบุญครอง (2547) ศึกษาเรื่อง *คติความเชื่อและระบบสังคมกับการปลูกสร้างเรือนพื้นบ้านและชุมชนผู้ไท* การศึกษาคติความเชื่อและระบบสังคมกับการปลูกสร้างเรือนพื้นบ้านและชุมชนผู้ไท เป็นหนึ่งในโครงการวิจัยชุด ชุมชนและเรือนผู้ไท : รูปแบบและนิเวศวิทยา วัฒนธรรมการอยู่อาศัยทำกรรมศึกษา 6 ชุมชน ที่สามารถครอบคลุมและเป็นตัวแทนของลักษณะชุมชนผู้ไทได้ นำไปสู่การศึกษาเปรียบเทียบแต่ละชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์ในการสืบค้นเพื่อให้เข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างชีวิตและธรรมชาติของผู้ไทในอดีต ที่ล้วนสัมพันธ์หรือเชื่อมโยงกับกระบวนการทางวัฒนธรรมอยู่อย่างแนบแน่น การศึกษาคติความเชื่อที่มีผลต่อการปลูกสร้างเรือนและชุมชนผู้ไทได้สะท้อนให้เห็นความสำคัญของโลกทัศน์และความต้องการที่อยู่เหนือสภาวะทางกายภาพ แต่ปัจจุบันการมุ่งพัฒนาพื้นที่ส่วนต่าง ๆ ในประเทศที่เน้นเฉพาะมิติด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพเป็นหลัก ซึ่งก่อความเสียหายต่อวัฒนธรรมการอยู่อาศัยและสภาพทางสังคม สะท้อนในวิธีการปรับตัวของคนในชุมชนเพื่อให้ตอบสนองกับสภาพบริบทแวดล้อมที่เปลี่ยนไป

พชระ พิพัฒน์โยธะพงศ์ (2547) ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง *การจัดการแหล่งพักอาศัยแบบโฮมสเตย์เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษา : หมู่บ้านวัฒนธรรมผู้ไทยบ้านโคกโก่ง อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิธีการจัดแหล่งพักอาศัยที่เหมาะสมสำหรับแหล่งท่องเที่ยวที่มีที่พักแบบโฮมสเตย์เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และศึกษาสภาพทั่วไปในปัจจุบันของแหล่งที่พักอาศัยที่มีวัฒนธรรมเฉพาะของชุมชนที่เป็นที่พักแบบโฮมสเตย์เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยศึกษาจากปัจจัยทั้ง 6 ด้านได้แก่ การจัดการองค์การ การจัดการการดำเนินงานภาพการจัดการด้านการตลาด การจัดการด้านการเงิน การจัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม พบว่า สภาพทั่วไปในหมู่บ้านโคกดง มีรูปแบบเป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีบ้านพักแบบโฮมสเตย์ มีการจัดการการท่องเที่ยว โดยชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางและการปฏิบัติ สภาพทั่วไปในหมู่บ้านเป็นหมู่บ้านชนบท ที่มีวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี เป็นเอกลักษณ์ของชาวผู้ไท และ*

ดำรงอยู่จนถึงปัจจุบัน ซึ่งการจัดการการท่องเที่ยวในหมู่บ้านโคกโก่งพบว่า มีการจัดการองค์การแบบที่ชุมชนมีส่วนร่วมอย่างเป็นรูปธรรม ชุมชนให้ความร่วมมือ และพอใจในกระบวนการที่ทำอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

จารุณี พลนามอินทร์ (2546) ศึกษาเรื่อง *พฤติกรรมและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการซื้อสินค้าที่ระลึกของนักท่องเที่ยวชาวไทยในร้านค้าเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น* วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการซื้อสินค้าที่ระลึกของนักท่องเที่ยวชาวไทยในร้านค้า นักท่องเที่ยวชาวไทยส่วนใหญ่นิยมเลือกซื้อสินค้าประเภทผ้าไหม และผลิตภัณฑ์จากผ้าไหม จากร้านค้าศูนย์รวมสินค้าที่ระลึกของจังหวัด ปัจจัยในการเลือกซื้อเพราะรูปแบบของสินค้าและรู้จักร้านจำหน่ายของที่ระลึกมาก่อนจากคำบอกเล่าของเพื่อนญาติใกล้ชิด และให้ความสำคัญต่อปัจจัยโดยรวม ที่มีอิทธิพลต่อการซื้อสินค้าที่ระลึกอยู่ในระดับดีมาก โดยเรียงจากมากไปน้อย ดังนี้ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านสถานที่ และด้านสังคมและวัฒนธรรม นักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีกลุ่มอายุต่างกัน ให้ความสำคัญต่อปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการซื้อสินค้าที่ระลึกเฉพาะด้านการส่งเสริมการตลาดแตกต่างกัน และนักท่องเที่ยวที่มีอาชีพต่างกัน เพราะจะให้ความสำคัญต่อปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการซื้อสินค้าที่ระลึกเฉพาะด้านผลิตภัณฑ์และด้านราคาแตกต่างกัน

สุรศักดิ์ พิมพ์เสน (2546) ทำวิจัยเรื่อง *ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนผู้ไท บ้านโนนการวิจัยครั้งนี้* มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนผู้ไทบ้านโนน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่มีชื่อเสียงด้านขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมและการผลิตผ้าไหมแพรวาเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนอย่างเป็นธรรม ผลการวิจัยพบว่า ด้านวัฒนธรรมการผลิตผ้าไหมแพรวาสตรีชาวผู้ไท บ้านโนนมีความสามารถทอผ้าไหมแพรวาได้ตั้งแต่อายุ ประมาณ 8 ขวบ ปัจจุบันประมาณ 90% ของครอบครัวชาวบ้านโนนยังทอผ้าไหมแพรวาและความงดงามของผ้าไหมแพรวาทำให้เกิดการท่องเที่ยวในชุมชนผู้ไท บ้านโนน ด้านการต้อนรับนักท่องเที่ยว ชาวบ้านโนนมีอุปนิสัยใจดีในการต้อนรับนักท่องเที่ยวดีมาก การต้อนรับนักท่องเที่ยวเป็นหมู่คณะ กลุ่มแม่บ้านจะเป็นกำลังที่เข้มแข็งแบ่งหน้าที่รับผิดชอบกันตามความเหมาะสม บางโอกาสมีการแสดงมิดนตรีและการฟ้อนรำ ให้นักท่องเที่ยวได้ชมด้วย ด้านรูปแบบการท่องเที่ยว สามารถจัดการท่องเที่ยวได้ 2 รูปแบบ คือการท่องเที่ยวแบบไป-กลับ ภายใน 1 วัน และการท่องเที่ยวแบบค้างคืน ซึ่งปัจจุบันยังไม่เป็นรูปธรรมชัดเจน ด้านที่พักและสิ่งอำนวยความสะดวกจากชุมชนบ้านโนน 932 ครอบครัวมีความพร้อมในการรับนักท่องเที่ยวให้เข้าพักอาศัยด้วยประมาณ 200 หลังคาเรือน นอกจากนั้นมีความร่วมมือต่อการพัฒนาไปสู่การรองรับนักท่องเที่ยวกว่า 50% ของจำนวนครอบครัวทั้งหมด และในส่วนที่เหลือมีความยินดีต่อการเกิดการท่องเที่ยวและสนับสนุนให้เกิดการท่องเที่ยวในหมู่บ้านทุก ๆ วิธี สำหรับองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องให้ความร่วมมือกับกิจกรรมทางวัฒนธรรมและกิจกรรมอื่น ๆ ที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวในระดับดีปานกลาง และควรศึกษาความต้องการที่แท้จริง ในระดับลึกและความเป็นไปได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืนก่อนดำเนินการส่งเสริมในแต่ละกิจกรรมของชาวบ้าน ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในหมู่บ้านในเรื่องน้ำดื่ม น้ำใช้ ไฟฟ้า ห้องน้ำ สถานือนามัย ถนนในหมู่บ้านและการรักษาความปลอดภัย อยู่ในระดับดีปานกลางเพียงพอต่อนักท่องเที่ยวประมาณ 200 คนต่อครั้ง สำหรับร้านอาหารไม่เพียงพอเนื่องจากชาวบ้านประกอบอาหารรับประทานเองแต่หากชาวบ้านทราบล่วงหน้า จะมีนักท่องเที่ยวต้องการรับประทานอาหารร่วมด้วยก็สามารถจัดเตรียมอาหารให้ได้ตามความต้องการ ด้านศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเสริม จุดแรก คือ หลุมขุดค้นศูนย์วิจัยและพิพิธภัณฑ์ไดโนเสาร์ภูกุ่มข้าว เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีจุดแสดงนิทรรศการไดโนเสาร์ที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย มีนักท่องเที่ยวเข้าเที่ยวชมทุกวัน จุดท่องเที่ยวเสริมที่ 2 คือ วัดพุทธนิมิต ภูคว่า เป็นแหล่งโบราณสถานและโบราณวัตถุที่สำคัญอยู่ห่างจากอำเภอสหัสขันธ์ประมาณ 7 กิโลเมตรนักท่องเที่ยวที่แวะชมไดโนเสาร์ภูกุ่มข้าว มักจะเดินทางมาท่องเที่ยวที่วัดพุทธนิมิต ภูคว่าเป็นส่วนใหญ่ และนักท่องเที่ยวจากแหล่งท่องเที่ยวเสริม 2 แห่งดังกล่าวมีส่วนน้อยที่เดินทางท่องเที่ยวต่อไปถึงชุมชนผู้ไทบ้านโนน เนื่องจากขาดการประชาสัมพันธ์เชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวทั้งสาม นับว่าชุมชนผู้ไทบ้านโนนมีความเข้มแข็ง ในด้านขนบธรรมเนียมประเพณีในรอบ 1 ปี ด้านวัฒนธรรมการผลิตผ้าไหมแพรวา ด้านการต้อนรับและรูปแบบการท่องเที่ยวที่สามารถเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวอื่น มีที่พักและสิ่งอำนวยความสะดวกและความปลอดภัย สำหรับปัญหาที่ชาวบ้านโนนควรต้องปรับปรุงและพัฒนาไปสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้นั้น คือ ความเข้าใจต่อการรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมของความเป็นชาวผู้ไท และบทบาทของตนเองที่จะต้องกระทำกับนักท่องเที่ยว

เสกสรรค์ ยงวิชัย และคณะ (2546) ทำการศึกษาเรื่อง *การจัดการและการพัฒนาการท่องเที่ยวระหว่างประเทศกรณีศึกษา : การวางแผน การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวระหว่างภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ลาว กัมพูชา เวียดนาม* การศึกษาครั้งนี้พบว่า สปป. ลาว กัมพูชา และเวียดนาม มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูงโดยมีเส้นทางเชื่อมระหว่างประเทศไทยและสปป.ลาว ทั้งหมด 4 ด้าน ซึ่งคมนาคมจากประเทศไทยไปถึงพรมแดน มีทั้งรถไฟและรถโดยสารบริการมากมายหลายรูปแบบ

และนักท่องเที่ยวส่วนมากจะใช้ประเทศไทยเป็นจุดเริ่มต้นของการเดินทาง เพราะประเทศไทยมีระบบการคมนาคมไม่ว่าทั้งทางอากาศ ทางบก หรือทางรถไฟที่สะดวกสบาย และเชื่อมต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน นักท่องเที่ยวสามารถเลือกแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ โบราณสถาน วัฒนธรรม และวิถีของชุมชนได้ตามต้องการ

นิภาพร จันทรวงศ์ (2545) การวิเคราะห์อุปสงค์การท่องเที่ยวในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงของนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศ ทำการศึกษาปัจจัยที่กำหนดอุปสงค์การเดินทางในแต่ละลักษณะเพื่อนำมาวิเคราะห์ผลทางด้านอุปสงค์ต่อการท่องเที่ยวในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง ผลการวิเคราะห์ พบว่า ความต้องการของนักท่องเที่ยวแต่ละคนที่มีต่อการท่องเที่ยวแต่ละลักษณะจะมีตัวแปรที่มีผลต่อความน่าจะเป็นตามลักษณะพฤติกรรมทางเลือก โดยสามารถเรียงตามลำดับความสำคัญของตัวแปรได้ดังนี้ กลุ่มนักท่องเที่ยวที่เลือกเดินทางท่องเที่ยวเฉพาะประเทศไทย ตัวแปรประสบการณ์ในการท่องเที่ยวประเทศไทย เพศ รายได้ สัญชาติ อาชีพ และระดับราคาโรงแรม โดยเปรียบเทียบเป็นตัวแปรที่มีนัยสำคัญ ส่วนกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เลือกเดินทางท่องเที่ยวแบบเชื่อมโยงทั้งประเทศไทยและประเทศเพื่อนบ้านนั้น ตัวแปรลักษณะกลุ่มผู้ร่วมเดินทาง ประสบการณ์ ในการท่องเที่ยวประเทศไทย การรับรู้การส่งเสริมการท่องเที่ยวของกลุ่มอนุภูมิภาค รายได้ เพศ และอาชีพ เป็นตัวแปรที่มีนัยสำคัญ สำหรับผลการวิเคราะห์ทางด้านอุปสรรคต่อการท่องเที่ยวในประเทศไทย และกลุ่มอนุภูมิภาคจะได้รับนั้น พบว่า โอกาสในการที่นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในอนุภูมิภาคจะตัดสินใจเลือกเดินทางท่องเที่ยวแบบเชื่อมโยงตั้งแต่ 2 ประเทศขึ้นไป โดยเลือกประเทศไทยเข้าร่วมในการเดินทางท่องเที่ยวด้วยมีมากขึ้น ซึ่งนอกจากจะส่งผลในทางบวกต่ออุปสงค์ของนักท่องเที่ยวในประเทศไทยแล้ว ยังสร้างผลของการกระจายในทางส่งเสริมกันแก่ประเทศสมาชิกในกลุ่มอีกด้วย

ประหยัด ตะคอนรัมย์ (2544) ศึกษาเรื่อง การศึกษาแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษา: ตลาดริมน้ำดอนหวาย จังหวัดนครปฐม โดยวัตถุประสงค์ เพื่อเสนอแนะแนวทางที่เหมาะสมในการบริหารและจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนของแหล่งท่องเที่ยวตลาดริมน้ำดอนหวาย เนื่องจากตลาดริมน้ำดอนหวายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่เติบโตอย่างรวดเร็ว นับตั้งแต่กลางปี พ.ศ. 2541 เป็นต้นมา ในวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ จะมีนักท่องเที่ยวจำนวนมากในพื้นที่อันจำกัด (ประมาณ 74 ไร่) อันอาจทำให้เกิดผลกระทบต่อการรักษาการท่องเที่ยว ซึ่งการบริหารและจัดการการท่องเที่ยวปัจจุบันอยู่ในรูปขององค์กรชุมชน ผลการศึกษา พบว่า ปัจจัยสำคัญที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวคือ รสชาติอาหารและความเป็นเอกลักษณ์ของตลาดริมน้ำ ในด้านปัญหาที่เกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ ปัญหาด้านการบริการการท่องเที่ยวและเกิดผลกระทบสภาพแวดล้อมทางกายภาพ โดยเฉพาะแหล่งน้ำธรรมชาติ ในด้านปัญหาการบริหารและจัดการการท่องเที่ยวขององค์กรชุมชน ได้แก่ การขาดการบริหารจัดการที่ดี การแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบไม่ชัดเจน ปัญหาการจัดเก็บผลประโยชน์ ปัญหาด้านงบประมาณ การขาดการประสานงานกับองค์กรอื่น ๆ และปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชน ในชุมชน ข้อเสนอแนะในการจัดองค์กรในการแก้ปัญหา ได้เสนอรูปแบบการบริหารและจัดการการท่องเที่ยวชุมชนใหม่ โดยเสนอให้องค์การบริหารส่วนตำบลบางกระเจิก ร่วมกับคณะกรรมการที่ได้รับการเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตย เป็นองค์กรดำเนินงาน โดยการออกข้อบังคับและระเบียบที่ชัดเจน ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการ นอกจากนี้ ยังได้เสนอแนะการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวไปยัง แหล่งท่องเที่ยวข้างเคียง รวมทั้งการวางแผนการท่องเที่ยวชุมชนเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว โดยคำนึงถึงความสมดุลของสภาพแวดล้อมตามหลักการการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

สุนีย์ เลี้ยวเพ็ญวงษ์ และคณะ (2544) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาระบบมาตรฐานคุณภาพการจัดการท่องเที่ยวบ้านโคกโก่ง ตำบลกุศุดหัว อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ หมู่บ้านผู้ไทโคกโก่งได้รับการสนับสนุนจากทางจังหวัดร่วมกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยกำหนดและจัดให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมผู้ไท จึงมีการท่องเที่ยวเข้ามาตั้งแต่ปี พ.ศ.2541 จนถึงปัจจุบัน ทำให้วิถีชีวิตเปลี่ยนแปลงไปจากการอยู่อย่างสงบเรียบง่าย เป็นความกระตือรือร้นในการรองรับการท่องเที่ยว มีการปรับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ในเรื่องความสะดวก การปรุงแต่งรสชาติอาหาร การรื้อฟื้นการแต่งกายและวัฒนธรรมแบบเดิม และมีกิจกรรมที่ทุกคนมีส่วนร่วมเพิ่มมากขึ้น แต่ขณะเดียวกันสมดุลธรรมชาติเริ่มเปลี่ยนแปลงไปบ้าง เช่น การใช้น้ำ ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญที่ต้องจัดหามาเพิ่ม, อาหารจากธรรมชาติลดน้อยลงต้องซื้อจากในเมืองมาเพิ่มเพื่อรองรับการท่องเที่ยว และหมู่บ้านเริ่มได้รับผลกระทบจากการท่องเที่ยว โดยเฉพาะปัญหาเรื่องการจัดการขยะและทรัพยากรน้ำ ในขณะที่เดียวกันการจัดโครงสร้างพื้นฐานภายในหมู่บ้านน่าจะได้มีการศึกษาเพื่อพัฒนาให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน โดยสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรม นอกจากนี้ยังมีวิถีชีวิตและภูมิปัญญาชาวบ้านอีกหลายอย่างที่นำมาจะมีการศึกษาเพิ่มเติมเพื่อนำมาเพิ่มศักยภาพทางการท่องเที่ยว และหากพิจารณาลักษณะทางกายภาพของการตั้งชุมชนในแผนพัฒนาการท่องเที่ยวระดับองค์การบริหารส่วนตำบลและสามารถเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนอื่นในระดับจังหวัดและภูมิภาค

เพ็ญพร ฤทธิยประดิษฐ์ (2542) ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง *ปัญหาการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดกาฬสินธุ์* ความมุ่งหมายในการศึกษา เพื่อวิเคราะห์การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวและปัญหาการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยมีขอบเขตการศึกษาคือ แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดกาฬสินธุ์ 22 แห่ง เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ 10 แห่ง และแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม 2 แห่ง นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความเห็นว่า การบริการอยู่ในระดับปานกลาง ความคิดเห็นต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่ามีปัญหาเกี่ยวกับการบริการสาธารณูปโภคมากที่สุด วิธีแก้ไขปัญหการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดกาฬสินธุ์ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เห็นว่าควรมีการพัฒนาปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวให้สะอาด สวยงาม เป็นระเบียบ

กัลปพฤกษ์ เกื้อเกตุ (2541) *การวางแผนพัฒนาความพร้อมเพื่อรองรับการเติบโตของการท่องเที่ยวชายแดนกรณีศึกษา :เมืองหนองคาย* พบว่าในปัจจุบันการขยายตัวของชุมชนเมืองชายแดนทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย นับตั้งแต่ สปป.ลาว มีนโยบายเปิดประเทศ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในชุมชนดังกล่าวหลายๆ ด้านโดยเฉพาะชุมชนเมืองหนองคายที่เคยเป็นชุมชนชายแดนที่เงียบสงบ ภายหลังจากการเปิดใช้สะพานมิตรภาพไทย-ลาว เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านเศรษฐกิจ สังคม การท่องเที่ยว และการขยายตัวของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสองซึ่งผลจากการเปลี่ยนแปลงได้ก่อให้เกิดปัญหาการขยายตัวของเมือง การใช้ที่ดินปัญหามลภาวะ ปัญหาการท่องเที่ยว ปัญหาด้านการสาธารณูปโภค สาธารณูปการ รวมถึงปัญหาข้อจำกัดทางฝ่าย สปป.ลาวที่ออกกฎข้อบังคับ อันเป็นอุปสรรคต่อการผ่านพรมแดนของยานพาหนะต่าง ๆ ทำให้เกิดความไม่สะดวกต่อการเดินทางเข้า-ออกของผู้มาเยือนเป็นอย่างยิ่ง อย่างไรก็ตาม การเปิดใช้สะพานมิตรภาพไทย-ลาว ยังทำให้เมืองหนองคายต้องรับบทบาทหน้าที่การเป็นเมืองหน้าด่าน ในระดับประเทศมากขึ้น จากการขนส่งสินค้าผ่านพรมแดนที่เปลี่ยนจากทางน้ำมาเป็นทางบก การศึกษาในครั้งนี้ ได้ข้อสรุปว่า การวางแผนพัฒนาความพร้อมเพื่อรองรับการเติบโต การท่องเที่ยวชายแดนจะมีส่วนส่งเสริมการพัฒนาเมืองหนองคาย ดังนี้ 1) สร้างโอกาสในการพัฒนาการท่องเที่ยวชายแดนเพิ่มมากขึ้น 2) ก่อให้เกิดการสร้างงาน สร้างรายได้ ภายในพื้นที่เมืองหนองคาย 3) ส่งเสริมเอกลักษณ์ คุณค่าความงามและวัฒนธรรมของท้องถิ่น รวมถึงช่วยกระชับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับ สปป.ลาว 4) การปรับปรุงสาธารณูปโภคและ สิ่งอำนวยความสะดวก ช่วยป้องกันปัญหาและส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม 5) ยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในท้องถิ่น การพัฒนาการท่องเที่ยวชายแดนดังกล่าว ยังได้ช่วยแก้ไขปัญหามลภาวะ และสามารถนำไปใช้ในการกำหนดแนวทางการพัฒนาท้องถิ่นโดยรวม ซึ่งคาดว่าในอนาคตอันใกล้ เมืองหนองคายจะมีบทบาทในระดับนานาชาติมากยิ่งขึ้น จากการขยายตัวของการท่องเที่ยวชายแดน และการค้าระหว่างประเทศ

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “ศักยภาพและความพร้อมชุมชนเพื่อรองรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียน” เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาสถานการณ์ปัจจุบันของการท่องเที่ยวชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ศึกษาระดับศักยภาพและความพร้อมของชุมชนในพื้นที่ศึกษา เพื่อส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของชุมชนในพื้นที่ศึกษา ให้มีความพร้อมรองรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียน มีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

3.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ และปฐมภูมิ

ข้อมูลทุติยภูมิ

การศึกษาเอกสารงานวิจัย รายงาน และงานเขียนอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง เพื่อให้เห็นภาพสถานการณ์ปัจจุบันของการท่องเที่ยวชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง และข้อมูลหมู่บ้านที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ซึ่งมีศักยภาพในการดึงดูดการท่องเที่ยว ในเขตรับผิดชอบของสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เขต 4 ขอนแก่น รวม 4 จังหวัดคือ ขอนแก่น กาฬสินธุ์ มหาสารคาม และร้อยเอ็ด

ข้อมูลปฐมภูมิ : เก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ศึกษา ดังนี้

ศึกษาบริบทแวดล้อม ความเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวหลัก ระดับศักยภาพและความพร้อมของชุมชนในพื้นที่ศึกษา ซึ่งอยู่ในกลุ่มจังหวัด ร้อยแก่นสารสินธุ์ ซึ่งเป็นกลุ่มจังหวัดหลักในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

3.2 การเลือกพื้นที่ศึกษา

เลือกพื้นที่หมู่บ้านในจังหวัด ขอนแก่น กาฬสินธุ์ มหาสารคาม และร้อยเอ็ด จังหวัดละ 1 แห่ง ด้วยวิธีดังนี้

1. ประชุมองค์กร หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของแต่ละจังหวัดโดยเชิญตัวแทนหน่วยงานทั้งท่องเที่ยวจังหวัด การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยสำนักงานขอนแก่น สำนักงานจังหวัด ยุทธศาสตร์จังหวัด พัฒนาชุมชน สถาบันการศึกษา วัฒนธรรมจังหวัด หอการค้า สมาคมธุรกิจท่องเที่ยว ผู้ประกอบการการท่องเที่ยว สมาคมโรงแรมและร้านอาหาร ผู้จำหน่ายสินค้าที่ระลึก และตัวแทนแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดนั้นๆ ประชุมร่วมกับคณะผู้วิจัยโดยจัดการประชุมในทุกจังหวัด เพื่อรับฟังข้อเสนอแนะเกี่ยวกับหมู่บ้านเป้าหมายและแนวทางการดำเนินงานของแผนงานโครงการ

2. สสำรวจและรวบรวมข้อมูลพื้นที่จากข้อเสนอแนะทุกพื้นที่ จากข้อมูลทุติยภูมิและการศึกษาในพื้นที่จริง โดยพิจารณารายละเอียด ดังนี้

- ศึกษาสำรวจบริบทพื้นที่ ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งดึงดูดการท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษา
- สสำรวจทัศนคติและความคิดเห็นในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนในพื้นที่กับผู้นำ และชุมชนในพื้นที่

พื้นที่โดยการเลือกสัมภาษณ์แบบเจาะจงร่วมกับการสัมภาษณ์แบบบังเอิญ เพื่อนำมาประกอบการวิเคราะห์ความต้องการและความพร้อมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว

3. ประเมินผลศักยภาพและความคิดเห็น ความต้องการ เบื้องต้นของพื้นที่ เพื่อกำหนดพื้นที่ศึกษา

3.3 การพัฒนาศักยภาพความพร้อมชุมชน

ดำเนินการการพัฒนาพัฒนาศักยภาพความพร้อมชุมชน มีแผนการดำเนินงานตามขั้นตอนต่างๆ ซึ่งอาจจะแตกต่างกันตามลักษณะความพร้อมและสอดคล้องเหมาะสมกับความต้องการของแต่ละชุมชน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1: การสร้างความเข้าใจกับชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว

1.1 ประสานงานกับพื้นที่ เลือกตัวแทนชุมชน เสวนากับผู้วิจัยเพื่อเรียนรู้ทำความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวชุมชน ผลกระทบของการท่องเที่ยวชุมชน การท่องเที่ยวชุมชนกับประชาคมอาเซียน เพื่อให้เกิดความเข้าใจสำหรับการตัดสินใจร่วมกันในชุมชน เกี่ยวกับการจัดการชุมชนท่องเที่ยวของพื้นที่

1.2 คณะทำงานให้ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชนที่เข้าร่วมการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนเพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างถูกต้องในประเด็น ความรู้เกี่ยวกับการดำเนินการ ผลกระทบ

ผลดี ผลเสีย โอกาสการพัฒนา ตลอดจนปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้น การแก้ปัญหา สำหรับการตัดสินใจของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวชุมชน

1.3 พัฒนาระบบการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวชุมชน โดยให้ชุมชนคัดเลือกตัวแทนกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการการท่องเที่ยวชุมชนทั้งตัวแทนจากกลุ่มที่เป็นผู้นำทางการ และผู้นำตามธรรมชาติของชุมชน ตัวแทนกลุ่มสตรี กลุ่มอาชีพ กลุ่มเยาวชน นักปราชญ์ กลุ่มกองทุนต่างๆ และกลุ่มอื่นที่มีในชุมชน เพื่อร่วมพัฒนาการเรียนรู้และตัดสินใจในการจัดการท่องเที่ยว เพื่อความมั่นใจในกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว

ขั้นตอนที่ 2 : ศึกษาบริบทชุมชน

ศึกษาบริบทชุมชนในพื้นที่ศึกษา เพื่อรวบรวมข้อมูลพื้นที่ในสภาพจริง ดังนี้

- การสำรวจทางกายภาพ การเข้าถึงพื้นที่
- การจัดทำแผนที่ศึกษา แสดงทรัพยากรและแหล่งดึงดูดการท่องเที่ยวในพื้นที่
- ศึกษาข้อมูลบริบทชุมชน ประวัติพัฒนาการ วิถีวัฒนธรรมประเพณี การดำเนินชีวิต อาชีพ

ที่อยู่อาศัย เทศกาล ศิลปกรรม พิธีกรรม ภูมิปัญญา ฯลฯ

- ศึกษาความสัมพันธ์ของชุมชนกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและวัฒนธรรม
- ศึกษาความสัมพันธ์ของกลุ่มต่างๆ ในชุมชน การใช้พื้นที่ในชุมชน

ขั้นตอนที่ 3 : การวิเคราะห์ชุมชน

- การวิเคราะห์ศักยภาพชุมชนร่วมกับตัวแทนชุมชน โดยการประชุมระดมความคิดเห็นร่วมกับผู้แทนชุมชนตามกระบวนการ SWOT ANALYSIS เพื่อหาศักยภาพชุมชนข้อดี ข้อด้อย โอกาสและข้อจำกัดโดยให้ชุมชนมีบทบาทหลักในการวิเคราะห์และให้ความคิดเห็นร่วมกัน ภายใต้กรอบการจัดการท่องเที่ยวชุมชน ซึ่งผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการระดมความคิดจากที่ประชุม

- จัดลำดับความสำคัญของ ข้อดี ข้อด้อย โอกาส และข้อจำกัด และการแก้ไขปรับปรุง และหรือพัฒนาเพื่อรองรับการท่องเที่ยวในชุมชนร่วมกัน

ขั้นตอนที่ 4 : การพัฒนาศักยภาพ

- ประชุมร่วมกันภายในชุมชน เพื่อหาแนวทางแก้ไขข้อด้อย พัฒนาข้อดี หาเอกลักษณ์ชุมชนที่จะนำเสนอเป็นสินค้าทางการท่องเที่ยว

- พัฒนากลุ่มท่องเที่ยว กำหนดบทบาท หน้าที่ ภาระรับผิดชอบ และพัฒนาศักยภาพบุคลากรที่เกี่ยวข้อง เช่น ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ฝ่ายต้อนรับ ฝ่ายอาหาร ฝ่ายบ้านพัก ฝ่ายการเงิน ฝ่ายการแสดง ฝ่ายนำเที่ยว ฝ่ายกิจกรรมท่องเที่ยว เป็นต้น โดยการฝึกอบรม และอื่นๆ ตามความเหมาะสมโดยให้มีความต่อเนื่อง และเรียนรู้ร่วมกันในชุมชน

- พัฒนาขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยว ทั้งในส่วนของบุคลากรชุมชน รูปแบบกิจกรรมที่เหมาะสม และพื้นที่โดยรอบชุมชน

ขั้นตอนที่ 5 : การศึกษาดูงานจัดการท่องเที่ยวชุมชน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในเรืองการจัดการท่องเที่ยวชุมชนจึงอาจจัดการศึกษาดูงานในแหล่งท่องเที่ยวชุมชนที่มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

ขั้นตอนที่ 6 : การกำหนดรูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในชุมชน

- คณะทำงานท่องเที่ยวชุมชน กำหนดเป้าหมายการดำเนินงาน กำหนดบทบาทหน้าที่รับผิดชอบของกรรมการแต่ละฝ่าย จัดรายการกิจกรรมการท่องเที่ยว กำหนดราคาและการจัดสรรผลประโยชน์ จากการจัดการท่องเที่ยวอย่างเป็นธรรมกำหนดมาตรการ กฎกติกา ระเบียบปฏิบัติ ในการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนให้เป็นแนวปฏิบัติที่รับรู้และยอมรับร่วมกันในชุมชน

ขั้นตอนที่ 7 : ทดลองจัดการท่องเที่ยวชุมชน

- จัดการท่องเที่ยวชุมชนในพื้นที่ศึกษา เพื่อเป็นการปฏิบัติจริงในการรองรับการท่องเที่ยว โดยการจ้ดนักท่องเที่ยวซึ่งเป็นบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว จากภายนอกชุมชนเข้าไป แล้วให้มีการวิเคราะห์ วิเคราะห์ การดำเนินกิจกรรมรองรับการท่องเที่ยวร่วมกับนักท่องเที่ยว ประเมินผลการดำเนินงาน เพื่อปรับปรุงและพัฒนาความพร้อมในการรองรับการท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียน ด้วยชุมชนเองต่อไป

ขั้นตอนที่ 8 : ประชาสัมพันธ์ข้อมูลชุมชนท่องเที่ยวสู่สาธารณะ**3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล**

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพตามกระบวนการมีส่วนร่วม (PAR) จึงใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ด้วยการวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT Analysis) ตามบริบทการท่องเที่ยวชุมชน ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมกับชุมชนในทุกขั้นตอน การดำเนินการวิจัย โดยใช้ข้อมูลจากการศึกษาเปรียบเทียบการจัดการท่องเที่ยวชุมชนจากพื้นที่ต่างๆ ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ และพัฒนาศักยภาพด้วยตนเองร่วมกับคณะวิจัย

3.5 แนวทางการสรุปผลการศึกษา

การรายงานผลการศึกษาใช้รูปแบบการบรรยาย การเก็บรวบรวมข้อมูลทุกมิติประกอบการรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิในพื้นที่ จากการสำรวจ สัมภาษณ์ สนทนา การประชุมกลุ่ม ตามกระบวนการมีส่วนร่วม (PAR) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน การสร้างเสริมประสบการณ์การจัดการท่องเที่ยวชุมชน ร่วมกับชุมชนท่องเที่ยว องค์กร หน่วยงานและนักวิชาการที่เกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนาศักยภาพและความพร้อมชุมชนเพื่อรองรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียน

บทที่ 4

ข้อมูลพื้นฐานพื้นที่ศึกษา

กลุ่มจังหวัด “ร้อยเอ็ด – ขอนแก่น – มหาสารคาม - กาฬสินธุ์” หรือกลุ่ม “ร้อยแก่นสารสินธุ์” เป็นกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง มีพื้นที่รวมกันประมาณ 31,423 ตารางกิโลเมตร (19,639,296 ไร่) คิดเป็นร้อยละ 18.6 ของพื้นที่ทั้งหมดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบ มีภูเขาเตี้ยสลับทางด้านทิศเหนือของร้อยเอ็ด และขอนแก่น และด้านทิศตะวันออกของจังหวัดกาฬสินธุ์มีเทือกเขาภูพาน ศักยภาพด้านอุตสาหกรรม การค้า และบริการ เนื่องจากตั้งอยู่กึ่งกลางภาค และมีโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกที่ดีโดยเฉพาะด้าน Logistics ซึ่งมีถนนสายหลักคือสายมิตรภาพและสาย E-W Economic Corridor พาดผ่าน รวมทั้งมีสถานการศึกษาระดับสูงและศูนย์ราชการจำนวนมาก ตลอดจนจังหวัดขอนแก่นได้กำหนดทิศทางจังหวัด เป็น ICT City และในปี 2556 ได้รับการยอมรับเป็นเมืองศูนย์กลางการจัดประชุม (MICE CITY) มีศักยภาพด้านการผลิตการเกษตรโดยเฉพาะข้าวหอมมะลิเนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่ของทุ่งกุลาร้องไห้อยู่ในกลุ่มจังหวัดนี้และยังมีพื้นที่ชลประทานขนาดกลาง และใหญ่หลายแห่ง อาทิ ชลประทานลำปาว ที่กาฬสินธุ์ หนองหาวที่ขอนแก่น และชลประทานร้อยเอ็ด นอกจากนี้ยังมีศักยภาพด้านอุตสาหกรรมพลังงานทดแทน (Ethanol) เนื่องจากเป็นแหล่งผลิตวัตถุดิบที่สำคัญ คือ อ้อย และมันสำปะหลัง และมีโรงงานผลิต Ethanol ขุดตั้งในพื้นที่นี้จำนวนมาก ศักยภาพด้านทรัพยากรมนุษย์เนื่องจากมีสถาบันการศึกษาระดับสูงหลายแห่งทั้งระดับ มหาวิทยาลัย วิทยาลัย มีสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน และสถานประกอบการหรือโรงงาน อุตสาหกรรมขนาดใหญ่อยู่เป็นจำนวนมาก สามารถส่งเสริมให้เป็นศูนย์กลางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มีแหล่งท่องเที่ยวทั้งทางธรรมชาติ โบราณคดี และวถิวัฒนธรรมชาติที่หลากหลาย น่าสนใจ มีการจัดงานเทศกาล งานประจำปีที่มีแรงดึงดูด นักท่องเที่ยวได้เป็นจำนวนมาก ประกอบกับความพร้อมในด้านบริการ จึงทำให้กลุ่มร้อยแก่นสารสินธุ์มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวที่สูง

4.1 ข้อมูลพื้นฐานกลุ่มจังหวัดที่ตั้งและอาณาเขต

กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ประกอบด้วยจังหวัดในกลุ่ม 4 จังหวัด ได้แก่ กาฬสินธุ์ ขอนแก่น มหาสารคาม และจังหวัดร้อยเอ็ด มีอาณาเขตดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ จังหวัดสกลนคร อุตรธานี หนองบัวลำภู และเลย
ทิศใต้	ติดต่อกับ จังหวัดนครราชสีมา บุรีรัมย์ และสุรินทร์
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ จังหวัดยโสธร และจังหวัดมุกดาหาร
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ จังหวัดชัยภูมิ และจังหวัดเพชรบูรณ์

ขนาดและลักษณะของพื้นที่

สภาพโดยทั่วไปของพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง เป็นที่ราบจากทิศตะวันตกไปสู่ทิศตะวันออกมีภูเขาเตี้ยสลับอยู่ทางตอนเหนือของจังหวัดร้อยเอ็ดและกาฬสินธุ์ เทือกเขาภูพาน และทิศตะวันตกของจังหวัดขอนแก่น ได้แก่ เทือกเขาภูเก้า – ภูพานคำ เทือกเขาเขตอุทยานน้ำหนาวจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยมีพื้นที่ของกลุ่มจังหวัดรวม 19.6 ล้านไร่ หรือประมาณ 19,639,918 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 17 ของพื้นที่ภาค โดยจังหวัดขอนแก่น มีพื้นที่มากที่สุด รองลงมาได้แก่ จังหวัดร้อยเอ็ด กาฬสินธุ์ และจังหวัดมหาสารคาม โดยแต่ละจังหวัดมีพื้นที่ ดังนี้

จังหวัดกาฬสินธุ์	มีพื้นที่ 6,947 ตารางกิโลเมตร (4,341,716 ไร่)
จังหวัดขอนแก่น	มีพื้นที่ 10,886 ตารางกิโลเมตร (6,803,774 ไร่)
จังหวัดมหาสารคาม	มีพื้นที่ 5,228 ตารางกิโลเมตร (3,307,302 ไร่)
จังหวัดร้อยเอ็ด	มีพื้นที่ 8,299 ตารางกิโลเมตร (5,187,156 ไร่)

การใช้ประโยชน์ของพื้นที่

การใช้ประโยชน์ของพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ประกอบด้วย พื้นที่ถือครอง/ที่มีกรรมสิทธิ์ จำนวน 12,673,091 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 64.5 ของพื้นที่กลุ่มจังหวัด โดยเป็นพื้นที่นอกเขตชลประทาน จำนวน 10,622,995 ไร่ และในเขตชลประทาน จำนวน 2,050,096 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 83.2 และ 16.8 ของพื้นที่ถือครองตามลำดับ

พื้นที่ป่าไม้ จำนวน 1,759,626 ไร่ (ร้อยละ 8.9 ของพื้นที่กลุ่มจังหวัด)

พื้นที่สาธารณะประโยชน์ และอื่นๆ จำนวน 5,207,201 ไร่ (ร้อยละ 26.6 ของพื้นที่กลุ่มจังหวัด)

ภูมิประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศโดยรวมของกลุ่มจังหวัดตอนกลาง เป็นพื้นที่ราบลุ่มน้ำชีประมาณร้อยละ 80 ของพื้นที่กลุ่มจังหวัด ลักษณะของพื้นที่จะอยู่สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 200 เมตร และเทลาดจากทางทิศตะวันตกไปสู่ทางทิศตะวันออก ด้านทิศเหนือและทิศตะวันตก ลักษณะของพื้นที่จะเป็นพื้นที่ภูเขาที่สำคัญ ได้แก่ เทือกเขาภูพาน ทางตอนเหนือของจังหวัดกาฬสินธุ์ ส่วนทางทิศตะวันตกประกอบด้วยเทือกเขาภูเก้า – ภูพานคำ เทือกเขาในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูเวียง อุทยานแห่งชาติภูผาม่าน

ประชากรและเขตการปกครอง

ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2551 กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง มีประชากร รวมจำนวน 4,978,917 คน กระจายอยู่ในเขตการปกครองท้องที่ 77 อำเภอ 662 ตำบล 8,303 หมู่บ้านดังนี้

จังหวัด	ประชากร	อำเภอ	ตำบล	หมู่บ้าน
กลุ่มจังหวัด	4,978,750	77	662	8,303
กาฬสินธุ์	978,750	18	135	1,584
ขอนแก่น	1,756,101	26	202	2,331
มหาสารคาม	936,854	13	133	1,944
ร้อยเอ็ด	1,307,212	20	192	2,444

ที่มา: (สำนักงานบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ปี พ.ศ. 2552)

ทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ

- แหล่งน้ำผิวดิน ประกอบด้วย เขื่อนอุบลรัตน์จังหวัดขอนแก่น เขื่อนลำปาว จังหวัดกาฬสินธุ์ แม่น้ำสำคัญ ๆ เช่น แม่น้ำชี แม่น้ำมูล แม่น้ำยั้ง แม่น้ำพอง แม่น้ำเซิน
- ทรัพยากรป่าไม้ กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง มีพื้นที่ป่าไม้รวม 1,759,626 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 8.9 ของพื้นที่กลุ่มจังหวัด ส่วนใหญ่จะอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ
- แร่ธาตุ ที่สำคัญ ได้แก่ แร่โปแตส เกลือหิน และปิโตรเลียม
- ดิน สภาพดินใหญ่เป็นดินร่วนปนทราย ขาดความอุดมสมบูรณ์ และมีสภาพเป็นดินเค็ม

จังหวัด	พื้นที่ทั้งหมด (ไร่)	พื้นที่ป่า (ไร่)	ร้อยละ
กลุ่มจังหวัด	19,639,918	1,759,626	8.9
กาฬสินธุ์	4,341,716	519,000	11.9
ขอนแก่น	6,803,744	769,438	11.3
มหาสารคาม	3,307,302	138,625	4.2
ร้อยเอ็ด	5,187,156	332,563	6.4

ที่มา: (สำนักงานบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ปี พ.ศ. 2552)

4.2 แหล่งท่องเที่ยวสำคัญของกลุ่มจังหวัด

แม้จะไม่มีโดดเด่นด้านการท่องเที่ยวที่อยู่ในความสนใจของนักท่องเที่ยวมากนัก แต่มีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจหลายแห่ง ทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ โบราณสถาน โบราณคดี ตลอดจนวัฒนธรรมและวิถีชีวิต ดังนี้

จังหวัดกาฬสินธุ์

เป็นจังหวัดที่มีความอุดมสมบูรณ์และมีประวัติศาสตร์ความเป็นมาอันยาวนาน จากหลักฐานโบราณคดี เคยเป็นที่อยู่ของชนเผ่าละว้า ซึ่งรัชกาลที่ 1 ได้ พระราชทานนามเมืองกาฬสินธุ์ให้ซึ่งแปลว่าน้ำดำ (น้ำดี)

คำขวัญจังหวัด

เมืองฟ้าแดดสงยาง โปงลางเลิศล้ำ
วัฒนธรรมผู้ไท ผ้าไหมแพรวา
ผาเสวยภูพาน มหาธารลำปาว
ไดโนเสาร์ สัตว์โลกล้านปี

แหล่งท่องเที่ยว

- พุทธสถานภูโป ตั้งอยู่ในเขต อำเภอเมือง เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปไสยาสน์สมัยทวารวดี จำหลัก บนหน้าผา 2 องค์แรกอยู่บนทางขึ้น องค์ที่ 2 อยู่บนภูโป
- เขื่อนลำปาว อำเภอวังยาง มีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ ได้แก่ หาดดอกเกด สวนสะออน สถานที่พักผ่อน มีเส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติและสัตว์ป่า มีสถานที่กางเต็นท์ แคมป์ไฟ เข้าค่ายประชุมสัมมนา
- เมืองฟ้าแดดสงยาง ตั้งอยู่บ้านเสมา อำเภอกมลาไสย เป็นเมืองโบราณที่อยู่ระหว่าง พ.ศ. 1300-1600 ผังเมืองเป็นรูปไข่แบบทวารวดีมีคูเมืองสองชั้น เชื่อว่าเกิดจากการขยายตัวเมือง พบใบเสมาทรายที่มีความสมบูรณ์จำนวนมาก มีทั้งสลักลอยและไม่มีลอย พบพระพิมพ์ดินเผา มีลักษณะอิทธิพลสกุลช่างคุปตะรุ่นหลัง อายุประมาณ 1,000 – 2,000 ปี ซึ่งใบเสมาที่พบในเมืองฟ้าแดดสงยาง ได้นำไปเก็บรักษาอยู่ในวัดโพธิ์ชัยเสมาราม (วัดบ้านก้อม) และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติขอนแก่น
- พระธาตุยาคู (พระธาตุใหญ่) อำเภอกมลาไสย ตั้งอยู่บริเวณเมืองฟ้าแดดสงยาง กลางทุ่งนาทิศเหนือของบ้านเสมา เป็นสถาปัตยกรรมศิลปะทวารวดีเป็นโบราณสถานฟ้าแดดสงยางแห่งเดียวที่ยังคงสภาพค่อนข้างสมบูรณ์ สร้างด้วยอิฐ (ราวพุทธศตวรรษที่ 13 - 15) เชื่อกันว่าเป็นเจดีย์บรรจุอัฐิของพระเถระผู้ใหญ่ที่ชาวเมืองเคารพนับถือ
- พิพิธภัณฑสถานสิรินธร อำเภอสหัสขันธ์ (ชื่อเดิมพิพิธภัณฑสถานไดโนเสาร์ภูมัญข้าว) สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้พระราชทานนามใหม่เมื่อวันที่ 12 ตุลาคม 2549 เป็นพิพิธภัณฑสถานด้านธรณีวิทยาและซากดึกดำบรรพ์ระดับนานาชาติเกือบทุกสายพันธุ์ เป็นศูนย์กลางการศึกษาวิจัยและนิทรรศการซากดึกดำบรรพ์ไดโนเสาร์ที่

ใหญ่ที่สุดในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และเป็นแหล่งรวบรวมโครงกระดูกไดโนเสาร์ นอกจากนี้ยังพบกระดูกไดโนเสาร์ชนิดกินพืช มากกว่า 700 ชิ้น ซึ่งใหญ่และสมบูรณ์ที่สุดในประเทศไทย ในบริเวณเดียวกันมีพิพิธภัณฑ์เปิดหลุมขุดค้นที่วัดสักกะวัน

- วัดพุทธนิมิต (ภูค่าว) อำเภอสหพันธ์ เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปไสยาสน์ พระนอนในท่าตะแคงซ้ายไม่มีเกตุมาลา บริเวณวัดยังมีวิหารสังฆนิมิต ซึ่งเป็นวิหารที่เก็บรวบรวมพระพุทธรูปและพระเครื่องรุ่นต่าง ๆ ที่หายากจำนวนเรือนแสนองค์ นอกจากนี้ยังมีอุโบสถไม้ศิลปะทรงไทยแกะสลักสวยงามมาก
- ศูนย์วิจัยตราพรอบ้านโนน ตั้งอยู่ที่ อำเภอคำม่วง เป็นศูนย์สาธิต (ผลิตและจำหน่ายผ้าไหมแพรว) ซึ่งเป็นต้นกำเนิดของแหล่งทอผ้าไหมแพรวของชาวกูย
- พุทธสถานภูสิงห์ เป็นที่ประดิษฐานพระพรหมภูมิปาโล พระพุทธรูปปางมารวิชัย มีพุทธลักษณะที่งดงาม ด้านข้างมีโบสถ์ที่มีรอยพระพุทธรูปจำลอง
- หมู่บ้านวัฒนธรรมผู้ไทยโคกโก่ง อยู่ที่บ้านโคกโก่ง อำเภอภูพานิชย์ เป็นหมู่บ้านที่ได้รับรางวัลอุตสาหกรรมยอดเยี่ยมประเภทแหล่งท่องเที่ยวและชุมชนปี 2543 (TOURISM AWARD) สัมผัสวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวกูย มีการต้อนรับด้วยพิธีบายศรีสู่ขวัญ ชมการแสดงดนตรีพื้นบ้าน พิณ แคน โหวต

จังหวัดขอนแก่น

เป็นแหล่งกำเนิดอารยธรรมอีสานมีความเจริญรุ่งเรืองมาก่อนสมัยพุทธกาล

คำขวัญจังหวัด

พระธาตุขามแก่น	เสียงแคนดอกคูน
ศูนย์รวมผ้าไหม	ร่วมใจผูกเสี่ยว
เที่ยวขอนแก่นนครใหญ่	ไดโนเสาร์สิรินธรเน่
สุดเท่เหรียญทองแรก	มวยโอลิมปิก

แหล่งท่องเที่ยว

- พระธาตุขามแก่น ตั้งอยู่ในวัดเจติยภูมิ ตำบลบ้านขาม อำเภอน้ำพอง เป็นปูชนียสถานคู่บ้านคู่มืองของจังหวัดขอนแก่น อยู่ห่างจากตัวเมืองประมาณ 26 กิโลเมตร
- หมู่บ้านงูจงอาง อยู่ที่บ้านโคกสง่า อำเภอน้ำพอง เป็นกิจกรรมการแสดงระหว่างคนกับงูจงอาง อยู่ห่างจากตัวเมืองประมาณ 49 กิโลเมตร
- เขื่อนอุบลรัตน์ อยู่ที่บ้านอุบลรัตน์ มีแหล่งท่องเที่ยวภายในเขื่อน ได้แก่ สนามกอล์ฟ 18 หลุมสวนไดโนเสาร์ สวนสมุนไพร อยู่ห่างจากตัวเมืองประมาณ 50 กิโลเมตร
- อุทยานแห่งชาติภูเก้า – ภูพานคำ ครอบคลุมพื้นที่อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น และอำเภอโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู มีทัศนียภาพที่สวยงามเหมาะแก่การเดินป่า
- อุทยานแห่งชาติภูเวียง อำเภอเวียงเก่า เป็นแหล่งขุดพบซากฟอสซิลไดโนเสาร์แห่งแรกของประเทศไทย อยู่ห่างจากตัวเมืองประมาณ 85 กิโลเมตร
- อุทยานแห่งชาติภูผาม่าน อำเภอภูผาม่าน มีสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจหลายแห่ง อาทิ ถ้ำค้างคาวถ้ำภูตาหลอ ในบริเวณใกล้เคียงยังสามารถเที่ยวชมน้ำตกตาดใหญ่ และจุดชมวิวดงสระคร่านได้
- ปราสาทเปือยน้อย เป็นปราสาทขอมขนาดใหญ่ที่สุดในภาคอีสานตอนบน อยู่ในอำเภอน้อยห่างจากตัวเมืองประมาณ 79 กิโลเมตร
- ศาลาไหมไทย ตั้งอยู่ในวิทยาลัยการอาชีพขอนแก่น อำเภอชนบท มีการจัดแสดงผ้าไหมมัดหมี่ที่แพงที่สุดในโลก การจัดแสดงลายผ้าโบราณอยู่ห่างจากตัวเมืองขอนแก่นประมาณ 75 กิโลเมตร
- อุทยานกล้วยไม้ป่าช้างกระ เป็นกล้วยไม้ป่าพันธุ์หายาก ขึ้นเองตามธรรมชาติ ในบริเวณวัดป่ามัญจาคีรี มีมากกว่า 4,000 ต้น อยู่ห่างจาก อำเภอมัญจาคีรี เพียง 1 กิโลเมตร
- โสภณมั่งเมืองขอนแก่น คือหอเก็บสมบัติที่เก็บรวบรวมเรื่องราวอันเป็นที่มาของเมืองขอนแก่นเป็นพิพิธภัณฑ์ที่สะท้อนให้เห็นถึงสภาพชีวิต และความเป็นอยู่ของชาวขอนแก่นตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยแบ่งพื้นที่จัดนิทรรศการออกเป็น 5 โซน เปิดให้บริการทุกวัน ยกเว้นวันอาทิตย์และวันหยุดนักขัตฤกษ์

- พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติขอนแก่น ตั้งอยู่ที่ถนนศูนย์ราชการ เป็นที่เก็บรวบรวมและจัดแสดงโบราณวัตถุและศิลปวัตถุอันมีค่าตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์จนถึงสมัยประวัติศาสตร์ มีการจัดแสดงโครงกระดูกมนุษย์ยุคหินใหม่และเครื่องมือ เครื่องใช้ของผู้คนในยุคบ้านเชียงและส่วนหนึ่งจัดแสดงข้าวของเครื่องใช้พื้นบ้านไว้ด้วย เหมาะสำหรับผู้สนใจศึกษาด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดีและชีวิตความเป็นอยู่ของคนอีสาน เปิดให้เข้าชมทุกวัน เวลา 09.00-16.00 น. ยกเว้นวันจันทร์ – อังคาร ค่าเข้าชมชาวไทย 20 บาท ชาวต่างประเทศ 100 บาท

- เมืองโบราณโนนเมือง เป็นการบ่งรอยทางโบราณคดียุคสมัยศิลปะทวารวดีที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งของจังหวัดขอนแก่น เมืองโบราณสมัยทวารวดีแห่งนี้ตั้งอยู่บริเวณที่เรียกว่า โนนเมือง เขตบ้านนาโพธิ์ อำเภอยางตลาด ห่างจากจังหวัดขอนแก่น ประมาณ 80 กิโลเมตร โดยเปิดหลุมขุดจำนวน 2 หลุมให้นักท่องเที่ยวได้เข้าชม ซึ่งจะเป็นโครงกระดูกมนุษย์และเครื่องประดับ เครื่องมือ เครื่องใช้และภาชนะต่างๆ

- พระมหาธาตุแก่นนคร (พระธาตุ 9 ชั้น) ตั้ง อยู่ถนนกลางเมือง ภายในวัดหนองแวง (พระอารามหลวง) เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็กก่ออิฐถือปูนเรือนยอดทรงเจดีย์ เป็นสถานที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุและรวบรวมคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาแบบประติมากรรม หน้าต่าง แต่ละชั้นแกะสลักภาพชาดก ภาพพุทธประวัติ ภาพพระประจำวัน ภาพแกะสลักรูปพรหม 16 ชั้น ฝาผนังทั้ง 4 ด้าน มีภาพประวัติเมืองขอนแก่นและชั้นที่ 9 เป็นสถานที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุกลางบุษบกและเป็นหอชมวิวทัศน์ตัวเมืองขอนแก่นที่สวยงามทั้ง 4 ด้าน

- พิพิธภัณฑ์ไดโนเสาร์ภูเวียง อำเภอยางตลาด เป็นส่วนหนึ่งของศูนย์ศึกษาวิจัยซากดึกดำบรรพ์ไดโนเสาร์ ภูเวียง เพื่อการศึกษาค้นคว้าและเผยแพร่ความรู้ด้านทรัพยากรธรณีแก่สาธารณชน อาคารพิพิธภัณฑ์แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ส่วนบริการ ส่วนวิชาการและส่วนนิทรรศการแบ่งพื้นที่การแสดงเป็นการกำเนิดโลก หิน แร่ ซากดึกดำบรรพ์และหุ่นจำลองไดโนเสาร์ เป็นต้น เปิดให้เข้าชมวันอังคาร – อาทิตย์ ตั้งแต่ 09.00 -17.00 น. หยุดวันจันทร์

- อุทยานศรีเวียง ตั้งอยู่ที่ ตำบลเมืองเก่าพัฒนา อำเภอยางตลาด เป็นสวนสาธารณะริมเส้นทางระหว่างทางไปอุทยานแห่งชาติภูเวียง มีพื้นที่ 25 ไร่ มีหุ่นไดโนเสาร์เรียงรายทั่วบริเวณนับร้อยตัว บางตัวสามารถเคลื่อนไหวได้ ร้องได้คล้ายของจริง ใช้เส้นทางเดียวกับทางไปอุทยานแห่งชาติภูเวียง โดยเดินทางจากขอนแก่นถึง อำเภอยางตลาดระยะทาง 70 กิโลเมตร และเดินทางจากตัวอำเภอยางตลาดไปอีก 7 กิโลเมตร จะเห็นอุทยานไดโนเสาร์ศรีเวียงอยู่ด้านซ้ายมือ

- อุทยานสัตว์ป่าอีสานตอนบน ขอนแก่น-อุดรธานี (สวนสัตว์เขาสวนกวาง) อำเภอสว่างแดนดิน ห่างจากตัวเมืองประมาณ 64 กิโลเมตร ใช้ทางหลวงหมายเลข 2 (ขอนแก่น-อุดรธานี) แยกจากถนนมิตรภาพ-สวนสัตว์ฯ ประมาณ 10 กิโลเมตร สอบถามรายละเอียดเพิ่มเติมที่ อุทยานสัตว์ป่าอีสานตอนบนขอนแก่น –อุดรธานี โทร 086 – 4556 – 3401

- วัดไชยศรีและอุปถัมภ์สินไช วัดไชยศรี ตั้งอยู่บ้านสาวะถี ตำบลสาวะถี เป็นวัดเก่าแก่ตั้งมาตั้งแต่ปี 2508 มีอาคารที่สำคัญคือ ศาลาการเปรียญ กุฏิพระสงฆ์ พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านและสิมหรือโบสถ์ของวัดมีจิตรกรรมฝาผนัง (อุปถัมภ์) เรื่องราวทางพุทธศาสนา นิทานสังข์ศิลป์ไชย วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตของคนอีสานโดยช่างพื้นบ้าน ในทุกมุมทุกด้านไม่มีที่ว่างทั้งด้านนอกและด้านใน

- วัดสระบัวแก้ว ตั้งอยู่ที่บ้านวังคูณ ลักษณะเด่นของวัดแห่งนี้คือ ภาพจิตรกรรมและประติมากรรมตรงเชิงบันไดทางขึ้นสู่โบสถ์ ที่เป็นสิ่งมหัศจรรย์ทั้งชายและชาว ด้านหน้าสิ่งนี้ทั้งสองมีรูปปั้นคนนั่งเหยียดเท้ารูปปั้นทั้งสองล้วนเป็นฝีมือของหลวงพ่อยุ้ย พระอุปฌาย์ วัดสระบัวแก้ว ส่วนผนังของโบสถ์แห่งนี้ก่ออิฐถือปูน บริเวณภายในและภายนอกผนังทั้งสี่ด้านจะปรากฏจิตรกรรมฝาผนังเรื่องราวเกี่ยวกับวิถีชีวิตของผู้คน ชาดก สวรรค์ นรก หรือนิทานพื้นบ้าน เรื่องพระลักพระราม (รามเกียรติ์) เป็นต้น มีการแบ่งองค์ประกอบของภาพออกเป็นตอน ๆ โดยช่างแต้ม จะใช้เส้นแถบหรือสีนทาเป็นตัวแบ่งเรื่อง ซึ่งโดยทั่วไปแล้วช่างแต้มอีสานมักไม่ปรากฏว่ามีสีนทา สีนทานี้มีรูปร่างเหมือนสายฟ้าแลบ จากขอนแก่นใช้ทางหลวงหมายเลข 2 (มิตรภาพ) มุ่งสู่อำเภอพล ระยะทางประมาณ 75 กิโลเมตร แล้วเลี้ยวซ้ายเข้าสู่ทางหลวงหมายเลข 207 ไปยัง อำเภอนองสองห้อง ประมาณ 17 กิโลเมตร (ระหว่าง กิโลเมตรที่ 27 -28) ก็จะถึงบ้านวังคูณ แล้วเลี้ยวขวาเข้าไปประมาณ 1 กิโลเมตร

- สิม (โบสถ์) วัดสระทองบ้านบัว ตั้งอยู่ที่บ้านบัว ตำบลกุดเค้า อำเภอมัญจาคีรี เป็นอาคารที่มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรมแสดงลักษณะเด่นชัดของถิ่นอีสาน มีการแต้มสีภาพภายนอกอาคารประดับแว่นแก้วฐานชุกชีภายในยังคงประดิษฐานพระประธานศิลาทราย รูปแบบอีสาน ที่หาได้ยาก โดยในปี 2554 ได้รับรางวัลอาคารทรงคุณค่า ด้านการอนุรักษ์มรดกและวัฒนธรรมแห่งเอเชียและแปซิฟิก จากองค์การยูเนสโก (UNESCO)

- ภาพกิจกรรมผาผ้าง สิมวัดสนวนวาริพัฒนาราม เป็นการเขียนรูปแต้ม ทั้งผนังด้านนอกและผนังด้านใน เขียนคำบรรยายเนื้อเรื่องด้วยอักษรไทยภาษาอีสานและอักษรธรรมอีสาน ตั้งอยู่หมู่บ้านหัวหนองและบ้านนาวัว ตำบลนาวัว อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น ไปตามถนนทางหลวงหมายเลข 2 ห่างจากตัวเมืองขอนแก่น 44 กิโลเมตร จุดสังเกตทางเข้าวัดอยู่หน้าศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษา จังหวัดขอนแก่น เลี้ยวเข้าหมู่บ้านหัวหนองอีก 1.5 กิโลเมตร จะผ่านชุมชนบ้านนาวัวและผ่านโรงเรียนหัวหนองนาวัว – โนนจ๊ว อีกเล็กน้อย

จังหวัดมหาสารคาม

เป็นศูนย์กลางด้านการศึกษาของภาคตะวันออกเฉียงเหนือมายาวนานจนได้ชื่อว่าเป็น “ดักศิลา”

แห่งอีสาน

คำขวัญจังหวัด

พุทธมณฑลอีสาน ถิ่นฐานอารยธรรม
ผ้าไหมล้ำเลอค่า ตักสิลานคร

แหล่งท่องเที่ยว

- กู่สันตรัตน์ ตั้งอยู่ที่อำเภอนาคู เป็นปราสาทหินที่สร้างขึ้นในสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 เป็นศิลปะขอมแบบบาบียน อยู่ห่างจากตัวเมืองประมาณ 65 กิโลเมตร
- พระธาตุนาคู หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า พุทธมณฑลแห่งอีสาน ตั้งอยู่ในอำเภอนาคู เป็นแหล่งที่มีการค้นพบหลักฐานทางประวัติศาสตร์โบราณคดีว่าเป็นที่ตั้งของนครจำปาศรีในอดีต อยู่ห่างจากตัวเมืองประมาณ 65 กิโลเมตร
- สถาบันวิจัยวลัยรุกขเวช ตั้งอยู่ใกล้ๆ กับพระธาตุนาคู เป็นสถานที่อนุรักษ์พืชพันธุ์ไม้พื้นถิ่น มีสถานที่ที่น่าสนใจหลายแห่งได้แก่ พิพิธภัณฑ์บ้านอีสาน อุทยานลานไผ่ พิพิธภัณฑ์กล้วยไม้และหอพรรณไม้อีสาน
- พระพุทธรูปยืนมงคลและพระพุทธรูปมิ่งเมือง ตั้งอยู่ที่วัดพุทธมงคลและวัดสุวรรณาวาส อำเภอกันทรวิชัย ห่างจากตัวเมืองประมาณ 14 กิโลเมตร
- หมู่บ้านหัตถกรรมบ้านหนองเขื่อนช้าง อำเภอโกสุมพิสัย แหล่งผลิตผ้าไหม สินค้าหัตถกรรมของที่ระลึก ผลิตภัณฑ์สำเร็จรูป อยู่ห่างจากตัวเมืองประมาณ 12 กิโลเมตร
- วนอุทยานโกสัมพี อยู่ที่อำเภอโกสุมพิสัย ห่างจากตัวเมืองประมาณ 28 กิโลเมตร เป็นวนอุทยานที่อยู่ติดกับลำน้ำชี เป็นที่อาศัยของลิงแสมหลายร้อยตัว นอกจากนี้ยังมีลิงสีทอง ซึ่งเป็นพันธุ์หายาก
- เขตห้ามล่าสัตว์ป่าดูนลำพัน อยู่ในอำเภอนาเชือก อยู่ห่างจากตัวเมืองประมาณ 53 กิโลเมตร เป็นป่าธรรมชาติที่ยังคงความอุดมสมบูรณ์ ที่สำคัญคือเป็นที่ค้นพบปูทูลกระหม่อม (ปูแป้ง) ปูน้ำจืดที่มีความสวยงามและหาชมได้ที่ป่าดูนลำพันแห่งเดียวเท่านั้น
- เสือกบกบ้านแพง อยู่ห่างจากจังหวัด 38 กิโลเมตร เป็นแหล่งผลิตเสือกที่มีรูปแบบลวดลายสวยงามและคุณภาพดีซึ่งส่งจำหน่ายทั้งในและต่างประเทศ

จังหวัดร้อยเอ็ด

เป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่กึ่งกลางของภาคอีสานมานานกว่า 200 ปี อดีตเคยเป็นเมืองใหญ่ที่รุ่งเรืองมาก

คำขวัญจังหวัด

สิบเอ็ดประตูเมืองงาม	เรืองนามพระสูงใหญ่
ผ้าไหมสาเกต	บุญพระเวศตประเพณี
มหาเจดีย์ชัยมงคล	งามน่ายลบึงพลาญชัย
เขตกว้างไกลทุ่งกุลา	โลกือชาข้าวหอมมะลิ

แหล่งท่องเที่ยว

- พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติร้อยเอ็ด ตั้งอยู่ในเมืองร้อยเอ็ด จัดแสดงเรื่องราวน่ารู้ต่าง ๆ ทั้งด้านภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต

- วัดบูรพาภิราม ตั้งอยู่ในตัวเมืองร้อยเอ็ด เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปปางประทานพรที่สูงที่สุดในประเทศไทย นามว่า “พระพุทธรัตนมงคลมุนี” หรือหลวงพ่อใหญ่
- ปราสาทภู ตั้งอยู่ที่ อำเภอธวัชบุรี ห่างจากตัวเมืองประมาณ 12 กิโลเมตร เป็นอโรคยาศาลในสมัยพุทธศตวรรษที่ 18
- กู่กาสิงห์ อยู่ในวัดบูรพากู่กาสิงห์ อำเภอเกษตรวิสัย ห่างจากตัวเมืองประมาณ 47 กิโลเมตร เป็นโบราณสถานศิลปะขอมแบบบาปวน
- กลุ่มทอผ้าบ้านห้วยหลิม อำเภอทุ่งเขาหลวง ห่างจากตัวเมืองประมาณ 25 กิโลเมตร เป็นแหล่งผลิตของที่ระลึกของ จังหวัดร้อยเอ็ด และจัดเป็นหมู่บ้านหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP)
- กู่พระโกนา ตั้งอยู่บ้านกู่ หมู่ที่ 2 ตำบลสระคู อำเภอสุวรรณภูมิ เป็นปราสาทอิฐ 3 องค์ ฐานเป็นศิลาทรายและก่อเป็นชั้น ๆ มีซุ้มพระทั้ง 4 ทิศ สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในพุทธศตวรรษที่ 16
- พระมหาเจดีย์ชัยมงคล เป็นเจดีย์ขนาดใหญ่ ที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุพระมหาเจดีย์ชัยมงคล ตั้งอยู่ที่วัดผาน้ำทิพย์เทพประสิทธิ์วราราม ห่างจากตัวเมืองร้อยเอ็ดประมาณ 80 กิโลเมตร
- วัดประชาคมวนาราม (วัดป่ากุง) อำเภอศรีสมเด็จ ชมพระเจดีย์ทราย เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางศาสนาสถานที่ใหม่ที่สวยงามและยิ่งใหญ่ งดงามตั้งแต่บันได ดุกล้ำเมืองสวรรค์ทั้ง 7 ชั้น ตระการตา สร้างด้วยแรงศรัทธาของคณะศิษยานุศิษย์ เสียสละกำลังกาย กำลังทรัพย์ เพื่อเป็นอนุสรณ์แห่งความสมัครสมานสามัคคี เทิดทูนความดีที่หลวงพ่อศรีมหาวิโร (ผู้สร้างพระมหาเจดีย์ชัยมงคล) พระเกจิอาจารย์ฝ่ายกัมมัฏฐานชื่อดังแห่งภาคอีสาน ศิษย์ของพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต ซึ่งได้ประพฤติปฏิบัติและสร้างเจดีย์หินทราย ภายใน 2 ปี ด้วยงบประมาณ 40 ล้านบาท เลียนแบบเจดีย์โบโรพุโด (บรมพุทโธ) ที่เกาะชวา ประเทศอินโดนีเซีย
- เจดีย์มหาเมฆคัลบัว ถนนเลียบเมือง อำเภอเมือง เป็นเจดีย์อนุสรณ์ของพระธรรมสุทธิมงคล หลวงตามหาบัว ญาณสัมปันโน แห่งวัดบ้านตาลและเป็นพุทธอุทยาน ศูนย์รวมจิตใจของพุทธศาสนิกชน
- ผาหมอกมียาย อยู่ภายในบริเวณสำนักงานเขตห้ามล่าสัตว์ป่าผาน้ำทิพย์ เป็นจุดที่มองเห็นวิวทิวทัศน์ธรรมชาติอันสวยงาม และมีหมอกปกคลุมตลอดทั้งปี การเดินทางจากกรุงเทพฯ ถึงขอนแก่น ใช้ทางหลวงหมายเลข 2 จากขอนแก่น – หนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด ใช้ทางหลวงหมายเลข 209 และ 216 จาก อำเภอหนองพอกถึงบ้านท่าสะอาด ถึงสำนักงานเขตห้ามล่าสัตว์ป่าผาน้ำทิพย์ 13 กิโลเมตร หรือสอบถามรายละเอียดเพิ่มเติมที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าผาน้ำทิพย์ ตู้ ปณ. 1 ตำบลบึงงาม อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด 45210 โทรศัพท์ 0 4350 1115

4.3 โครงสร้างพื้นฐานของกลุ่มจังหวัด

การคมนาคม

ทางบก ใช้สำหรับในการเดินทางของประชาชนและขนส่งสินค้า โดยมีเส้นทางสำคัญ ๆ ได้แก่ ทางรถไฟตามแนวถนนมิตรภาพจากกรุงเทพฯ – หนองคาย และทางรถยนต์ โดยผ่านเส้นทางหลัก ได้แก่ ถนนมิตรภาพ ตัดกับ ถนนระยองเศรษฐกิจตะวันออก – ตะวันออก (East – west Economic Corridor) ที่จังหวัดขอนแก่น ผ่านจังหวัดกาฬสินธุ์

ทางอากาศ มีท่าอากาศยาน 2 แห่ง ได้แก่ ท่าอากาศยานขอนแก่น และท่าอากาศยานร้อยเอ็ด

การพลังงาน

กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ถือว่าเป็นแหล่งผลิตพลังงานไฟฟ้าที่สำคัญของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยเป็นที่ตั้งของแหล่งผลิตพลังงานไฟฟ้า 2 แห่ง ได้แก่ โรงงานผลิตพลังน้ำเขื่อนอุบลรัตน์ และโรงงานผลิตไฟฟ้าพลังงานความร้อนน้ำพอง

สถานที่สำคัญอื่น ๆ

เป็นที่ตั้งของหน่วยงาน ด้านการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น สำนักงานส่งเสริมอุตสาหกรรมซอฟต์แวร์ไทย (E-saan software Park) และสำนักงานส่งเสริมอุตสาหกรรมซอฟต์แวร์แห่งชาติ (องค์การมหาชน) หรือ (SIPA) มีความพร้อมด้านบริการทั้งด้านสุขภาพ การประชุม / สัมมนา และการบริการท่องเที่ยวส่วนราชการมีความพร้อมในการบริการ การค้าและการลงทุน เช่น สำนักงานส่งเสริมการลงทุน (BOI) สำนักงานส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 5 ณาการแห่งประเทศไทยสาขาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สำนักงานพัฒนาฝีมือแรงงานภาค 6 กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน เป็นต้น

และในด้านการศึกษา โดยเฉพาะระดับอุดมศึกษา ซึ่งมีสถาบันการศึกษาของรัฐ และเอกชนเปิดการเรียนการสอนหลายแห่ง เช่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มหาวิทยาลัยรามคำแหงวิทยาเขตบ้านไผ่ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตอีสาน มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ร้อยเอ็ด และกาฬสินธุ์ เป็นต้น

4.4 แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555–2559

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาได้กล่าวถึงสภาวะการณ์การท่องเที่ยวของประเทศไทยว่า (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2542) อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่มีการขยายตัวสูง มีบทบาทความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยเป็นอย่างมาก เป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญนำซึ่งเงินตราต่างประเทศ การสร้างงาน และการกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาค นอกจากนี้การท่องเที่ยวยังมีส่วนสำคัญในการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานของการคมนาคมขนส่ง รวมไปถึงการค้าและการลงทุน เมื่อประเทศประสบภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจ การท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญในการสร้างรายได้ให้กับประเทศสามารถช่วยให้เศรษฐกิจฟื้นตัวได้ในเวลาที่รวดเร็วกว่าภาคผลิตและบริการอื่นๆ อย่างไรก็ตามอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีแนวโน้มการแข่งขันรุนแรงขึ้นตามลำดับ มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและความอ่อนไหวง่ายจากปัจจัยลบทั้งภายในและภายนอกประเทศโดยไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ สถานการณ์และผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงที่เป็นความท้าทายต่อการท่องเที่ยวของประเทศไทย

ภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วที่มีการรวมตัวของกลุ่มเศรษฐกิจในภูมิภาคต่างๆ ขั้วตกลงเขตการค้าเสรีและความร่วมมือในการพัฒนากับประเทศเพื่อนบ้าน รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีสมัยใหม่เป็นโอกาสในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว และเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและบริการขณะที่การเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุและสังคมเมืองจะเป็นโอกาสในการพัฒนาสินค้าที่ตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มผู้สูงอายุ นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโลกที่มีแนวโน้มปัญหาโลกร้อนภาวะภัยธรรมชาติและความเสี่ยงภัยของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เพิ่มมากขึ้นจะเป็นภัยคุกคามให้ต้องปรับทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวให้สามารถสร้างความมั่นคงทางฐานทรัพยากรและความสมดุลของระบบนิเวศเพื่อพร้อมรับผลกระทบดังกล่าว

เพื่อให้การท่องเที่ยวของประเทศไทยสามารถปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ต่างๆ เกิดการเติบโตอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน และแข่งขันได้ในตลาดโลก คณะรัฐมนตรีจึงได้มีมติเมื่อวันที่ 17 เมษายน 2552 ให้การท่องเที่ยวเป็นวาระแห่งชาติ (National Agenda) และมีมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 21 เมษายน 2552 มอบหมายให้กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาจัดทำยุทธศาสตร์แผนงานฟื้นฟูวิกฤตการท่องเที่ยวระยะสั้นและระยะยาว รวมทั้งสอดคล้องกับอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติที่จะต้องจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณาอนุมัติ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาในฐานะเลขานุการคณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ จึงได้จัดทำร่างแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555–2559 เสนอต่อที่ประชุมคณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติพิจารณาโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อฟื้นฟูและกระตุ้นภาคการท่องเที่ยวให้ขยายตัวและเกิดความยั่งยืน และเพื่อเร่งรัดและสร้างศักยภาพในการหารายได้จากการท่องเที่ยว เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทยให้มีความพร้อมทั้งด้านคุณภาพการแข่งขัน และให้เกิดการสร้างรายได้และกระจายรายได้ควบคู่ไปกับการพัฒนาที่ยั่งยืน ดังนั้น แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติฉบับนี้จึงได้มุ่งเน้น การป้องกันแก้ไขผลกระทบด้านการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับสถานการณ์ทั้งในและต่างประเทศ ตามแนวทางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 และวิสัยทัศน์ประเทศไทยสู่ปี 2570 โดยน้อมนำแนวคิด “เศรษฐกิจพอเพียง” และ “คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” มาใช้ในการจัดทำแผนเพื่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างถูกต้อง สร้างทั้งรายได้และกระจายรายได้อย่างเป็นธรรมและยั่งยืน ทั้งนี้คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ คาดหวังว่าแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติฉบับนี้จะมีประโยชน์ต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทย ดังนี้

- 1) เป็นเครื่องมือสำคัญที่จะใช้เป็นกรอบทิศทางการกระตุ้นและฟื้นฟูภาคการท่องเที่ยวของทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชนในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว
- 2) ช่วยลดการทำงานที่ซ้ำซ้อนของหน่วยงานภาครัฐในเรื่องการพัฒนาการท่องเที่ยว ซึ่งจะช่วยให้การพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ภายใต้การบูรณาการการทำงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- 3) หน่วยงานของรัฐและองค์กรที่เกี่ยวข้องสามารถใช้เป็นกรอบแนวทางการดำเนินงานโดยนำกลยุทธ์ไปแปลงเป็นนโยบายและแผนปฏิบัติการในหน่วยงาน/องค์กรของตน เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างถูกต้องเหมาะสมเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงและแก้ไขปัญหาที่ยังคงมีอยู่ในภาคการท่องเที่ยว และแก้ไขปัญหาเร่งด่วนด้านการ

ท่องเที่ยวโดยจะมีความสอดคล้องเชื่อมโยงกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 และนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยว ของรัฐบาล

4) แก้ไขปัญหาในเชิงโครงสร้าง เพื่อสร้างความสมดุลและยั่งยืน สร้างระบบภูมิคุ้มกันให้กับภาคอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทย โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เพื่อให้ภาคประชาชนภาคเอกชน และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการจัดระเบียบแหล่งท่องเที่ยว ไม่ให้อยู่ในสภาพเสื่อมโทรมหรือถูกทำลาย เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการเป็นเจ้าบ้านที่ดี มีระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการและสิ่งอำนวยความสะดวกในปริมาณที่เหมาะสม สะดวก และบริการที่มีคุณภาพ เป็นต้น

4.5 ยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัด

จากแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติพ.ศ.2555-2559 ทำให้กลุ่มจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ซึ่งประกอบไปด้วย จังหวัดกาฬสินธุ์ ขอนแก่น มหาสารคาม ร้อยเอ็ด มองเห็นการเปลี่ยนแปลงที่และแนวโน้มในการพัฒนาศักยภาพในด้านต่างๆ ของจังหวัดเพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมสู่ประชาคมอาเซียนที่จะเกิดขึ้นในปี พ.ศ.2558 ในเรื่องของการท่องเที่ยวแต่ละจังหวัดจึงได้มีการจัดทำยุทธศาสตร์จังหวัดเกี่ยวกับเรื่องของการท่องเที่ยวเพื่อให้สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวอาเซียน พ.ศ. 2554-2555 ที่มุ่งเน้นปรับโครงสร้างตลาดท่องเที่ยว ส่งเสริมการพัฒนาท่องเที่ยวเชิงคุณภาพให้เกิดความเชื่อมโยงเส้นทางภูมิภาค (ASEAN Tourism Connectivity Corridors) และสนับสนุนการท่องเที่ยวของเยาวชนพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางนั้น ถือได้ว่ามีแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอยู่จำนวนมาก และยังสามารถเชื่อมเส้นทางท่องเที่ยวกลุ่มจังหวัดต่างๆเข้าด้วยกันได้เพราะมีถนนสายหลักคือสายมิตรภาพและสาย E-W Economic Corridor (EWES) ที่สำคัญอีกด้วย

จังหวัดกาฬสินธุ์ มีนโยบายพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัด ให้เพิ่มขึ้น อย่างเป็นรูปธรรม โดยได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดกาฬสินธุ์ ปี 2553 -2556 ตามประเด็นการสร้างจิตสำนึกและการมีส่วนร่วมและได้กำหนดกลยุทธ์ในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์โดยการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมและมีปัจจัยที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวที่มีแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม รวมทั้งในพื้นที่อำเภอต่าง ๆ ของจังหวัดกาฬสินธุ์ และได้มีกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวตลอดทั้ง 12 เดือน การกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด เพื่อเพิ่มศักยภาพในการสร้างรายได้จากภาคการท่องเที่ยว ซึ่งมีแนวทางการพัฒนา เช่น การจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวผ่านสื่อต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง การส่งเสริมการผลิตของฝากของที่ระลึกให้มีประสิทธิภาพ โดยการส่งเสริมให้อำเภอประสานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นเจ้าภาพหลักในการส่งเสริมและการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ โดยดำเนินงานภายใต้วิสัยทัศน์ที่ต้องการขับเคลื่อนให้จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นเมืองเกษตรก้าวหน้า ผ้าไหมแพรวาหนึ่งเดียว แหล่งท่องเที่ยวน่าชม สังคมน่าอยู่ โดยมุ่งพัฒนาเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวเป็น 3 ด้าน ประกอบด้วย

1. การค้าบริการและการท่องเที่ยวได้มาตรฐานระดับสากล
2. การค้า บริการและการท่องเที่ยวมีศักยภาพและขีดความสามารถในการแข่งขันสูงขึ้น
3. รายได้จากการค้า บริการและการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น

จังหวัดขอนแก่น พิจารณาจากรายได้จากภาคการท่องเที่ยวในระหว่างปี 2549-2551 พบว่าจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง มีรายได้อย่างต่อเนื่อง กล่าวคือ ปี 2550 เพิ่มขึ้นร้อยละ 4.52 และขยายตัวเพิ่มขึ้นเล็กน้อย ในปี 2551 เป็นร้อยละ 6.71 ซึ่งเมื่อพิจารณาจากรายจังหวัดพบว่ารายได้ส่วนใหญ่อยู่ที่จังหวัดขอนแก่น ซึ่งเป็นเมืองศูนย์กลางการค้า และการคมนาคม ในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางประกอบกับเป็นที่ตั้งของสถานศึกษาที่มีชื่อเสียง เช่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตขอนแก่น เป็นต้น ซึ่งทุกปีจะมีผู้มาเยือนจังหวัดขอนแก่นซึ่งเกี่ยวเนื่องกับภาคการศึกษาจำนวนมาก และจังหวัดขอนแก่นยังมีการจัดเทศกาลงานประจำปีระดับประเทศ ที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามาเป็นจำนวนมาก เช่น การแข่งขันขอนแก่นมาราธอนงานเทศกาลปีใหม่ถนนข้าวเหนียว และงานดอกคูณเสียงแคน เป็นต้น ดังนั้นจึงส่งผลให้เม็ดเงินไหลเวียนในระบบเศรษฐกิจภายในจังหวัดขอนแก่นสูงขึ้นด้วย

เนื่องจากจังหวัดขอนแก่นมีจุดแข็งในเรื่องของการคมนาคมที่เป็นศูนย์กลางในประเทศอนุภาคอินโดจีน เป็นที่ตั้งของส่วนราชการทั้งระดับส่วนกลาง เขต ภาคและส่วนภูมิภาค รวมถึงสถาบันการเงิน สถาบันการศึกษา องค์กรธุรกิจต่าง ๆ ที่สามารถให้บริการคำแนะนำและสนับสนุนการดำเนินงานด้านต่างๆ ได้เป็นอย่างดี ขอนแก่นเป็นจังหวัดที่มีสถานที่ท่องเที่ยว

เป็นจำนวนมาก และที่ดังระดับโลก คือการค้นพบไดโนเสาร์ ที่อำเภอภูเวียง พันธุ์ซอโรพอด ซีโอภูเวียง โกซอร์ส สิริธรเน่ มีอายุประมาณ 120 -130 ล้านปี จัดแสดงที่พิพิธภัณฑ์ไดโนเสาร์ อ.ภูเวียง สถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่เด่นของจังหวัด ได้แก่ เขื่อนอุบลรัตน์ บึงแก่นนคร และถ้ำค้างคาว สถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สำคัญ ได้แก่ พระธาตุขามแก่น พระมหาธาตุแก่นนคร(วัดหนองแวง) และภูเขื่อนน้อย ส่วนสถานที่ท่องเที่ยวที่สะท้อนวิถีชีวิตของชาวขอนแก่น ได้แก่ หมู่บ้านงูจงอาง และหมู่บ้านเต่า นอกจากนี้จังหวัดขอนแก่นยังมีสถานที่ท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจ ได้แก่ เมืองโบราณโนนเมือง และภูประภาชัย ยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวจึงเน้นในเรื่องใช้ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการเรียนรู้ในด้านการท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษาเรียนรู้แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติและตระหนักถึงการใช้ทรัพยากรในด้านการท่องเที่ยวอย่างถูกต้องและเหมาะสม

จังหวัดมหาสารคาม มีแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และศาสนสถานที่สำคัญอยู่หลายแห่ง อาทิพระธาตุนาตุน วัดมหาชัย พระพุทธรูปยืนมิ่งเมือง พระพุทธรูปยืนมงคล และกุสั่นตรัตน์ นอกจากนี้ยังมีแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่น่าสนใจ เช่น วนอุทยานโกสัมพีนคร วนอุทยานชีหลง แก่งเลิงจาน เขตห้ามล่าสัตว์ป่าดงพญาไฟ ในปี 2551 จังหวัดมีรายได้จากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ประมาณ 424.56 ล้านบาท

แผนพัฒนาจังหวัดในเรื่องของการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว จากการสำรวจความต้องการของประชาชนในพื้นที่พบว่า ต้องการให้พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดให้เป็นรูปธรรม เช่น หมู่บ้านโฮมสเตย์ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม รวมถึงพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม เพื่อให้จังหวัดมหาสารคามเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยว และแหล่งเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ซึ่งจากการสำรวจความต้องการในเรื่องของการพัฒนาในเรื่องของการท่องเที่ยวนั้น ยุทธศาสตร์พัฒนาจังหวัดได้มีการจัดโครงการพัฒนาฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรมและธรรมชาติ ภายใต้การดำเนินงานของสำนักงานโยธาธิการและผังเมืองของจังหวัด เพื่อปรับปรุงภูมิทัศน์ของแหล่งท่องเที่ยวสู่การเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

จังหวัดร้อยเอ็ด มีวิสัยทัศน์ของจังหวัดเพื่อมุ่งเป็นแหล่งผลิตและจำหน่ายข้าวหอมมะลิชั้นดีสู่ตลาดโลกควบคู่ไปกับการส่งเสริมการท่องเที่ยว และพัฒนาคุณภาพฝีมือแรงงานเพื่อสร้างรายได้และคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน มียุทธศาสตร์ในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวโดย ส่งเสริมอุตสาหกรรมการผลิต การท่องเที่ยวและบริการ กลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพการประกอบการอุตสาหกรรมการผลิต การท่องเที่ยว และการบริการ มีแนวทางการพัฒนา ดังนี้

1. ยกระดับการผลิตผลิตภัณฑ์ OTOP ให้ได้มาตรฐาน และยกระดับการให้บริการด้านการท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐาน รวมทั้งส่งเสริมการจัดกิจกรรมเพื่อประชาสัมพันธ์และส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธ
2. พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวหลัก ได้แก่ พระมหาเจดีย์ชัยมงคล บึงเกลือ บึงปลาชัย บ่อพันขัน โดยการปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวให้มีความสมบูรณ์ และจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวอย่างเพียงพอ

ด้านการเพิ่มศักยภาพในการเพิ่มรายได้ภาคการท่องเที่ยวมีวัตถุประสงค์ 3 ประการ ได้แก่

1. เพื่อให้นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวจังหวัดร้อยเอ็ด และนำรายได้เข้าสู่จังหวัดร้อยเอ็ดมากขึ้น
2. เพื่อให้ประชาชนมีรายได้จากการประกอบอาชีพต่อเนื่องจากการท่องเที่ยว
3. เพื่อเป็นการยกระดับแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดร้อยเอ็ดสู่ระดับประเทศและระดับสากลในอนาคต

โดยมีแนวทางการดำเนินงาน ประกอบด้วย 3 แนวทาง คือ

1. เร่งรัดการก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวที่จะมาเที่ยวชมพระมหาเจดีย์ชัยมงคล อำเภอหนองพอก อย่างเร่งด่วน เช่น ที่จอดรถ ร้านอาหาร ห้องสุขา ร้านจำหน่ายของที่ระลึก รวมทั้งการจัดระเบียบร้านค้าที่นำผลผลิตมาจำหน่ายให้แก่แก่นักท่องเที่ยว นอกจากนี้ ควรมีการเตรียมการจัดหาไม้ค้ำคานแก่นักท่องเที่ยวที่เป็นหมู่คณะ เพื่อจะได้รับทราบเรื่องราวความเป็นมาและความวิจิตรพิสดารที่ช่างได้สร้างสรรค์ไว้ เพื่อให้เกิดความประทับใจแก่นักท่องเที่ยว
2. ในส่วนของการท่องเที่ยวในเขตทุ่งกุลาร้องไห้ ควรจะพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ (โบราณสถาน) และเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวแบบ Long Stay โดยเฉพาะในช่วงของการปลูกและเก็บเกี่ยวข้าว ประกอบด้วย การแสดงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวอีสานในทุ่งกุลาร้องไห้

3. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยควรเข้ามาดูแลในการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวทั้ง 2 แห่ง ให้มากขึ้น เพื่อยกระดับให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวระดับชาติ และมีชื่อปรากฏในปฏิทินการท่องเที่ยวหรือมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไป

4.6 สภาพการณ์การท่องเที่ยวชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางในปัจจุบัน

การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community - Based Tourism) ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง เริ่มจากการที่หน่วยงานต่าง ๆ ของจังหวัดเข้าไปส่งเสริมการประกอบอาชีพ การส่งเสริมทางด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมและวิถีชีวิต การสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น จนกระทั่งมีนักท่องเที่ยว นักศึกษา หน่วยงานต่างๆ เข้าไปเยี่ยมชม ศึกษาดูงานอย่างต่อเนื่อง ซึ่งต่อมาได้มีการจัดทำศูนย์เรียนรู้ที่ที่พักในหมู่บ้านที่เป็นโฮมสเตย์ขึ้นมา จากผลการเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชน ทำให้ประชาชนเรียนรู้กระบวนการบริหารจัดการการเข้ามาของภาคส่วนต่างๆ ได้เป็นอย่างดี ประชาชนในพื้นที่ให้การยอมรับว่าสามารถเป็นกลไกเป็นกลไกสนับสนุนชุมชน ในกระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม ดูแลรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อมหรือธรรมชาติที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว อนุรักษ์ฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นของพื้นที่ได้อย่างยั่งยืน

นายแพทย์ประเวศ วะสี กล่าวไว้ในการบรรยาย “ชุมชนท่องเที่ยววิถีพอเพียง” ในการสัมมนาภายใต้หัวข้อ “ก้าวใหม่ ก้าวที่ยิ่งใหญ่ ก้าวตามวิถีไทย สู่งานท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน” ในระหว่างวันที่ 2 – 3 มิถุนายน 2555 ณ สำนักงานพื้นที่พิเศษเชียงใหม่ไนท์ซาฟารี อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ โดยได้ให้ประเด็นหลักในการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน สรุปได้ว่า “การท่องเที่ยวชุมชนเป็นคานงัด ไปสู่การพัฒนาในทุกเรื่อง” ถ้าเราทำระบบการท่องเที่ยวอย่างครบวงจรทั้ง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม รวมทั้งเรื่องของการปรองดอง... อยู่ที่ไหนก็ได้ประโยชน์ เรื่องความเกลียดชังเชิงเผ่าพันธุ์ หรือความขัดแย้งกับเพื่อนบ้าน การท่องเที่ยวก็จะช่วยรักษาได้ และภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม คือ เรื่องที่สั่งสมมาจากอดีตเป็นการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างคน ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม โดยผ่านกระบวนการทางจารีต ประเพณี วิถีชีวิต การทำมาหากินและพิธีกรรมต่างๆ ให้เกิดความสมดุล เพื่อให้มนุษย์อยู่ร่วมกันเป็นชุมชน ก่อให้เกิดวัฒนธรรมที่สั่งสมสืบต่อกันมายาวนานจนเป็นเอกลักษณ์ในท้องถิ่น สร้างชุมชนให้เข้มแข็งด้วยการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่เกิดขึ้นจริง เป็นการสร้างองค์ความรู้ให้คนในชุมชน ซึ่งเป็นระบบเศรษฐกิจที่สะท้อนถึงกระบวนการ ซึ่งรวมเอาวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยีเข้าไว้ด้วยกัน โดยให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมในท้องถิ่น จึงเป็นองค์ความรู้ด้านการอนุรักษ์ชุมชน เป็นวิถีที่สมดุลอยู่ร่วมกันเป็นวัฒนธรรม มีแบบแผนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมซึ่งมีเกียรติเสมอกัน ทำให้เป็นจุดแข็งในการพัฒนา การท่องเที่ยวชุมชนโดย เศรษฐกิจวัฒนธรรม

ใน ปี 2555 จำนวนนักท่องเที่ยวจากประเทศในอาเซียนเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยมากเป็นอันดับ 1 คิดเป็นจำนวน 6,281,153 คน หรือร้อยละ 28.10 ซึ่งถือได้ว่าเป็นโอกาสของการท่องเที่ยวโดยชุมชน เนื่องจากนักท่องเที่ยวอาเซียนมีวัฒนธรรมที่มีจุดร่วมคล้ายกันกับชุมชนและกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย สามารถเชื่อมโยงให้เกิดกระแสการเรียนรู้วัฒนธรรมในอาเซียนได้

ตารางสถิตินักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้าสู่ประเทศไทย

Nationality	2555		2554		%Δ 2555/2554
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
East Asia	12,525,214	56.03	10,345,866	53.80	21.06
ASEAN	6,281,153	28.10	5,594,577	29.09	12.27
Brunei	10,459	0.05	7,471	0.04	39.99
Cambodia	423,642	1.90	265,903	1.38	59.32
Indonesia	447,820	2.00	370,795	1.93	20.77
Laos	975,999	4.37	891,950	4.64	9.42
Malaysia	2,554,397	11.43	2,500,280	13.00	2.16
Myanmar	129,385	0.58	110,671	0.58	16.91
Philippines	289,566	1.30	268,375	1.40	7.90
Singapore	831,215	3.72	682,364	3.55	21.81
Vietnam	618,670	2.77	496,768	2.58	24.54
China	2,786,860	12.47	1,721,247	8.95	61.91
Hong Kong	473,666	2.12	411,834	2.14	15.01
Japan	1,373,716	6.15	1,127,893	5.87	21.79
Korea	1,163,619	5.21	1,006,283	5.23	15.64
Taiwan	394,225	1.76	447,610	2.33	-11.93
Others	51,975	0.23	36,422	0.19	42.70

ที่มา: กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา

กลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง มีชุมชนที่ดำเนินการเรื่องการท่องเที่ยวชุมชน 14 กลุ่ม มีครอบครัวที่เข้าร่วมจัดตั้งเป็นโฮมสเตย์มากกว่า 190 หลัง สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ 1,050 คน และมีแนวโน้มเติบโตขึ้นเรื่อยๆ ลักษณะการท่องเที่ยวโดยชุมชนของกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางส่วนใหญ่เป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตอีสาน เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและกลุ่มอาชีพ ดังแสดงในตารางต่อไปนี้

ตารางแสดงแหล่งท่องเที่ยวชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

จังหวัด	จำนวน กลุ่ม	ชื่อโฮมสเตย์	จำนวน หลัง	จำนวน นักท่องเที่ยว ที่รองรับได้ (คน)	จุดเด่น/ประเภทด้านการท่องเที่ยว
ร้อยเอ็ด	2	บ้านห้วยหลิม ตำบลมะบ้า อำเภอกุดชุมหะ	23	100	หมู่บ้าน OTOP เรียนรู้กลุ่มอาชีพ
		บ้านกู่กาสิงห์ อำเภอเกษตรวิสัย	20	100	วิถีชีวิต/แหล่งโบราณสถาน
ขอนแก่น	4	หนองกรุงเชิน อำเภอภูเวียง	4	20	สถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ
		บ้านดอนมะค่าโฮมสเตย์ ตำบลชนบท อำเภอชนบท	5	30	วิถีชีวิต การผลิตผ้าไหม
		บ้านสามหนองอำเภอกุเวียง	5	40	แหล่งท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติภูเวียง พิพิธภัณฑ์ไดโนเสาร์
		บ้านหนองหญ้าปล้อง อำเภอมัญจาคีรี	23	200	เรียนรู้การผลิตผ้าไหมและผ้ามัดหมี่ ย้อนสืบธรรมชาติ

ตารางแสดงแหล่งท่องเที่ยวชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง (ต่อ)

จังหวัด	จำนวน กลุ่ม	ชื่อโฮมสเตย์	จำนวน หลัง	จำนวน นักท่องเที่ยว ที่รองรับได้ (คน)	จุดเด่น/ประเภทด้านการท่องเที่ยว
มหาสารคาม	6	บ้านดงใหญ่ อำเภอกุเวียง	10	50	มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์
		ท่าขอนยางโฮมสเตย์ อำเภอกันทรวิชัย	13	80	ศิลปวัฒนธรรมชาวญ้อ
		บ้านหนองฮี อำเภอยักษ์ภูมิพิสัย	9	40	เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง/กลุ่มอาชีพ
		บ้านหนองตาไก่ อำเภอวาปีปทุม	12	48	ศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการสัก सानจ่อ (ที่ใส่รังไหม)
		ชุมชนบ้านสระบัว อำเภอนาคู	11	100	หมู่บ้าน OTOP เรียนรู้กลุ่มอาชีพ
		โฮมสเตย์เสือกกบ้านแพง อำเภอกุสุมาลย์	10	50	แหล่งโบราณสถาน
กาฬสินธุ์	2	บ้านโพน อำเภอกมลาไสย	11	100	วัฒนธรรมประเพณี และการทอผ้า
		หมู่บ้านวัฒนธรรมโคกโก่ง อำเภอกุฉินารายณ์	35	100	วิถีชีวิตและวัฒนธรรมผู้ไท
รวม	14		191	1,050	

ประชาชนส่วนใหญ่ของกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางประกอบอาชีพทำการเกษตร มีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย มีการสืบทอดภูมิปัญญาที่ถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น เช่น การทอผ้า การจักสาน ดังนั้นกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนของกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางส่วนใหญ่เป็นการเที่ยวชมวิถีชีวิต วัฒนธรรมและประเพณีของท้องถิ่น จะมีบางกลุ่มเท่านั้นที่ตั้งอยู่ใกล้แหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ในจังหวัด เช่น กลุ่มโฮมสเตย์กู่กาสิงห์ โฮมสเตย์บ้านสระบัวที่ตั้งอยู่ใกล้พระธาตุนาคู เป็นต้น ดังนั้นกลุ่มชุมชนต้องมีความเข้าใจในเรื่องประวัติศาสตร์ เรื่องการอนุรักษ์และการบริหารจัดการเพิ่มเติมมากยิ่งขึ้น

นายธวัชชัย อรัญญิก รองผู้ว่าการด้านการตลาดในประเทศ ททท. กล่าวถึงนโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวของไทยปี 2556 จะเน้นด้านการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศด้านการท่องเที่ยว การเปิดเสรีทางการค้า ซึ่งจะเปลี่ยนคู่แข่งเป็นคู่ค้า และเพิ่มโอกาสทางการตลาดในการเตรียมความพร้อมการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) ซึ่งยังคงเน้นแนวคิดเรื่องการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโดยปลูกจิตสำนึกการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ทั้งทางธรรมชาติและวัฒนธรรม เน้นการทำงานเชิงบูรณาการและสร้างมูลค่าเพิ่มในภาคส่วนต่าง ๆ อันจะนำมาซึ่งรายได้ในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจตามนโยบายรัฐ หลักของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ที่จะจัดทำโครงการต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมการขายกระตุ้นให้ คนไทยออกเดินทางท่องเที่ยวมากขึ้น

ในส่วนของการท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือก็นับว่ามีความหลากหลายทางด้านศิลปวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต มีแหล่งอารยธรรมเก่าแก่และแหล่งโบราณคดีต่าง ๆ พร้อมทั้งยังมีสภาพภูมิประเทศที่โดดเด่น สวยงาม การท่องเที่ยวในภาคอีสานนอกจากจะเป็นการพักผ่อนหย่อนใจแล้ว ยังได้ความรู้และประสบการณ์ เพราะภาคอีสานนั้นเป็นแหล่งเรียนรู้ อู่อารยธรรมอันทรงคุณค่า ความโดดเด่นของพื้นที่ท่องเที่ยวภาคอีสานถือเป็นภูมิภาคหนึ่งที่มีพื้นที่อาณาบริเวณกว้างใหญ่กว่าภูมิภาคอื่น ปัจจุบันครอบคลุม 20 จังหวัดจึงมีแหล่งท่องเที่ยวมากมายที่น่าสนใจไม่แพ้ภาคใด ๆ ของประเทศไทย ทั้งในด้านของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวทางด้านศิลปวัฒนธรรมและอู่อารยธรรมอันงดงาม แหล่งท่องเที่ยวทางศาสนา และการท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิต ซึ่งจากการดำเนินงานเชิงรุกที่ผ่านมา ด้วยการจัดงานส่งเสริมการขาย การจัดกิจกรรม

และงานประเพณีโดยมุ่งเน้นนำเสนอการเป็นแหล่งเรียนรู้ และอารยธรรมโบราณของประเทศไทย สามารถสร้างความสนใจให้กับนักท่องเที่ยวชาวไทยได้ค่อนข้างมาก

ทิศทางการดำเนินงานด้านการตลาดท่องเที่ยวของ ททท. ในปี 2556*

การปรับการดำเนินการตลาดเพื่อให้สอดคล้องกับพฤติกรรมและแนวคิดของผู้บริโภคยุคใหม่ที่ใช้ชีวิตอย่างเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมมากขึ้น และการนำเสนอความเป็นไทย (Thainess) มาเป็นจุดขายสำคัญทางการตลาดของประเทศ เพื่อตอกย้ำภาพลักษณ์ให้โดดเด่นและแตกต่างจากประเทศคู่แข่ง ซึ่งนับได้ว่าเป็น หัวใจสำคัญของแผนปฏิบัติการของ ททท. ในปี 2556 คือ “รายได้ก้าวกระโดด ด้วยวิถีไทย” หรือ Higher Revenue through Thainess ในขณะเดียวกัน ททท. จะส่งเสริมและสนับสนุน พร้อมทั้งยกระดับให้ทิศทางของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของไทยมุ่งสู่ความเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ (Quality Destination) ที่พร้อมรองรับนักท่องเที่ยวคุณภาพ

จากแนวทางการตลาดที่มุ่งนำเสนอ ความเป็นไทย (Thainess) จึงเป็นโอกาสอันดีในการท่องเที่ยวชุมชน ที่ยังคงรักษาเอกลักษณ์วิถีชุมชนไทยที่มีความหลากหลาย และท้าทายการเดินทางท่องเที่ยวสัมผัสวิถีชุมชนซึ่งอยู่อย่างเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมได้อย่างสมดุลสืบต่อกันมายาวนานจนถึงปัจจุบัน

ธุรกิจท่องเที่ยวภาคอีสานตอนกลางเงินสะพัด 7 พันล้าน*

นายณพรรัตน์ กอกหวาน ผู้อำนวยการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย(ททท.)สำนักงานขอนแก่น เปิดเผยถึงภาพรวมธุรกิจการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดภาคอีสานตอนกลาง ตลอดทั้งปี 2555 ว่าที่ผ่านมา สามารถสร้างรายได้รวมถึง 7,794 ล้านบาท โดยมีจำนวนนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่เพิ่มขึ้นถึง 6% ทั้งนี้เกิดจากความร่วมมือของทุกฝ่ายที่ต่างต้องการผลักดันให้แต่ละจังหวัดนำเสนอจุดขายและจุดเด่นเฉพาะ ที่โดนใจนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาเที่ยวในพื้นที่ภาคอีสานมากถึงร้อยละ 80 สามารถสร้างรายได้และส่งเสริมธุรกิจอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในไทยนั้นเข้มแข็งมากขึ้นได้ โดยเฉพาะในช่วงเทศกาลปีใหม่ ที่หลายจังหวัดได้กำหนดจัดกิจกรรมเคาท์ดาวน์เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ร่วมเฉลิมฉลองในเทศกาลแห่งความสุขอย่างเต็มที่

จังหวัดขอนแก่นเป็นอีกหนึ่งจังหวัดที่สามารถสร้างรายได้เข้าในจังหวัดเพื่อต่อยอดไปยังระบบเศรษฐกิจ และยังคงเป็น 1 ใน 5 จุดที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้กำหนดไว้ในปฏิทินแห่งการท่องเที่ยวอีกด้วย โดยมีการจัดกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวอย่างหลากหลาย เช่น การจัดงานสวดมนต์ข้ามปี 114 วัด ทั่วทั้งจังหวัดขอนแก่น เพื่อเสริมสิริมงคลต้อนรับปีใหม่นี้ พร้อมกราบไหว้บูชาพระบรมสารีริกธาตุจาก 9 ประเทศ ให้นักท่องเที่ยวได้กราบไหว้นั้นถือเป็นโอกาสที่ดี และสิ่งเหล่านี้ นับถือว่าเป็นสิ่งที่ดีและสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวเพื่อให้เข้ามาเที่ยวที่จังหวัดขอนแก่นเพิ่มมากขึ้น

ทั้งนี้แผนการตลาดในปี 2556 ททท.จะเร่งเดินหน้าเสริมสร้างการท่องเที่ยวภายในประเทศให้ดียิ่งขึ้น ในพื้นที่ 4 จังหวัดภาคอีสานตอนกลางประกอบด้วยขอนแก่น มหาสารคาม ร้อยเอ็ด และกาฬสินธุ์ ซึ่งล้วนแล้วแต่มีความโดดเด่นของแต่ละจังหวัด รวมไปถึงเส้นทางที่เหมาะสมสำหรับการเที่ยวชมธรรมชาติ สถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวอีสาน อีกทั้งยังเที่ยวชมเพลินเพลินไปพร้อมกับ“ไหว้พระธาตุ 4 เมืองรุ่งเรืองตลอดชีวิต”เส้นทางสัมผัสวัฒนธรรมอีสานผ่านงานศิลป์“เยือนสิมขมศิลป์ ณ ใจกลางอีสาน”และเส้นทาง “โคโนเสาร์สะออน”เพื่อเตรียมความพร้อมและส่งเสริมการท่องเที่ยวเข้าประเทศ โดยเฉพาะการร่วมแรงร่วมใจกันของการเป็นเมืองแห่งเทศกาล เมืองแห่งกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดทั้งปี เพื่อสร้างรายได้ และสร้างความเป็นเอกลักษณ์ของชาวอีสานเผยแพร่สู่ความเป็นสากลต่อไป

“สถานการณ์การท่องเที่ยวชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง”

จากการสัมภาษณ์ นายณพรรัตน์ กอกหวาน ผู้อำนวยการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานขอนแก่น
เมื่อวันที่ 1 สิงหาคม 2556

ตำแหน่งยุทธศาสตร์ที่ ททท. วางไว้ของอีสานคือ ให้เป็นแหล่งเรียนรู้อารยธรรม เจาะกลุ่มสนใจพิเศษ ด้านการศึกษาวัฒนธรรม อยากให้นักท่องเที่ยวมาสัมผัสและเรียนรู้อะไรที่ลึกซึ้ง ซึ่งเรื่องของวัฒนธรรมเป็นภาพจำหลัก

* ที่มา: ข่าวสารการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย www.tatnewsthai.org

* ที่มา: สำนักประชาสัมพันธ์จังหวัดขอนแก่น www.pr.prd.go.th/khonkaen/

ของอีสานอยู่แล้ว เมื่อได้ผลผลิตในรูปแบบต่างๆ ก็จะนำมากระตุ้นให้บริษัททัวร์เสนอขาย ททท.จึงพยายามอย่างยิ่งที่จะเอาวัฒนธรรมเชิงชุมชนที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวกระแสหลัก* คือ ไม่ได้เอาทุกชุมชน แต่เอาชุมชนที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวกระแสหลักของกลุ่มอีสานตอนกลาง (ร้อยแก่นสารสินธุ์) ก็คือการเดินทางในเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อให้พระธาตุ (ไหว้พระธาตุ 4 เมือง รุ่งเรืองตลอดชีวิต) เดินทางเส้นทางไดโนเสาร์ (เส้นทางไดโนเสาร์สะออน) เดินทางเพื่อศึกษาดูงาน (จุดท่องเที่ยวเพื่อศึกษาดูงานภูมิปัญญาชุมชน) และนำไปสู่การเชื่อมโยงการเดินทางท่องเที่ยวในชุมชน กิจกรรมท่องเที่ยวไหว้พระธาตุ 4 เมืองจะผนวกเอาเรื่องลิ้มเข้าไปด้วยและเชื่อมโยงไปถึงสถานที่ท่องเที่ยวในภาคอีสานตอนกลางที่มีศาสนสถานทรงคุณค่าหลายแห่ง เช่น วัดไชยศรี จังหวัดขอนแก่น ไว้อย่างเป็นระบบ ซึ่งเมื่อนักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยวที่จังหวัดขอนแก่น ทุกครั้งจะได้ไปไหว้พระที่วัดไชยศรี ซึ่งททท.ก็พยายามให้บริษัททัวร์หรือว่านักท่องเที่ยวที่ไปเที่ยวที่วัดไชยศรี สามารถไปร่วมทอดผ้าป่าเพื่อสนับสนุนชุมชน ซึ่งการทอดผ้าป่าไม่ใช่เพื่อบุญเพื่อกุศลเพียงอย่างเดียว แต่เพื่ออุดหนุนชุมชนด้วย มีกิจกรรมเวียนเทียน ฟังหมอลำ ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ก็อยู่ในกระแสท่องเที่ยวไหว้พระธาตุ 4 เมือง ในขณะที่เรื่องลิ้ม และเรื่องชุมชน หัตถกรรมที่เหมาะสม ทาง ททท. เองก็พยายามผนวกเข้ากับโปรแกรมท่องเที่ยวอยู่ตลอด

บ้านโนนก็จะอยู่ในกระแสเส้นทางท่องเที่ยวไดโนเสาร์สะออน เวลาที่ทำท่องเที่ยวเส้นทางไดโนเสาร์ที่จังหวัดกาฬสินธุ์ บ้านโนนก็จะจุดจุดหนึ่งที่ททท.แนะนำให้แวะ ถ้าไม่ไปบ้านโนนก็จะเป็นเหตุการณ์ทอเสือกบ้านแพง อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดมหาสารคาม ซึ่งอยู่ในกระแสหลัก เนื่องจากกลุ่มนักท่องเที่ยวแบ่งออกเป็น 2 แบบคือ กลุ่มกระแสหลัก กับกลุ่มสนใจพิเศษ กลุ่มกระแสหลักนั้นจะเป็นนักท่องเที่ยวต้องการท่องเที่ยวชมชมและมาซื้อสินค้า โดยจุดประสงค์หลักของกระแสหลักก็คือ การท่องเที่ยวแล้วก็ซื้อของ การทำหัตถกรรมเป็นส่วนหนึ่งในการกระตุ้นการขายให้นักท่องเที่ยวมาซื้อของ ททท. มีโปรแกรมแนะนำนักท่องเที่ยวว่าถ้าไปที่บ้านโนนก็จะเห็นเครื่องมือเครื่องใช้และวิถีของชุมชนอย่างแท้จริงถ้าไปที่บ้านแพง เราก็แนะนำว่าให้ไปวนดูรอบหมู่บ้านก่อนให้เห็นบรรยากาศในหมู่บ้านแล้วค่อยมาซื้อของ ททท.พยายามกระตุ้นชุมชนบ้านแพงว่าเวลาที่มีทัวร์ไปลงก็แนะนำให้เขาไปซื้อแพคเกจนั่งอีแต็กเพื่อไปชมวิถีชีวิตชุมชนอย่างแท้จริง เห็นกระบวนการทอเสือกซึ่งตรงนั้นก็จะเป็นการเพิ่มมูลค่าความต้องการซื้อมากขึ้น

ททท. มีการแนะนำนักท่องเที่ยวกลุ่มศึกษาดูงาน สำหรับ 4 ชุมชนที่เป็นจุดท่องเที่ยวเพื่อศึกษาดูงานภูมิปัญญาชุมชน เช่น โครงการ 1 ไร่ 1 แสน ของอำเภอเวียงเก่า จังหวัดขอนแก่น, หมู่บ้านวัฒนธรรมผู้ไทยบ้านโคกโก่ง อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์, หมู่บ้านทอผ้าไหมแพรวาบ้านโนน อำเภอดำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์, หมู่บ้านทอเสือกบ้านแพง อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดมหาสารคาม และกลุ่มทอผ้าบ้านหวายหลิม อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งเป็นการผนวกเอาการท่องเที่ยวชุมชนเข้ากับการท่องเที่ยวประเภทศึกษาดูงาน

สำหรับกลุ่มสนใจพิเศษ ททท. มีข้อมูลอยู่ในเอกสารและสื่อต่างๆที่สามารถให้นักท่องเที่ยวเข้าไปหาข้อมูล และดาวน์โหลดได้ ซึ่งนักท่องเที่ยวเองก็ให้ความสนใจในการท่องเที่ยวในลักษณะการเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชนอย่างแท้จริงซึ่งเราก็มีข้อมูลในส่วนนี้ให้ และเมื่อทำการประชาสัมพันธ์ออกไปก็ได้รับความสนใจจากกลุ่มสนใจพิเศษ เช่นเรื่องลิ้ม หลังจากที่เราได้ทำการประชาสัมพันธ์เรื่องของลิ้ม (เยือนลิ้ม ชมศิลป์ ณ ใจกลาง อีสาน) ก็มีผู้สื่อข่าวเข้ามาเจาะลึกเรื่องลิ้มโดยเฉพาะ ช่อง 9 ก็เอาเรื่องนี้ไปออก ทำเป็นลิ้มโดยเฉพาะ ล่าสุดก็มีการกระตุ้นให้บริษัททัวร์ขายวัฒนธรรมผู้ไทโดยเน้นไปที่ประเพณีบุญข้าวประดับดิน เช่นที่บ้านกุดหว้า อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ โปรแกรมท่องเที่ยวก็คือมาบ้านโนน แล้วก็มาร่วมประเพณีบุญพวงมาลัยที่บ้านกุดหว้า บุญพวงมาลัยจะจัดขึ้นในงานบุญข้าวประดับดิน ของบ้านกุดหว้า ซึ่งเมื่อมีการประชาสัมพันธ์เรื่องของบุญพวงมาลัยของบ้านกุดหว้า ก็มีบริษัททัวร์ให้ความสนใจ จึงเกิดการออกแบบร่วมกันระหว่าง ททท. กับบริษัททัวร์ว่า จะขายทัวร์นี้ให้กับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่สนใจต้องการเจาะลึกเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น บุญพวงมาลัยที่บ้านกุดหว้านี้เกิดขึ้นเนื่องจาก ชาวบ้านกุดหว้าเก่งเรื่องหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่ เวลาที่ทำบุญชาวบ้านจะไม่นำข้าวของไปถวายเฉย ๆ แต่จะทำเป็นมาลัยไม้ไผ่แล้วเอาสิ่งของที่ถวายเป็นไปพร้อมกับพวงมาลัยไม้ไผ่ ซึ่งจะมีให้เห็นในช่วงงานบุญข้าวประดับดิน กับงานบุญข้าวสารท (แต่บุญพวงมาลัยจะทำเฉพาะงานบุญข้าวประดับดิน) กิจกรรมจะให้นักท่องเที่ยวมาหัดร้อย หรือหัดสานมาลัยไม้ไผ่ บ้านกุดหว้าก็ถือว่าเป็นชุมชนที่น่าสนใจ ผู้นำชุมชนเข้มแข็ง เป็นหมู่บ้านที่ไม่ค่อยมีปัญหาอาชญากรรม ซึ่งตรงนี้ก็ทำให้ง่ายในเรื่องของการเข้าไปจัดการ เข้าไปให้คำแนะนำ ซึ่งเรื่องของการท่องเที่ยวชุมชนทาง ททท. เองก็กำลังผลักดันให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยวที่แปลกใหม่ไปจากเดิม คือ การท่องเที่ยวไปสัมผัสวัฒนธรรมผู้ไทในกาฬสินธุ์

* การท่องเที่ยวกระแสหลักคือ การเดินทางของนักท่องเที่ยวมาเป็นกรุ๊ปทัวร์ กำหนดจุดหมายของการท่องเที่ยวตามโปรแกรมทัวร์ที่นำเสนอโดยมีการจัดการไว้ล่วงหน้า ในการท่องเที่ยวทริปต่างๆ จึงมีการเดินทางไปชมได้หลายแห่ง

จังหวัดที่มีชาวผู้ไท ในหลาย ๆ กลุ่มอาศัยอยู่ มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่น่าสนใจ แต่จะต้องรอตลอดให้ได้มาก่อน ซึ่งในบางหมู่บ้าน เช่น บ้านกุดหว้าเองก็มีการประชาสัมพันธ์ในกระแสอนไลน์มาพอสมควรแล้ว

ทางร้อยเอ็ด บ้านห้วยหลื้มการทำหมู่บ้านท่องเที่ยวถือว่าดีมาก ซึ่งในตัวของบริษัททัวร์เองก็อยากมาจัดท่องเที่ยวที่บ้านห้วยหลื้ม ถ้าจะให้เป็นการท่องเที่ยวแบบไปทานอาหารค่ำด้วยนั้นอาจจะยังไม่ค่อยพร้อมเท่าใดนัก แต่ถ้าไปเที่ยวชมวิถีชีวิตชุมชนและซื้อของฝากจากผลิตภัณฑ์ในชุมชนนั้น ถือว่าบ้านห้วยหลื้มเป็นหมู่บ้านที่น่าสนใจอีกหมู่บ้านหนึ่ง บ้านห้วยหลื้มถือว่าเป็นหมู่บ้านนักขายที่ดี และยังคงรักษาวินัยชีวิตความเป็นอยู่ดั้งเดิมไว้ให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษาเรียนรู้

นักท่องเที่ยวที่เป็นชาวบ้านแล้วเข้าไปศึกษาดูงานในชุมชนต่างๆ ตามที่หน่วยงานจัดให้นั้นก็ถือว่าเป็นนักท่องเที่ยวอีกประเภทหนึ่งเหมือนกัน แต่จะเข้ามาท่องเที่ยวในลักษณะมาศึกษาดูงาน ซึ่งทาง ททท. ก็มีการแนะนำทัวร์จุดท่องเที่ยวเพื่อศึกษาดูงานภูมิปัญญาชุมชน เช่น โครงการ 1 ไร่ 1 แสน อำเภอเวียงเก่า จังหวัดขอนแก่น ซึ่งได้รับความสนใจจากหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นอย่างมาก หน่วยงานเหล่านี้มาจากชุมชนซึ่งมีความมุ่งหวังไปดูงานในชุมชน ซึ่งแหล่งดูงานที่มีเอกสารเผยแพร่ และได้รับรางวัลนั้นได้รับความสนใจเป็นอย่างมาก

ชุมชนบางชุมชนต้องปรับการท่องเที่ยวให้เป็นแพ็คเกจแบบศึกษาดูงานภูมิปัญญาชุมชน เพราะบางชุมชนมีคนมาศึกษาดูงานมากแต่ไม่มีการจัดการให้เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ชัดเจน ถ้าจัดเป็นโปรแกรมสำหรับนักท่องเที่ยวกลุ่มศึกษาดูงาน ชุมชนหลายชุมชนก็จะมีรายได้เพิ่มขึ้นมาในส่วนนี้ หลายชุมชนเองก็มีการจัดการการพัฒนาชุมชนของตนเองไปสู่การท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบได้ดี เช่น บ้านงู จังหวัดขอนแก่น ชุมชนมีพัฒนาการการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างชัดเจน ชัดเจนในแง่ของการพัฒนาชุมชน และการจัดการพื้นที่อย่างเป็นระบบ

สถานการณ์การจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอีสานตอนกลาง

อีสานตอนกลางมีลักษณะโดดเด่นเชิงวัฒนธรรม วิถีชีวิต ประเพณีและวัฒนธรรมของคนอีสาน แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีรวมถึงสินค้าท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็น สิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม ซึ่งพบมากในจังหวัดขอนแก่น กาฬสินธุ์ ร้อยเอ็ด อีกทั้งการเกษตรและการแปรรูปอาหาร (ขอนแก่นและมหาสารคาม) (สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม, 2556: ออนไลน์) ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า ทรัพยากรท้องถิ่นที่มีอยู่เดิมสามารถสนับสนุนให้เกิดการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้ ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบของการส่งเสริมผลิตภัณฑ์สินค้า OTOP หรือแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม

อย่างไรก็ตาม ปัญหาในการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนในภาพรวม คือ การมีส่วนร่วมของชุมชนและจิตสำนึกรักในท้องถิ่น ชุมชนส่วนใหญ่ที่อยู่ใกล้แหล่งท่องเที่ยวนั้นจะเล็งเห็นประโยชน์จากการท่องเที่ยว ซึ่งมักจะมองเพียงประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจ แต่ขาดความรู้และการมองผลกระทบรอบด้าน ทั้งทางตรงและทางอ้อม นอกจากผลกระทบทางเศรษฐกิจท้องถิ่นแล้ว ยังมีผลกระทบอื่นๆ ตามมา ไม่ว่าจะเป็นด้านสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่น สิ่งแวดล้อม กฎหมายท้องถิ่น เป็นต้น ซึ่งสาเหตุหลักมาจากการขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยมักเข้าใจว่าการบริหารจัดการท่องเที่ยวนั้นมาจากภาครัฐ ชุมชนมีหน้าที่ในการดำเนินงานตามนโยบายส่วนกลาง ซึ่งถือว่าเป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว เพราะการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่แท้จริงนั้นต้อง เกิดจากการบริหารจัดการทรัพยากร การอนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นรวมถึงสิทธิต่างๆ โดยชุมชน ดังนั้นเมื่อขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนแล้วกระบวนการ การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนจึงไม่สามารถเกิดขึ้นได้อย่างยั่งยืน

บทที่ 5

ศักยภาพความพร้อมชุมชนท่องเที่ยว

5.1 ความร่วมมือในกลุ่มประชาคมอาเซียน

การรวมตัวกันของประเทศสมาชิกภายใต้แผนงานพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง 6 ประเทศ (Greater Mekong Subregion – GMS) ประกอบด้วย กัมพูชา จีน สปป.ลาว พม่า ไทย และเวียดนาม ได้มีการจัดประชุมเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง จนปัจจุบันได้ร่วมกันกำหนดกรอบยุทธศาสตร์การพัฒนา แผนงานการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคฉบับใหม่ระยะ 10 ปี ระหว่างพ.ศ. 2555-2565 มุ่งเน้นการพัฒนาแบบบูรณาการ และให้ความสำคัญกับการพัฒนาแนวพื้นที่เศรษฐกิจ (Economic Corridor) ทั้งแนวเหนือ-ใต้ (East-West Economic Corridor – EWEC) และแนวตอนใต้ (Southern Economic Corridor - SEC) ให้สามารถถ่ายทอดและขยายผลสู่ภาครัฐ เอกชนและประชาชนในระดับพื้นที่ (มหาดไทยและสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2556) ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาในการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจฯ ล้วนให้ความสำคัญกับการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว จากการเชื่อมโยงโครงสร้างพื้นฐานสู่การอำนวยความสะดวกทางการค้า การลงทุนและการท่องเที่ยวข้ามพรมแดน การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การพัฒนาความสามารถในการแข่งขันของภาคเอกชนและการรักษาสสิ่งแวดล้อม ทิศทางการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวมุ่งเน้นในด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การท่องเที่ยวเพื่อลดความยากจนอย่างยั่งยืน การพัฒนาการตลาดและผลิตภัณฑ์ รวมถึงการพัฒนาเชิงพื้นที่เป็นการท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวตามแนวลำน้ำโขง และเส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงแบบวงรอบโดยมีเป้าหมายหลักในการส่งเสริมอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง ให้เป็นจุดหมายปลายทางท่องเที่ยวเดียว (One Destination)

จากสรุปรายงานการประชุมความร่วมมือ GMS ระหว่างเดือนตุลาคม – ธันวาคม 2555 ในภาพรวมเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ได้แก่วาทะกาวหนาในการพัฒนาเส้นทางเชื่อมโยงภูมิภาคทั้งการก่อสร้างเส้นทางรถไฟเชื่อมโยงจุดต่างๆ ในภูมิภาคหลายเส้นทาง การพัฒนาระดับจุลภาคเชื่อมโยงเกษตรกรกับ SMEs กับห่วงโซการผลิตของภูมิภาคผ่านความร่วมมือในเรื่องการท่องเที่ยว รวมทั้งการสนับสนุนการจัดตั้งศูนย์ประสานงานด้านการท่องเที่ยว สิ่งแวดล้อม และเกษตรของ GMS ซึ่งตั้งอยู่ในประเทศไทย และไทยพร้อมที่จะจัดตั้งเป็นศูนย์ประสานงานด้านพลังงาน และด้านรถไฟของภูมิภาคต่อไป

ส่วนการดำเนินงานสาขาด้านการท่องเที่ยวได้มีการนำเสนอรายงานสถิติท่องเที่ยวในช่วง 10 เดือนแรกของปี พ.ศ. 2555 ว่ามีนักท่องเที่ยวต่างชาติเดินทางเข้ามาจำนวน 17.68 ล้านคน เพิ่มขึ้นจากช่วงเวลาเดียวกันของปีก่อนร้อยละ 9.74 โดยมีนักท่องเที่ยวจากประเทศสมาชิกแม่น้ำโขงเดินทางเข้ามามากที่สุด (ไม่นับจีน เนื่องจากไม่สามารถแยกนักท่องเที่ยวเฉพาะที่มาจากยูนนานและกวางสีของจีนได้ แต่นับรวมว่าเป็นนักท่องเที่ยวจากจีนทั้งหมด) ชาติสมาชิกที่เดินทางเข้ามามากที่สุดคือ สปป.ลาว รองลงมาคือ เมียนมาร์ เวียดนาม และกัมพูชา ผ่านด่านคลองใหญ่ นครพนม เชียงของ เชียงแสน อรัญประเทศ กาบเชิง มุกดาหาร หนองคาย และพินุลมังสาหาร โดยด่านหนองคายมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้าออกมากที่สุด (สำนักงานประสานความร่วมมือระหว่างประเทศ สชช, 2555)

การรวมกันของประเทศใน GMS มีการขยายกว้างออกไปเป็นประชาคมอาเซียนและมีการพัฒนาความร่วมมือกันอย่างต่อเนื่อง แต่อย่างไรก็ตามจังหวัดในภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยก็ยังมีความสัมพันธ์เหนียวแน่นกับประเทศในกลุ่ม GMS มากกว่าส่วนอื่นๆ สำคัญของการรวมประชาคมอาเซียนและพันธกรณีตามกฎบัตรอาเซียน (Asean Charter) คือ “วิสัยทัศน์เดียว อัตลักษณ์เดียว ประชาคมเดียว” ประกอบด้วย 3 เสาหลัก คือ ประชาคมเศรษฐกิจ ประชาคมการเมืองและความมั่นคง และประชากรสังคมและวัฒนธรรม โดยมีการเชื่อมโยงทางกายภาพผ่านโครงสร้างการคมนาคมทั้งทางบก ทางทะเล และทางอากาศ พลังงาน และ ICT การเชื่อมโยงทางด้านกฎอาเซียน ในการเปิดเสรีและอำนวยความสะดวกทางการค้า การบริการ และการลงทุน ความตกลง การขนส่งในภูมิภาค พิธีการในการข้ามแดน การเสริมสร้างศักยภาพ และเชื่อมโยงระหว่างกันของประชาชนผ่านทางการศึกษา วัฒนธรรมและการท่องเที่ยว

การพัฒนาเสาหลักทางด้านเศรษฐกิจของประชาคมอาเซียน (AEC. Asian Economic Corridor) เป็นการพัฒนาที่ประชาคมให้ความสำคัญและมีพัฒนาการค่อนข้างชัดเจนกว่าเสาหลักอื่น ซึ่งก็ส่งผลไปถึงการพัฒนาเสาหลักอื่น ๆ ด้วยเช่นกัน เป้าหมายของ AEC คือ เพื่อให้ประชาชนของประเทศสมาชิกมีการค้าขายระหว่างกันมากขึ้น มีการไปมาหาสู่กันอย่าง

สะดวก และมีศักยภาพในการแข่งขันกับโลกภายนอกได้ โดยกำหนดวัตถุประสงค์หลักในการเป็นตลาดและฐานการผลิตเดี่ยว เน้นการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขัน การพัฒนาเศรษฐกิจอย่างเท่าเทียมกัน และการเชื่อมโยงอาจเชื่อมเข้ากับ เศรษฐกิจโลก โดยการเปิดเสรีทางการค้าสินค้า การลงทุนและการบริการ การเคลื่อนย้ายเงินทุนและการเคลื่อนย้ายแรงงานมีฝีมือการสนับสนุนการลงทุนในภูมิภาคที่มีความสำคัญในระดับสูงด้านหนึ่งคือการลงทุนในการท่องเที่ยว และเพื่อให้การลงทุน เชื่อมโยงอาเซียนเป็นไปตามเป้าหมายจึงมีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเส้นทางเชื่อมโยงประเทศในอาเซียน เชื่อมต่อเส้นทาง ถนนที่มีอยู่เดิมในเส้นทาง EWEK. จากทะเลแห่งของพม่าสู่ท่าเรือดานังของเวียดนาม เส้นทาง NSEC จากจินตอนใต้สู่ทะเล การสร้างทางรถไฟความเร็วสูงสายสิงคโปร์ - คุนหมิง (The Singapore - Kunming Rail Link - SKRL) และการพัฒนา โครงข่ายทางอาเซียน (AHN) โดยเส้นทางผ่านสิงคโปร์ - มาเลเซีย - ไทย - กัมพูชา - เวียดนาม - จีน (คุนหมิง) และมี เส้นทางเชื่อม (Spur Links)จากสปป.ลาวไปเส้นทางหลักในเวียดนาม จากเส้นทางย่างกุ้ง - กรุงเทพฯ และเส้นทางเชื่อมไทย - พม่า และไทย - สปป.ลาว ซึ่งเส้นทางทั้งทางถนนตามแนวระเบียงเศรษฐกิจ เหนือ - ใต้ , ออก - ตก และเส้นทางรถไฟจาก สปป.ลาว เข้ามาไทยล้วนมีจุดตัดผ่านที่จังหวัดขอนแก่น ซึ่งเป็นจังหวัดหลักในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์

จังหวัดขอนแก่นตั้งอยู่ในจุดตัดของโครงข่ายการขนส่งทางถนนเส้นทางระเบียงเศรษฐกิจตะวันออกตะวันตก (EWEK) จากทะเลแห่งประเทศสาธารณรัฐเมียนมาร์ผ่านตาก สุโขทัย พิษณุโลก เพชรบูรณ์ ขอนแก่น กาฬสินธุ์ มุกดาหาร เข้าใน สปป.ลาว แขวงสะหวันนะเขต ออกไปสู่เวียดนาม เพื่อออกสู่ทะเลที่ท่าเรือน้ำลึกดานัง และเส้นทางระเบียงเศรษฐกิจ เหนือใต้ (NSEC) จากเวียงจันทน์ หนองคาย อุดรธานี ขอนแก่น นครราชสีมา สระบุรี กรุงเทพฯ ออกท่าเรือแหลมฉบัง เชื่อมต่อกับเส้นทาง เชียงใหม่ - ปาดังเบซาร์ ที่นครราชสีมา (เส้นทางรถไฟคุนหมิง - สิงคโปร์) ในขณะเดียวกันกับการดำเนิน โครงข่ายรถไฟความเร็วสูงจาก หนองคาย เข้าขอนแก่น เชื่อมต่อกับเส้นทางเชียงใหม่ - ปาดังเบซาร์ ที่นครราชสีมา (เส้นทางรถไฟคุนหมิง - สิงคโปร์)

ในส่วนของเส้นทางถนนมีความเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน และสามารถเดินทางทั่วถึงกันในกลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขง ได้ในระดับหนึ่ง ซึ่งมีการเดินทางติดต่อกันอยู่แล้ว แต่ส่วนมากยังใช้ประโยชน์ในด้านการขนส่งสินค้า ซึ่งสามารถเชื่อมโยงไปได้ ถึงจินตอนใต้เส้น R13 ผ่านลาว เวียดนาม เข้าสู่หนานหนิงและเข้าสู่คุนหมิงของจินตอนใต้ ซึ่งเป็นเมืองที่กำลังพัฒนาและมีความเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว มีประชากรจำนวนมาก และมีความเจริญทางเศรษฐกิจสูงมาก มีนักท่องเที่ยวชาวจีนเดินทาง เข้าสู่กลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขงทั้งไทย ลาว เวียดนาม และกัมพูชา มากขึ้นในระยะเวลา 5 ปีที่ผ่านมา และมีแนวโน้มที่จะมีการ เดินทางท่องเที่ยวในกลุ่มประเทศอาเซียนด้วยกันเองมากขึ้น เนื่องจากค่าใช้จ่ายในการเดินทางทางบกจะมีราคาต่ำลง การอำนวยความสะดวกในการผ่านแดนจะง่ายขึ้น กฎระเบียบต่างๆ จะมีการพัฒนาให้เป็นแบบแผนที่ใกล้เคียงกันและปฏิบัติ ร่วมกันได้คล่องตัวมากขึ้น จากรายงานสรุปสถานการณ์อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทยของกรมการท่องเที่ยวโดยวิทยาลัย นวัตกรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ นำเสนอข้อมูลข้อมูลการเดินทางของนักท่องเที่ยวว่า การเดินทางทางบกมีแนวโน้ม เพิ่มขึ้นมาโดยตลอด ในปี พ.ศ. 2554 มีสัดส่วนผู้เดินทางมายังประเทศไทยโดยทางบกประมาณ 20% ผ่านชายแดนของไทย ที่ติดกับประเทศเพื่อนบ้านในอาเซียน (วิทยาลัยนวัตกรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2556) อย่างไรก็ตามแม้ประชาคม อาเซียนจะยังมีการรวมตัวกันไม่สมบูรณ์ แต่การเดินทางของนักท่องเที่ยวกลุ่มอาเซียนที่เข้ามาสู่ประเทศไทยก็มีแนวโน้ม เพิ่มขึ้น เนื่องจากการจัดการท่องเที่ยวของไทยเป็นที่ยอมรับของนักท่องเที่ยวต่างชาติมายาวนาน มีแหล่งท่องเที่ยว หลากหลาย สินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวที่มีมาตรฐานคุณภาพ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552 เป็นต้นมา นักท่องเที่ยวเอเชีย เป็นกลุ่มตลาดหลักของการท่องเที่ยวไทย โดยในปี พ.ศ. 2555 มีสัดส่วนสูงสุด คือ 60% ของนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามา ในประเทศไทยทั้งหมด และส่วนมากเดินทางมาจากประเทศในกลุ่มเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งส่วนหนึ่งมาจากการเปิดประเทศของจีน (วิทยาลัยนวัตกรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2556)

จำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้าประเทศไทย มีแนวโน้มสูงขึ้น โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวจากจีนและนักท่องเที่ยว ในกลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขง สปป.ลาว เวียดนาม กัมพูชา และพม่า ด้วยความสะดวกในการเดินทางทางถนน ติดต่อกันทำให้มี การจัดการรวมนักท่องเที่ยวจากไทยไปยังเมืองต่างๆ ในประเทศเพื่อนบ้านมากขึ้น เท่ากับเป็นการประชาสัมพันธ์เส้นทาง กระตุ้นการเดินทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงระหว่างเมืองต่างๆ มากขึ้น ประกอบกับกระแสการเปิดประตูอาเซียนจึงเป็นแนวโน้มที่ดี ของการท่องเที่ยวของภูมิภาคอีสาน ซึ่งมีพื้นที่ติดต่อกับประเทศลุ่มน้ำโขง และจังหวัดที่เป็นศูนย์กลางการค้า การลงทุน และ การบริการของภูมิภาคนี้คือ จังหวัดขอนแก่น ซึ่งเป็นจังหวัดหลักของกลุ่มจังหวัด ร้อยแก่นสารสินธุ์

5.2 ศักยภาพของกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

ข้อมูลของกระทรวงมหาดไทยจากการวิเคราะห์ศักยภาพของประเทศในเอกสารประกอบการประชุมร่วมระหว่างเอกอัครราชทูตและกงสุลใหญ่ประจำภูมิภาคอาเซียนกับผู้ว่าราชการจังหวัด เพื่อเตรียมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ระหว่างวันที่ 16 – 17 กรกฎาคม 2556 นำเสนอศักยภาพ (จุดแข็งและโอกาส) ที่สำคัญของกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางในด้านต่าง ๆ ดังนี้

ด้านภูมิศาสตร์

จุดแข็ง มีที่ตั้งได้เปรียบทางด้านภูมิ – รัฐศาสตร์ เนื่องจากทำเลที่ตั้งกึ่งกลางของภูมิภาค เป็นศูนย์กลางของการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจที่สำคัญ เช่น ความร่วมมือทางเศรษฐกิจของกลุ่มประเทศในอนุภาคลุ่มแม่น้ำโขง (Greater Mekong Sub – region Economic Cooperation หรือ GMS) ซึ่งประกอบด้วยประเทศในกลุ่มแม่น้ำโขง 6 ประเทศ ได้แก่ ไทย พม่า ลาว กัมพูชา เวียดนาม และจีนตอนใต้ (มณฑลยูนนาน)

โอกาส ตั้งอยู่ศูนย์กลางภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง และอยู่บนเส้นทาง EWEC จังหวัดขอนแก่นเป็นที่ตั้งของสถานกงสุลใหญ่ของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และสถานกงสุลสาธารณรัฐเปรู

ด้านเศรษฐกิจ (การค้า / การลงทุน)

- จุดแข็ง**
1. เป็นศูนย์กลางทางการค้า การลงทุน และการบริการ การประชุมสัมมนา
 2. รายได้ประชากรส่วนใหญ่มาจากพืชเศรษฐกิจ (ข้าว อ้อย มันสำปะหลัง ยางพารา)

โอกาส สามารถพัฒนาระบบเครือข่ายการคมนาคมและขนส่ง เช่น ท่าอากาศยานนานาชาติขอนแก่น โครงการพัฒนาระบบรถไฟรางคู่และรถไฟความเร็วสูง เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและเชื่อมโยงตลาดการค้าระหว่างจีน ลาว และไทย ส่งผลให้จังหวัดขอนแก่นมีศักยภาพในการเป็นศูนย์กลางในการกระจายสินค้าระดับภูมิภาค

ด้านสังคม / วัฒนธรรม

- จุดแข็ง**
1. เป็นศูนย์กลางการแพทย์และสาธารณสุข โดยเป็นศูนย์รวมผู้เชี่ยวชาญและระบบให้บริการ ด้านการแพทย์ที่ทันสมัย มีศูนย์บริการการแพทย์เฉพาะทางชั้นเลิศและอุบัติเหตุฉุกเฉิน
 2. เป็นศูนย์กลางการศึกษา โดยมีสถานศึกษา มากที่สุดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาที่มีความพร้อมให้บริการด้านการศึกษาและการวิจัย มีสถาบันกวดวิชามากที่สุดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
 3. มีการสืบสานประเพณีและวัฒนธรรมที่โดดเด่นมาอย่างต่อเนื่อง
 4. มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวทางศาสนา ประวัติศาสตร์ที่มีศักยภาพ
 5. เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านมีความเข้มแข็ง

โอกาส มีโรงพยาบาลขนาดใหญ่ที่มีชื่อเสียงและมีคุณภาพของภาครัฐ และเอกชน ทำให้มีผู้ใช้บริการทางการแพทย์จากภายในประเทศและต่างประเทศจำนวนมาก นอกจากนี้ในด้านการศึกษายังมีสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชน ซึ่งมีความพร้อมด้านบุคลากรทางการศึกษาและสถานที่ ทำให้นักศึกษาจากภายในและจากต่างประเทศสนใจเข้ารับการศึกษามาก

ด้านสินค้าและบริการ

- จุดแข็ง**
1. มีการผลิตพืชเศรษฐกิจที่สำคัญคือ ข้าว อ้อย มันสำปะหลัง และยางพารา
 2. เป็นแหล่งลงทุนด้านอุตสาหกรรมแปรรูป
 3. มีสถานที่จัดประชุม สัมมนา และที่พักที่มีมาตรฐาน สามารถรองรับการประชุม สัมมนา การจัดแสดงสินค้า ได้อย่างสะดวกสบาย
 4. มีสินค้า OTOP ประเภทผ้าที่มีคุณภาพสามารถสร้างรายได้ให้กลุ่มจังหวัด ในปี พ.ศ.2555 จำนวน 2,600,000 บาท

โอกาส

1. คณะรัฐมนตรีมีมติอนุมัติหลักการ ณ จังหวัดอุดรธานี (22 กุมภาพันธ์ 2555) จัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมสีเขียวในจังหวัดขอนแก่น โดยการจัดตั้งนิคมฯ จะดึงดูดนักลงทุนให้เข้ามาลงทุนด้านอุตสาหกรรมในจังหวัดมากขึ้น เกิดการจ้างงานและพัฒนาคุณภาพชีวิตแรงงาน

2. ปริมาณความต้องการด้านอาหารตลาดโลก นโยบายภาครัฐให้การส่งเสริมสินค้าภาคเกษตรที่มีคุณภาพเพื่อยกระดับให้เป็นสินค้า premium

กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางมีโครงการและกิจกรรมเพื่อเพิ่มจุดแข็งและโอกาสของภูมิภาคในการรองรับประชาคมอาเซียนอย่างเป็นรูปธรรม เช่น ในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและ logistics ความร่วมมือในการบริหารจัดการน้ำในอาเซียน การแลกเปลี่ยนความรู้ด้านการเกษตร การลดขั้นตอนการผ่านแดนในการเดินทางระหว่างประเทศเพื่อนบ้าน การทำ MOU ด้านการค้าการลงทุนระหว่างเมืองในประเทศอาเซียน (มีการนำภาครัฐและเอกชน พบปะกับผู้ประกอบการภาคเอกชนของ สปป.ลาว) มีการดำเนินการตามนโยบายเกษตรอินทรีย์ และครัวไทยสู่ครัวโลก มีความร่วมมือแลกเปลี่ยนบุคลากรด้านการแพทย์ การศึกษา และวัฒนธรรม มีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมในกลุ่มอาเซียนทั้งนี้จังหวัดขอนแก่นได้มีการทำ MOU เป็นเมืองพี่เมืองน้องระหว่างเทศบาลนครขอนแก่นกับเทศบาลนครหนานหนิงของสาธารณรัฐประชาชนจีน และเทศบาลนครดงเท๋ย ของสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามและจังหวัดขอนแก่นจะได้ลงนามเป็นเมืองพี่เมืองน้องกับมณฑลผู้เย็นของสาธารณรัฐประชาชนจีนในโอกาสต่อไป และในส่วนของการศึกษาได้มีการแลกเปลี่ยนนักศึกษาระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้านในกลุ่มน้ำโขงทุกประเทศ ซึ่งจะทำให้มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน พร้อมๆ กับได้ประชาสัมพันธ์เผยแพร่ความรู้ความเข้าใจ วัฒนธรรมระหว่างกัน ส่งผลให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยวในโอกาสต่อไป

การตั้งอยู่ในส่วนกลางของภูมิภาค ทำให้ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง เป็นจุดศูนย์กลางที่มีการพัฒนาต่าง ๆ ทำให้มีความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วและต่อเนื่องมาโดยตลอดทั้งโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวก โดยเฉพาะด้าน logistics ด้านการศึกษาซึ่งมีสถาบันการศึกษาตั้งแต่การศึกษาขั้นพื้นฐานจนถึงระดับบัณฑิตศึกษาอยู่หลายแห่ง ซึ่งผลิตบัณฑิตและนักวิชาการที่มีคุณภาพ มีความเชี่ยวชาญในด้านต่างๆ เข้าสู่สังคมมายาวนานกว่า 50 ปี ทั้งมหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มหาวิทยาลัยราชภัฏในทุกจังหวัด มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์ วิทยาลัยอาชีวศึกษา วิทยาลัยนาฏศิลป์ โรงเรียนประจำจังหวัด ตลอดจนสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน ซึ่งสถาบันหลักอยู่จังหวัดขอนแก่น และศูนย์พัฒนาทักษะฝีมือแรงงานอีกหลายแห่ง ซึ่งมีการให้ความรู้ ทักษะในด้านงานบริการอยู่อย่างสม่ำเสมอ ทำให้กลุ่มจังหวัดมีโอกาสในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ได้ ความเป็นศูนย์กลางหน่วยงานราชการที่จังหวัดขอนแก่น เช่น ธนาคารแห่งประเทศไทย สถานกงสุลของ สปป.ลาว เวียดนาม และจีน ที่ตั้งสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เขต 4 จังหวัดขอนแก่น เป็นต้น ด้วยความเจริญก้าวหน้าด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีทำให้เป็นเมืองหลักของ ICT city เป็นเมืองที่มีความพร้อมในการรองรับ MICE ด้วยศักยภาพด้านการบริการที่มีความพร้อมรองรับการจัดประชุมได้ทุกระดับ มีพื้นที่ได้มาตรฐานและมีความหลากหลาย ทำให้การค้า การลงทุน และบริการต่างๆ เกิดขึ้นมากมาย ทั้งเป็นแหล่งผลิตด้านการเกษตร โดยเฉพาะข้าวหอมมะลิ แหล่งผลิตพืชเศรษฐกิจสำคัญทั้ง อ้อย และมันสำปะหลัง ที่อาจเป็นวัตถุดิบในการผลิตพลังงานทดแทน จนทำให้เกิดโรงงานผลิต Ethanol ด้วยแรงจูงใจทางด้านเศรษฐกิจทำให้เกิดการเดินทางหลังไหลเข้าสู่กลุ่มจังหวัดมากขึ้น และทำให้เกิดความต้องการในการเดินทางท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่ โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณคดี ทางธรรมชาติที่เป็นแหล่งดูดซับซากบรรพชีวินยุคไดโนเสาร์ แหล่งโบราณคดียุคก่อนประวัติศาสตร์ แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ แหล่งท่องเที่ยว เชิงธรรมชาติ และแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประเพณี เทศกาล โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยววิถีชุมชนที่น่าเสนอความเป็นอยู่ ที่เรียบง่าย งดงามด้วยอริยาวัตร ภูมิปัญญา ศิลปวัฒนธรรม ทั้งด้านการทอผ้า จักสาน สิ่งประดิษฐ์ที่สร้างสรรค์ได้อย่างมีคุณค่า มีพัฒนาการการแสดง ร้อง เล่น เต้น ฟ้อน ที่สนุกสนาน และความเป็นอยู่อย่างพอเพียงกับวิถีธรรมชาติที่แวดล้อม ทำให้มีโอกาสในการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน ตอบสนองการเรียนรู้ ของนักท่องเที่ยว ทั้งในด้านการอยู่กับวิถีเกษตรอย่างพอเพียง ความโดดเด่นในงานฝีมือ ทอผ้า จักสาน งานสร้างสรรค์จากภูมิปัญญา ซึ่งมีอยู่เพียงหนึ่งเดียวที่รอการค้นหา เรียนรู้จากการท่องเที่ยวชุมชนต่าง ๆ นั้น ซึ่งจะเป็นส่วนเสริมเสาหลักประชาสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนให้มีความเข้มแข็งเป็นหนึ่งเดียว

5.3 การกำหนดพื้นที่ศึกษาแหล่งท่องเที่ยวชุมชน

การศึกษาศักยภาพและเตรียมความพร้อมชุมชนเพื่อการเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์หนึ่งเดียวอาเซียนได้กำหนดพื้นที่ชุมชนเป้าหมาย จากการประชุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ในแต่ละจังหวัดของกลุ่มจังหวัดตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง คือ จังหวัด กาฬสินธุ์ ขอนแก่น มหาสารคาม และร้อยเอ็ด (ร้อยแก่นสารสินธุ์) โดยการเชิญหัวหน้าหรือผู้แทนที่สามารถให้คำแนะนำเกี่ยวกับชุมชนที่น่าสนใจสำหรับการเป็นพื้นที่ศึกษา ซึ่งอาจจะเป็นชุมชนที่จังหวัดให้ความสนใจหรืออยู่ในแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวของหน่วยงานในจังหวัดอยู่แล้ว ได้จัดการประชุมเฉพาะแต่ละจังหวัด ผู้เข้าร่วมประชุมประกอบด้วย หัวหน้าสำนักงานจังหวัด ยุทธศาสตร์จังหวัด ท่องเที่ยวจังหวัด วัฒนธรรมจังหวัด พัฒนาการจังหวัด ท้องถิ่นอำเภอ สมาคมผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานขอนแก่น สถาบันการศึกษา องค์การบริหารส่วนจังหวัด และองค์การบริหารส่วนตำบลที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น ศูนย์วิจัยท่องเที่ยวภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

โดยผู้ศึกษาได้ประชาสัมพันธ์โครงการ และเพื่อให้การดำเนินงานเกิดจากการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งเป็นผู้ที่อยู่ในพื้นที่ มีความใกล้ชิดกับข้อมูล จึงได้ขอคำแนะนำในการกำหนดพื้นที่ศึกษาในเบื้องต้น เพื่อผู้ศึกษาจะได้ลงพื้นที่ศึกษาสำรวจศักยภาพและความพร้อมในการรองรับการท่องเที่ยวให้เหมาะสมต่อไป ซึ่งพื้นที่ตามข้อเสนอแนะที่ได้รับจากที่ประชุมอาจเป็นพื้นที่ศึกษาที่เหมาะสมหรืออาจเป็นพื้นที่ที่ไม่เหมาะสมก็ได้ ขึ้นอยู่กับการวิเคราะห์ศักยภาพในกระบวนการศึกษาอีกขั้นหนึ่ง

ผลการประชุมหารือเกี่ยวกับพื้นที่ศึกษาได้พื้นที่หลากหลายแห่งในแต่ละจังหวัด ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นชุมชนที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด มีการสนับสนุนหรือมีการดำเนินงานโครงการต่างๆ ในชุมชนนั้นๆ อยู่บ้างแล้ว ทำให้ได้พื้นที่สำหรับการดำเนินงานในเบื้องต้น ดังนี้

จังหวัดกาฬสินธุ์ มีการนำเสนอ **บ้านโพน อำเภอก้ามวง** เป็นชุมชนที่มีชื่อเสียงในการผลิตผ้าไหมแพรวา ซึ่งมีตลาดขายวิจิตรบรรจง จนส่งผลให้จังหวัดจัดงาน “วิจิตรแพรวา” เป็นประจำทุกปี และมหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์เสนอชุมชน **บ้านหนองช้าง อำเภอสหัสขันธ์** ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่อยู่ในโครงการพัฒนาการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม และการย้อมสีธรรมชาติ จึงมีการรวมกลุ่มทอผ้า ปลูกหม่อน เลี้ยงไหม เป็นกลุ่มที่มีความเข้มแข็งและมีกิจกรรมต่อเนื่อง

จังหวัดขอนแก่น ผู้อำนวยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานขอนแก่นเสนอชุมชน **บ้านสาวะถี ตำบลสาวะถี อำเภอเมือง** ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่มีภาพจิตรกรรมฝาผนัง (สูปแต้ม) เรื่องสังข์ศิลป์ชัย อยู่ที่วัดไชยศรี หน่วยงานต่าง ๆ ได้ร่วมกันจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่สืบเนื่องกับสูปแต้มทั้งที่วัดไชยศรี และในเมืองขอนแก่น จนเทศบาลนครขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น สำนักวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยขอนแก่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้มีมติร่วมกันให้ใช้เรื่องสังข์ศิลป์ชัยเป็นนิทานประจำ จังหวัดขอนแก่น และมีการจัดทำหุ่นตัวละครในเรื่องทั้ง สังข์ สีโห และศิลป์ชัย ประดับเป็นสัญลักษณ์ที่หัวเสาไฟ ในพื้นที่ชุมชนในเทศบาลนครขอนแก่น ทำให้ที่ประชุมมีความเห็นสอดคล้องกันในการเลือกชุมชนสาวะถี

จังหวัดมหาสารคาม ผู้อำนวยการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานขอนแก่น เสนอชุมชนบ้านแพง ตำบลแพง อำเภอโกสุมพิสัย ซึ่งเป็นชุมชนท่องเที่ยวที่มียอดเยี่ยมเยือนเป็นที่ยอมรับทั่วประเทศ และมีการสั่งซื้อจากต่างประเทศโดยเฉพาะญี่ปุ่น มีการจัดการท่องเที่ยวชุมชนอยู่แล้ว แต่ไม่มีการจัดกิจกรรมบ่อยนัก และสำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด เสนอชุมชนบ้านหนองเขื่อนช้าง ซึ่งมีการทอและจำหน่ายผ้า ผ้าฝ้าย มีการรวมกลุ่มแม่บ้านจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชนทั้งมีผลิตขึ้นในหมู่บ้านและรับผลิตภัณฑ์มาจากเครือข่ายชุมชนอื่นๆ และชุมชน **บ้านหินปูน ตำบลเขาใหญ่ อำเภอกันทรวิชัย** เป็นชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง ริมน้ำชี ซึ่งกำลังมีการพัฒนาการปลูกผักปลอดภัย แต่ยังคงมีสภาพทั่วไปค่อนข้างแห้งแล้ง มีปัญหาเกี่ยวกับการจัดการน้ำ และชุมชน **บ้านดงน้อย อำเภอนาคู** เป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ได้รับรางวัลกองทุนแม่ของแผ่นดินดีเด่นของจังหวัด อยู่ใกล้พระธาตุนาคู และภูสันตรัตน์

จังหวัดร้อยเอ็ด ที่ประชุมร่วมกันเสนอพื้นที่ชุมชนหลายแห่ง ส่วนมากเป็นพื้นที่ที่จังหวัดให้การสนับสนุน และมีการพัฒนาอยู่แล้ว ทั้งบ้านสระหงส์สระทอง ตำบลก้ามแพง อำเภอเกษตรวิสัย ในเขตทุ่งกุลาร้องไห้ พื้นที่ปลูกข้าวหอมมะลิที่ได้รับการรับรองแหล่งผลิต ซึ่งจังหวัดมีความพยายามในการจัดงาน วันข้าวหอมมะลิโลก ในหมู่บ้าน แต่ยังคงมีความไม่สะดวกอีกมากจึงต้องย้ายกลับมาจัดงานในตัวจังหวัด และชุมชนบ้านกู่กาสิงห์ ตำบลกู่กาสิงห์ อำเภอเกษตรวิสัย ซึ่งเป็นที่ตั้งของกู่กาสิงห์ โบราณสถานที่เก่าแก่ เป็นแหล่งเรียนรู้ทางโบราณคดีเกี่ยวกับวัฒนธรรมขอม มีการจัดการท่องเที่ยว จัดกิจกรรมเกี่ยวกับการท่องเที่ยว และบ้านพักชุมชน แต่ค่อนข้างอยู่ห่างไกลจากตัวเมือง และ **บ้านห้วยหลิม ตำบลมะบ้า อำเภอทุ่งเขาหลวง** ซึ่งมีการจัดการท่องเที่ยวชุมชน และเป็นหมู่บ้านที่มีการผลิตและจำหน่ายผ้าทอลายเบญจสาเกต โดยการผสมผสานลายผ้าดั้งเดิมของร้อยเอ็ดไว้ในผืนเดียวกัน เป็นลายประจำจังหวัด

5.4 การศึกษาความพร้อมในการจัดการท่องเที่ยวชุมชน

การดำเนินงานในพื้นที่เพื่อศึกษาศักยภาพความพร้อมของพื้นที่และชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว เริ่มจากการเดินทางเข้าไปในชุมชนต่างๆ ที่ได้รับคำแนะนำจากที่ประชุม โดยการศึกษาข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสาร บุคคล และสารสนเทศที่เกี่ยวข้องไว้ล่วงหน้า การศึกษาในพื้นที่เพื่อให้เห็นสภาพความเป็นจริงในปัจจุบันด้วยการสังเกต และศึกษาความพร้อมของชุมชนในการจัดการและรองรับการท่องเที่ยวด้วยการ สํารวจ สภาพทางกายภาพ โครงสร้างพื้นฐาน สถาบันในชุมชน และความเข้มแข็งของชุมชน สัมภาษณ์ สอบถาม และเสวนาอย่างไม่เป็นทางการกับคนที่พบในชุมชนทั้งที่เป็นผู้นำทางการ ผู้นำกลุ่มชุมชน ผู้ประกอบการ ผู้ผลิต ชาวบ้านทั่วไป และบุคคลภายนอกที่พบในหมู่บ้าน เช่น นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้าไปในชุมชนซึ่งเป็นการพบโดยบังเอิญ ประเด็นหลักในการสนทนา คือ ความน่าสนใจของผลิตภัณฑ์ สิ่งดึงดูดทางวัฒนธรรม เช่น ศาสนา ประเพณี วิถีความเป็นอยู่ สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ เกษตรกรรม ความมีอัตลักษณ์ของคนในชุมชน ความสนใจในการจัดการท่องเที่ยว และอื่น ๆ

ในขณะปฏิบัติงานในพื้นที่ จากการสนทนาจะได้ศึกษาข้อมูลซึ่งเป็นข้อเท็จจริงภายในชุมชน เพื่อนำมาใช้ในการพิจารณาความเหมาะสมของพื้นที่ สำหรับการวิจัยด้วยการประเมินศักยภาพเบื้องต้น ทั้งความสะดวกในการเข้าถึง ขนาดชุมชน โครงสร้างผังชุมชน สภาพที่อยู่อาศัย โครงสร้างพื้นฐานของหมู่บ้าน โดยเฉพาะ ถนน น้ำ ไฟ การจัดการสิ่งแวดล้อม ความสัมพันธ์ของชุมชน การรวมกลุ่ม การทำมาหากิน อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ความมีอัตลักษณ์ ความเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ของคนในชุมชน โดยเฉพาะกับคนนอก ความสะอาด สุขอนามัย ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ตลอดจนสถาบันในชุมชนทั้งบ้าน วัด โรงเรียน ผู้นำจิตวิญญาณ การจัดการป่าชุมชน สิ่งสาธารณะ และองค์ประกอบอื่น ๆ ที่ทำให้มีการรวมตัวกันเป็นความเข้มแข็งของชุมชน ในการดำรงรักษาศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญา วิถีชีวิต ซึ่งมีคุณค่าสำหรับการเรียนรู้ ของนักท่องเที่ยวและมีความพร้อมในการรองรับการท่องเที่ยว

ผลการประเมินศักยภาพเบื้องต้นในพื้นที่ทุกแห่งที่ได้จากการประชุม พบว่า

แหล่งท่องเที่ยวชุมชนจังหวัดกาฬสินธุ์

บ้านโนน เป็นหมู่บ้านที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวางในฐานะแหล่งผลิตผ้าไหมแพรวา มีป้ายนำทางเข้าสู่หมู่บ้าน เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางเข้าถึงหมู่บ้านได้ ตามเส้นทางจากตัวจังหวัด ผ่านพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเพื่อชมเรื่องราวเกี่ยวกับไดโนเสาร์ และหลุมขุดค้นที่วัดสีกะวัน ก่อนเดินทางเข้าถึงบ้านโนน แต่ด้วยความเจริญทำให้สภาพในชุมชนเป็นห้องแถวแบบอาคารพาณิชย์ มีร้านจำหน่ายผลิตภัณฑ์จากแพรวาอยู่ 2-3 ร้าน ร้านจำหน่ายเครื่องจักสาน เครื่องมือเครื่องใช้ในชีวิตชาวบ้าน 2 ร้าน เป็นลักษณะชุมชนเมืองในท้องถิ่น ไม่มีการผลิตในชุมชน ต้องออกไปในหมู่บ้าน ซึ่งมีการผลิตน้อยลงมาก เดิมเคยมีโครงการจัดการท่องเที่ยวชุมชน มีการจัดการบ้านพักชุมชน แต่ไม่ได้มีการดำเนินการต่อเนื่อง และเมื่อเดินทางต่อบ้านโนนไปอีก 2 กิโลเมตร จะเข้าถึง **บ้านหนองช้าง** ซึ่งเป็นชุมชนผู้ไทยังคงมีวิถีการดำเนินชีวิตแบบดั้งเดิม ที่อยู่อาศัยเป็นเรือนไม้ยกสูง ด้านล่างเป็นพื้นที่ใช้สอยสำหรับการพักผ่อนตอนกลางวัน วางที่ทอผ้าเกือบทุกครัวเรือน มีการเลี้ยงไหม ปลูกหม่อน บ้านมีเรือนครัว ยุ้งข้าว และห้องน้ำอยู่ข้างบ้าน บ้านแต่ละหลังปลูกเรียงกันโดยไม่มีรั้วกันอย่างถาวร มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งปันอาหารและข้าวของเครื่องใช้ มีอัตลักษณ์ยิ้มแย้มทักทายคนนอก มีการรวมกลุ่มเหนียวแน่น มีวัดเป็นศูนย์รวมจิตใจและการทำกิจกรรมต่างๆ เจ้าอาวาสเป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชนและเยาวชน วัดเป็นศูนย์พัฒนาคูณธรรมเยาวชน มีการอบรมอยู่เสมอ ชาวบ้านมีการแสดงออกด้วยความจริงใจ และมีความสนใจในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชน แต่ยังไม่มีความมั่นใจ ขึ้นอยู่กับผู้นำ ซึ่งยังไม่มีความรู้ ความเข้าใจในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนเช่นกัน แต่สนใจจะเรียนรู้และทดลองทำการท่องเที่ยว

บ้านหนองช้าง ตำบลหนองช้าง อำเภอสหัสขันธ์ จึงเป็นหมู่บ้านที่จะดำเนินงานในครั้งนี้

แหล่งท่องเที่ยวชุมชนจังหวัดขอนแก่น

บ้านสาวะถี ตำบลสาวะถี อำเภอเมือง เป็นชุมชนเดียวซึ่งที่ประชุมเห็นสอดคล้องกันในการเตรียมความพร้อมชุมชนเพื่อรองรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียน เนื่องจาก เป็นชุมชนที่ตั้งของวัดไชยศรี ซึ่งเป็นวัดเก่าแก่ที่มีภาพจิตรกรรมฝาผนังเรื่องสังข์ศิลป์ชัยอยู่โดยรอบฝาผนังโบสถ์ ซึ่งเป็นนิทานพื้นบ้านของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นงานช่างฝีมือพื้นบ้านที่ค่อนข้างสมบูรณ์ วัดและชุมชนให้ความสำคัญและร่วมกันอนุรักษ์ไว้อย่างดี มีการถ่ายทอดเรื่องราวเกี่ยวกับภาพรอบโบสถ์ทั้งนิทาน พุทธประวัติ นรกสวรรค์ และวิถีวัฒนธรรมที่อยู่โดยรอบ ให้แก่เยาวชนทำให้สามารถสื่อความหมายเรื่องราวต่าง ๆ แก่นักท่องเที่ยวและผู้เยี่ยมชมเยือนได้ ผ่านทางโรงเรียน รวมทั้งชาวบ้านหลายคนสามารถเล่าเรื่องราวต่างๆ ได้อย่างชัดเจน และมีวัดเป็นศูนย์รวมจิตใจ เจ้าอาวาสเป็นพระนักพัฒนาที่มุ่งมั่นในการรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่น ด้วยการจัดทำพิพิธภัณฑสถานพื้นบ้าน โดยขอรับบริจาควัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ ในอดีตที่ชุมชนไม่ได้ใช้ในยุคปัจจุบัน (บางชิ้นยังคงใช้กันอยู่ในครัวเรือน) รวบรวมและจัดระบบ นำเสนอเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้อดีตของชุมชน เป็นอาคารไม้ซึ่งได้จากการบริจาคของชาวบ้าน และร่วมกันจัดสร้างขึ้นใกล้ ๆ กับโบสถ์ ขณะเดียวกันสำนักวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยขอนแก่น ร่วมกับ เทศบาลนครขอนแก่น ได้ร่วมกันจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อนำเสนอภาพจิตรกรรมสังข์ศิลป์ชัย เช่นการประกวดภาพวาด การแสดงละครพื้นเมือง การแสดงหนังตะลุง (หนังตะลุงอีสาน) และอื่นๆ เทศบาลนครขอนแก่นได้นำหุ่นตัวละครในสังข์ศิลป์ชัยตามรูปแบบภาพจิตรกรรม ฝาผนังที่วัดไชยศรี มาประดับ บนหัวเสาไฟ ตั้งแต่ถนนเส้นที่มาจากวัดไชยศรี บริเวณหน้ามหาวิทยาลัยขอนแก่น และถนนสายต่าง ๆ ในเขตเทศบาลนครขอนแก่น จังหวัดขอนแก่นกำหนดเอานิทานสังข์ศิลป์ชัย เป็นวรรณกรรมประจำจังหวัด

นอกจากนี้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังร่วมกันจัดกิจกรรมตามประเพณีต่างๆ ภายในบริเวณวัดไชยศรี ทำให้มีคนจากภายนอกเข้าไปสัมผัสและเรียนรู้เรื่องราวของชุมชนสาวะถีกว้างขวางมากขึ้น รวมทั้งการส่งเสริมของ ททท. ที่นำนักท่องเที่ยวกระแสหลัก เข้าไปร่วมงานที่จัดขึ้นในชุมชน เริ่มจากงานบุญข้าวจี งานบุญเดือนห้า และงานภายในชุมชนเอง ซึ่งยังมีการจัดงานบุญอีกหลายงาน ทำให้เห็นความเข้มแข็งของชุมชน โดยมีวัดเป็นศูนย์กลาง อย่างไรก็ตามเจ้าอาวาสมีความเห็นว่า ควรมีการจัดการท่องเที่ยวภายในชุมชนตามวาระโอกาสอันสมควรโดยพิจารณารองรับเฉพาะนักท่องเที่ยวคุณภาพ

แหล่งท่องเที่ยวชุมชนจังหวัดมหาสารคาม

บ้านหนองเขื่อนช้าง ตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง เป็นชุมชนที่เป็นที่รู้จักกันดีของนักซื้อผ้าพื้นเมือง เป็นแหล่งผลิตผ้าซิด ผ้าฝ้าย และมีการรวมกลุ่มกันนำผ้าที่ผลิตได้ออกไปขายตามแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ หรือในการจัดงานประเพณีสงกรานต์ และงานเทศกาลต่าง ๆ ทั้งในตัวเมืองและจังหวัดใกล้เคียง จนถึงจังหวัดหนองคาย และภายในหมู่บ้าน มีการรวมกลุ่มตั้งร้านจำหน่ายผลิตภัณฑ์พื้นเมืองที่ผลิตได้จากในชุมชนและจากภายนอกชุมชน แต่ไม่ค่อยได้รับความนิยมมากนัก ในปัจจุบันไม่ค่อยมีการทอดผ้ากันภายในชุมชนแล้ว และกรรมวิธีการผลิตมีการใช้เทคโนโลยีเข้ามามากขึ้น คนในชุมชนเดินทางออกนอกพื้นที่ และ มีการเปลี่ยนแปลงการทำมาหากิน โดยเฉพาะการจำหน่ายขยะรีไซเคิล ซึ่งทำรายได้ให้ทุกวัน และจากการสนทนากับคนในชุมชนหลายคนล้วนไม่เห็นด้วยกับการรวมกลุ่มกันจัดกิจกรรมโดยเลี้ยงไปใช้คำพูดว่า “แล้วแต่ผู้ใหญ่บ้าน” และต่อด้วยประโยคว่า “ไม่ค่อยมีใครอยู่บ้าน ออกไปขายของกันหมด ไปเก็บขยะในที่ทำงานได้เงินใช้ทุกวัน”

บ้านหินปูน ตำบลเขาใหญ่ อำเภอกันทรวิชัย ท่องเที่ยวและกีฬาได้นำทางลัดเลาะทั้งทางดำและทางดินลูกรัง เข้าไปถึงหมู่บ้าน ซึ่งตั้งอยู่ริมลำน้ำชี แต่เป็นช่วงหน้าแล้ง ดิ่งจึงค่อนข้างสูง ชุมชนมีความสามัคคีกันดี เป็นช่วงที่กำลังมีการจัดงานประเพณีที่ศาลากลางบ้าน และนำเสนอผลงานของกลุ่มในชุมชน เช่น การผลิตปุ๋ยชีวภาพ การเพาะเห็ด การปลูกข้าวอินทรีย์ การปลูกผักปลอดสารพิษ แต่ปัญหา คือ การขาดแคลนน้ำใช้ ผลผลิตการเกษตรจึงไม่ค่อยดี และผลิตตามธรรมชาติเท่านั้นจากการที่อยู่ริมลำน้ำจึงมีการเลี้ยงปลาในกระชังบ้าง แต่ฤดูน้ำหลากน้ำก็จะขึ้นสูงจนท่วมบริเวณหมู่บ้าน และไม่มีการทำฝายหรือเขื่อนกันน้ำ หน้าแล้งจึงขาดแคลนน้ำ ปัญหาการจัดการน้ำจึงเป็นปัญหาที่สำคัญของชุมชน นอกจากนี้การเข้าถึงหมู่บ้านค่อนข้างมีปัญหา เพราะเป็นทางที่ราดยางบางช่วง และเป็นทางลูกรังอัดแข็ง เดินทางได้ตลอดปี แต่ค่อนข้างแคบและคดเคี้ยว แม้ชุมชนจะมีอรัญคัยโมตริตี แต่ยังขาดสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวอยู่มาก

บ้านดงน้อย ตำบลพระธาตุ อำเภอนาดูน เป็นหมู่บ้านเล็กๆ ไม่ถึงร้อยครัวเรือนและเป็นบ้านที่ได้รับรางวัลกองทุนแม่ของแผ่นดินดีเด่น สามารถบริหารกองทุนแม่ของแผ่นดินที่ได้รับพระราชทานจำนวน 8,000 บาท ให้เกิดผลผลิตแก่คนในชุมชน และเพิ่มทุนงบประมาณกองทุนได้มากขึ้น ชุมชนมีความเข้มแข็ง เป็นหนึ่งเดียว มีความคุ้นเคยใกล้ชิดกัน มีการรวมกลุ่มทอผ้าสไบ ผ้าฝ้าย กลุ่มเพาะเห็ด ปลูกผักปลอดสารพิษ มีป่าชุมชนเป็นธนาคารต้นไม้ มีกติกาการใช้พื้นที่ป่าสาธารณะร่วมกัน การตั้งบ้านเรือนเป็นระเบียบเรียบร้อย มีการเขียนข้อความเตือนใจไว้ตามรั้วบ้านและต้นไม้ บริเวณบ้านและพื้นที่สาธารณะภายในชุมชนมีความสะอาด ทำให้ดูสบายตา พื้นที่โดยรอบของหมู่บ้านค่อนข้างแห้งแล้ง และยังมีปัญหาเรื่องน้ำ ซึ่งกำลังมีการดำเนินการแก้ไขปัญหานี้ แต่จากความเข้มแข็งของบ้านดงน้อยจึงเป็นที่ศึกษาดูงานชุมชนเข้มแข็ง และการจัดการกองทุนแม่ของแผ่นดิน ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่างๆ ทั้งในจังหวัดและจังหวัดใกล้เคียง ทำให้ทั้งชุมชนและผู้นำชุมชนได้รับรางวัลอยู่หลายครั้ง เป็นชุมชนที่อยู่คนละฝั่งถนนกับกุสันธรรัตน โบราณสถานเก่าแก่มีการบูรณะไว้แล้ว และตั้งอยู่ห่างจากองค์พระธาตุนาดูนประมาณ 3 กิโลเมตร ทั้งนี้คนในชุมชนล้วนมีประสบการณ์เกี่ยวกับการชุดค้นพระนาถุน ทำให้เกิดการเรียนรู้ และมีเรื่องราว (story) เกี่ยวกับพระนาถุนที่น่าสนใจ

บ้านดงน้อย ตำบลพระธาตุ อำเภอนาดูน จึงเป็นหมู่บ้านที่ใช้ในการดำเนินงาน

แหล่งท่องเที่ยวชุมชนจังหวัดร้อยเอ็ด

บ้านสระหงส์สระทอง ตำบลกำแพง อำเภอเกษตรวิสัย เป็นหมู่บ้านที่อยู่ในเขตทุ่งกุลาร้องไห้ แหล่งผลิตข้าวหอมมะลิที่มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับ พื้นที่ปลูกข้าวหอมมะลิของจังหวัดร้อยเอ็ดมีเขตต่อเนื่องกับอีกหลายจังหวัด แต่ร้อยเอ็ดเป็นจังหวัด ที่มีการประชาสัมพันธ์คุณค่าและความโดดเด่นของข้าวหอมมะลิจนเป็นที่รู้จักกันทั่วไป มีการจัดงานวันข้าวหอมมะลิโลกและมีแนวคิดในการจัดงาน ในพื้นที่ที่เป็นแหล่งผลิต แต่ไม่ประสบความสำเร็จ เนื่องจากยังไม่ได้มีการเตรียมความพร้อมในสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ อย่างเพียงพอ และระยะทางไกลจากตัวจังหวัดมาก จึงยกเลิกไป

บ้านกุกาสิงห์ อำเภอกะตือ เป็นชุมชนที่มีการจัดการท่องเที่ยวอยู่แล้ว หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีความพยายามในการประชาสัมพันธ์ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้แหล่งโบราณคดีที่มีการบูรณะเรียบร้อยแล้ว มีการจัดแสดงชิ้นส่วนต่าง ๆ ของกุฎที่ได้รับรวบรวมไว้ มีเจ้าหน้าที่สังกัดกรมศิลปากรซึ่งเป็นคนในพื้นที่คอยดูแลในเวลาราชการ ชุมชนมีความเข้มแข็ง หน่วยงานในพื้นที่ให้การสนับสนุน มีการจัดกิจกรรมแสง สี เสียง บริเวณรอบกุ เป็นงานประจำปี แต่เนื่องจากกุกาสิงห์ตั้งอยู่ในพื้นที่ที่ค่อนข้างไกลจากตัวเมืองร้อยเอ็ด และไกลจากแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยงในกลุ่ม จังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์ จึงไม่ค่อยสะดวกสำหรับการเดินทางท่องเที่ยวของกลุ่มอาเซียน

บ้านห้วยหลิม ตำบลมะบ้า อำเภอกู่เขาหลวง เป็นหมู่บ้านที่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งพัฒนาชุมชน ท้องเที่ยวและกีฬาจังหวัด และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชน มีการจัดทำเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีการทอผ้าฝ้ายลายสาเกต ซึ่งเป็นลายประจำจังหวัด โดยได้พัฒนาลายผ้าดั้งเดิม 5 ลาย รวมไว้ด้วยกันเรียกสายเบญจสาเกต เป็นลายเฉพาะถิ่น มีการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวให้เรียนรู้วิถีชุมชนโดยจัดเป็นฐานการเรียนรู้ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนมีความใกล้ชิดและผูกพันกับวัด จึงเป็นสถานที่จัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมและเป็นที่รองรับการท่องเที่ยว โดยให้พระสงฆ์มีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสม แต่อย่างไรก็ตามนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้าถึงพื้นที่ค่อนข้างน้อย นอกจากเป็นการศึกษาดูงานขององค์กรต่างๆ และการนำนักท่องเที่ยวกระแสหลักของหน่วยงานเข้าไปเที่ยวในพื้นที่ในบางครั้ง ซึ่งไม่มีการค้ำแรงจึงเป็นปัญหาที่ชุมชนต้องการปรับปรุงการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน เพราะความสะดวกในการเดินทางเข้าถึงพื้นที่ และระยะทางเพียงประมาณ 20 กิโลเมตร น่าจะทำให้ชุมชนมีโอกาสในการดึงดูดการท่องเที่ยวได้มากกว่าที่เป็นอยู่

บ้านห้วยหลิม ตำบลมะบ้า อำเภอกู่เขาหลวง จึงเป็นหมู่บ้านในการดำเนินงาน

แผนที่จังหวัดกาฬสินธุ์ (ข้อมูลจาก [http:// moohim.com/040/](http://moohim.com/040/))

5.5 สภาพทั่วไปของจังหวัดกาฬสินธุ์

ประวัติความเป็นมาของจังหวัดกาฬสินธุ์ กาฬสินธุ์ เป็นจังหวัดที่มีความอุดมสมบูรณ์จังหวัดหนึ่งในภาคอีสาน จากหลักฐานทางโบราณคดีบ่งบอกว่าเคยเป็นที่อยู่อาศัยของเผ่าละว้า ซึ่งมีความเจริญทางด้านอารยธรรมประมาณ 1,600 ปี จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์เริ่มตั้งเป็นเมืองในสมัยรัตนโกสินทร์ เมื่อปี พ.ศ. 2336 โดยท้าวโสมพะมิตร ได้อพยพหลบภัยมาจากดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงพร้อมไพร่พล และมาตั้งบ้านเรือนอยู่ริมน้ำป่าว เรียกว่า “บ้านแก่งสำโรง” แล้วได้นำเครื่องบรรณาการเข้าถวายสวามิภักดิ์ต่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ต่อมาได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ศูนย์วิจัยท่องเที่ยวภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ยกฐานะบ้านแก่งสำโรงขึ้นเป็นเมือง และพระราชทานนามว่า “เมืองกาฬสินธุ์” หรือ “เมืองน้ำดำ” ซึ่งเป็นเมืองที่สำคัญทางประวัติศาสตร์มาตั้งแต่สมัยโบราณกาล “กาฬ” แปลว่า “ดำ” “สินธุ์” แปลว่า “น้ำ” กาฬสินธุ์จึงแปลว่า “น้ำดำ” เพราะเป็นเมืองที่มีน้ำอุดมสมบูรณ์มาก ทั้งมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมแต่งตั้งให้ท้าวโสมพะมิตร “พระยาชัยสุนทร” ครองเมืองกาฬสินธุ์เป็นคนแรก

กาฬสินธุ์ เป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่กลางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ติดเทือกเขาภูพาน อยู่ห่างจากกรุงเทพฯ ทางรถยนต์ 519 กิโลเมตร ล้อมรอบด้วยจังหวัดต่างๆ ถึง 6 จังหวัด คือ จังหวัดอุดรธานี สกลนคร มุกดาหาร ร้อยเอ็ด มหาสารคามและขอนแก่น มีพื้นที่ประมาณ 6,94.746 ตารางกิโลเมตร เป็นจังหวัดซึ่งมีขนาดพื้นที่เป็นอันดับที่ 29 ของประเทศ

ภูมิประเทศ เป็นที่ราบ พื้นดินทรายชุดโคราช และดินชุดร้อยเอ็ด ป่าเต็งรัง ป่าดิบ แล้ง และป่าดิบเขา มีลำน้ำเล็ก ๆ เกิดจากเทือกเขาภูพานไหลลงน้ำชี อันได้แก่ ลำน้ำปาว น้ำยัง

อาชีพของประชากร ส่วนใหญ่ทำนา เกษตรกรรม ร้อยละ 90 ขณะเดียวกันก็ประกอบอุตสาหกรรมครัวเรือน เช่น จักสาน เลี้ยงไหม ทอผ้า

อาณาเขต

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	จังหวัดสกลนคร และ จังหวัดอุดรธานี โดยมีลำน้ำปาวและห้วยลำพันชาดเป็นแนวกันแบ่งเขต
ทิศใต้	ติดต่อกับ	จังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดมหาสารคาม
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	จังหวัดสกลนครและจังหวัดมุกดาหาร โดยมี สันปันน้ำของเทือกเขาภูพานเป็นแนวแบ่งเขต
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	จังหวัดมหาสารคาม โดยมีลำน้ำชีเป็นเส้นแบ่งเขตและบางส่วนติดต่อกับจังหวัดขอนแก่น

ระยะทางจากอำเภอเมืองไปอำเภอต่างๆ ในจังหวัดกาฬสินธุ์			
อำเภอ	กิโลเมตร	อำเภอ	กิโลเมตร
กมลาไสย	12	ห้วยผึ้ง	60
ยางตลาด	16	หนองกุงศรี	62
ฆ้องชัย	26	กุฉินารายณ์	78
ดอนจาน	32	คำม่วง	81
สหัสขันธ์	39	สามชัย	85
ร่องคำ	39	นาคู	88
สมเด็จ	40	ท่าคันโท	99
นามน	42	เขาวง	103
ห้วยเม็ก	48		

ส่วนการปกครอง กาฬสินธุ์แบ่งการปกครองออกเป็น 18 อำเภอ คือ อำเภอเมืองกาฬสินธุ์ อำเภอยางตลาด อำเภอกมลาไสย อำเภอสหัสขันธ์ อำเภอสมเด็จ อำเภอกุฉินารายณ์ อำเภอท่าคันโท อำเภอเขาวง อำเภอห้วยเม็ก อำเภอคำม่วง อำเภอหนองกุงศรี อำเภอนามน อำเภอห้วยผึ้ง อำเภอร่องคำ กิ่งอำเภอสามชัย กิ่งอำเภอนาคู กิ่งอำเภอดอนจาน และกิ่งอำเภอฆ้องชัย

การเดินทางโดยวิธีต่าง ๆ

รถยนต์ จากกรุงเทพฯ-กาฬสินธุ์ ใช้เส้นทาง กรุงเทพฯ-สระบุรี-นครราชสีมา (ทางหลวงหมายเลข 2) ถึงอำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น ต่อด้วยเส้นทางหลวงหมายเลข 23 ทางหลวงหมายเลข 213และ 209 มหาสารคาม-กาฬสินธุ์ รวมระยะทาง 519 กิโลเมตร

รถโดยสารประจำทาง บริษัท ขนส่ง จำกัด เปิดบริการเดินรถกรุงเทพฯ-กาฬสินธุ์ทุกวัน สอบถามรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ สถานีขนส่ง จตุจักร (หมอชิต 2) โทร.0 -2936 – 66 www.transport.co.th

รถไฟ นักท่องเที่ยวสามารถลงได้ที่สถานีรถไฟขอนแก่น จากขอนแก่นต่อรถโดยสารประจำทางเข้าจังหวัดกาฬสินธุ์ ประมาณ 78 กิโลเมตร สอบถามรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ หน่วยบริการเดินทางของการรถไฟแห่งประเทศไทย โทร. 1690, 0 - 2223 - 7010, 0 - 2223 - 7020 สถานีรถไฟขอนแก่น โทร. 0 - 4322 - 1112 www.railway.co.th

เครื่องบิน จังหวัดกาฬสินธุ์ไม่มีสนามบิน นักท่องเที่ยวสามารถลงได้ที่จังหวัดร้อยเอ็ด แล้วต่อรถโดยสารประจำทางไปจังหวัดกาฬสินธุ์ระยะทางประมาณ 50 กิโลเมตร สอบถามตารางเที่ยวบินได้ที่สายการบิน พี บี แอร์ โทร. 0 - 2261 - 0220 ต่อ 201-210 สำนักงานร้อยเอ็ด โทร. 0 - 4351 8572 www.pbair.com

การเดินทางในตัวจังหวัดกาฬสินธุ์ มีรถ 3 ล้อถีบรับจ้างอยู่ทั่วไป และยังมีรถโดยสารประจำทางวิ่งระหว่างตัวจังหวัดไปยังอำเภอต่าง ๆ อีกด้วย

การศึกษา

ในปี 2553 จังหวัดกาฬสินธุ์มีสถานศึกษารวมทั้งสิ้น 690 แห่ง มีครู อาจารย์ 9,434 คน มีนักเรียนนิสิต นักศึกษา 169,708 คน มีอัตราส่วน ครู อาจารย์ ต่อนักเรียน นิสิต นักศึกษา เป็น 1:18 มีการจัดการศึกษาออกเป็น 2 ระบบ คือ การศึกษาในระบบโรงเรียนและการศึกษานอกระบบโรงเรียน

ศาสนา

ประชากรส่วนใหญ่ของจังหวัดกาฬสินธุ์นับถือศาสนาพุทธจึงมีวัดและสำนักสงฆ์ในพุทธศาสนากระจายอยู่ทั่วไป ในจังหวัด มีวัดจำนวนทั้งสิ้น 739 แห่ง พุทธศาสนิกชน 980,158 คน นอกนั้นเป็น คริสต์ศาสนิกชน และอิสลาม (ที่มา : สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดกาฬสินธุ์ ข้อมูล ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2552)

อาชีพ

ประชากรส่วนใหญ่ของจังหวัด ประมาณร้อยละ 90 ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำนา ทำไร่ ทำสวน เลี้ยงสัตว์ โดยอาศัยแรงงานธรรมชาติและกรรมวิธีดั้งเดิม อยู่รวมกันเป็นหมู่บ้าน

การใช้ดิน

1. **พื้นที่การเกษตร** ประมาณ 2,583,000 ไร่ ประมาณร้อยละ 58 ของพื้นที่ทั้งหมด เป็นพื้นที่ทำนา ทำไร่ ปลูกไม้ยืนต้น ไม้ผล พืชผัก ไม้ดอก และไม้ประดับ ตามลำดับ
2. **พื้นที่เขตป่าสงวน** มีจำนวน 14ป่า พื้นที่ประมาณ 1,115,000 ไร่ ประมาณร้อยละ 26 ของพื้นที่จังหวัด เป็นพื้นที่ป่าเพื่อการอนุรักษ์ประมาณ 770,000 ไร่
3. **พื้นที่อยู่อาศัย** ประมาณ 615,000 ไร่ ประมาณร้อยละ 14 ของพื้นที่จังหวัด (ที่มา : สำนักงานจังหวัดกาฬสินธุ์. ค้นข้อมูล วันที่ 17 สิงหาคม 2556, จาก <http://www.kalasin.go.th>)

ข้อมูลบริบทชุมชน : บ้านหนองช้าง ตำบลหนองช้าง อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

ภาพถ่ายทางอากาศแสดงแผนที่ตั้งบ้านหนองช้าง ตำบลหนองช้าง อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

A: หมายถึง อำเภอมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

B: หมายถึง บ้านหนองช้าง

บริบทชุมชนบ้านหนองช้าง

การศึกษาบริบทหมู่บ้านหนองช้าง รวบรวมจากข้อมูลสารสนเทศ และข้อมูลทุติยภูมิที่มีการบันทึกไว้ในชุมชน โดยผู้นำ นักปราชญ์ หรือพระสงฆ์ ประกอบกัน ข้อมูลจากการสังเกต สัมภาษณ์ สอบถามและการสนทนากับบุคลากรในชุมชน ในระหว่างการทำงานในพื้นที่ โดยการใช้ชีวิตร่วมกับชุมชนในช่วงเวลาหนึ่งแล้วนำมารวบรวม วิเคราะห์ เรียบเรียง เป็นข้อมูลบริบทชุมชนที่มีสภาพจริง ดังนี้

ประวัติหมู่บ้าน

ข้อมูลจากเอกสารรวบรวมประวัติหมู่บ้านโดยคณะกรรมการหมู่บ้าน เมื่อปี พ.ศ. 2526 บันทึกประวัติหมู่บ้าน หนองช้างไว้ว่า เมื่อประมาณปีพุทธศักราช 2387 หรือประมาณ 160 ปีที่ผ่านมา (นับจาก ปีพ.ศ.2548) ตามคำบอกเล่าต่อกันมา ได้มีคณกลุ่มหนึ่งประกอบด้วย นายวัน สุปัญญาบุตร, นายโพธิ์ สุปัญญาบุตร, นายท้าว ศิริกำเลิศ นายคุณ ศิลาพจน์ และนายทา ปัญจิต พร้อมกับพรรคพวกได้อพยพมาจาก เมืองบก เมืองวัง ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ (ปัจจุบันคือตำบลกุดสิม อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดกาฬสินธุ์) โดยการเดินทางของคนกลุ่มนี้ในสมัยนั้นใช้ ช้าง เป็นพาหนะในการขนส่งเสบียงอาหารและสิ่งของอื่น ๆ ที่จำเป็น ซึ่งการเดินทางในสมัยนั้นเป็นไปด้วยความยากลำบาก เพราะเส้นทางเป็นป่าเขา แต่คนกลุ่มนี้ก็ไม่ได้ย่อท้อแต่ประการใด และได้เดินทางมาเรื่อยๆ พอเดินทางมาถึงแหล่งน้ำแห่งหนึ่งก็ได้หยุดพักอ่อน ประกอบกับเสบียงที่ได้เตรียมมาก็เหลือน้อยลงทุกที นายคุณ ศิลาพจน์ และพรรคพวกจึงจึงได้ตกลงกันตั้งรกรากในบริเวณนี้ เพราะเห็นว่าในบริเวณที่หยุดพักเป็นพื้นที่ที่มีแหล่งน้ำที่เหมาะสมแก่การดำรงชีพ จึงได้ตั้งชื่อว่า “บ้านหนองจอก” เพราะในหนองน้ำมีจอกเป็นจำนวนมาก หลังจากนั้นไม่นาน นายคุณ ศิลาพจน์ และพรรคพวกก็ได้อพยพไปตั้งรกรากใหม่ทางทิศตะวันตก ไม่ห่างจากบ้านหนองจอกมากนัก เพราะในบริเวณนี้มีแหล่งน้ำขนาดใหญ่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ เหมาะแก่การเกษตร และมีพื้นที่บางส่วนเป็นที่ดอนซึ่งเหมาะสำหรับการสร้างที่อยู่อาศัย แต่ในขณะเดียวกัน ก็มีคนอื่นกลุ่มหนึ่งได้อพยพไปตั้งถิ่นรกรากทางทิศตะวันออกของบ้านหนองจอก (ปัจจุบันคือบ้านโพน อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดกาฬสินธุ์) หลังจากนั้นไม่นานช้างของนายคุณ ศิลาพจน์ ซึ่งเป็นพาหนะในการเดินทางอพยพทุกครั้งที่มีการอพยพ มีอาการผิดปกติเกิดขึ้น เชื่องซึมไม่กินอาหาร นายคุณ ศิลาพจน์ และพรรคพวกได้เฝ้าดูอาการของช้าง และได้รับการปรึกษาจากหมอพื้นบ้าน โดยใช้สมุนไพรที่มีอยู่ตามธรรมชาติ แต่อาการของช้างก็ยังไม่ดีขึ้นนับวันยิ่งทรุดลง ประกอบกับช้างมีอายุมากแล้ว อยู่มาวันหนึ่ง นายคุณ ศิลาพจน์ และพรรคพวก กำลังเฝ้าดูอาการของช้างอยู่นั้น ช้างได้พยายามยกเท้าหน้าขึ้นเหนือหัวของมัน หลังจากนั้นไม่นานมันก็ได้ทรุดลงกับพื้นและเสียชีวิตลงในเวลาต่อมา ซึ่งทำให้นายคุณ ศิลาพจน์ และพรรคพวกเสียใจเป็นอย่างมาก และนายคุณ ศิลาพจน์ และพรรคพวกจึงได้ตั้งชื่อหมู่บ้านนี้ว่า “บ้านหนองช้างตาย” เมื่อปีพุทธศักราช 2407

ต่อมาได้มีคณกลุ่มหนึ่งในบ้านหนองช้างตายได้แยกตัวออกไปตั้งรกรากแห่งใหม่ ซึ่งอยู่ทางทิศเหนือของบ้านหนองช้างตายซึ่งในปัจจุบันคือ “บ้านหนองแก่นทราย” และในปีพุทธศักราช 2420 ชาวบ้านหนองช้างตายได้ตัดคำว่าตาย ออกเนื่องจากเป็นคำที่ไม่เป็นมงคล จึงเหลือแต่คำว่า “บ้านหนองช้าง” และเป็นชื่อของหมู่บ้านจนมาถึงทุกวันนี้

แบ่งส่วนการปกครอง

แต่เดิมทีนั้นบ้านหนองช้างกับบ้านหนองแก่นทราย ตั้งเป็นหมู่บ้านเดียวกันเป็นหมู่ที่ 4 ตำบลสำราญ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดกาฬสินธุ์ และเมื่อ พ.ศ. 2538 ได้มีการประกาศจัดตั้งกิ่งอำเภอลำทะเมนชัยขึ้น ทำให้บ้านหนองช้างและบ้านหนองแก่นทราย หมู่ที่ 4 แยกมาอยู่ที่กิ่งอำเภอลำทะเมนชัย และได้จัดตั้งเป็นสภาตำบลหนองช้างตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537 และยกฐานะเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลหนองช้าง ซึ่งในปัจจุบันตำบล หนองช้าง มีทั้งหมด 8 หมู่บ้านดังต่อไปนี้

หมู่ที่ 1 บ้านค้อ	หมู่ที่ 2 บ้านจาน
หมู่ที่ 3 บ้านหนองช้าง	หมู่ที่ 4 บ้านห้วยยาง
หมู่ที่ 5 บ้านหนองแก่นทราย	หมู่ที่ 6 บ้านนาตุน
หมู่ที่ 7 บ้านดงดาว	หมู่ที่ 8 บ้านพรเจริญ

คำขวัญประจำตำบล

หนองช้างถิ่นภูไท ศิวิไลแพรวา งามตาโป่งกลาง
ปากกว้างหนองไม่โจด น้อมนำประเพณี รุ่งโรจน์วัฒนธรรม

ที่ตั้งและอาณาเขต

บ้านหนองช้างตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของอำเภอสามชัยประมาณ 5 กิโลเมตร และอยู่ตามถนนสายกาฬสินธุ์ - อำเภอสว่างแดนดิน ทางทิศเหนือของจังหวัดกาฬสินธุ์ อยู่ห่างจากตัวจังหวัดกาฬสินธุ์ ประมาณ 82 กิโลเมตร โดยมีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

- ทิศเหนือ ติดกับบ้านหนองแก่นทราย หมู่ที่ 5 ตำบลหนองช้าง อำเภอสามชัย จังหวัดกาฬสินธุ์
- ทิศตะวันออก ติดเทศบาลตำบลโพน อำเภอกำแพง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยมีลำห้วยสังกะกันเขตแดน
- ทิศใต้ ติดกับบ้านจาน หมู่ที่ 2 อำเภอสามชัย จังหวัดกาฬสินธุ์
- ทิศตะวันตก ติดกับบ้านค้อ หมู่ที่ 1 อำเภอสามชัย จังหวัดกาฬสินธุ์

การบริหารและการปกครอง

แบ่งการปกครองออกเป็นคุ้ม โดยแต่ละคุ้มจะมีหัวหน้าคุ้มรับผิดชอบดูแล มีทั้งหมด 8 คุ้ม ประกอบด้วย

1. คุ้มพุทธรักษา 2. คุ้มทานตะวัน 3. คุ้มอุทอง 4. คุ้มดอมดง
5. คุ้มสะเดาหวาน 6. คุ้มม่วงคำ 7. คุ้มหอมมะลิ 8. คุ้มสายน้ำผึ้ง

ทำเนียบกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

1. นายคุณ ศิลาพจน์	ผู้ใหญ่บ้าน	ปี พ.ศ. (ไม่มีการบันทึก)
2. นายวัน สุปัญญาตร	ผู้ใหญ่บ้าน	ปี พ.ศ. (ไม่มีการบันทึก)
3. นายมัด สารกรณ์	ผู้ใหญ่บ้าน	ปี พ.ศ. (ไม่มีการบันทึก)
4. นายจำปา ดูลาสัตย์	ผู้ใหญ่บ้าน	ปี พ.ศ. (ไม่มีการบันทึก)
5. นายชิน สุปัญญาตร	ผู้ใหญ่บ้าน	ปี พ.ศ. (ไม่มีการบันทึก)
6. นายแปง พรชะตา	ผู้ใหญ่บ้าน	ปี พ.ศ. (ไม่มีการบันทึก)
7. นายสิงห์ สุปัญญาตร	ผู้ใหญ่บ้าน	ปี พ.ศ. 2495
8. นายทองพันธ์ สารกรณ์	ผู้ใหญ่บ้าน	ปี พ.ศ. 2515
9. นายฤทธิ์ ปัญจิตร	ผู้ใหญ่บ้าน	ดำรงตำแหน่งเป็นกำนันตำบลหนองช้าง (กำนันแทนบทองค์ ปี 2550) ปี พ.ศ. 2526 – 2550
10. นายประเคน สุปัญญาตร	ผู้ใหญ่บ้าน	ปี พ.ศ. 2551 - 2555
11. นายวิเชียร วิกุล	ผู้ใหญ่บ้าน	ปี พ.ศ. 2555 – ปัจจุบัน

ผู้นำชุมชนด้านต่าง ๆ

ผู้นำทางพุทธศาสนา

อธิการอำนาจ ปรีบุญโณ เจ้าคณะตำบลหนองช้าง
เจ้าอาวาสวัดโพธิ์ศรีสว่างหนองช้าง

พระครูสุตตกิจโกศล (ธ)
เจ้าอาวาสวัดป่าศรีธรรมมนุสรณ์

ผู้นำชุมชน

นายวิเชียร วิกุล
ผู้ใหญ่บ้านบ้านหนองช้าง

ผู้นำด้านการศึกษา

นายสุตโสเม เดิมทานาม
ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านหนองช้าง

ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

นายสนั่น บัวชะตา
นายก อบต. หนองช้าง

นายปรีชา พรชะตา
สมาชิก อบต. หนองช้าง

นายสมาน ศิลาพจน์
สมาชิก อบต. หนองช้าง

ลักษณะหมู่บ้านและประชากร

เป็นหมู่บ้านขนาดกลาง (L) ที่มีความเป็นชนบท ได้รับการพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐานโดยมีถนนลาดยาง ถนนคอนกรีตและลูกกรงตามตรอกซอยต่างๆ ทำให้การคมนาคมสะดวกสบาย ประชากรอาศัยไม่หนาแน่นประชากรในหมู่บ้านมีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 176 ครัวเรือน มีประชากรทั้งสิ้น 761คน แยกเป็นชาย 393 คน หญิง 368 คน (ข้อมูล: องค์การบริหารส่วนตำบลหนองช้าง อำเภอสามชัย เดือนมีนาคม 2553)

การศึกษา

มีโรงเรียนบ้านหนองช้างซึ่งเป็นโรงเรียนระดับประถมศึกษาประจำหมู่บ้านที่รองรับการศึกษาขั้นพื้นฐานของลูกหลานชาวบ้านหนองช้างและหนองแก่นทราย ประชากรส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาระดับประถมศึกษา(ป.6) คิดเป็นร้อยละ 60 ระดับมัธยมศึกษา (ม.ต้น - ม.ปลาย) ร้อยละ 31 และระดับอุดมศึกษา (ปวส.- ปริญญาตรี) ร้อยละ 9

โรงเรียนบ้านหนองช้าง

ศาสนา

ประชากร นับถือศาสนาพุทธทั้งหมู่บ้าน มีวัด 2 แห่ง คือ วัดโพธิ์ศรีสว่างหนองช้าง และวัดป่าศรีธารวมธรรมานุสรณ์

วัดป่าศรีธารวมธรรมานุสรณ์

วัดโพธิ์ศรีสว่างหนองช้าง

อาชีพ

เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบเหมาะแก่การทำการเกษตร ประชาชนส่วนใหญ่จึงประกอบอาชีพเกษตรกรรม เป็นอาชีพหลัก ได้แก่ การทำนาปี ทำไร่อ้อย มันสำปะหลัง ปศุสัตว์ ทอผ้า ซ่อมเครื่องยนต์ ค้าขาย ปลูกผักสวนครัวและ ปลูกพืชอายุสั้น เช่น พริก พืชผักต่าง ๆ และประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป

กลุ่มต่าง ๆ ในหมู่บ้าน

1) กองทุนหมู่บ้าน	2) กลุ่มบิมน้ำมันชุมชน
3) ธนาคารหมู่บ้าน	4) กลุ่มฉาปนกิจสงเคราะห์หมู่บ้าน
5) กลุ่ม อสม.	6) กลุ่มจักสาน
7) กลุ่มผู้ผลิตผ้าทอแพรวา	8) กลุ่มออมทรัพย์
9) กลุ่มฉางข้าวชุมชน	10) กลุ่มเลี้ยงไหม
11) กลุ่มน้ำดื่มชุมชน	12) กลุ่มก๊าซชีวภาพ
13) กลุ่มธรรมานุรักษ์สามชัย	14) กลุ่มเยาวชนตำบลหนองช้าง (เยาวชน)

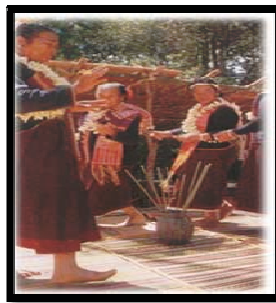
ลักษณะทางสังคม

สังคมยังเป็นสังคมแบบดั้งเดิม (Traditional Society) ที่เห็นได้ชัดคือสภาพบ้านเรือนที่ส่วนใหญ่สร้างจากไม้ บางหลังคาเรือนได้ผสมผสานกับปูนตามแบบสมัยใหม่ โดยข้างภายในหมู่บ้าน และยังมียึดขนบธรรมเนียมประเพณีและวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมตามบรรพบุรุษ มีอาชีพหลักคือเกษตรกรรม ซึ่งเป็นการผลิตเพื่อบริโภค ที่เหลือก็จำหน่าย รายได้ส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับผลผลิตทางการเกษตร มีความสัมพันธ์กันระหว่างคนในครอบครัวและชุมชนอย่างใกล้ชิด กล่าวคือเป็นลักษณะครอบครัวใหญ่ พ่อแม่ ปู่ย่าตายาย ลูกหลานจะอาศัยอยู่ในบ้านหลังเดียวกัน มีความเอื้อเฟื้อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เช่น เมื่อมีงานบุญ งานกุศลหรืองานประจำปี ชาวบ้านจะให้ความช่วยเหลือ ลงแรงร่วมกันจัดงาน ซึ่งเป็นการแสดงน้ำใจแสดงสามัคคีในหมู่คณะ อย่างเห็นได้ชัด

เศรษฐกิจ

ประชากรมีรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปี 20,000 บาท มีโครงสร้างการผลิตที่สำคัญคือ สินค้าการเกษตร เช่น ข้าว อ้อย มันสำปะหลัง และผ้าทอ การค้าขาย เช่น ร้านซ่อมเครื่องยนต์ ร้านขายของชำทั่วไป พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบ ประมาณร้อยละ 80 เป็นพื้นที่การเกษตรกรรม ได้แก่ ข้าวนาปี

ประวัติความเป็นมาของชาวผู้ไท

ข้อมูลจากเอกสารบันทึกประวัติหมู่บ้านของเจ้าอธิการอำนาจ ปรีบุญโณ เจ้าอาวาสวัดโพธิ์ศรีสว่างหนองช้างที่ได้รวบรวมจากเอกสารต่าง ๆ กล่าวว่า คำว่า "ผู้ไท" บางท่านมักเขียนว่า "ภูไท" แต่ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานเขียนว่า "ผู้ไท" ถิ่นฐานดั้งเดิมของชาวผู้ไทเดิมอยู่ในแคว้นสิบสองจุไทยและแคว้นสิบสองปันนา (ดินแดนส่วนเหนือ) ของลาวและเวียดนามซึ่งติดต่อกับส่วนใต้ของประเทศจีน) ราชอาณาจักรไทยได้สูญเสียดินแดนแคว้นสิบสองจุไทยให้ฝรั่งเศสเมื่อ ร.ศ. 107 (พ.ศ.2431) เดิมชาวผู้ไทแบ่งออกเป็น 2 พวกคือ

1. ผู้ไทดำ มีอยู่ 8 เมือง นิยมแต่งกายด้วยเสื้อผ้าสีดำและสีคราม
2. ผู้ไทขาว มีอยู่ 4 เมือง อยู่ใกล้ชิดติดกับชายแดนจีน จึงนิยมแต่งกายด้วยเสื้อผ้าสีขาว

รวมผู้ไทดำและผู้ไทขาวมี 12 เมือง จึงเรียกดินแดนส่วนนี้ว่า "สิบสองจุไทย" หรือ "สองเจ้าไทย" ต่อมาสมัยพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชที่ 2 (เจ้าองค์หล่อ) แห่งนครเวียงจันทน์ได้มีหัวหน้าชาวผู้ไทหนึ่งมีนามว่า "พระยาศรีวรราช" ได้มีความดีความชอบช่วยปราบกบฏในนครเวียงจันทน์จนสงบราบคาบ พระมหากษัตริย์จึงได้พระราชทานพระธิดาชื่อ "พระศรีวรราช" ให้เป็นภรรยา ในกาลต่อมาจึงได้แต่งตั้งให้บุตรอันเกิดจาก พระศรีวรราชหัวหน้าผู้ไทและเจ้านางข่อยฟ้ารวม 4 คนแยกย้ายกันไปปกครองหัวเมืองชาวผู้ไท คือ สิบอแก, เมืองเชียงค้อเมืองวังและเมืองตะโปน (เซโปน) สำหรับเมืองวังตะโปนเป็นเมืองของชาวผู้ไทที่ตั้งขึ้นใหม่ทางตอนใต้ของราชอาณาจักรเวียงจันทน์ (ปัจจุบันอยู่ในแขวงสุวรรณเขตของลาวติดชายแดนญวน) ต่อมาชาวผู้ไทจากเมืองวังและเมืองตะโปน ได้แยกย้ายออกไปตั้งเป็นเมืองต่างๆ ขึ้นอีก คือ เมืองพิน, เมืองนอง, เมืองพ้อง, เมืองพลานเมืองเชียงฮ่อม, เมืองผาบ้ง, เมืองคำอ้อคำเขียว เป็นต้น (เรียบเรียงจากบทพระนิพนธ์ ของ พระบรมวงษ์เธอ พระองค์เจ้าประดิษฐาเสรีในหนังสือชื่อ "พระราชธรรมเนียมลาว พิมพ์เมื่อ พ.ศ. 2479 ซึ่งพระองค์เธอเป็นพระราชธิดาของราชกาลที่ 4 และเจ้าจอมมารดาตวงคำ ซึ่งเจ้าจอมมารดาตวงคำเป็นพระราชนัดดาของเจ้านุวงศ์เวียงจันทน์)

เมืองวัง, เมืองตะโปน เป็นถิ่นกำเนิดของชาวผู้ไทในฝั่ง ชายแม่น้ำโขง (ดินแดนลาว) ก่อนที่จะอพยพเข้ามาอยู่ในภาคอีสานปัจจุบัน ในสมัยรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์เมื่อตอน เจ้านุวงศ์เวียงจันทน์เป็นกบฏต่อกรุงเทพฯ ใน พ.ศ. 2369 ต่อมาเมื่อกองทัพไทยยกยกข้ามแม่น้ำโขงไปปราบ ปราบจนสงบราบคาบแล้ว ทางกรุงเทพฯ มีนโยบายจะอพยพชาวผู้ไทจากเมืองวัง, เมืองตะโปนจากชายแดนปลายพระราชอาณาจักร ซึ่งใกล้ชิดติดกับแดนญวนให้ข้ามโขงมาตั้งถิ่นฐานทางฝั่ง ขวามแม่น้ำโขง (ภาคอีสาน) ให้มากที่สุดเพื่อความปลอดภัยมิให้เป็นกำลังแก่นครเวียงจันทน์และฝ่ายญวนอีกต่อไป จึงไป กวาดต้อนผู้คนซึ่งเป็นชาวผู้ไทจากเมืองวัง, เมืองตะโปน, เมืองพิน, เมืองนอง, เมือง, เมืองคำอ้อคำเขียวซึ่งอยู่ในแขวงสุวรรณเขตของลาวปัจจุบันซึ่งยังเป็นอาณาเขตของพระราชอาณาจักรไทยอยู่ในขณะนั้นให้ข้ามโขงมาตั้งบ้านตั้งเมืองทางฝั่งขวามแม่น้ำโขงในเขต เมืองกาฬสินธุ์, สกลนคร, นครพนมและมุกดาหาร คือ

1. เมืองเรณูนคร ตั้งในสมัยรัชกาลที่ 3 เมื่อ พ.ศ. 2387 เป็นชาวผู้ไทที่อพยพมาจากเมืองวัง มีนายไพร่รวม 2,648 คน ต่อมาได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งให้ ท้าวสาย เป็น "พระแก้วโกล" เจ้าเมืองเรณูนครแรก ยกบ้านบึงหวายขึ้นเป็นเมืองเรณูนคร ขึ้นเมืองนครพนม คือท้องที่อำเภอเรณูนคร จังหวัดนครพนมในปัจจุบัน (จากเอกสาร ร.3 จ.ศ. 1206 เลขที่ 58 หอสมุดแห่งชาติ)

ศูนย์วิจัยท่องเที่ยวภูมิภาคลุ่มน้ำโขง

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

2. เมืองพรรณานิคม ตั้งในสมัยรัชกาลที่ 3 เมื่อ พ.ศ. 2387 เป็นชาวผู้ไทอพยพมาจากเมืองวัง จำนวน สองพันกว่าคน ไปตั้งอยู่ที่บ้านผ้าขาวพันนา ตั้งขึ้นเป็นเมืองพรรณานิคมขึ้นกับเมืองสกลนคร ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งให้ ท้าวโสมกลาง เป็น "พระเสนารักษ์" เจ้าเมืองคนแรก ต่อมาได้ย้ายเมืองพรรณานิคมไปตั้งที่บ้านพานพร้าว คือท้องที่อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนครในปัจจุบัน (จากเอกสาร ร.3 จ.ศ. 1206 เลขที่ 58 หอสมุดแห่งชาติ)

3. เมืองกุฉินารายณ์ ตั้งในสมัยรัชกาลที่ 3 เมื่อ พ.ศ. 2387 เป็นชาวผู้ไทที่อพยพมาจากเมืองวังจำนวน 3,443 คน ไปตั้งอยู่ที่บ้านกุดสิม ตั้งขึ้นเป็นเมือง "กุฉินารายณ์" ขึ้นเมืองกาฬสินธุ์ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งให้ ราชวงศ์เมืองวัง เป็น "พระพิชัยสงคราม" เจ้าเมืองกุฉินารายณ์, อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ (จากเอกสาร ร.3 จ.ศ. 1206 เลขที่ 58 หอสมุดแห่งชาติ)

4. เมืองภูแล่นช้าง ตั้งในสมัยรัชกาลที่ 3 เมื่อ พ.ศ. 2387 เป็นชาวผู้ไทที่อพยพมาจากเมืองวังจำนวน 3,023 คน ไปตั้งอยู่ที่บ้านภูแล่นช้าง ตั้งขึ้นเป็นเมือง "ภูแล่นช้าง" ขึ้นเมืองกาฬสินธุ์ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งให้หมื่นเดชอุดม เป็น "พระพิชัยอุดมเดช" เจ้าเมืองคนแรก ปัจจุบันคือท้องที่อำเภอเขาวงกาฬสินธุ์ (จากเอกสาร ร.3 จ.ศ.1206 เลขที่ 58 หอสมุดแห่งชาติ)

5. เมืองหนองสูง ตั้งในสมัยรัชกาลที่ 3 เมื่อ พ.ศ.2387 เป็นชาวผู้ไทที่อพยพมาจากเมืองวังและเมืองคำอ้อคำเขียว (อยู่ในแขวงสุวรรณเขต ดินแดนลาว) จำนวน 1,658 คน ตั้งอยู่บ้านหนองสูงและบ้านคำสระอี ในดงบังอี (คำสระอีคือหนองน้ำในดงบังอี ต่อมากลายเป็น คำชะอี) ตั้งเป็นเมืองหนองสูง ขึ้นเมืองมุกดาหาร ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งให้ท้าวสีหนาม เป็น "พระไกรสรราช" เจ้าเมืองคนแรก เมืองหนองสูงในอดีตคือท้องที่ อ.คำชะอี (ตั้งแต่ห้วยทราย), อำเภอหนองสูงและท้องที่อำเภอนาแก ของจังหวัดนครพนมด้วย (จากเอกสาร ร.3 จ.ศ. 1206 เลขที่ 58 หอสมุดแห่งชาติ)

6. เมืองเสนางคนิคม ตั้งในสมัยรัชกาลที่ 3 เมื่อ พ.ศ. 2387 เป็นชาวผู้ไทที่อพยพมาจากเมืองตะโปน (เขโปน) ซึ่งปัจจุบันอยู่ทางฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงในแขวงสุวรรณเขต ติดชายแดนเวียดนาม อพยพมา 948 คน ไปตั้งอยู่ที่บ้านสองนาง ยกขึ้นเป็นเสนางคนิคมขึ้นเมืองอุบลราชธานี ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งให้ ท้าวจันทร์จากเมืองตะโปน เป็น "พระศรีสินธุสงคราม" เจ้าเมืองคนแรก ต่อมาได้ย้ายไปตั้งเมืองที่บ้านห้วยปลาแดกและเมื่อยุบเมืองลงเป็นอำเภอเสนางคนิคม ย้ายไปตั้งอำเภอที่บ้านหนองหับม้า คือ ท้องที่อำเภอเสนางคนิคม จังหวัดอำนาจเจริญในปัจจุบัน (จากเอกสาร ร.3 จ.ศ. 1206 เลขที่ 58 หอสมุดแห่งชาติ)

7. เมืองคำเชื่อนแก้ว ตั้งในสมัยรัชกาลที่ 3 เมื่อ พ.ศ. 2387 เป็นชาวผู้ไทที่อพยพมาจากเมืองวัง จำนวน 1,317 คน ไปตั้งอยู่ที่บ้านคำเชื่อนแก้วเขตเมืองเขมราฐ ตั้งขึ้นเป็นเมืองคำเชื่อนแก้ว ขึ้นเมืองเขมราฐ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งให้ ท้าวสีหนาท เป็น "พระรามณรงค์" เจ้าเมืองคนแรก เมื่อยุบเมืองคำเชื่อนแก้วได้เอานามเมืองคำเชื่อนแก้วไปตั้งเป็นชื่ออำเภอที่ตั้งขึ้นใหม่ที่ตำบลมุก คือ อำเภอคำเชื่อนแก้ว จังหวัดยโสธรในปัจจุบัน ส่วนเมืองคำเชื่อนแก้วเดิมที่เป็นผู้ไท ปัจจุบันเป็นตำบลคำเชื่อนแก้ว อยู่ในท้องที่อำเภอขามุนี จังหวัดอำนาจเจริญในปัจจุบัน (จากเอกสาร ร.3 จ.ศ. 1206 เลขที่ 58 หอสมุดแห่งชาติ)

8. เมืองวาริชภูมิ ตั้งในสมัยรัชกาลที่ 5 เมื่อ พ.ศ. 2420 เป็นชาวผู้ไทที่อพยพมาจากเมืองกะปอง ซึ่งอยู่ในห้วยกะปองแยกจากเข้บั้งไฟไหลลงสู่แม่น้ำโขงในแขวงคำม่วนฝั่งลาว จึงมักนิยมเรียกผู้ไทเมืองวาริชภูมิว่า "ผู้ไทกะปอง" ผู้ไทเมืองกะปองไปตั้งอยู่ที่บ้านปลาเป็ก แขวงเมืองหนองหาร จึงตั้งบ้านปลาเป็กขึ้นเป็น "เมืองวาริชภูมิ" ขึ้นเมืองหนองหาร ต่อมาได้ย้ายเมืองไปตั้งที่บ้านนาหอยเขตเมืองสกลนคร จึงให้ยกเมืองวาริชภูมิไปขึ้นเมืองสกลนครคือท้องที่อำเภอวาริชภูมิ จังหวัดสกลนครในปัจจุบัน ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งให้ ท้าวพรหมสุวรรณ์ เป็น "พระสุนทรบริรักษ์" (จากเอกสาร ร.5 มท. เล่ม 15 จ.ศ. 1240 หอจดหมายเหตุแห่งชาติ)

9. เมืองจำปาชนบท ตั้งเมื่อรัชกาลที่ 5 เมื่อ พ.ศ. 2421 เป็นชาวผู้ไทที่อพยพจากเมืองกะปอง ตั้งอยู่ที่บ้านจำปานา โพนทอง ตั้งขึ้นเป็นเมืองจำปาชนบท ขึ้นเมืองสกลนคร ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งให้ ท้าวแก้วเมืองกะปอง เป็น "พระบำรุงนิคม" เจ้าเมืองคนแรก ปัจจุบันคือท้องที่อำเภอพังโคน จังหวัดสกลนคร (จากเอกสาร ร.5 มท. เล่ม 15 จ.ศ. 1240 หอสมุดแห่งชาติ)

การสำรวจภาคสนามในการเก็บรวบรวมข้อมูลทรัพยากรท่องเที่ยว ข้อมูลวิถีชีวิตวัฒนธรรมชุมชน บริบทชุมชน เครือข่ายความสัมพันธ์ในชุมชน ในพื้นที่ศึกษา: บ้านหนองช้าง จังหวัดกาฬสินธุ์ ระหว่างเดือนมกราคม 2556 มีรายละเอียด ดังนี้

วิถีวัฒนธรรมชุมชน

ลักษณะเฉพาะของคนผู้ไท ลักษณะรูปร่างชาวผู้ไททั้งชายและหญิงมีรูปร่างสันทัด ผิวขาว – เหลือง สูงประมาณ 140-160 ซม. ผู้ชายรูปร่างผอมกว่าผู้หญิงซึ่งค่อนข้างเจ้าเนื้อสมบูรณ์ และรูปร่างใบหนารูปไข่แบน จมูกเล็กแต่ไม่โด่ง ริมฝีปากต่ำกว่าเล็กน้อย ริมฝีปากกว้างกว่าด้านบน มีริ้วรอยย่นเป็นเส้นเล็กๆ เหนือริมฝีปาก ชาวผู้ไทบางคนเป็นไ้วหนวดหรือเคราขนตามร่างกาย นิยมตัดผมสั้นประมาณครึ่งนิ้วหรือ 1 นิ้ว ผมดกแต่แข็งมีสีดำ สตรีนิยมปล่อยผมยาวตามธรรมชาติ เด็ก ๆ ชาวผู้ไทมีตาสีดำ ส่วนสีขาวในดวงตาออกสีค่อนข้างเหลือง ส่วนวงกลมของดวงตาสีดำสูงกว่าส่วนสีขาวเล็กน้อย

ชนเผ่าผู้ไทมีนิสัยส่วนตัว คือ รักความสงบ อยู่กันอย่างสันติ มีความรักห่วงแหนในเผ่าพันธุ์ ชนเผ่าผู้ไท มีขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปวัฒนธรรม การแต่งกาย ดนตรี ความเชื่อและภาษาพูดเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง ดังนั้นจึงมีการหลอมรวมขนบประเพณีศิลปวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน รวมกลุ่มเรียกตนเองเป็นกลุ่มชนชาติอ้ายลาวในอดีต ชาวผู้ไทเป็นคนขยันทำงานหลายอาชีพ เช่น ทำไร่ ทำนา ทำสวน ทอผ้า คั่ววุ้น ควาย

การแต่งกาย

ผู้หญิงจะใส่เสื้อผ้าฝ้ายแขนขาวสีดำตกแต่งลายด้วยการเย็บมือ ใส่ผ้าชิ้นมีชาย ที่ขาดไม่ได้เลยคือต้องพาดสไบเฉียง การพาดสไบถือเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของผู้หญิงชาวผู้ไทเวลาแต่งตัวออกงานหรือไปวัดผู้หญิงจะต้องพาดสไบด้วยทุกครั้ง เสื้อผ้าที่ใส่นั้นก็เป็นผลผลิตจากการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมและการทอผ้าของชาวบ้านซึ่งมีทั้งผ้าฝ้าย ผ้าไหมแพรวาที่สวยงามและ